

OIKEUSPOLIITTISEN TUTKIMUSLAITOKSEN JULKAISUJA
225

Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva
Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI)
Publication Series No. 51

Minna Piispa & Markku Heiskanen & Juha Kääriäinen & Reino Sirén

NAISIIN KOHDISTUNUT VÄKIVALTA 2005

ENGLISH SUMMARY

VIOLENCE AGAINST WOMEN IN FINLAND

Helsinki 2006

ESIPUHE

Suuri osa väkivallasta jää piilorikollisuudeksi, siis erilaisten viranomaisrekistereiden ulkopuolelle. Siksi tarvitaan kyselytutkimuksia, joiden avulla voidaan luoda oikeasuhtaista kuvaa väkivallan määrästä, piirteistä ja kehityssuunnista. Kyselytutkimukset täydentävät, ja monesti myös oikaisevat, virallistilastojen ja yksittäisten rikostapausten pohjalta muodostuvia käsityksiä väkivallan määrästä ja luonteesta.

Koko väestölle suunnatut kansalliset uhritutkimukset aloitettiin Suomessa vuonna 1980. Tämän peruslähteen ohella tarvitaan myös erityisryhmien uhrikokemuksista tarkentavaa tietoa. Ensimmäinen erityisesti naisten kokemaa väkivaltaa kartoittava tutkimus toteutettiin vuonna 1997. Kyseinen tutkimus, Markku Heiskasen ja Minna Piispan laatima ”Usko, toivo, hakkaus” myötävaikutti osaltaan siihen, että naisten kokema väkivalta nousi entistä voimakkaammin julki keskusteluun. Vaikka ilmiöön on viime vuosina kiinnitetty enemmän huomiota, edelleen suuri osa naisiin kohdistuvasta väkivallasta jää ilmoittamatta poliisille ja siten myös tilastojen ulkopuolelle. Tarve kartoittaa naisten uhrikokemuksia kyselyn avulla ei siten ole vähentynyt.

Tässä tutkimuksessa raportoidaan uuden, vuonna 2005 toteutetun naisuhritutkimuksen tuloksia. Huomion kohteena on paitsi naisiin kohdistuvan väkivallan määrä ja piirteet myös naisten väkivaltapelot ja kontaktit auttaviin tahoihin. Tutkimus sisältää myös tietoja väkivallan kehityksestä vuoteen 1997 verrattuna. Naisuhritutkimus muodostaakin kansallisten uhritutkimusten ja henkirikostilastojen rinnalla kolmannen tärkeän tietolähteen naisiin kohdistuvan väkivallan määrästä, piirteistä ja kehityssuunnasta.

Tutkimuksen ovat rahoittaneet oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäasiainministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto. Myös raportin laadinta on yhteistyötä: kirjoittajien työpaikat ovat Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI), Poliisiammattikorkeakoulu, oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto ja Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Aineiston keruun toteutti Tilastokeskus.

Tutkimus on läpikäynyt anonyymin vertaisarviointimenettelyyn. Asiantuntijalukijoiden ohella raportin muotoutumiseen ovat vaikuttaneet rikosentorjuntaneuvoston kokoaman ohjausryhmän jäsenet, jotka on lueteltu seuraavalla sivulla. Suurin kiitos kuuluu kuitenkin niille yli neljälle tuhannelle naiselle, jotka vastasivat tutkimuksen kyselylomakkeeseen.

Helsingissä 15. päivänä marraskuuta 2006

Tapio Lappi-Seppälä
johtaja
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Kauko Aromaa
johtaja
HEUNI

Tutkimuksen suunnittelu- ja ohjausryhmä

Jukka-Pekka Takala, rikosentorjuntaneuvosto, ryhmän puheenjohtaja

Jussi Aaltonen, tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Kauko Aromaa, Heuni

Helena Ewalds, sosiaali- ja terveysministeriö

Markku Heiskanen, Heuni

Päivi Honkatukia, OPTL

Nelli Kiiänmaa, Tilastokeskus

Pirkko Kiviaho, sosiaali- ja terveysministeriö

Janne Kivivuori, OPTL

Juha Kääriäinen, PAKK

Mikko Lampikoski, sisäasiainministeriö

Heli Mustonen, Stakes

Sami Nevala, Heuni

Riina Nyberg, Tilastokeskus

Minna Piispa, oikeusministeriö

Leena Ruusuvuori, Naisjärjestöjen Keskusliitto

Reino Sirén, OPTL

Hannele Varsa, tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Päivi Yli-Pietilä, sosiaali- ja terveysministeriö

SISÄLLYS

I	JOHDANTO (<i>Piispa & Heiskanen</i>)	1
1	Tausta	1
2	Miten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu ja miten nämä tutkimukset eroavat perinteisistä uhritutkimuksista?	3
3	Tutkimuskysymykset	6
	Lähteet	8
II	KATSAUS MUIHIN LÄHTEISIIN (<i>Heiskanen</i>)	11
1	Väkivaltakuolemat	11
2	Poliisiin tietoon tullut naisiin kohdistunut väkivalta	14
	Lähteet	17
III	MIESTEN NAISILLE TEKEMÄN VÄKIVALLAN KEHITYS JA KOKONAISKUVA (<i>Heiskanen</i>)	19
1	Tavoite	19
2	Väkivallan määrittely	19
3	Väkivallan kehitys	20
	<i>Väkivaltakokemukset 15 vuotta täytettyä</i>	20
	<i>Naisten väkivaltakokemukset viimeisen vuoden ajalta</i>	24
4	Uusien väkivallan kohteeksi joutumista mitanneiden kysymysten vaikutus uhriksi joutumisen yleisyyteen	27
5	Lapsuuden väkivaltakokemukset	29
6	Taustamuuttujia	31
	Lähteet	40
IV	PARISUHDEVÄKIVALTA (<i>Piispa</i>)	41
1	Parisuhde	41
2	Väkivalta nykyisessä ja entisessä parisuhteessa	43
	<i>Väkivallan kokijat ja tekijät</i>	47
3	Väkivallan toistuvuus ja kesto parisuhteessa	52
	<i>Väkivallan loppuminen</i>	57
4	Miesten kontrolloiva käyttäytyminen	60
5	Vakavin väkivaltatapaus parisuhteessa	62
	<i>Väkivallasta aiheutuneet fyysiset ja psyykkiset seuraukset</i>	64
6	Väkivalta ja yleinen terveydentila	68
	<i>Väkivalta ja alkoholi parisuhteessa</i>	70
	<i>Alkoholin humalakäytön yhteys väkivaltaan</i>	71
	<i>Vakavin väkivaltatapaus</i>	73
7	Lapset väkivallan todistajina	76
	Lähteet	79
V	PARISUHTEEN ULKOPUOLINEN VÄKIVALTA (<i>Sirén</i>)	83
1	Väkivallan muodot, toistuvuus ja vakavuus	83
2	Väkivallan tekijät	86
3	Tapahtumapaikka	90
4	Väkivallasta aiheutuneet fyysiset ja psyykkiset seuraukset	92

5 Yleiset taustaominaisuudet ja väkivallan kohteeksi joutuminen	96
6 Väkipalta ja alkoholi	97
7 Sukupuolinen häirintä	99
Lähteet	102
VI VÄKIVALTA JA APUUN TURVAUTUMINEN (<i>Kääriäinen</i>).....	103
1 Avun tarve, avun piiriin hakeutuminen ja kokemukset apua tarjoavista instituutioista	103
2 Apuun turvautuminen parisuhteen ulkopuolisissa väkivaltatapauksissa	105
<i>Epävirallinen tuki</i>	105
<i>Julkisten palvelujen käyttö</i>	106
<i>Poliisille ilmoittaminen ja kokemukset poliisin toiminnasta</i>	108
3 Apuun turvautuminen parisuhdeväkivallan yhteydessä	109
<i>Epävirallinen tuki</i>	110
<i>Julkisten palvelujen käyttö</i>	111
<i>Hoitoon hakeutuminen vakavimman teon yhteydessä</i>	115
<i>Poliisille ilmoittaminen ja kokemukset poliisin toiminnasta vakavimman teon yhteydessä</i>	117
4 Kokemuksia lähestymiskielloista	119
Lähteet	121
VII NAISTEN HUOLESTUNEISUUS VÄKIVALLAN KOHTEEKSI JOUTUMISESTA JA VARAUTUMINEN VÄKIVALTAAN (<i>Heiskanen</i>)	123
1 Huolestuneisuus väkivallasta	125
2 Huolestuneisuuden taustoja	128
3 Varotoimet	131
Lähteet	133
VIII TULOSTEN POHDINTAA (<i>Heiskanen & Piispa</i>)	135
1 Kahdeksan vuotta	135
2 Väkipalta ja uhkailu	136
3 Aikuisikä ja edeltävä vuosi muisteluväleinä	137
4 Muutos väkivallan rakenteessa?	137
5 Lämäisyvät vähentyneet parisuhteissa	138
6 Naisuhritus ja yleinen uhritus: eri parisuhdeväkivallan taso, mutta sama trendi?	139
7 Parisuhdeväkivallan fyysiset vammat ja henkiset seuraukset	140
8 Päätynyt ja pitkäkestoinen parisuhdeväkivalta	141
9 Parisuhteen ulkopuolinen väkivalta lisääntynyt	142
10 Apuun turvautuminen	143
11 Joka viides nainen kokenut sukupuolista häirintää	144
12 Naisten kokema turvattomuus vähentynyt	145
13 Kansainvälinen vertailu vaikeaa	145
Lähteet	147
LIITEET	149
SUMMARY	179

I JOHDANTO

Minna Piispa ja Markku Heiskanen

1 Tausta

Vuonna 1997 tehdyn kyselyn (Heiskanen & Piispa 1998) tuloksille on useassa yhteydessä kaivattu päivitystä. Edellisestä tutkimuksesta kuluneen kahdeksan vuoden aikana on naisiin kohdistuvasta väkivallasta keskusteltu paljon ja väkivallan vähentämiseksi tehty erilaisia toimenpiteitä.

Vuonna 1997 tehty ensimmäinen miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa selvittänyt tutkimus nähtiin tärkeäksi, koska Suomessa ei tuolloin ollut riittävästi tietoa naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja seurauksista. Tutkimus toimi tärkeänä keskustelun herättäjänä ja nosti naisiin kohdistuvan väkivallan esiin sosiaalisena ongelmana. (Pehkonen 2003.) Pelkästään naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyys osoittaa asian merkityksen sosiaalisena ongelmana, jonka säännöllistä seurantaan tarvitaan.

Naisiin kohdistuva väkivalta nousi laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun 1990-luvulla. Keskustelun lisäksi aiheen tiimoilta käynnistyi lukuisia väkivallan eri osapuolille suunnattuja palveluja (mm. Lyömätön Linja 1993, Raiskauskriisikeskus Tukinainen 1994). Vuosina 1998–2002 Stakesissa toimi Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke, jonka tehtävä oli välittää tietoa, järjestää koulutusta väkivaltatyötä tekeville ja kehittää tuki- ja palveluja väkivallan kohteeksi joutuneille.

1990-luvulla tehtiin lainsäädäntöön muutoksia, joiden avulla pyrittiin vaikuttamaan myös naisiin kohdistuvaan väkivaltaan (mm. raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin 1994, yksityisellä paikalla tehty pahoinpitely määritettiin virallisen syytteen alaiseksi 1995, laki lähestymiskiellosta säädettiin 1999 ja laajennettiin koskemaan samassa taloudessa asuvaa 2005).

Ajanjaksolla on kehitetty myös monenlaista naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevää tutkimusta. Suomen Akatemia myönsi tutkimusrahoja sukupuolistuneen väkivallan tutkimiseen (esim. Valta ja sukupuolistunut väkivalta: merkitykset, tunteet ja käytännöt; ks. <http://www.uta.fi/laitokset/naistutkimus/verkosto.html>).

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa vuosille 2004–2007 naisiin kohdistuva väkivalta nähtiin yhtenä miesten ja naisten välistä tasa-arvoa heikentävänä

tekijänä. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen otettiin yhdeksi tavoitteeksi kolmen ministeriön ohjelmassa. Sosiaali- ja terveysministeriössä laadittiin lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn pyrkivä ohjelma. Oikeusministeriön valmisteleva Kansallisen väkivallan vähentämisohjelma sisältää useita ehdotuksia toimenpiteistä, joilla pyritään parisuhde- ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn sekä tukipalveluiden lisäämiseen väkivallan uhreille. Poliisin toimenpiteissä väkivallan vähentämiseksi ja estämiseksi on kirjattu keinoja, joilla pyritään lisäämään poliisin ja sosiaali- ja terveysviranomaisten yhteistyötä perheväkivallan uhrien ja väkivaltaa nähneiden lasten auttamiseksi. (Arjen turvaa 2004, Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi 2005, Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2005, Poliisin toimenpiteet väkivallan estämisessä ja vähentämisessä 2005.)

Yllä esitetyistä esimerkeistä nähdään, että naisiin kohdistuva väkivalta on tällä hetkellä sekä tutkimuksellisen että hallinnollisen mielenkiinnon kohteena. Siten niin viranomaiskoneiston kuin myös kyselyyn vastanneiden tietoisuus naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan on ollut suurempi vuoden 2005 kyselyä tehtäessä kuin vuonna 1997.

On kuitenkin todettava, ettei kahden peräkkäisen mittauksen, joiden välillä on pitkä aika, perusteella voida tehdä pitkälle meneviä päätelmiä naisiin kohdistuvan väkivallan kehityssuunnasta eikä tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Voitaisiin olettaa, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan tietoisuuden kohoaminen auttaa myös tunnistamaan koettua väkivaltaa, mikä saattaa vaikuttaa väkivallasta kertomiseen tutkimuksessa.

Ennen vuonna 2005 tehdyn uusintakyselyn tulosten esittämistä tarkastelemme lyhyesti, miten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu Suomessa ja muualla. Lopuksi luettelemme tutkimuskysymykset.

2 Miten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu ja miten nämä tutkimukset eroavat perinteisistä uhritutkimuksista?

Suomalainen kysely pohjautuu tutkimusperinteeseen, jossa selvitetään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa nimenomaan tähän tarkoitukseen suunnitellulla kyselyllä. Ensimmäinen tämän tradition edustaja oli Kanadan tilastoviraston vuonna 1993 tekemä Violence Against Women Survey (Johnson 1996)¹. Tämä tutkimussuuntaus on saanut vaikutteita feministisestä väkivallan tutkimuksesta ja 1980-luvun kriittistä aikaisempia kyselytutkimuksia kohtaan. Esitetyn kritiikin mukaan aikaisemmat kyselyt, joilla oli kerätty tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta, olivat sukupuolineutraaleja ja pohjautuivat oletukseen, jonka mukaan väkivallan kokemukset ja seuraukset ovat samanlaisia naisilla ja miehillä (Ronkainen 2004).

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on ennen varsinaisia naisuhritutkimuksia selvitetty karkeasti ottaen kahdella lähestymistavalla: yleisillä uhritutkimuksilla ja perhekonfliktitutkimuksilla². Suomessa yleisiä uhritutkimuksia on tehty vuodesta 1970 lähtien (ensimmäinen suomalainen uhritutkimus, Aromaa 1971). Näissä kyselyissä kartoitetaan erilaisten väkivallan tekotapojen (esim. estänyt liikkumasta, töninyt, lyönyt) ja väkivallalla uhkailun kohteeksi joutumisia, joissa väkivallan tekijää ei lähtökohtaisesti identifioida, ja jotka kuvaavat paremmin miesten tyypillisesti kokemaa, tuntemattoman tekemää väkivaltaa kuin naisten lähisuhteissa kokemaa väkivaltaa. Tällainen väkivalta on usein luonteeltaan kertaluonteista ja tapahtuu julkisella paikalla. Yleisissä uhritutkimuksissa parisuhdeväkivalta (tai yleisemmin perheväkivalta) erotetaan kyselyn myöhemmässä vaiheessa muista väkivallan tekotavoista väkivallan tekijän ja uhrin suhdetta selvittävällä kysymyksellä. (Heiskanen 2002, 72.)

¹ Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan erikoistuneita laajoja kansallisia tutkimuksia on EU-maista Suomen lisäksi tehty ainakin Espanjassa, Islannissa, Liettuassa, Portugalissa, Ruotsissa, Ranskassa, Saksassa ja Sveitsissä. Lisäksi useissa maissa on tehty suppeampia kansallisia tutkimuksia. (Martinez & Schrötle 2006.) 2000-luvun alkupuolella on tehty myös kaksi kansainvälistä naisiin kohdistunutta väkivaltaa koskevaa tutkimusta. WHO:n tutkimus tehtiin lähinnä kehitysmaissa ja siinä käsiteltiin naisten terveyttä ja lähisuuhdeväkivaltaa (WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women 2005). Toinen naisiin kohdistunutta väkivaltaa selvittänyt kansainvälinen tutkimushanke on HEUNIn toteuttama International Violence Against Women Survey (IVAWS), johon on osallistunut 11 maata (Ollus & Nevala 2005, tulokset ilmestyvät vuonna 2007). Suomi ei osallistunut kumpaankaan kansainväliseen tutkimukseen.

² Perhekonfliktitutkimuksissa käytetty CTS-mittari on kehitetty mittaamaan perheenjäsenten välisiä konflikteja ja erityisesti parisuhdekonfliktien kartoittamisesta, sillä kyselytapa on kehystetty nimenomaan parisuhteissa tapahtuviin erimielisyyksiin.

Yleisten uhritutkimusten ongelmana on pitkään pidetty sitä, että niillä ei saada luotettavaa tietoa läheisten tekemästä väkivallasta, koska uhri haluaa salata väkivallan. Monissa yleisissä uhritutkimuksissa väkivallan selvittämisen tavoitteena on nimenomaan poliisitilastoista piiloon jäävän samalla tavalla määritellyn väkivallan kartoittaminen (esim. USA:ssa), joten sellaiset väkivallan kokemukset, joita haastateltava ei selkeästi määrittele rikoksiksi, jäävät helposti niiden ulkopuolelle. Parisuhteessa tapahtuva väkivalta ja seksuaalinen väkivalta jäävät herkästi ilmoittamatta näissä tutkimuksissa, sillä parisuhteessa tapahtuvien väkivaltaisten tekojen nimeäminen uhrille ei ole aina itseltään selvää (Walby & Myhill 2001, 503–508).

Yleisissä rikosuhritutkimuksissa on Walbyn ja Myhillin mukaan tiukat rajoitukset käytettävissä olevasta haastattelujasta. Siten aikaa ei voi käyttää yksityiskohtaisten kysymysten esittämiseen väkivallan luonteesta ja seurauksista. Yleisissä uhritutkimuksissa ei yleensä voida luoda erityisen luottamuksellista ilmapiiriä, jossa on mahdollista selvittää arkaluonteisten ja ahdistavien tapausten yksityiskohtia. Rikosuhritutkimuksina vastaajille esitettyjen tutkimusten konteksti painottaa muiden kuin lähisuhteissa tapahtuneiden väkivallanteiden merkitystä. (Walby & Myhill 2001, 507–508.)

Toisena tapana, jolla tietoa naiseen kohdistuvasta väkivallasta on kerätty, ovat parisuhdekonfliktitutkimukset (Straus & Gelles 1992). Niissä selvitetään arkipäivän konfliktitilanteita parisuhteissa. Konfliktitilanteita mittaamaan on kyselyissä kehitetty erityinen mittari, Conflict Tactics Scale (CTS), jossa on väittämiä kolmenlaisista ongelmien ratkaisutavoista: argumentoinnista, verbalisesta aggressiivisuudesta ja fyysisestä väkivallasta. Näissä tutkimuksissa väkivalta on määritelty laajasti (esim. heittänyt jotain häntä kohti, tönäissyt, tyrkännyt tai tarttunut hänestä kiinni, läimäyttänyt, ...käyttänyt veistä tai asetta). Väkivaltakokemuksia selvittävät kysymykset on esitetty vastaajille ristiriitojen selvittämistilanteina³. CTS:llä saatujen tulosten mukaan miehet kokevat parisuhteessa väkivaltaa lähes yhtä yleisesti kuin naiset⁴. Käytännön kokemus

³ CTS-kysymysten johdanto on seuraava: ”Riippumatta siitä, miten hyvin puoliset tulevat toimeen keskenään, on hetkiä jolloin he ovat eri mieltä, suuttuvat toisilleen, tai heillä on riitaa tai he tappelevat joko vain siksi, että he ovat huonolla tuulella, väsyneitä tai muusta syystä. Puolisoilla on myös erilaisia tapoja sopia riidat. Luen nyt eräitä asioita, joita te ja puolisonne/kumppaninne saatatte tehdä kun teillä on erimielisyyksiä...” (ks. Heiskanen 2002, 72–81).

⁴ Eräissä tuoreissa uhritutkimuksissa on tehty samanlaiset parisuhdeväkivaltaa koskevat kysymykset sekä miehille että naisille (esim. Walby ja Allen 2004; Finney 2006; Haaland ym. 2005). Näiden mukaan naiseen kohdistuva väkivalta parisuhteessa on yleisempää kuin miehiin kohdistuva, mutta ero miesten ja naisten välillä ei ole suuri (esim. BCS 2001: Englannissa fyysinen väkivalta ja uhkailu parisuhteessa vuoden aikana: naiset 6 %, miehet 4,5 %). Naisilla fyysiset vammat ja erityisesti vakavat fyysiset vammat samoin kuin psyykkiset vammat olivat kuitenkin selvästi yleisempiä kuin miehillä (28 % naisista ja 49 % miehistä ei saanut fyysisiä vammoja, Walby ja Allen 2004, 34).

ammattiauttajien parissa (Yllö 1988) ja yleisten uhritutkimusten tulokset ovat osoittaneet toista. Suomalaisten yleisten uhritutkimusten mukaan naiset ovat uhreina 90 prosentissa parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta (Heiskanen & Aromaa 2004, 18). Etenkin feministisesti suuntautuneet tutkijat ovat pitäneet CTS:stä saatuja tuloksia epäuskottavina ja tästä on seurannut paljon kriittistä keskustelua (ks. esim. Dobash & Dobash 2004; Kimmel 2002). Kriitikissä puututaan siihen, että CTS ei ota huomioon väkivaltatilanteen kontekstia ja seurauksia, seksuaalista väkivaltaa eikä entisten kumppanien tekemää väkivaltaa.

Kimmel (2002) kritisoi perhekonfliktitutkimuksia siitä, että ne jättivät entisen puolison tekemän väkivallan tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka eron jälkeinen väkivalta on tyypillistä erityisesti miehille ja entisen puolison tekemä väkivalta on usein luonteeltaan vakavaa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan selvittämiseen erikoistuneiden kyselyiden suunnittelussa on yleisiä uhritutkimuksia ja perhekonfliktitutkimuksia kohtaan esitetty kritiikki otettu huomioon. Naisuhritutkimukset noudattavat uhritutkimusperinnettä, mutta niissä käytetään laajempaa väkivallan määritelmää, jossa kysytään väkivallasta, ei rikoksen kohteeksi joutumisesta luettelemalla yksityiskohtaisesti erilaisia väkivallan muotoja. Edelleen niissä kiinnitetään huomiota erilaisiin miehen kontrolloivan käyttäytymisen muotoihin ja väkivallan seurauksiin erityisesti nykyisissä ja entisissä parisuhteissa.

Tässä tutkimuksessa väkivalta on miesten naisille tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua. Miesten naisille tekemä väkivalta voidaan ymmärtää sukupuolistuneena väkivaltana, joka syntyy sukupuolten välisestä valtasuhteesta ja ylläpitää sitä (Ronkainen 1998, 7–8). Se pitää sisällään erilaisia väkivallantekoja alkaen väkivallalla uhkailusta ja edeten törkeämpiin väkivallan teko tapoihin. Jako erilaisiin tekijäryhmiin on tärkeä, eli ketkä miehet tekevät väkivaltaa naisille. Ovatko he tuntemattomia, tuttuja vai parisuhteessa olevia nykyisiä tai entisiä kumppaneita? (Ks. myös Hearn 1998; Heiskanen 2002; Piispa 2004.)

Naisuhritutkimuksiin on sisällytetty kysymyksiä seksuaalisesta häirinnästä, väkivallan pelosta, parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta ja parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta. Näin naisten väkivallan kokemukset on sijoitettu laajempaan asiayhteyteen. Naisuhritutkimuksissa on pyritty tavoittamaan naisten elämän erilaiset osa-alueet, joissa väkivallan kokemukset ovat mahdollisia. Väkivallan kokemuksia on lähestytty tekijäkohtaisesti eikä tekokohtaisesti (oikeastaan siten, että eri tekijäryhmissä kysytään erilaisia tekoja) siten, että parisuhteessa tapahtuva väkivalta on useimmissa kyselyissä kysytty erikseen nykyisestä ja entisestä parisuhteesta erillisillä kysymyksillä ja parisuhteen ulkopuolella tapahtuneesta väkivallasta omalla kysymyssarjalla (liite 2).

Parisuhteessa tapahtuva väkivalta on uusissa naisuhritutkimuksissa sidottu kontekstiinsa, eli parisuhteisiin siten, että kyselyissä on mukana myös muita parisuhdetta käsitteleviä kysymyksiä, kuten puolison vallan ja kontrollin käyttöä selvittävä kysymysryhmä. Siten väkivallan liittyminen laajempaan sukupuolten väliseen eriarvoisuuteen on yhtenä tutkimuksen kontekstina.

Naisuhritutkimuksissa on usein myös kysymyksiä väkivallan henkisistä ja fyysisistä seurauksista sekä väkivallan kestosta ja historiasta. Nämä kyselyt ovat pyrkineet ottamaan aikaisempia tutkimuksia paremmin huomioon naisiin kohdistuvalle väkivallalle ominaiset piirteet ja väkivallan luonteen, kuten esimerkiksi pitkään jatkuvan väkivallan muuttumisen seuraamuksiltaan vakammaksi sekä väkivallan vaikutukset uhrin henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.

Walby ja Myhill (2001) toteavat, että ottamalla huomioon väkivallan erityispiirteet naisiin kohdistuvaan väkivaltaan erikoistuneet tutkimukset tuottavat korkeamman uhriksi joutumisen osuuden kuin yleiset uhritutkimukset.

Yllä esitetystä keskustelusta olemme tehneet sen johtopäätöksen, että on ilmeistä että suomalaisilta yleisiltä uhritutkimuksilta jää tavoittamatta huomattava osa naisiin kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa. Tästä on osoituksena se, että suomalainen yleinen uhritutkimus tuottaa tuntuvasti pienemmät parisuhdeväkivaltaluvut verrattuna Usko, toivo, hakkaus -julkaisun lukuihin (Heiskanen 2002, 163). Toisaalta perhekonfliktitutkimusten liian lavea väkivallan määrittelykonteksti saattaa tuottaa liian suuria väkivaltalukuja.

3 Tutkimuskysymykset

Tässä julkaisussa raportoidaan ensisijaisesti vuonna 2005 tehdyn naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan kyselyn päätulokset. Tutkimusaineisto kerättiin postikyselynä, jonka otoskoko oli runsaat 7 000 suomalaista 18–74-vuotiasta naista. Tutkimuksen vastausprosentti oli 62 (n=4 464, ks. lisää liite 1). Vuonna 1997 tutkimukseen vastasi 4 955 naista (70 % otoksesta).

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli verrata tuloksia vuonna 1997 kerättyyn vastaavanlaiseen aineistoon niiltä osin kuin tiedot ovat vertailtavissa. Lomakkeen kysymyksiä on paikoin tarkennettu, esimerkiksi seksuaalisen väkivallan osalta. Uudet kysymykset on lisätty lomakkeelle siten, että tietoja voidaan verrata aikaisempiin tuloksiin jättämällä uudet kysymykset pois vertailusta. Tämän perusraportin tavoite on kuvata muutoksia naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydessä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Miten yleistä miesten naisiin kohdistama fyysinen ja seksuaalinen väkivalta ja väkivallalla uhkailu ovat? Miten yleisiä ne ovat eri väestöryhmissä? Miten väkivalta ja uhkailu ovat muuttuneet vuodesta 1997? Miten tilanne on muuttunut lyhyellä (vuoden) ja pitkällä aikavälillä (joskus 15 vuotta täytettyä)?
- Miten yleistä on naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja miten se on muuttunut vuodesta 1997? Parisuhdeväkivalta tarkoittaa avio- tai avomiehen tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua. Parisuhdeväkivaltaa tarkastellaan sekä nykyisessä että mahdollisessa aikaisemmassa avio- tai avoliitossa. Miten miehen kontrolloiva käyttäytyminen ja miehen ja naisen alkoholinkäyttö liittyvät väkivaltaan? Väkivallan toistuvuus ja kesto? Parisuhdeväkivallasta aiheutuneet fyysiset ja psyykkiset seuraukset? Entä liittyykö lapsuudessa koettu tai nähty väkivalta nykyisessä parisuhteessa koettuun väkivaltaan?
- Miten yleistä parisuhteen ulkopuolella tapahtunut väkivalta on? Parisuhteen ulkopuolella tapahtuneella väkivallalla tarkoitetaan muun miehen kuin nykyisen tai entisen puolison tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua. Millaisia ovat parisuhteen ulkopuolisen väkivallan muodot, toistuvuus ja vakavuus? Keitä ovat tällaisen väkivallan tekijät, missä se tapahtuu ja keitä uhrit ovat? Miten yleistä on sukupuolinen häirintä?
- Millaista apua väkivallan kohteeksi joutuva nainen tarvitsee ja keneltä he ovat hakeneet apua? Millaisia kokemuksia naisilla on apua tarjoavista tahoista? Epävirallinen tuki, julkisten palveluiden käyttö ja erityisesti poliisin toiminta parisuhdeväkivallan ja parisuhteen ulkopuolisen väkivallan yhteydessä? Kokemukset lähestymiskiellosta?
- Miten huolestuneita naiset ovat erilaisissa arkielämän tilanteissa väkivallan kohteeksi joutumisesta? Miten huolestuneisuus on muuttunut vuodesta 1997? Millaisiin varotoimiin naiset ovat ryhtyneet?

Lähteet

- Arjen turvaa (2005). Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 23.09.2004. Helsinki: Suomen Printman Oy.
- Aromaa, K. (1971). Arkipäivän väkivaltaa Suomessa. Kriminologinen tutkimuslaitos. Sarja M:11. Helsinki.
- Dobash, E.R. & Dobash, R.B. (2004). Women's Violence to Men in Intimate Relationships: Working on a Puzzle. *British Journal of Criminology*, 1–26.
- Finney, A. (2006). Domestic violence, sexual assault and stalking: findings from 2004/05 British Crime Survey. Home Office Online Report 12/06.
- Haaland, T. & Clausen, S-E. (2005). Tursler og maktbruk i parforhold. Utbredelse (s. 57–90). Teoksessa Haaland, T., Clausen, S-T. & Schei, B. (toim.). Vold I parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge. NIBR-rapport 2005:3.
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004–2007 (2005). Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2005:1. Helsinki.
- Hearn, J. (1998). *The Violences of Men*. London: Sage.
- Heiskanen, M. (2002). Väki-valta, pelko, turvattomuus. Survey-tutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. Tilastokeskuksen tutkimuksia 236. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.
- Heiskanen, M., Siren, R. & Aromaa, K. (2004). Suomalaisten turvallisuus 2003. Vuoden 2003 haastattelututkimuksen ennakkotietoja suomalaisten tapaturmien ja rikosten kohteeksi joutumisesta ja pelosta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 58. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 29. Helsinki.
- Johnson, H. (1996). *Dangerous Domains. Violence against women in Canada*. Toronto: Nelson.
- Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi (2005). Oikeusministeriö. Julkaisu 2005:2.
- Kimmel, M. S. (2002). Gender Symmetry in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review. *Violence against Women*. Vol. 8(11): 1332–1363.
- Martinez, M. & Schrötte, M. (2006). State of European research on the prevalence of interpersonal violence and its impacts on the health and human rights. CAHRV. February 2006.
- Ollus, N. & Nevala, S. (2005). Challenges of Surveying Violence against women. Development of research methods. Julkaisussa Smeenk, W. & Malsch, M. (toim.): *Family Violence and Policy Response. Learning from Research, Policy and Practice in European Countries*. Cornwall: Ashgate, 8–33.
- Pehkonen, P. (2003). Naisen puolesta, miestä vastaan. Suomalainen naisliike väkivaltaa vastustamassa. Sosiologian laitoksen raportteja 2. Joensuu.
- Piispa, M. (2004). Väki-valta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Tilastokeskuksen tutkimuksia 241. Helsinki: Yliopistopaino.

- Poliisin toimenpiteet väkivallan estämisessä ja vähentämisessä (2005). Poliisin ylijohtajan julkaisusarja 10/2005. www.poliisi.fi.
- Ronkainen, S. (1998). Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa. Tutkimuksen katveet valokeilassa. Naistutkimusraportteja 2/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Ronkainen, S. (2004). Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Liljeström, M. (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino.
- Straus, M. A. & Gelles, R. J. (1992). *Physical Violence in American Families. Risk Factors and Adaptations to Violence in 8,145 Families*. New Jersey: New Brunswick.
- Walby S, Myhill A (2001). New survey methodologies in researching violence against women. *British Journal of Criminology* 41:502–522.
- Walby, S. & Allen, J. (2004). *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey*. Home Office Research Study 276. Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Valta ja sukupuolistunut väkivalta: merkitykset, tunteet ja käytännöt; <http://www.uta.fi/laitokset/naistutkimus/verkosto.html>.
- WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women (2005). Initial results on health outcomes and women's responses. Switzerland: World Health Organisation.
- Yllö, K. (1988). Political and Methodological Debates in Wife Abuse Research. Teoksessa Yllö, K & Bograd, M. (toim.). *Feminist perspectives on Wife Abuse*. Newbury Park; Sage, 29–50.

II KATSAUS MUIHIN LÄHTEISIIN

Markku Heiskanen

Yksi Naisen turvallisuus-kyselyn keskeinen tavoite vuonna 1997 oli tuottaa kattavaa tietoa naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä, erityispiirteistä ja seurauksista, koska tällaisia tietoja ei ollut saatavissa perinteisistä viranomaistilastoista (Heiskanen & Piispa 1998). Tilanne ei ole tältä osin olennaisesti muuttunut vuodesta 1997.

Naisiin kohdistuva väkivalta jää monesti, kuten yksityisellä paikalla tapahtuva, seurauksiltaan lievempi väkivalta ja seksuaalinen väkivalta, viranomaistietojen tavoittamattomiin. Monet viranomaistietojärjestelmät, esimerkiksi poliisi tilastoidessaan väkivaltaa, eivät ole tehneet erottelua uhrin sukupuolen eivätkä uhrin ja tekijän välisen suhteen mukaan. Vasta vuodelta 2005 on poliisin tietojärjestelmästä mahdollista tuottaa naisten kokema perheväkivaltaa koskevia tietoja.

Tässä luvussa tarkastellaan naisiin kohdistunutta väkivaltaa kuolemansyytilastojen ja Tilastokeskuksen laatimien perheväkivalta- ja poliisitilastojen pohjalta.

1 Väkivaltakuolemat

Väestökysely ei tavoita kaikkein vakavinta, kuolemaan johtanutta väkivaltaa. Tilastokeskuksen kuolemansyytilastoissa on kansainvälisen tautiluokituksen mukaisesti¹ kuolinsyytietoihin perustuen eritelty sekä uhrin sukupuoli että uhrin ja tekijän suhde vuodesta 1987 alkaen. Luokittelua parannettiin vuonna 1996, josta alkaen on mahdollista erottaa perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta. Väkivaltakuolemia koskevat tiedot ovat taulukossa 2.1 ja kuviossa 2.1.

Naisten väkivaltakuolemien määrä vaihtelee eri vuosina. Suurin se oli taulukon 2.1 ajanjaksolla vuonna 1992 (61 väkivaltakuolemaa), pienin vuonna 2003 (29 kuolemaa); ero on yli kaksinkertainen. Tapausten vuosittaisen vaihtelun vuoksi viisivuotiskeskisarvojen tarkastelu antaa selkeämmän kuvan kehityksestä. 1990-luvun alussa kuoli väkivaltaan keskimäärin

¹ ICD-luokitus. Vuosina 1987–1995 versio 9, vuodesta 1996 versio 10, koodit X85–Y09.

49 naista vuosittain. 2000-luvulla kuolemien määrä on vähentynyt keskimäärin 39:ään vuodessa.

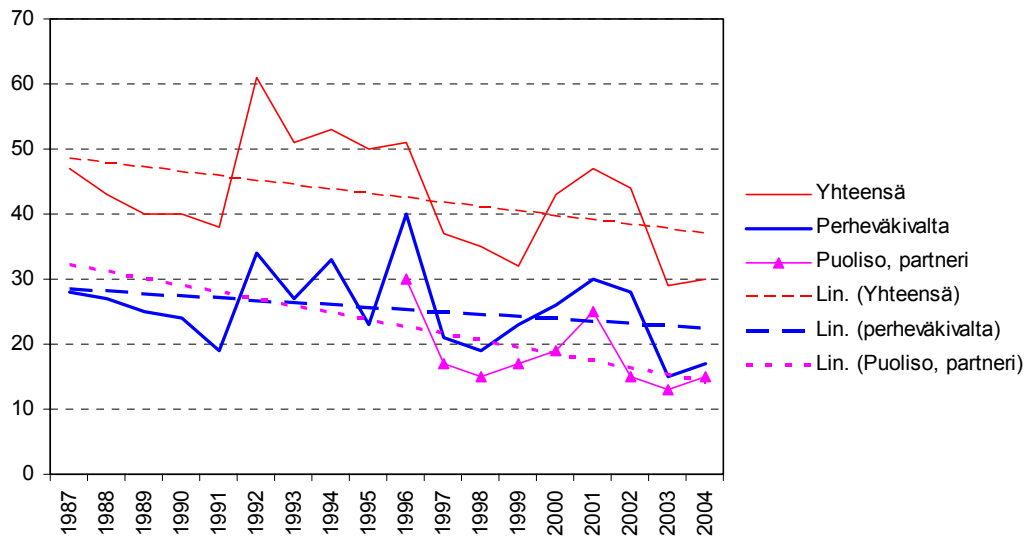
Taulukko 2.1 Naisten väkivaltakuolemat kuolemansyytilaston mukaan vuosina 1987–2004; yhteensä, perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta (lähde: StatFin-tietokanta/terveys)

Vuosi	Kuolleet yhteensä	Perheväkivalta	Parisuhdeväkivalta
1987	47	28	
1988	43	27	
1989	40	25	
1990	40	24	
1991	38	19	
1992	61	34	
1993	51	27	
1994	53	33	
1995	50	23	
1996	51	40	30
1997	37	21	17
1998	35	19	15
1999	32	23	17
2000	43	26	19
2001	47	30	25
2002	44	28	15
2003	29	15	13
2004	30	17	15
	Keskiarvo	Keskiarvo	Keskiarvo
1987–1989	43,3	26,7	
1990–1994	48,6	27,4	
1995–1999	41,0	25,2	19,8
2000–2004	38,6	23,2	17,4

Kuvioon 2.1 on piirretty regressiosuorat², joista havaitaan väkivaltakuolemien yhteensä, perheväkivaltakuolemien ja parisuhde- tai partneriväkivaltakuolemien vähentymisen yleissuunta (parisuhdeväkivaltakäyrä vuodesta 1996 alkaen).

Kuolemansyytilasto laaditaan lääkärien antamista kuolintodistuksista. Kuolintodistus noudattaa Maailman Terveysjärjestön vahvistamaa kuolintodistuksen kaavaa. Tilasto laaditaan peruskuolemansyyn mukaan. Perheväkivallan tekijöinä voi olla puoliso tai partneri, vanhemmat tai uhrin lapsi. (Statfin.)

² Regressiomalli esittää ns. pienimmän neliösumman menetelmällä tietoihin parhaiten sopivan suoran. Kaikkien kolmen regressiosuoran kertoimet ovat etumerkiltään negatiivisia eli trendit ovat laskevia.

Kuvio 2.1 Väkivallan seurauksena kuolleet naiset kuolemansyytilaston mukaan vuosina 1987–2004, yhteensä, perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta

Kuolemaan johtaneen väkivallan tekijä oli keskimäärin 59 prosentissa perheenjäsen. Perheväkivallan osuutta kuvaava trendi on lievästi aleneva.

Parisuhdeväkivallaksi määriteltujen naisten väkivaltakuolemien osuus kaikista väkivaltakuolemista oli vuosittain keskimäärin 47 prosenttia. Puolison tai partnerin tekemän väkivallan osuutta kaikesta kuolemaan johtaneesta väkivallasta kuvaava trendi on selkeimmin laskeva.

Väestöön suhteutettuna Suomessa kuoli keskimäärin 1,6 naista 100 000 naista kohti vuosina 1987–2004 väkivaltaan. Vuonna 1992 luku oli korkein (2,3), vuonna 2004 pienin (1,1). Vuosina 2000–2004 kuoli 100 000 naista kohti 1,5 naista.

Henkirikollisuuden taso on Suomessa korkea. Se näkyy myös siinä, että väestöön suhteutettuna Suomessa surmataan enemmän naisia kuin muissa Euroopan maissa.³ Toisaalta muihin maihin verrattuna kuolemaan johtava väkivalta suuntautuu Suomessa useammin miehiin kuin naisiin. Suomessa vajaa kolmannes henkirikosten uhreista on naisia, kun naisten osuus läntisen Euroopan maissa surmatuista on keskimäärin runsaat 40 %.⁴

³ Ruotsissa ja Norjassa kuoli vuosina 1998–2002 keskimäärin 0,7 naista 100 000 naista kohti, Tanskassa 1,0, Islannissa 0,6, Irlannissa 0,3, Espanjassa 0,5, Italiassa 0,5, Britanniassa 0,5, Saksassa 0,7, Ranskassa 0,6, Hollannissa 0,7, Itävallassa 1,0 ja Portugalissa 0,7 eli naisten väkivaltakuolleisuus on Suomessa korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa ja useimmissa muissa Länsi-Euroopan maissa (ks. Takala 2005, myös European Health for All Database, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen: Denmark).

⁴ Naisten osuus henkirikosten uhreista vuonna 2000 oli seuraava: Suomi 31 %, Hollanti 33 %, Iso-Britannia 34 %, Ranska 38 %, Ruotsi 39 %, Norja 45 % ja Saksa 47 % (lähde: WHO).

2 Poliisin tietoon tullut naisiin kohdistunut väkivalta

Poliisi ei tilastoi pahoinpitelyjen uhriksi joutuneita sukupuolen mukaan. Naisia asianomistajina eli henkilöinä, jotka ovat tehneet rikosilmoituksen tai edustavat uhria, oli vuonna 2005 pahoinpitelyissä noin 14 000 (38 % pahoinpitelyistä. Lähde: Poliisin rikosilmoitusjärjestelmä).

Tilastokeskuksen Poliisin tietoon tullut rikollisuus 2005 -tilasto sisältää tietoja ilmi tulleiden rikosten määrästä. Julkaisussa on myös tietoja perheväkivallasta. Perheeksi on poliisitilastossa katsottu henkilöt, jotka asuvat samassa osoitteessa. Toisena kriteerinä on lähisukulaisuus; väkivalta, joka on kohdistunut muualla asuvaan isään, äitiin, ottoisään, ottoäitiin, lapsiin, puolisoon, edelliseen puolisoon, ensimmäiseen tai toiseen huoltajaan, on katsottu perheväkivallaksi. Parisuhdeväkivaltaa on puolisojen välinen väkivalta. Tilastokeskus saa väestötilastoista asunnossa asuvien sukulaissuhteita koskevat tiedot. (Oikeustilastollinen vuosikirja 1998.)

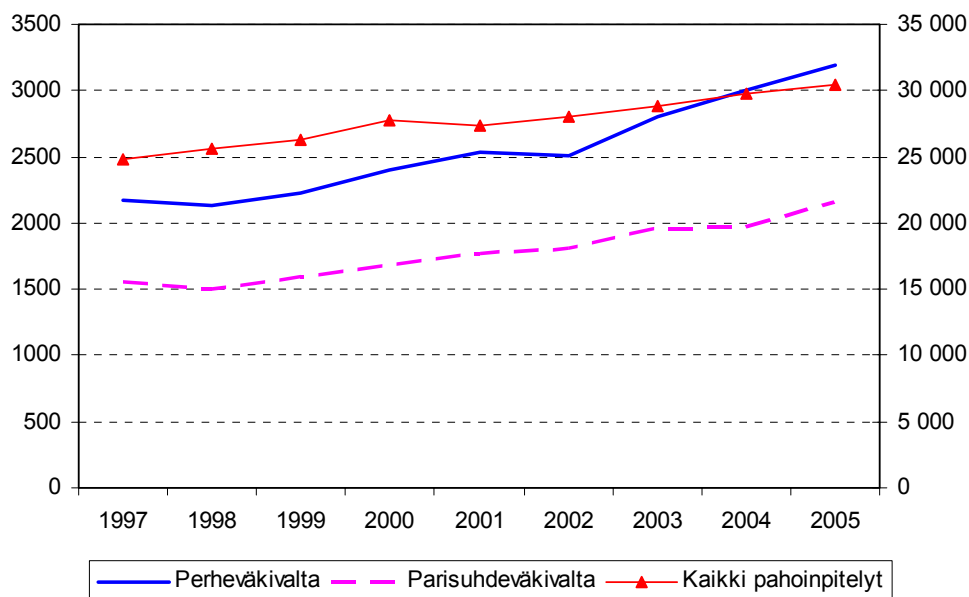
Perheväkivaltaluvut kuvaavat joko samassa asunnossa asuvien tai nykyisten tai entisten perheenjäsenten välistä väkivaltaa. Tilastoyksikkönä on rikos, joten sama henkilö saattaa olla uhrina useammin kuin kerran. Väkivalta käsittää henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset eli henkirikokset, eriaistiset pahoinpitelyt (yli 90 % tapauksista vuonna 2005), lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, raiskauksen, muut seksuaalirikokset ja muut henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset.

Tämän tilaston mukaan sekä naisiin kohdistunut perheväkivalta että naisiin kohdistunut parisuhdeväkivalta ovat lisääntyneet lähes joka vuosi. Perheväkivalta on lisääntynyt vuodesta 1997 vuoteen 2005 47 prosenttia, parisuhdeväkivalta 38 prosenttia. Kaikesta perheväkivallasta naisiin kohdistui 79 prosenttia, parisuhdeväkivallasta 90 prosenttia (vuosien 1987–2005 keskiarvo).

Poliisin tietoon tulleen perhe- ja parisuhdeväkivallan lisääntyminen voi johtua siitä, että väkivalta on lisääntynyt tai siitä, että perheväkivallasta ilmoitetaan poliisille aikaisempaa herkemmin. Poliisi on myös tehostanut perheväkivaltatyötään, mikä saattaa lisätä tehtyjen rikosilmoitusten määrää.

Taulukko 2.2 Poliisin tilastoimat perhe- ja parisuhdeväkivaltarikokset vuosina 1997–2005, joissa uhri oli nainen

Vuosi	Perheväkivalta	Parisuhdeväkivalta
1997	2 178	1 556
1998	2 129	1 503
1999	2 221	1 594
2000	2 402	1 684
2001	2 532	1 766
2002	2 507	1 807
2003	2 801	1 956
2004	3 008	1 976
2005	3 195	2 153

Kuvio 2.2 Poliisin tilastoimat perhe- ja parisuhdeväkivaltarikokset 1997–2005, joissa uhri oli nainen sekä pahoinpitelyt yhteensä (miehet ja naiset)

Raiskaus oli vuoteen 1999 saakka väkivaltarikos, joka kohdistui vain naisiin. Vuoden 1999 alusta voimaan tullutta lakia säädettäessä tavoitteena oli sukupuolineutraali lähestymistapa, jolloin korostettiin säännösten soveltumista sekä naisiin että miehiin. Aikaisemmin käytössä oli vain yksi rikosnimike: väkisinmakaaminen. Rikoslain uudistuksessa rikosten eriaisteiset ilmenemämuodot on pyritty määrittelemään niiden paheksuttavuuden mukaisesti. Raiskaukset jaettiin kolmeen eri vakavuusasteeseen: törkeä raiskaus, raiskaus ja sukupuoliyhteyden pakottaminen. (Ks. Kainulainen 2004, 23–26.) Rikoslain porrastusuudistus on saattanut vaikuttaa tilastoitujen raiskausten määrään, mutta miesten osuus raiskauksen kohteeksi joutuneis-

ta on tällä hetkellä niin pieni, että kokonaisluvut kuvaavat melko hyvin naisten uhriksi joutumisia.⁵

Taulukko 2.3 Poliisin tietoon tulleet raiskaukset 1987–2005⁶

Vuosi	Raiskaukset
1987	293
1988	359
1989	404
1990	381
1991	378
1992	369
1993	365
1994	387
1995	446
1996	395
1997	468
1998	463
1999	514
2000	579
2001	459
2002	551
2003	573
2004	595
2005	593
Keskimäärin	
1987–1989	352
1990–1994	376
1995–1999	457
2000–2005	558

Poliisin tietoon tulleet raiskaukset ovat lisääntyneet. Heini Kainulaisen mukaan poliisin tietoon tulleiden raiskausten määrän lisääntyminen kertoo pikemminkin lisääntyneestä ilmoitusherkkyydestä kuin todellisuudessa tapahtuneiden rikosten määrän muutoksesta (Kainulainen 2004, 17).

⁵ Poliisin rikostietojärjestelmästä on saatavissa uhrin sukupuolta koskevia tietoja vuodelta 2005. Tällöin raiskauksen uhreista oli miehiä kolme henkilöä. Tieto saatu ylikonstaapeli Ossi Yliskoskelta 19.4.2006.

⁶ Vuonna 1994 kriminalisoitiin aviopuolisoon kohdistuva raiskaus. Uusi seksuaalirikoslainsäädäntö astui voimaan vuonna 1999.

Lähteet

- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus Oikeus 1998:12 / Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Sukupuolten tasa-arvo. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Kainulainen, H. (2004). Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä oikeusprosessissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 212 / Tilastokeskus Oikeus 2004:16. Helsinki.
- Oikeustilastollinen vuosikirja 1997 (1998). Tilastokeskus. Oikeus 1998/12/4.
- Poliisin rikosilmoitusjärjestelmä. 19.4.2006.
- Poliisin tietoon tullut rikollisuus 2005. SVT Oikeus 2006. Helsinki 04.04.2006
- StatFin 2006. Alue: Terveys (kuolemansyyt). Tilastokeskuksen ilmainen internet-tietokanta. <http://www.tilastokeskus.fi/tup/tilastotietokannat/index.html>
- Takala, J-P. (2005). Tietoja naisiin kohdistuvasta lähisuhde- ja perheväkivallasta. Raportissa Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen. Työryhmän tausta-aineistot ja suositukset (2005)
<http://www.rikoksentorjunta.fi/uploads/tdsgj5kto31cu8>. PDF,
Alkuperäinen lähde: European Health for All Database, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen:Denmark, http://www.euro.who.int/eprise/main/WHO/Progs/CHHBLR/20041123_2).

III MIESTEN NAISILLE TEKEMÄN VÄKIVALLAN KEHITYS JA KOKONAISKUVA

Markku Heiskanen

1 Tavoite

Tämän luvun ensisijaisena tavoitteena on selvittää onko miesten naisille tekemässä väkivallassa tapahtunut muutosta vuosien 1997 ja 2005 tutkimusten tuloksissa, ja jos on, mihin väkivallan muotoihin ja väestöryhmiin muutos kohdistuu.

Muutosta ei voi kuvata luotettavasti yhdellä luvulla, koska erilaiset yleismitarit hukkaavat parhaimmassakin tapauksessa suuren määrän tietoa. Tämän vuoksi seuraavassa tarkastellaan naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotoja yhden vuoden ajalta ja vähintään kerran 15 vuotta täytettyä (aikuisiän uhriksi joutuminen) sekä väkivallan eri tekijäryhmien osalta. Lisäksi kuvataan väkivallan yleisyyttä eri väestöryhmissä. Näin voidaan selvittää, missä ryhmissä muutosta on tapahtunut.

Vuonna 2005 kyselyn sisältöä uudistettiin (vertailtavuus aikaisempaan säilyttäen) lisäämällä muun muassa erilaisia väkivallan muotoja lomakkeeseen. Lisäkysymykset on laadittu siksi, että kyselyssä saataisiin mahdollisimman laaja-alainen kuva naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Vertailtavuus aikaisempiin tietoihin edellyttää näiden osioiden pois jättämistä. Lisäkysymysten vaikutusta tuloksiin tarkastellaan siksi erillisessä luvussa.

2 Väkivallan määrittely

Väkivalta määriteltiin kyselylomakkeella luettelemalla eri tekijäryhmien mahdollisesti tekemiä erilaisia väkivallan muotoja. Tekijäryhmiä olivat nykyinen avio- tai avopuoliso, entinen avio- tai avopuoliso tai parisuhteen ulkopuolinen mies (tuntematon, tuttu, seurustelukumppani, työtoveri jne.).

Väkivaltaan sisältyi väkivallalla uhkailu, fyysinen väkivalta sekä seksuaalinen väkivalta ja ahdistelu. Vuosien 1997 ja 2005 tulosten vertailussa parisuhteen ulkopuolinen fyysinen väkivalta käsitti fyysisen kimppuun käymisen, kuten lyömisen, potkimisen tai aseiden käyttämisen. Nykyisen tai entisen kumppanin tekemä fyysinen väkivalta sisälsi liikkumisen estämisen tai kiinni tarttumisen, läimäisyä, heittämisen kovalla esineellä, lyömisen nyrkillä tai kovalla esineellä, potkimisen, kuristamisen, kuristamisen yrityksen, ampumisen ja lyömisen teräaseella. Huomattakoon, että fyysisen ja seksuaalisen väkivallan osiot olivat erilaisia parisuhteessa ja parisuhteen ulkopuolella tapahtunutta väkivaltaa selvitettäessä. ”Muu”-vaihtoehdon ajateltiin lisäksi kattavan sellaisen väkivallan parisuhteessa, joka ei tule esiin ennalta määritellyissä kysymyksissä.

Seksuaaliseen väkivaltaan parisuhteen ulkopuolella kuului käyttäytymisen tavalla, jonka nainen koki seksuaalisesti uhkaavaksi, pakottaminen seksuaaliseen kanssakäymiseen ja sen yritys. Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa määriteltiin painostamiseksi, pakottamiseksi tai yritykseksi pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen. (Ks. Heiskanen & Piispa 1998, liite 3.)

Väkivallan kohteeksi joutumista voidaan selvittää eri pituisilta ajanjaksoilta. Yleisesti käytetty ajanjakso on viimeksi kuluneet 12 kuukautta tai haastattelua edeltävä vuosi. Joissain tutkimuksissa käytetään viiden vuoden periodia. Väkivallan kohteeksi joutumista on kysytty naisuhritutkimuksissa usein myös koko aikuisiältä, jolloin on mahdollista tarkastella väkivallan pitkäaikaisvaikutuksia naisten elämään. Aikuisiän uhriksi joutumiskokemukset on mahdollista luokitella eri tavoin, jos viimeksi tapahtuneen väkivallan tapahtumavuosi on kysytty.

Seuraavassa tarkastellaan naisten väkivaltakokemuksia 15 vuotta täytettyä sekä kyselyhetkeä edeltävien viimeisten 12 kuukauden ajanjaksolta. Tämän lisäksi kuvataan naisten alle 15-vuotiaana kokemaa väkivaltaa.

3 Väkivallan kehitys

Väkivaltakokemukset 15 vuotta täytettyä

Vuoden 2005 kyselyn mukaan oli vähintään kerran 15 vuotta täytettyään miehen tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai väkivallalla uhkailun kohteeksi joutunut 43,5 prosenttia naisista. Väestötasolla tämä tarkoittaa 802 000 iältään 18–74-vuotiasta naista. Vuoden 1997 tutkimuksessa

vastaava osuus oli 40 prosenttia, eli naisten väkivaltakokemukset ovat hie-
man lisääntyneet.¹

Taulukko 3.1 Vähintään kerran 15 vuotta täytettyä miehen tekemän eri tyyppisen vä-
kivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneet 18–74-vuotiaat naiset eri teki-
järyhmissä sekä alle 15-vuotiaana koettu väkivalta, 1997 ja 2005 (%)²

	1997	2005
<i>Naiset yhteensä</i>	100,0	100,0
(n=naisia otoksessa yhteensä)	(4 955)	(4 464)
<i>Vähintään yhden väkivallan muodon tai uhkailun uhri</i>	40,0	43,5*
<i>Parisuhteen ulkopuolinen väkivalta</i>		
Yhteensä	24,4	29,1*
Uhkailu	11,1	14,4*
Fyysinen väkivalta	10,4	10,6
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen	16,7	21,2*
<i>Väkivalta nykyisessä parisuhteessa</i>		
Yhteensä	22,2	19,6*
Uhkailu	9,0	7,6
Fyysinen väkivalta	20,0	17,6
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen	5,9	4,3*
(n=parisuhteessa olevat)	(3 495)	(3 172)
<i>Väkivalta entisessä parisuhteessa</i>		
Yhteensä	49,9	49,0
Uhkailu	33,8	31,5
Fyysinen väkivalta	46,1	44,7
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen	18,7	17,3
(n=entinen parisuhde)	(1 365)	(1 497)
<i>Kokenut väkivaltaa alle 15-vuotiaana</i>		
Yhteensä	29,0	34,1*
Väkivalta	20,7	23,2*
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen	15,6	20,0*

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 %:n luottamusvälillä

¹ 95 %:n luottamusvälit olivat 38,6–41,4 % (1997, n=4 955) ja 42,0–45,0 % (2005, n=4 464), joten luottamusvälit eivät leikkaa toisiaan eli tulosten ero ei johdu otantasat-
tumasta. Otannasta johtuva ero tuloksissa on kummassakin aineistossa koko otosten ta-
solla suurimmillaan $\pm 1,5$ %-yksikköä (ks. tekninen liite).

² Uhriksi joutumisprosentit on laskettu ryhmään kuuluvista. Vuonna 2005 avio- tai avo-
liitossa oli kyselyaineistosta arvioituna 1 259 000 naista (n=3 172), entinen puoliso oli
666 000 naisella (n=1 497). Yhteensä 18–74-vuotiaita naisia oli 1 844 000 (n=4 464).

Parisuhteen ulkopuolinen väkivalta. Väkivallan ja uhkailun kasvu on peräisin parisuhteen ulkopuolella tapahtuneesta uhkailusta sekä seksuaalisesta väkivallasta ja ahdistelusta. Parisuhteen ulkopuolella koettu fyysinen väkivalta ei ole lisääntynyt.

Parisuhteen ulkopuolella tapahtunut seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen ovat lisääntyneet vuodesta 1997 runsaalla viidenneksellä. Sekä seksuaalisesti uhkaavaksi koettu käyttäytyminen ja seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen ovat lisääntyneet. (Taulukko 3.2.)

Taulukko 3.2 Vähintään kerran 15 vuotta täytettyä **parisuhteen ulkopuolella** tapahtuneen miehen tekemän seksuaalisen väkivallan, sen yrityksen tai seksuaalisesti uhkaavan käyttäytymisen kohteeksi joutuneet 18–74-vuotiaat naiset 1997 ja 2005 (%)

	1997	2005
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen yhteensä	16,7	21,2*
Seksuaalisesti uhkaavaksi koettu käyttäytyminen	13,8	17,6*
Yritetty pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen	10,5	12,1
Pakotettu seksuaaliseen kanssakäymiseen	4,3	5,9*

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 %:n luottamusvälillä

Väkivalta parisuhteessa. Väkivalta parisuhteessa on vähentynyt hieman vuoden 1997 tutkimuksesta eri tekemuotojen osalta, vaikka vain seksuaalista väkivaltaa koskevassa osiossa väheneminen ylittää luottamusvälirajat. Tarkasteltaessa fyysisen väkivallan eri muotoja väkivalta on vähentynyt erityisesti läimäisyjen kohdalla (taulukko 3.3).

Taulukko 3.3 Vähintään kerran 15 vuotta täytettyä erilaista fyysistä väkivaltaa **parisuhteessa** kokeneet 18–74-vuotiaat naiset 1997 ja 2005 (% laskettu parisuhteessa olevista)

	1997	2005
Fyysinen väkivalta parisuhteessa yhteensä	20,0	17,6
Liikkumisen estäminen	14,4	13,5
Läimäisy	12,6	9,3*
Esineellä heittäminen	3,7	2,7
Lyöminen tai potkiminen	5,8	4,5
Kuristaminen	3,0	2,5
Ampuminen tai teräseen käyttö	0,2	0,1
Pään hakkaaminen	2,2	1,9

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 %:n luottamusvälillä

Väkivaltaa entisissä parisuhteissa vähintään kerran kokeneiden yhteenlaskettu osuus on taulukon 3.1 mukaan suunnilleen yhtä suuri. Suuntaus näyttää väkivallan eri muodoissa kuitenkin olevan hienokseltaan laskeva. Entisen kumppanin tekemää erilaista väkivaltaa tai uhkailua on kokenut puolet

parisuhteensa päättäneistä naisista. Lähes yhtä usein kyseessä on ollut fyysinen väkivalta.

Entisissä parisuhteissa väkivaltaa tai uhkailua kokeneita oli kuitenkin vuoden 2005 aineistossa 27 prosenttia (69 500 henkilöä) enemmän kuin vuoden 1997 tutkimuksessa, mikä johtuu siitä, että niiden naisten määrä, joilla oli entinen parisuhde, on avio- ja avoerojen yleistymisen myötä kasvaneet kahdeksassa vuodessa 515 000:sta 665 000:een. Kaikista 18–74-vuotiaista naisista 17,7 prosenttia oli vuoden 2005 tutkimuksen mukaan kokenut joskus entisen puolison väkivaltaa tai uhkailua, kun vastaava luku vuoden 1997 kyselyssä oli 14 prosenttia (kasvu ylittää 95 %:n luottamusvälierajat).³

Nykyisten ja entisten puolisojen kokema väkivallalla uhkailu on harvinaisempaa kuin fyysinen väkivalta. Tämä saattaa johtua siitä, ettei väkivallalla uhkailua parisuhteessa panna muistiin samalla tavalla kuin fyysisiä kimppuun käymisiä (sama voi koskea seksuaalista väkivaltaa parisuhteen kestäessä). Ruotsissa tehdyn kyselyn mukaan fyysinen ja seksuaalinen väkivalta sekä väkivallalla uhkaaminen olivat parisuhteen kestäessä suunnilleen yhtä yleisiä, parisuhteen päätyttyä uhkailut ja varoittelet olivat yleisempiä kuin muut väkivallan muodot (Ekbrand 2006, 215).

Taulukkoon 3.1 on liitetty myös alle 15-vuotiaana fyysisen väkivallan ja seksuaalisen väkivallan kokemista kuvaavat tiedot. Sekä seksuaalista väkivaltaa ja seksuaalisesti uhkaavaa käyttäytymistä että fyysistä väkivaltaa lapsena kokeneiden osuus oli vuoden 2005 tuloksissa suurempi kuin vuonna 1997. Tulos saattaa viitata siihen, että uudemman tutkimuksen tekoaikana väkivallasta puhuminen on tullut aikaisempaa hyväksytyimmäksi.

Koska vertailtavien tietojen välillä on kahdeksan vuotta, herää kysymys vaikuttavatko muutokset väestön ikärakenteessa tuloksiin. Vuoden 2005 tulosten vakiointi vuoden 1997 ikärakenteella ei kuitenkaan muuta tuloksia olennaisesti. Vähintään kerran 15 vuotta täytettyä väkivallan kohteeksi joutuneiden osuus nousee ikävakiointin seurauksena 0,2 prosenttiyksiköllä (43,7 %:iin), parisuhteen ulkopuolella ja parisuhteessa väkivaltaa kokeneiden osuus lisääntyy 0,1 prosenttiyksiköllä. Ikävakiointi pienentää entisissä parisuhteissa koettua väkivaltaa 0,4 prosenttiyksiköllä.

³ Jos vähintään kerran nykyisessä parisuhteessa väkivaltaa tai uhkailua kokeneiden osuus lasketaan samalla tavalla kaikista 18–74-vuotiaista naisista, saadaan vuoden 2005 tutkimuksen uhriprocentiksi 13,4, ja vuoden 1997 aineiston 14,6 % (ero ei ylitä 95 %:n luottamusvälirajoja). Tällöin tuloksiin ei vaikuta se, että kyselyhetkellä avio- tai avoliitossa olleiden määrä oli vuoden 2005 tutkimuksessa 3 % pienempi kuin vuonna 1997. Koko väestöön suhteuttaminen ei kuitenkaan ole perusteltua, koska ne naiset, jotka eivät ole parisuhteessa, eivät voi joutua nykyisen puolison parisuhdeväkivallan kohteeksi. Vastavalla tavalla entisen puolison väkivaltaa kokeneet on syytä suhteuttaa niihin naisiin, joilla on takanaan entinen parisuhde.

Jonkin verran keskustelua on herättänyt se, että ”liian” korkeat väkivallan uhriksi joutumista kuvaavat luvut (luvuissa ovat mukana kaikki vähintään kerran 15 vuotta täytettyään väkivaltaa kokeneet) heikentävät tulosten uskottavuutta tai ainakin vaikeuttavat sen arviointia, millaisin resurssien viranomaisten olisi syytä varautua naisiin kohdistuvasta väkivallasta aiheutuvien seurausten hoitamiseen (Stefansen ym. 2005).

Elämänaikaista väkivaltaa koskeva tieto on kuitenkin käyttökelpoinen tiettyihin tarkoituksiin. Esimerkiksi voidaan tutkia, millaisia vaikutuksia kauan sitten tapahtuneilla tapauksilla on naisten elämään. Parisuhdeväkivallassa voidaan tarkastella, miten kauan väkivalta on kestänyt ja millaista pitkään jatkunut väkivalta on luonteeltaan. Parisuhdeväkivallan kohdalla väkivallan pitkäaikaisvaikutusten selvittäminen on ollut yksi naisuhritutkimusten vahvuusalue (Walby & Myhill 2001; Piispa 2004). Entisten kumppanien väkivaltaisuus on usein mahdollista selvittää vain pitemmältä ajanjaksolta. Samanlaisia vaikeuksia on myös lapsuuden kokemusten mitaamisessa.

Monet naisten väkivaltakokemuksista olivat siis sattuneet kauan sitten. Parisuhteen ulkopuolisen väkivallan osalta kysyttiin, milloin nainen koki tällaista väkivaltaa viimeksi ja millaisesta teosta oli kyse. Viimeisten viiden vuoden aikana oli vuoden 2005 tutkimuksessa tapahtunut 39 prosenttia siitä parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta, josta tieto saatiin (9 %:ssa tietoa ei ollut lomakkeilla). Yli 10 vuotta vanhoja tapauksia oli lähes puolet (47 %), joten akuuttia hoitoa näihin tapauksiin tuskin haetaan.

Naisten väkivaltakokemukset viimeisen vuoden ajalta

Edellisessä luvussa esitetyt tiedot kuvasivat pitkää tapahtuma-aikaa: ne perustuivat koko eliniälle, ja enin osa aikaan, jolloin nainen oli täyttänyt 15 vuotta. Tämä ajanjakso oli 18-vuotiaalle kolme vuotta, 74-vuotiaalle 59 vuotta. Siten eri-ikäisten naisten mahdollisuus joutua väkivallan kohteeksi 15 vuotta täytettyään on ajallisesti erilainen.

Perinteisissä rikosuhritutkimuksissa yhden vuoden aikaväli on vakiintunut rikoksen kohteeksi joutumista koskevaksi mittariksi. Näin on tehty muun muassa jo 1980-luvulta lähtien suomalaisessa yleisessä uhritutkimuksessa (ks. Sirén & Honkatukia 2005). Yhden vuoden aikaväli soveltuu myös yhdeksi Naisen turvallisuus-tutkimuksen yleismittariksi.⁴ Tätäkin

⁴ Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa on käytetty yhden ja viiden vuoden aikaväliä rikosten kohteeksi joutumisen yleismittarina (ks. van Dijk ym. 2005). Viiden vuoden aikavälin käyttämiseen on kuitenkin ensisijaisesti vaikuttanut se, että maakohtaiset otokset ovat pieniä, jolloin uhriksi joutumisia kertyy vuoden ajalta vähän. Naisen turvallisuus

mittaria voidaan käyttää rajoitetusti sen arviointiin, millaisia lyhyen aikavälin seurauksia väkivallasta oli naiselle (mm. vammat, psyykkiset seuraukset, avun hakeminen). Väkivaltakokemusten historia jää kuitenkin täällöin puuttumaan.

Naisten kokeman väkivallan yleisyydessä vuositasolla ei ole kahdeksassa vuodessa tapahtunut muutosta. Miehen tekemän fyysisen väkivallan, väkivallalla uhkailun tai seksuaalisen väkivallan tai seksuaalisesti uhkaavan käyttäytymisen kohteeksi joutuneiden osuus oli vuonna 2005 lähes identtinen vuoden 1997 luvun kanssa. Suunnilleen joka yhdeksäs nainen oli kokenut tällaista väkivaltaa (taulukko 3.4).

95 prosentin luottamusvälitarkastelun perusteella mitkään taulukon 3.4 vertailutiedoista eivät poikkea toisistaan.⁵ Luvuista on kuitenkin nähtävissä pieniä eroja: parisuhteen ulkopuolinen väkivalta on kokonaisuudessaan hieman lisääntynyt ja vastaavasti väkivalta nykyisessä ja entisessä parisuhteessa oli vuonna 2005 hieman harvinaisempaa kuin vuoden 1997 tutkimuksessa. Tässä suhteessa tulokset lähenevät ruotsalaisen naisuhrikyselyn tuloksia (Lundgren ym. 2001, 80–81). Tämän tutkimuksen tulosten ero Suomen Usko, toivo, hakkaus -tutkimukseen näkyi juuri siinä, että Ruotsissa tuntemattoman tekemä väkivalta, kuitenkin erityisesti seksuaalinen väkivalta, oli yleisempää kuin Suomessa, ja vastaavasti parisuhdeväkivaltaa oli Ruotsissa vähemmän kuin Suomessa.

2005-kyselyssä voidaan viiden vuoden aikaväliä käyttää tuntemattoman tai tutun tekemää väkivaltaa kuvattaessa. Viiden vuoden aikaväli ei kuitenkaan sovellu tässä tutkimuksessa käytettyjen parisuhdeväkivaltakysymysten analysointiin.

⁵ Tilastollinen luottamusvälitarkastelu saattaa olla ”epäoikeudenmukainen” erojen mittaväline silloin, kun tarkastellaan pienten prosenttilukujen välisiä eroja. Esimerkiksi naisten kokemien potkimisten ja lyömisten määrä parisuhteessa puolittui 1,8 %:sta 0,8 %:iin, mutta ero ei ylitä luottamusvälirajoja (tasolla $p=0,05$; tasolla $p<0,10$ ero kuitenkin on merkitsevä eli ero on lähellä merkitsevyuden rajaa).

Taulukko 3.4 Viimeisten 12 kuukauden aikana eri tyyppisen väkivallan ja uhkailun kohteeksi joutuneet 18–74-vuotiaat naiset eri tekijäryhmissä, 1997 ja 2005 (%; uhriprosentit on laskettu ryhmään kuuluvista)

Viimeisten 12 kuukauden aikana	1997	2005
<i>Naiset yhteensä</i>	100,0	100,0
(n)	(4 955)	(4 464)
<i>Vähintään yhden väkivallan muodon tai uhkailun uhri</i>	11,3	11,6
<i>Parisuhteen ulkopuolinen väkivalta</i>		
Yhteensä	4,5	5,3
Uhkailu	2,2	2,9
Fyysinen väkivalta	1,4	1,3
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen	2,3	2,8
<i>Väkivalta parisuhteessa</i>		
Yhteensä	8,6	7,9
Uhkailu	3,6	3,0
Fyysinen väkivalta	7,0	6,3
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen (n=parisuhteessa olevat)	2,5 (3 495)	2,0 (3 172)
<i>Väkivalta entisessä parisuhteessa</i>		
Yhteensä	7,0	6,1
Uhkailu	4,2	3,2
Fyysinen väkivalta	4,9	4,7
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen (n=entinen parisuhde)	2,5 (1 365)	1,6 (1 497)

Entisen puolison väkivallan kohteeksi joutuminen on monesti tapahtunut aikaisemmin kuin viimeisten 12 kuukauden aikana, joten vuoden aikaväli ei anna luotettavaa kuvaa tällaisen väkivallan yleisyydestä. Kyselyä edeltävän vuoden aikana entisen puolison väkivaltaa tai uhkailua oli kokenut noin 41 000 naista.

Ikävakiointi ei muuta oleellisesti myöskään 12 kuukauden aikavälin tuloksia. Vuoden aikana väkivallan kohteeksi joutuneiden osuus nousee ikävakiointin seurauksena 0,2 prosenttiyksiköllä (11,8 %:iin), parisuhteen ulkopuolella väkivaltaa kokeneiden osuus lisääntyy 0,1 prosenttiyksiköllä. Parisuhteessa väkivaltaa vuoden aikana kokeneiden osuus ei muutu ikävakiointin seurauksena.

Vuonna 2003 tehdyn kansallisen uhritutkimuksen mukaan joka 40:s nainen (2,5 %) oli kokenut naisen tekemää väkivaltaa tai uhkailua vuoden aikana. Luvut eivät ole luotettavasti vertailtavissa, koska väkivaltaa koskevat kysymykset eivät olleet samoja, ja mittauksen konteksti on erilainen, mutta

luku kertonee kuitenkin naisten naisille tekemän väkivallan ja uhkailun suuruusluokasta.

Suomessa vuosina 1980, 1988, 1993, 1997 ja 2003 tehtyjen kansallisten uhritutkimusten aikasarjan perusteella naisiin kohdistuva fyysinen väkivalta on eri vuosina ollut suunnilleen yhtä yleistä, mutta uhkailut ovat lisääntyneet. Suunnilleen joka kymmenes nainen oli vuonna 2003 tehdyn yleisen uhritutkimuksen mukaan kokenut vuoden aikana väkivaltaa tai uhkailua. Tässä luvussa on mukana myös naisten naisille tekemä väkivalta ja uhkailu (Sirén & Honkatukia 2005, 7).

Kansallisten uhritutkimusten antama kuva naisiin kohdistuvan väkivallan rakenteesta ja kehityksestä on osittain erilainen kuin käsillä olevan tutkimuksen. Tulosten eron taustalla ovat mm. erilaiset tutkimuskysymykset. Kansallisen uhritutkimuksen mukaan naisiin kohdistuva perheväkivalta (kaikkien perheenjäsenten tekemä väkivalta) on vähentynyt tuntuvasti vuosien 1997 ja 2003 välillä. Fyysisiin vammoihin johtanut perheväkivalta on sen mukaan vähentynyt varsin tasaisesti jo vuodesta 1980. Toisaalta naisiin kohdistunut työpaikkaväkivalta ja erilainen huvipaikoissa koettu vammaan johtanut väkivalta – jotka ovat tämän tutkimuksen aineistossa huomattavasti yleisempiä kuin perheväkivalta – ovat lisääntyneet. (Heiskanen ym. 2004, 19–20.)

4 Uusien väkivallan kohteeksi joutumista mitanneiden kysymysten vaikutus uhriksi joutumisen yleisyyteen

Vuoden 2005 kyselylomake oli laadittu siten, että väkivallan kohteeksi joutumista koskevissa tuloksissa on säilytetty vertailtavuus vuoden 1997 kyselyyn, mutta joihinkin kysymyksiin on lisätty osioita, jolloin vertailtavuus edellyttää näiden osioiden pois jättämistä. Tässä luvussa tarkastellaan miten täydentävät kysymykset vaikuttavat väkivallan yleisyyslukuihin. Lisäkysymykset tehtiin siksi, että kyselyssä saataisiin entistä monipuolisempi ja tarkempi kuva naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodoista.

Parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa selvittäviin kysymyksiin lisättiin uudessa kyselyssä kaksi osiota. Fyysistä väkivaltaa selvitettiin myös liikumisen estämisen, tyrkkimisen ja tönimisen osalta, ja seksuaalista väkivaltaa kysymällä seksuaalisen kanssakäymisen tai sen yrittämisen kohteeksi joutumisesta, kun vastaaja oli tilassa, jossa hän ei pystynyt siitä kieltäytymään. Edellinen lisäys tehtiin siksi, että kansallisissa yleisissä uhritutkimuksissa on havaittu tällaisen tuntemattoman tai tutun miehen tekemän

väkivallan olevan yleistä, eivätkä nämä, yleensä seurauksiltaan lievemmat väkivaltakokemukset tule selkeästi esiin muissa väkivaltaosioissa (ks. Heiskanen 2002). Samalla pyrittiin saamaan parisuhteessa ja parisuhteen ulkopuolella tapahtunut väkivalta keskenään paremmin vertailukelpoisiksi; liikkumisen estäminen ja kiinni tarttuminen sisältyivät vuonna 1997 parisuhdeväkivaltaa koskeviin kysymyksiin. Jälkimmäinen lisäkysymys on peräisin ruotsalaisesta naisuhritutkimuksesta (ks. Lundgren ym. 2001).

Nykyisen ja entisen avio- tai avopuolison tekemää väkivaltaa kartoitettiin kysymyksiin lisättiin kolme uutta seksuaalisen väkivallan muotoa (kysymykset 62 ja 71, ks. liitteenä oleva kyselylomake) ruotsalaisen naisuhritutkimuksen mallin mukaisesti. Lisäkysymysten tavoitteena oli saada eroteltua raiskaus ja sen yritys toisistaan. Vuonna 1997 ne kysyttiin parisuhteessa olevilta ja olleilta samassa kysymyksessä. Lisäksi samassa kysymyksessä selvitettiin vuonna 1997 myös seksuaaliseen kanssakäymiseen painostaminen.

Selkein muutos, jonka lisäkysymykset tuottavat tuloksiin, koskee parisuhteen ulkopuolella tapahtunutta fyysistä väkivaltaa. Väkivaltaisen liikkumisen estämisen, kiinni tarttumisen, tyrkkimisen tai tönimisen käsittävän väkivaltaosion liittäminen uhriksi joutumista koskevaan kysymysryhmään nostaa vähintään kerran 15 vuotta täytettyä parisuhteen ulkopuolella tapahtunutta fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuuden kaksinkertaiseksi (taulukko 3.5).

Seksuaalisen kanssakäymisen tai sen yrityksen kohteeksi joutumista, kun nainen ei pystynyt siitä kieltäytymään, selvittävän kysymyksen lisääminen parisuhteen ulkopuolella koetun seksuaalisen väkivallan tai ahdistelun osioon, lisäsi sitä vajaalla kahdella prosenttiyksiköllä (21 %:sta 23 %:iin). Uusien kysymysten myötä parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa ja uhkailua kokeneiden naisten osuus nousee 34 prosenttiin (29 % ilman lisäkysymyksiä).

Kolmen seksuaalista väkivaltaa koskevan kysymyksen lisääminen nykyisen ja entisen puolison tekemään väkivaltaan lisäsi seksuaalista väkivaltaa tai ahdistelua vähintään kerran 15 vuotta täytettyä kokeneiden osuutta nykyisen puolison kohdalla viidestä kuuteen prosenttiin, entisen puolison kohdalla 17 prosentista 20 prosenttiin. Nykyisen ja entisen puolison tekemän parisuhdeväkivallan kokonaismäärään kyseinen muutos ei vaikuttanut, joten näissä tapauksissa nainen oli kokenut myös fyysistä väkivaltaa tai uhkailua. Kaikkiaan vähintään kerran 15 vuotta täytettyä miehen tekemää väkivaltaa kokeneiden naisten osuus lisäkysymykset huomioon ottaen oli 46,7 prosenttia (lisäystä 3,2 %-yksikköä).

Tarkasteltaessa naisten vuoden aikana kokemia väkivaltaa lisäkysymysten tuottama uhriksi joutumisen kasvu on runsaan prosenttiyksikön suuruisen, ja se on peräisin suurimmaksi osaksi fyysisen väkivallan määrittelystä.

Taulukko 3.5 Viimeisten 12 kuukauden ja vähintään kerran 15 vuotta täytettyä miehen tekemän väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneet 18–74-vuotiaat naiset eri tekijäryhmissä 2005 (%), perus- ja lisäkysymysten tulosten vertailu

	Viimeisten 12 kk. aikana		Vähintään kerran 15 v. täytettyä	
	Perus- kysymykset 2005	Lisäky- symykset mukana 2005	Perus- kysymykset 2005	Lisä- kysymykset mukana 2005
<i>Naiset yhteensä</i> (n)	100,0 (4 464)	100,0 (4 464)	100,0 (4 464)	100,0 (4 464)
<i>Vähintään yhden väkivallan muodon tai uhkailun uhri</i>	11,6	12,9	43,5	46,7
<i>Parisuhteen ulkopuolinen väkivalta</i>				
Yhteensä	5,3	6,7	29,1	33,9
Uhkailu	2,9		14,4	
Fyysinen väkivalta	1,3	3,8	10,6	23,3
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen	2,8	3,3	21,2	23,0
<i>Väkivalta parisuhteessa</i>				
Yhteensä	7,9	8,1	19,6	19,9
Uhkailu	3,0		7,6	
Fyysinen väkivalta	6,3		17,6	
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen (n=parisuhteessa olevat)	2,0 (3 172)	2,4 (3 172)	4,3 (3 172)	5,3 (3 172)
<i>Väkivalta entisessä parisuhteessa</i>				
Yhteensä	6,1	6,1	49,0	49,4
Uhkailu	3,2		31,5	
Fyysinen väkivalta	4,7		44,7	
Seksuaalinen väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen (n=entinen parisuhde)	1,6 (1 497)	1,7 (1 497)	17,3 (1 497)	19,7 (1 497)

5 Lapsuuden väkivaltakokemukset

Kyselylomakkeen lopussa selvitettiin lisäksi lyhyesti naisten lapsuuden väkivaltakokemuksia. Nämä kysymykset olivat samat kumpanakin tutkimusvuotena. Alle 15-vuotiaana fyysisen väkivallan tai seksuaalisesti uhkaavan käyttäytymisen, seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottamisen tai sen yrittämisen kohteeksi oli vuoden 2005 aineistossa joutunut 34 prosent-

tia naisista (29 % vuonna 1997). 23 prosentilla oli väkivaltakokemuksia, 20 prosentilla seksuaalisen ahdistelun tai seksuaalisen väkivallan kokemuksia. Alle 15-vuotiaana koettua väkivallalla uhkailua ei kyselyssä selvitetty.

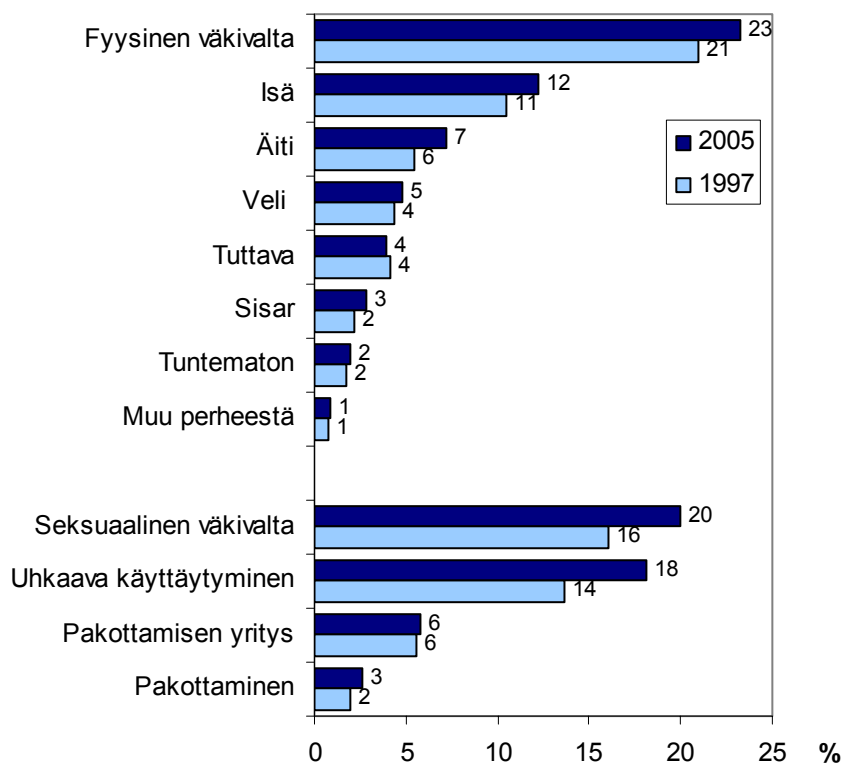
Lapsuudessa naisille väkivaltaa tehneet olivat kyselyn mukaan yleisimmin perheenjäseniä (kuvio 3.1). Naisen seksuaalisen ahdistelun ja seksuaaliseen kanssakäymiseen lapsena pakottaneiden suhdetta uhriin ei selvitetty. Vanhempien tekemää fyysistä väkivaltaa esiintyi vuoden 2005 tuloksissa hieman aikaisempaa enemmän.

Lapsena seksuaalista väkivaltaa ja seksuaalisesti uhkaavaa käyttäytymistä kokeneiden naisten osuus oli vuoden 2005 kyselyssä aikaisempaa suurempi.

Runsa neljäsosa (27 %) lapsena väkivaltaa kokeneista oli joutunut sekä fyysiseen että seksuaalisen väkivallan kohteeksi.

Tarkasteltaessa naisten tähänastista elämää kokonaisuudessaan, joko alle 15-vuotiaana tai 15 vuotta täytettyä oli vuoden 2005 kyselyn mukaan fyysistä väkivaltaa, uhkailua tai seksuaalista väkivaltaa kokenut 57 prosenttia.

Vuoden 1997 kyselyssä todettiin 65 prosentin naisista, jotka olivat kokeneet fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa alle 15-vuotiaana, kokeneen väkivaltaa 15 vuotta täytettyään, kun keskimääräisluku oli 40 prosenttia. Vuoden 2005 kyselyn mukaan luvut olivat 69 ja 47 prosenttia.

Kuvio 3.1 Naisten alle 15-vuotiaana kokema fyysinen väkivalta väkivallan tekijän mukaan sekä seksuaalinen väkivalta väkivallan muodon mukaan, 1997 ja 2005 (%)

6 Taustamuuttujia

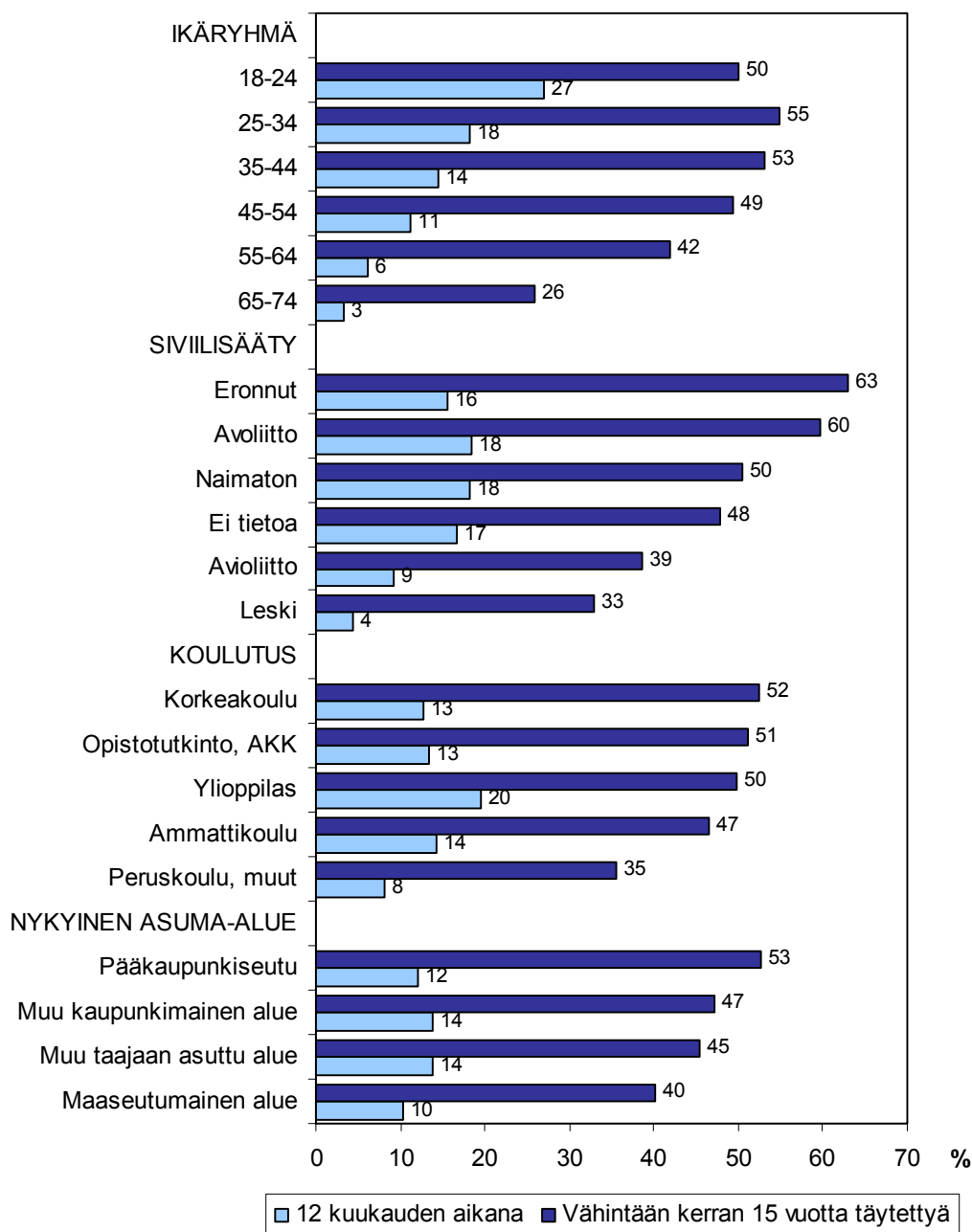
Vuoden 1997 kyselyssä havaittiin, että naisten kokeman väkivallan yleisyys vaihtelee eri elämänvaiheissa, koulutuksen mukaan ja eri alueilla. Myös lapsuuden kokemuksilla, samoin ajanviettotavoilla oli yhteys väkivallan kokemisen yleisyyteen (Heiskanen & Piispa 1998).

Kuviossa 3.2 on kuvattu eräitä taustatekijöitä, joiden eri luokkien välillä oli tilastollisesti merkitsevät erot naisten kokeman väkivallan esiintyvyydessä (χ^2 -testi, $p < 0,001$, kaikki muut taulukon muuttujat kummallakin viiteajanajaksolla, paitsi asuma-alue vuoden aikana, jossa $p = 0,048$).

Kuvion 3.2 tekijöistä selkeimmin väkivaltaa viimeisten 12 kuukauden aikana eri väestöryhmissä kokeneita erottelee naisen ikä. Nuorista naisista runsas neljäsosa oli kokenut jotain määritellyistä väkivallan muodoista tai uhkailusta vuoden aikana. Uhriksi joutumiskokemukset vähenevät iän myötä: 65–74-vuotiaista naisista kolme prosenttia oli kokenut vuoden aikana väkivaltaa tai uhkailua. Yleisistä uhritutkimuksista on tehty sama havainto, että väkivalta on yleisintä nuorilla ja vähenee iän myötä (Sirén & Honkatukia 2005).

Kysyttäessä väkivallasta, jota oli koettu vähintään kerran 15 vuotta täytettyä, näyttävät ikäryhmittäiset erot toisenlaisilta: 18–54-vuotiaista noin puolet oli kokenut väkivaltaa tai uhkailua. 55–64-vuotiaat, joihin kuuluvat toisen maailmansodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat, ovat kokeneet aikuisiällään hieman nuorempia vähemmän miehen tekemää väkivaltaa. Heitä iäkkäämmistä vain neljännes vastasi kokeneensa elämänsä aikana vähintään kerran miehen tekemää väkivaltaa tai uhkailua. Tulosta voidaan tulkita usealla tavalla. Voi olla niin, että 1950–60-lukujen suomalaiset miehet eivät olleet yhtä väkivaltaisista nuoria naisia kohtaan tai naisen elämä oli suojatumpaa kuin myöhemmin. Tai syynä vanhimman ikäryhmän selkeästi muita pienempään väkivaltakokemusten määrään on se, etteivät he ole muistaneet tai halunneet kertoa tapauksista kyselylomakkeella, tai että kyselylomakkeella esitetyt väkivallan määrittelyt olivat sellaisia, etteivät ne tavoittaneet 1950-luvun arjen väkivaltatilanteita.

Vuonna 1997 tehty kysely tuotti pääpiirteissään samanlaisen väkivallan kohteeksi joutumisten ikäjakauman vuoden aikana väkivaltaa kokeneille kuin vuoden 2005 kysely. Vuoden 2005 lisäkysymykset kasvattivat nuorimman ikäryhmän kokemaa väkivaltaa (taulukko 3.6).

Kuvio 3.2 Vähintään kerran 15 vuotta täytettyä sekä viimeisten 12 kuukauden aikana miehen tekemän väkivallan kohteeksi joutuneet naiset ikäryhmän, siviilisäädyn, koulutuksen ja asuma-alueen mukaan vuonna 2005 (%)

Koko aikuisikää koskevan väkivallan kokeminen on nuorimmassa ikäryhmässä lisääntynyt neljällä prosenttiyksiköllä. Vuoden 2005 lisäkysymykset ovat edelleen lisänneet nuorimmassa ikäryhmässä väkivaltaa kokeneiden osuutta seitsemällä prosenttiyksiköllä verrattuna vuotta 1997 koskevaan laskelmaan. 45 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä on väkivaltaa kokeneissa tapahtunut viiden prosenttiyksikön kasvu. (Taulukko 3.6.)

Tarkasteltaessa uudemman tutkimuksen vuoden ajanjaksoa naimattomien, avoliitossa olevien ja eronneiden väkivaltaa ja uhkailua kokeneiden osuudet ovat lähes samat, ja avioliitossa olevien heihin verrattuna tuntuvasti pienempi. Lesket ovat suurelta osin iäkkäämpiä naisia, joten jo ikä selittää heidän pientä uhriprosenttiaan viimeisten 12 kuukauden aikana.

Koko elinikää koskeva tarkastelu herättää kysymyksiä: kuinka kauan nainen on ollut eronnut, kuinka kauan hän on ollut avio- tai avoliitossa? Yhtä kaikki, kyselyn täyttämishetkellä eronneeksi luokitelluista yli 60 prosenttia oli kokenut jotain kyselyssä määriteltä väkivaltaa aikuisena, ja lähes samaa suuruusluokkaa on avoliitossa olevien kokema väkivalta. Avioliitossa olevilla väkivaltaa kokeneiden kokonaisprosentti on keskimääräistasoa pienempi sekä vuoden että koko aikuisikää koskevalla viiteajalla.

Väkivaltaa kokeneiden osuuden muutoksista selkein ero eri kyselyjen tulosten välillä on naimattomien naisten väkivaltakokemusten lisääntyminen sekä vuoden että koko aikuisikää koskevalla ajanjaksolla. Myös leskien väkivaltakokemukset ovat lisääntyneet pitkällä aikavälillä. Eronneiden aikuisiän väkivaltakokemukset ovat vähentyneet.

Ruotsalaisissa yleisissä uhritutkimuksissa havaittiin jo 1980-luvulla (Häll 1991), että väkivallan riskiryhmä olivat yksinhuoltajanaiset, joilla on pieniä lapsia. Tähän ryhmään kohdistuu kaksi riskitekijää: ero ja usein naisen nuorehko ikä. Vuoden 2005 aineistosta laskettuna yksinhuoltajista, joilla oli alle 7-vuotiaita lapsia (n=76) oli 39 prosenttia kokenut vuoden aikana miehen tekemää väkivaltaa ja koko aikuisikänsä aikana 74 prosenttia. Vuonna 1997 vastaavat luvut olivat 42 ja 77 prosenttia eli pienestä vähemmistöstä huolimatta yksinhuoltajanaiset, joilla on pieniä lapsia, ovat väkivallan riskiryhmä.

Yksi vuoden 1997 kyselyn yllättäviä tuloksia oli, että korkeakoulututkinnon suorittaneista naisista oli aikuisiällä kokenut suurempi osa väkivaltaa ja uhkailua kuin alemman koulutuksen saaneet. Viimeksi kulunutta vuotta tarkasteltaessa tätä eroa ei kuitenkaan esiintynyt. Myöskään vuoden 2005 kyselyn tuloksissa korkeasti koulutetut naiset eivät vuoden ajanjaksoa tarkasteltaessa ole suurimman riskin omaava ryhmä vaan ylioppilaat. Naiset, joiden koulutus on peruskoulutaso, olivat kokeneet muita ryhmiä vähemmän väkivaltaa sekä vuoden että koko elämän aikana. Aikuisiän väkivaltakokemukset eivät vuoden 2005 tuloksissa eroa juurikaan eri koulutusryhmissä, vaikka korkeakoulun käyneillä väkivaltakokemuksia oli edelleen eniten (kuvio 3.4).

Eri alueiden väliset erot ovat kuviossa 3.4 pienet. Maaseutumaisilla alueilla keskimääräistä pienempi osuus naisista oli kokenut väkivaltaa niin vuoden aikana kuin koko aikuisiällään. Pidemmän aikavälin uhriksi joutu-

miskokemuksia tarkasteltaessa pääkaupunkiseudulla oli kumpanakin tutkimusvuotena eniten väkivaltaa kokeneita naisia.

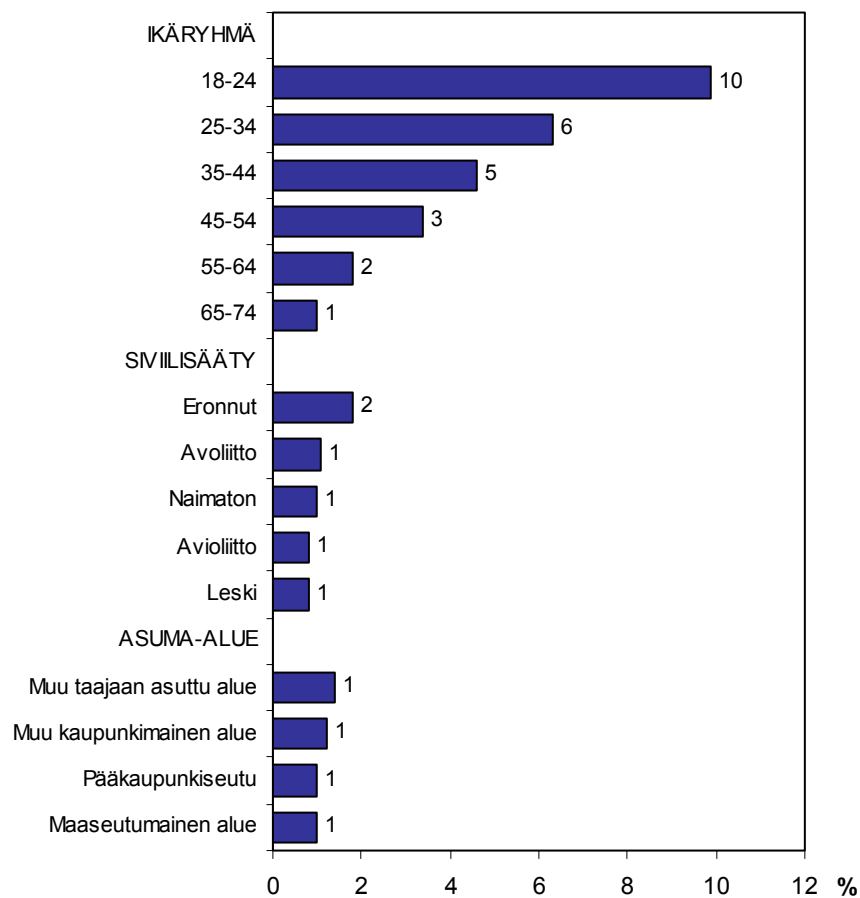
Taulukko 3.6 Vähintään kerran 15 vuotta täytettyä sekä viimeisen vuoden aikana miehen tekemän väkivallan kohteeksi joutuneet naiset ikäryhmän, siviilisäädyn, koulutuksen ja asuma-alueen mukaan vuonna 1997 ja 2005 (%)

	Vuoden aikana			Vähintään kerran 15 v. täyt.		
	1997	2005	2005 lisäkysymykset	1997	2005	2005 lisäkysymykset
Yhteensä	11,3	11,6	12,9	40,0	43,5	46,7
Ikäryhmä						
18–24	21,2	22,6	26,9	38,5	42,9	50,0
25–34	16,6	17,4	18,2	49,2	50,3	54,8
35–44	12,9	13,0	14,4	47,0	49,8	53,1
45–54	8,1	10,1	11,1	42,2	47,3	49,3
55–64	6,2	5,6	6,2	35,2	39,7	41,9
65–74	3,2	3,1	3,3	20,0	24,6	25,9
Siviilisääty						
Avoliitto	19,9	17,5	18,4	55,0	56,7	59,7
Avioliitto	9,0	8,6	9,2	35,1	35,8	38,5
Eronnut	17,1	14,0	15,5	69,6	61,8	62,9
Leski	1,6	3,3	4,3	20,9	30,6	33,0
Naimaton	11,3	15,0	18,2	36,4	44,0	50,5
Koulutus						
Korkeakoulu	12,4	11,7	12,8	47,2	48,3	52,4
Opistotutkinto, AKK	11,6	12,2	13,5	44,8	47,7	51,1
Ylioppilas	19,6	16,6	19,5	43,3	43,5	49,9
Ammattikoulu	12,9	13,7	14,4	42,4	44,4	46,6
Peruskoulu, muut	8,0	6,9	8,2	31,6	33,5	35,4
Nykyinen asuma-alue						
Pääkaupunkiseutu	12,2	11,1	12,1	48,4	48,5	52,6
Muu kaupunkimainen alue	11,2	12,6	13,8	40,1	44,6	47,2
Muu taajaan asuttu alue	11,2	11,8	13,9	38,2	41,9	45,4
Maaseutumainen alue	10,0	9,2	10,2	32,9	36,9	40,2

Sitä, miten naisen ikä, siviilisääty, koulutus ja asuma-alue liittyvät vuoden aikana väkivaltaa kokeneiden osuuksiin tilanteessa, jossa taulukon 3.6 eri muuttajien vaikutus on vakioitu, on kuvattu kuviossa 3.2 logistisella regressiomallilla. Koulutus on jäänyt pois mallista, joten se ei merkittävästi liity naisten vuoden aikana kokeman väkivallan vaihteluihin, kun taulukon 3.6 muuttajat on vakioitu.

Kuvion luvut ovat vedonlyöntisuhteita, joka kuvaavat sitä, miten suuri tiettyyn luokkaan kuuluvan riski on verrattuna vertailuryhmään (muuttujan viimeinen luokka). Nuorten naisten riski iäkkäimpään ikäryhmään verrat-

tuna on kymmenkertainen mallin asetelmassa. Oikeastaan ikä on ainoa selkeä selittäjä naisten väkivaltakokemusten eroille. Siviilisäätty ja asuma-alue ovat heikkoja selittäjiä. Siviilisäädtyssä eronneiden riski on korkein. Avioliitossa olevien riski on hivenen pienempi kuin naimattomien. Pääkaupunkiseudulla asuvien riski on mallin tuloksissa samaa tasoa kuin maaseudulla asuvien. Mallin selitysaste⁶ oli yhdeksän prosenttia, joten kuvion 3.3 muutujat riittävät ”selittämään” vajaan kymmenennen osan naisiin kohdistuvan väkivallan vaihtelusta.

Kuvio 3.3 Viimeisen vuoden aikana väkivallan kohteeksi joutumista selittävän logistisen regressiomallin vedonlyöntisuhteet, 2005

Väkivaltaa selvittävien kyselyjen yhtenä rajoituksena on ollut se, että ne on kehitetty ensisijassa käytännön tarpeita varten, ei niinkään erilaisten teorioiden testaamista ajatellen. Naisen turvallisuus -kyselyssä on otettu huomioon eräitä näistä yleisten uhritutkimusten puutteista. Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa voidaan tarkastella kumppanin kontrolloivan käyttäytymisen suhteen. Väkivallan kohteeksi joutumisen yleiseen taustoittamiseen

⁶ Nagelkerken selitysaste.

parisuhdeväkivaltaan kiinnittyvät kysymykset eivät sovellu, koska vain osa kyselyyn vastanneista naisista on tai on ollut parisuhteessa.

Väkivaltaan yleisesti liittyvien tekijöiden kartoittamisella on kuitenkin ainakin sikäli mielenkiintonsa, että niiden selvittämisen jälkeen voidaan tarkastella, miten nämä tekijät liittyvät rajatumpiin väkivallan muotoihin kuten parisuhdeväkivaltaan ja tuntemattoman tekemään katu- tai huvipaikaväkivaltaan.

Yksi määrällisten aineistojen puitteissa syntynyt rikollisuuden selityskehikko on ns. elämäntyylihalli, jonka mukaan ihmisten tietyt päivittäiset, lähinnä vapaa-ajan toiminnot saattavat vaikuttaa siihen, miten usein hän joutuu tilanteisiin, joissa rikoksen kohteeksi joutuminen on mahdollista (Hindelang ym. 1978; Schneider 2000).

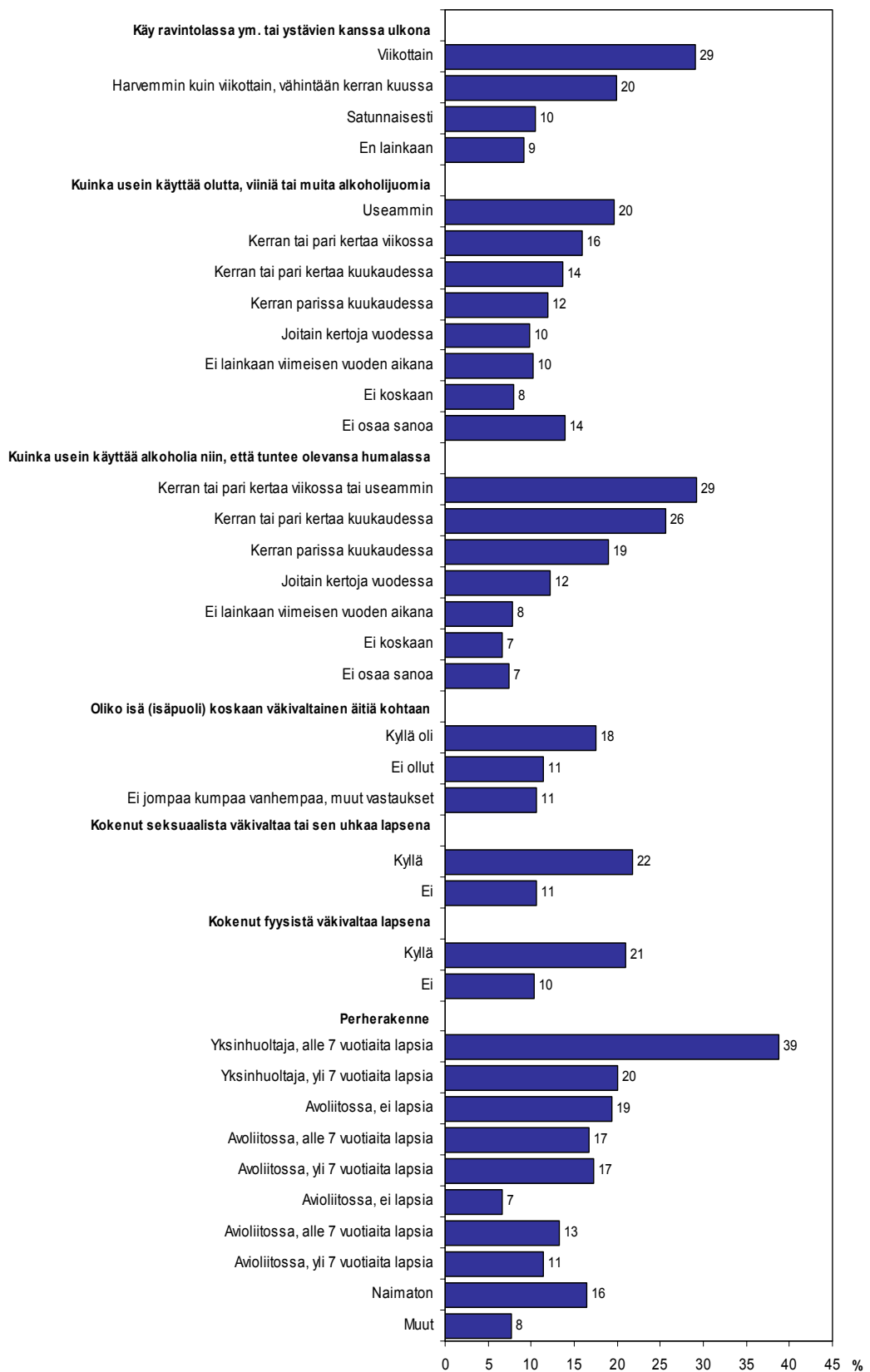
Kyselylomakkeella oli kuusi vapaa-ajan toimintoa, joiden harrastamisen useutta kysyttiin lähinnä elämäntyyliä silmällä pitäen. Ne olivat

- kyläily sukulaisten, ystävien tai tuttavien luona;
- osallistuminen järjestötoimintaan, vapaaehtoistyöhön tai muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan;
- käyminen kulttuuri- tai viihdetilaisuuksissa esim. taidenäyttelyssä, elokuvissa, teatterissa, konserteissa tms.;
- käyminen ravintolassa, diskossa, tansseissa tai ystävien kanssa ulkona;
- opiskelu (työväenopistossa tms.) tai muu harrastaminen (esim. musiikki tai kuvataide) kodin ulkopuolella;
- liikkuminen, urheilu tai kuntoilu.

Näistä harrastuksista vain ravintolassa, diskossa, tansseissa tai ystävien kanssa ulkona käymisen useus on yhteydessä väkivallan kokemiseen vuoden aikana (χ^2 -testi, $p < 0,001$). Elämäntyyliin liittyvät tavallaan myös kysymykset, joissa tiedustellaan naisen alkoholin käytön ja humalassa olon useutta. Sekä alkoholia usein käyttäneillä että alkoholia usein humalaan asti käyttäneillä oli keskimääräistä enemmän väkivaltakokemuksia.

Lapsuuden kodissa mahdollisesti nähdyn tai koetun väkivallan yhteyttä naisen aikuisiän väkivallan kohteeksi joutumiseen voidaan tarkastella kysymysten avulla, joissa selvitettiin, oliko naisen isä väkivaltainen hänen äitiään kohtaan, ja onko nainen kokenut lapsena fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Nämä seikat saattavat ainakin lisätä herkkyyttä tunnistaa itseen kohdistuva väkivalta, mutta on ilmeistä (ks. Johnson 1996), ettei väkivallan kohteeksi joutuminen määriy suoraviivaisesti esimerkiksi sosiaalisen oppimisen mallien kautta.

Edellä todettiin yksinhuoltajien, joilla on alle seitsemänvuotiaita lapsia, korkea väkivaltataso. Miten perherakenne ylipäättään näkyy väkivallassa? Tämä samoin kuin muut yllä esiteltyt muuttujat ovat kuviossa 3.4, jossa on kuvattu yhden vuoden aikana tapahtunutta väkivaltaa eri ryhmissä.

Kuvio 3.4 Vuoden aikana miehen tekemän väkivallan, uhkailun ja seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneet naiset eri taustamuuttujaryhmissä (% , χ^2 -testi, $p < 0,001$ kaikilla kuvion muuttujilla)

Tärkeitä yhteiskunnallisia tekijöitä puuttuu kuviosta, esimerkiksi kuukausi-tulojen määrä: enintään 250 euroa kuukaudessa ansainneista joka viides nainen oli kokenut väkivaltaa vuoden aikana, vähintään 4 000 euroa kuukaudessa ansaitsevista naisista alle kymmenesosa (9 %). Nämä ovat kuitenkin pieniä ryhmiä: kumpaankin kuului noin kolme prosenttia kyselyyn vastanneista.

Vuoden 1997 kyselyn vertailtavat tiedot olivat pääpiirteissään samansuuntaiset kuin vuoden 2005 tulokset. Yksinhuoltajista oli väkivaltaa kokenut suurempi osuus kuin muista, ja avioliitossa olevista, joilla ei ollut lapsia kotitaloudessa, uhriksi oli jouduttu harvimmin. Huvielämässä liikuminen, alkoholin humalakäytön useus ja toisaalta väkivallan näkeminen lapsuuden kodissa lisäsi väkivallan riskiä.

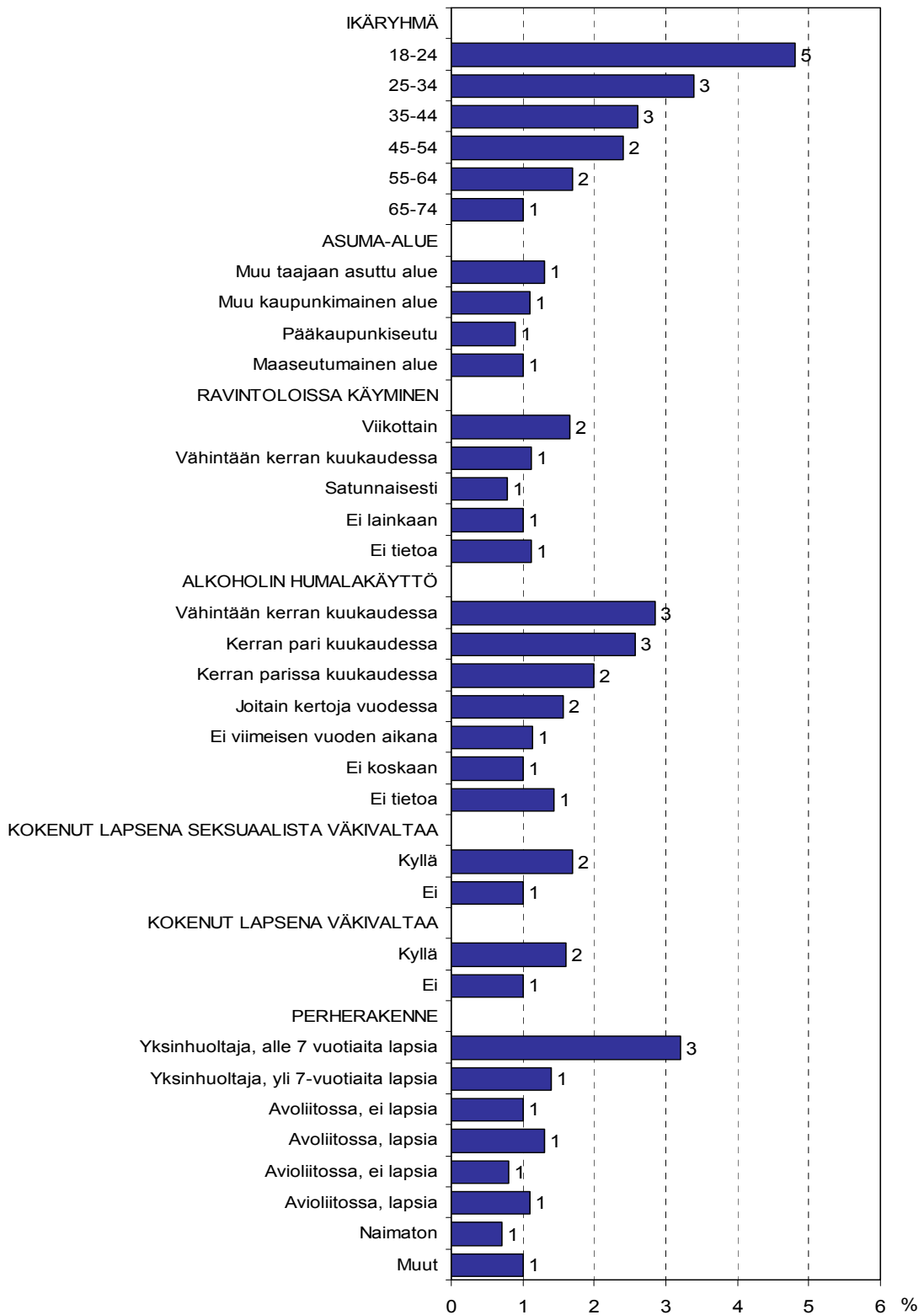
Kuvioon 3.5 on koottu logistisella regressiomallilla vakioidut tulokset, joiden lähtömuuttujina olivat kuvioden 3.2 ja 3.4 muuttujat. Tässä mallissa selitysaste (Nagelkerke) on noin 16 prosenttia.

Tässä mallissa on nuorimman ikäryhmän riski viisinkertainen vanhimpaan verrattuna, kun muut muuttujat on vakioitu; riski oli kymmenkertainen kuvion 3.3 mallissa. Muuttujien korreloidessa keskenään yksittäisten muuttujien lataukset eivät anna kuvaa niiden koko selitysvoimasta. Kuitenkin sellaiset muuttujat, jotka ”selittävät” vahvimmin väkivallan kohteeksi joutumisen vaihteluja ovat jääneet malliin. Siten alkoholin humalakäytön useus on jäänyt malliin, kun taas alkoholin käytön yleisyyttä koskeva kysymys on jäänyt siitä pois.

Isän väkivaltaisuus äitiä kohtaan naisen lapsuudessa ei liity mallissa väkivallan kohteeksi joutumiseen, omilla lapsuuden väkivaltakokemuksilla oli jonkin verran vaikutusta. Perherakennetta tarkasteltaessa on mallissa naimattomien naisten riski pienin.

Tässä luvussa on kartoitettu väkivallan kohteeksi joutumisen yleisyyttä eräiden uhreihin liittyvien piirteiden avulla. Tällainen riskianalyysi (niin prosenttilukuihin kuin mallien vedonlyöntisuhteisiin perustuva) on monessa mielessä yksinkertaistavaa ja sisältää leimaamisen mahdollisuuden. Väkivallan syitä esitetty kuvaus ei selvitä, eikä analyysi myöskään kata kaikkia väkivallan uhriksi joutumiseen liittyviä tekijöitä. Tällainen analyysi kuvaakin lähinnä todennäköisyyksiä tiettyjen kyselyssä mukana olleiden väkivaltaan liittyvien muuttujien avulla, mutta näiden muuttujien merkitykset vaatisivat laajemman tulkinnan. Monista tärkeistä tekijöistä kuten väkivaltaa tehneiden miesten tarkoituspelistä tai muusta käyttäytymisestä ei ole mitään tietoa. Toisaalta esimerkiksi alkoholin käytön ja sen humalakäytön yleisyys ei ole yksiselitteinen asia. Ei ole selvää onko alkoholin käyttö seurausta väkivallan kohteeksi joutumisesta. Samaten eronneiden ja yksinhuoltajien suurempi riski voi tarkoittaa myös sitä, että väkivalta on ollut

eron syy tai että väkivaltainen kumppani muuttuu entistä väkivaltaisemmaksi eron jälkeen.

Kuvio 3.5 Viimeisen vuoden aikana väkivallan kohteeksi joutumista selittävä logistisen laajemman regressiomallin vedonlyöntisuhteet, 2005

Lähteet

- Van Dijk, J. & Manchin, R. t & van Kesteren, J. & Nevala, S. & Hideg, G. (2005). *The Burden of Crime in the EU. Research Report: A comparative Analysis of the EU International Crime Survey (EU ICS) 2005.* (Julkaisematon moniste.)
- Ekbrand, H. (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor. Göteborg Studies in Sociology N:o 28.* Department of Sociology. Göteborg university.
- Heiskanen, M. (2002). *Väkivalta, pelko, turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. Tilastokeskuksen tutkimuksia 236.* Helsinki: Hakapaino Oy.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). *Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus Oikeus 1998:12 / Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.* Helsinki: Oy Edita Ab.
- Heiskanen, M. & Sirén, R. & Aromaa, K. (2004). *Victimisation and fear in Finland 2003. Interim report of the 2003 national survey of victimisation to accidents, violence, property crimes, and fear. National Research Institute of Legal Policy. Research Communications 59.* Helsinki.
- Hindelang, M. & Gottfredson, M. R. & Garofalo, J. (1978). *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimisation.* USA: Ballinger Publishing Company.
- Häll, L. (1995). *Offer för vålds- och egendomsbrott 1978–1993. SCB Levnadsförhållanden. Rapport nr 88. Örebro: Startistics Sweden.*
- Johnson, H. (1996). *Dangerous Domains. Violence Against Women in Canada.* Canada: Nelson Canada.
- Lundgren, E. & Heimer, G. & Westerstrand, J. & Kalliokoski, A-M. (2001). *Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning. Umeå: Brottsoffermyndigheten.*
- Piispa, M. (2004). *Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Tilastokeskuksen tutkimuksia 241.* Helsinki: Yliopistopaino.
- Schneider, H. J. (2000). *Victimological Developments in the World during the Last Three Decades. A Study of Comparative Victimology. Xth Victimology Conference. (Moniste.)*
- Sirén, R. & Honkatukia, P. (2005). *Johdanto: Väkivallan yleiskuva 1980–2003. Julkaisussa Sirén, R. & Honkatukia, P. (toim.) Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216.* Helsinki: Hakapaino Oy, 1–28.
- Stefansen, K. & Pape, H. & Hjelmdal, K. & Clausen, S-E. & Haaland, T. (2005). *Misbruk av forskning. Vold mot kvinner: Den episodiske partnervolden må icke forveksles med grov kvinnemishandling. Dagbladet 15.11.2005.*
- Walby S. & Myhill, A. (2001). *New survey methodologies in researching violence against women. British Journal of Criminology Vol. 41, 502–522.*

IV PARISUHDEVÄKIVALTA

Minna Piispa

1 Parisuhde

Perheen aseman mureneminen ja parisuhteen muotojen moninaistuminen ovat olleet yhtenä viimeaikaisen sosiologisen ja erityisesti yhteiskunnan modernisoitumista käsitelleen keskustelun keskeisenä aiheena. Tilastoissa näkyvä kehitys on osoittanut, että avioerot ovat yleistyneet ja avioliitot ovat saaneet antaa tilaa avoliitoille parisuhteen muotona (ks. Suomen tilastollinen vuosikirja 2004). Avioliittojen määrän lasku ei selity yksinomaan solmittujen avioliittojen määrän vähenemisellä, vaan sitä selittää osittain myös se, että avioliitot solmitaan aikaisempaa myöhemmällä iällä. Naiset solmivat 1990-luvun lopussa ensimmäisen avioliittonsa yli viisi vuotta vanhempina kuin 1960-luvulla, keskimäärin 28,2-vuotiaana (Jallinoja 2000, 63–79). Parit asuvat usein ensin avoliitossa ja solmivat myöhemmin, perheen perustamisvaiheessa, avioliiton.

Voimakkaimmat muutokset perheellistymisessä ovat tapahtuneet ennen 1990-luvun loppua. Perheissä eli vuonna 1950 väestöstä 86 prosenttia. Vuonna 1997 tutkimuksemme kohdejoukkoon kuuluvista 18–74-vuotiaista naisista kuului perheeseen 79 prosenttia ja vuonna 2005 perheeseen kuului 76 prosenttia. Perheen rakennetta kuvaavat tiedot vastaavat melko hyvin vastaavan väestön rekisteritiedoista saatua perherakennetta. Aineistossamme on hieman enemmän avio- ja avoliittoissa olevia kuin väestössä rekisteritietojen mukaan. Osa aineiston ja rekisteritietojen eroista selittyy määrittely- ja mittausajankohtien eroilla. Aineistomme perherakennetta ja siviilisäätyä kuvaavat mittarit on rakennettu kyselylomakkeella itse ilmoitettujen tietojen perusteella. Rekisteritiedot ovat tällöin ajankohdallisesti hieman vanhempia, vuoden 2004 lopulta, ja vastaajien parisuhteissa on saattanut tapahtua muutoksia kyselyajankohtaan mennessä. Avio- ja avoliittoissa elävien hieman korkeampi vastaamishalukkuus kyselyyn on nostanut heidän osuuttaan naimattomiin verrattuna.

Vuoden 2005 aineistossa näkyy avoliitossa asuvien ja eronneiden määrän lisääntyminen vuoden 1997 aineistoon verrattuna. Naisista 18 prosenttia oli avoliitossa ja 51 prosenttia avioliitossa (mukaan lukien asumuseros-

sa olevat). Vähennys on tapahtunut avioliittojen kustannuksella, sillä vuonna 1997 naimisissa olevia oli hieman enemmän, 55 prosenttia ja avoliitossa eläviä vastaavasti vähemmän, 16 prosenttia.

Leskien ja naimattomien osuudet ovat pysyneet samoina. Naisista 10 prosenttia oli eronneita, 5 prosenttia leskiä ja 17 prosenttia naimattomia.

Taulukko 4.1 18–74-vuotiaiden naisten perhetyypit rekisteritietojen ja kyselyaineiston mukaan vuonna 2005, (laitoksissa elävät vähennetty rekisteritiedoista, %)

	Väestörekisteri	Kyselytutkimus
Avoliitto, lapsia	6,0	6,3
Avoliitto, ei lapsia	9,4	11,5
Avioliitto, lapsia	25,3	24,0
Avioliitto, ei lapsia	22,7	25,6
Yksinhuoltaja	7,5	7,2
Muut	29,2	25,5

Naisen turvallisuus 2005 -kyselylomakkeella oli avio- ja avoliittoa koskeva kysymysryhmä. Lomakkeella kysyttiin liittojen määrää, liiton kestoa ja suhdetta puolisoon. Entisen avio- tai avoliiton osalta tiedusteltiin liiton kestoa sekä sitä, milloin pari muutti pysyvästi erilleen.

Kyselyyn vastanneiden parisuhteet olivat suhteellisen pysyviä. Avo- tai avoliitossa kyselyhetkellä olevista 77 prosenttia oli ensimmäisessä liitossaan. Vajaa viidesosa oli ollut nykyisen avio- tai avoliiton lisäksi aikaisemmin yhdessä parisuhteessa ja neljä prosenttia oli ollut vähintään kahdessa liitossa nykyisen lisäksi. Avoliitossa vastaushetkellä elävillä oli ollut useampia aikaisempia liittoja kuin avioliitossa olevilla. Neljä viidestä avioliitossa olevasta oli ensimmäisessä liitossa. Avioliitot olivat kestäneet keskimäärin kauemmin kuin avoliitot (taulukko 4.2).

Runsaalla kolmasosalla tutkimuksessa mukana olleista naisista (n=1 497) oli takanaan vähintään yksi päättynyt parisuhde. Entiset avio- tai avoliitot olivat yleensä melko pitkiä, keskimäärin 11 vuotta. Erosta oli kulunut kyselyhetkeen samoin keskimäärin 11,7 vuotta. Hieman yli puolella entisessä parisuhteessa olleista erilleen pysyvästi muutosta oli alle 10 vuotta ja vajaa puolet oli muuttanut pysyvästi puolisoista erilleen vähintään 10 vuotta sitten. Se, kuinka pitkä aika erilleen muutosta on, vaikuttaa oleellisesti myös siihen, miten hyvin entisen parisuhteen aikana tapahtuneet väkivalta- tai tapaukset tavoitetaan, miten ne muistetaan sekä siihen, miten hyvin vastaajan tämän hetkiset taustatekijät vastaavat entisen parisuhteen aikaa. Entisen miehen väkivaltaisuutta ei tavoiteta kovinkaan hyvin viimeisen

vuoden väkivallan kokemuksia mittaamalla, sillä erosta voi kyselyyn vastaamishetkellä olla useita vuosia.

Taulukko 4.2 Parisuhteen kesto nykyisissä avio-, avoliitoissa (n=3 048) ja entisessä parisuhteessa (n=1 614) (%)

Vuodet	Avoliitto	Avioliitto	Entinen parisuhde
alle 2 v	21,1	3,4	9,8
2–4 v	24,4	8,0	25,1
5–10 v	26,4	12,1	25,4
11–20 v	18,2	19,3	20,6
Yli 20 v	9,9	57,2	19,1
	100,0	100,0	100,0

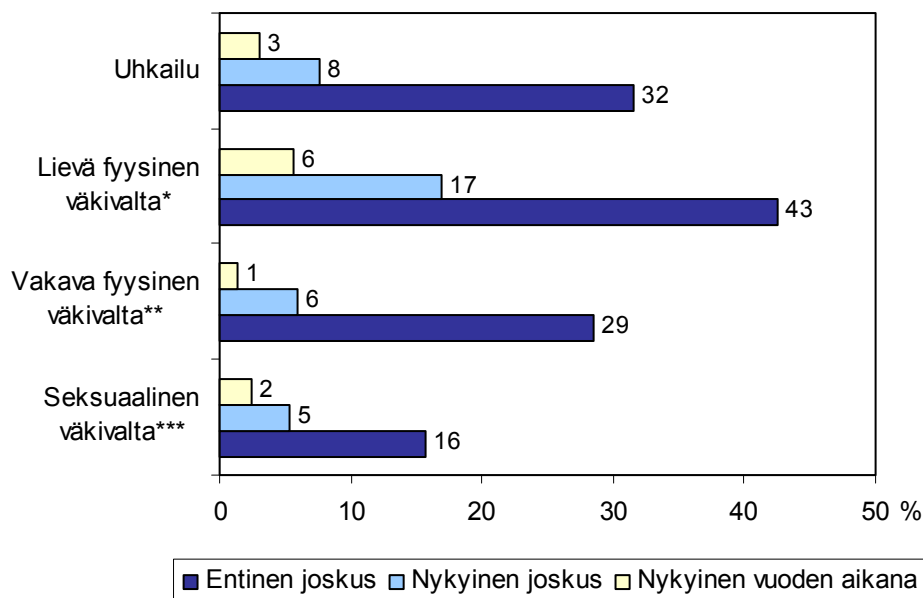
Tässä osuudessa keskitytään kuvaamaan nykyisessä avio- tai avoliitossa tapahtunutta väkivaltaa, koska sen suhteen kyselytutkimuksen tuottamat tiedot ovat tarkempia sekä tapahtumien ajallisen läheisyyden että vastaajan ja tämän puolison taustatekijöiden osalta. Entisen avio- tai avoliiton aikaisia väkivallan kokemuksia käytetään lähinnä kuvaamaan väkivallan kulkua parisuhteessa. Nykyisen parisuhteen osalta tarkastellaan väkivalta-koemuksia pääasiassa viimeisen vuoden sekä väkivallan toistuvuutta ja kestoa kuvattaessa koko parisuhteen ajalta ja entisen parisuhteen osalta koko parisuhteen ajalta.

2 Väkivalta nykyisessä ja entisessä parisuhteessa

Parisuhteessa tapahtuvalla väkivallalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa nykyisen tai entisen avio- tai avopuolison tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai niillä uhkailua. Parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa selvitettiin 10-osioisella kysymyssarjalla, joka oli samansisältöinen kuin vuonna 1997. Kysymykset kuvaavat arkipäiväistä väkivaltaa alkaen väkivallalla uhkailusta ja edeten törkeämpiin väkivallantekoihin. Samanlaisella kysymyssarjalla selvitettiin sekä nykyisen avio- tai avomiehen että entisen avio- tai avomiehen tekemää väkivaltaa. Lisäksi vuoden 2005 lomakkeelle lisättiin kolmeosioinen kysymyssarja tarkentamaan seksuaalisen väkivallan muotoja. Nämä kysymykset laadittiin ruotsalaisen naisiin kohdistuvaa väkivaltaa selvittäneen kyselyn (Lundgren ym. 2001) pohjalta. Tarkoituksena oli saada täsmällisempiä tietoja seksuaalisen painostamisen ja pakottamisen asteista. Vuoden 1997 kyselyssä parisuhteen seksuaalista väkivaltaa mitattiin yhdellä kysymyksellä, missä kysyttiin oliko puoliso painostanut,

pakottanut tai yrittänyt pakottaa vastaajaa seksuaaliseen kanssakäymiseen. Kysymyksen tarkentamisella haluttiin lisäksi saada seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa ja sen ulkopuolella selvittävät kysymykset keskenään vertailukelpoisemmiksi kuin vuonna 1997.

Vähintään kerran parisuhteen aikana nykyisen avio- tai avomiehen tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi oli joutunut 20 prosenttia naisista, viimeisen vuoden aikana kahdeksan prosenttia. Vähintään kerran parisuhteen aikana väkivallan kohteeksi joutuneiden määrä on hieman laskenut vuodesta 1997, jolloin 22 prosenttia naisista oli joutunut vähintään kerran parisuhteensa aikana nykyisen avio- tai avomiehen väkivallan kohteeksi. Viimeisen vuoden aikana puolison väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneiden osuudessa ei vuodesta 1997 (9 %) ole tapahtunut merkitsevää muutosta.

* liikkumisen estäminen, läimäisy, kovalla esineellä heittäminen

** lyöminen, potkiminen, kuristaminen tai sen yritys, ampuminen tai teräaseella lyöminen, päähakkaaminen

*** painostanut, pakottanut tai yrittänyt pakottaa seksuaaliseen väkivaltaan (ml. uhkailemalla, kiinni pitämällä, satuttamalla tai seksuaalinen hyväksikäyttö nukkuneena, sammuneena, tajuttomana tai muuten sekavassa tilassa)

Kuvio 4.1 Parisuhdeväkivallan muodot nykyisessä tai entisessä avio- tai avoliitossa joskus 15 vuotta täytettyä ja viimeisen vuoden aikana vuonna 2005 (% avio- tai avoliitossa olevista tai olleista)

Väkivalta oli tyypillisimmin muodoltaan lieväksi luokiteltavaa fyysistä väkivaltaa. Tällaisiksi on luokiteltu liikkumisen estäminen, läimäisy ja kovalla esineellä heittäminen (vrt. Strauss & Gelles 1992; Johnson 1996). Vakavaa fyysistä väkivaltaa, kuten lyömistä tai potkimista, kuristamista tai

pään hakkaamista, oli kokenut kuusi prosenttia joskus parisuhteen aikana ja seksuaalista väkivaltaa viisi prosenttia. Parisuhteessa esiintyvälle väkivallalle on tyypillistä, että kyseessä on pikemminkin joukko erilaisia toisiaan seuraavia tekoja kuin yksi yksittäinen, selkeästi rajattavissa oleva teko (Kelly 1988, 76). Samat henkilöt olivat kyselyn mukaan kokeneet useammanlaista väkivaltaa. Väkivallalla uhkailu esiintyi harvoin yksittäisenä tekona, sillä uhkailua ilmoittaneet olivat yleensä kokeneet myös fyysistä väkivaltaa. Uhkailua kokeneista yhdeksän kymmenestä oli kokenut lieväksi luokiteltua fyysistä väkivaltaa ja runsas puolet vakavaa fyysistä väkivaltaa. Nykyisessä parisuhteessa väkivaltaa kokeneista vain kolme prosenttia oli kokenut pelkästään uhkailua, mutta ei fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa.

Yleisin väkivallan muoto oli sekä viimeisen vuoden aikana että koko parisuhteen ajalta liikkumisen estäminen tai kiinni tarttuminen. Muita yleisiä väkivallan muotoja olivat läimäisy, väkivallalla uhkailu ja seksuaalinen väkivalta. Parisuhdeväkivallan muotojen yleisyydessä ei ollut tapahtunut suuria muutoksia vuodesta 1997. Ainoa luottamusvälirajat ylittävä ero oli läimäisyjen vähentyminen. Vuoden 2005 kyselyssä on tarkennettu seksuaalisen väkivallan muotoja ruotsalaisessa kyselyssä (Lundgren ym. 2001) mukana olleilla kysymyksillä, joissa tarkennettiin seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottamista ja sen yritystä siten, että teot pitävät sisällään uhkailun, kiinni pitämisen ja satuttamisen. Tällaista seksuaalista pakottamista tai sen yritystä oli kokenut runsas prosentti vastanneista. Kolmantena uutena seksuaalisen väkivallan kysymyksenä oli seksuaalinen kanssakäyminen silloin, kun nainen oli tilassa, jossa ei kykene kieltäytymään seksistä, esimerkiksi kun hän nukkui, oli sammunut, tajuton tai muuten sekavassa tilassa. Uusilla muuttujilla tavoitettiin prosentin verran sellaista seksuaalista väkivaltaa, joka jäi tutkimuksen ulkopuolelle aikaisemmin käytetyllä seksuaalisen väkivallan muotoja erittelemättömällä kysymyksellä. Aikaisemmasta kysymyksestä jäivät ulkopuolelle ne tapaukset, joissa vastaajaa oli käytetty hyväksi hänen ollessaan tilanteessa, jossa ei pystynyt kieltäytymään seksistä esimerkiksi vahvan päihtymyksen takia. Tällaista ei ilmeisesti ole mielletty seksiin painostamiseksi tai pakottamiseksi.

Taulukko 4.3 Väkivallan muodot nykyisessä ja entisessä avio- tai avoliitossa 15 vuotta täytettyä ja viimeisen vuoden aikana vuosina 1997 ja 2005 (% avio- tai avoliitossa olevista/entisistä parisuhteista)

Väkivallan muodot	Nykyinen puoliso				Entinen puoliso	
	1997		2005		1997	2005
	Joskus	Vuoden aikana	Joskus	Vuoden aikana	Joskus	Joskus
Liikkumisen estäminen	14,4	5,5	13,5	4,9	35,9	36,1
Läimäisy*	12,6	3,4	9,3	2,3	34,0	30,0
Uhkailu	9,0	3,6	7,6	3,0	33,8	31,5
Seksuaaliseen kanssakäymiseen painostaminen, pakottaminen tai pakottamisen yritys	5,9	2,5	4,3	2,0	18,7	17,3
Lyöminen ja potkiminen	5,8	1,8	4,5	0,8	23,8	22,4
Esineellä heittäminen	3,7	1,3	2,7	0,8	12,4	12,6
Kuristaminen	3,0	0,9	2,5	0,8	15,1	14,5
Pään hakkaaminen	2,2	0,5	1,9	0,5	13,2	11,6
Aseellinen väkivalta	0,2	0,1	0,1	0,1	2,1	1,4
Pakottaminen seksiin			1,3	0,5		8,8
Pakottamisen yritys			1,6	0,6		11,0
Seksuaalinen hyväksikäyttö/yritys			1,9	0,6		7,0

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä joskus parisuhteessa väkivaltaa kokeneiden osalta

Entisen avio- tai avomiehen tekemän tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi oli vähintään kerran kyseisen parisuhteen aikana joutunut 49 prosenttia naisista, viimeisen vuoden aikana kuusi prosenttia. Vuonna 1997 näin oli tapahtunut joskus entisen parisuhteen aikana 50 prosentille naisista ja viimeisen vuoden aikana seitsemän prosenttia.

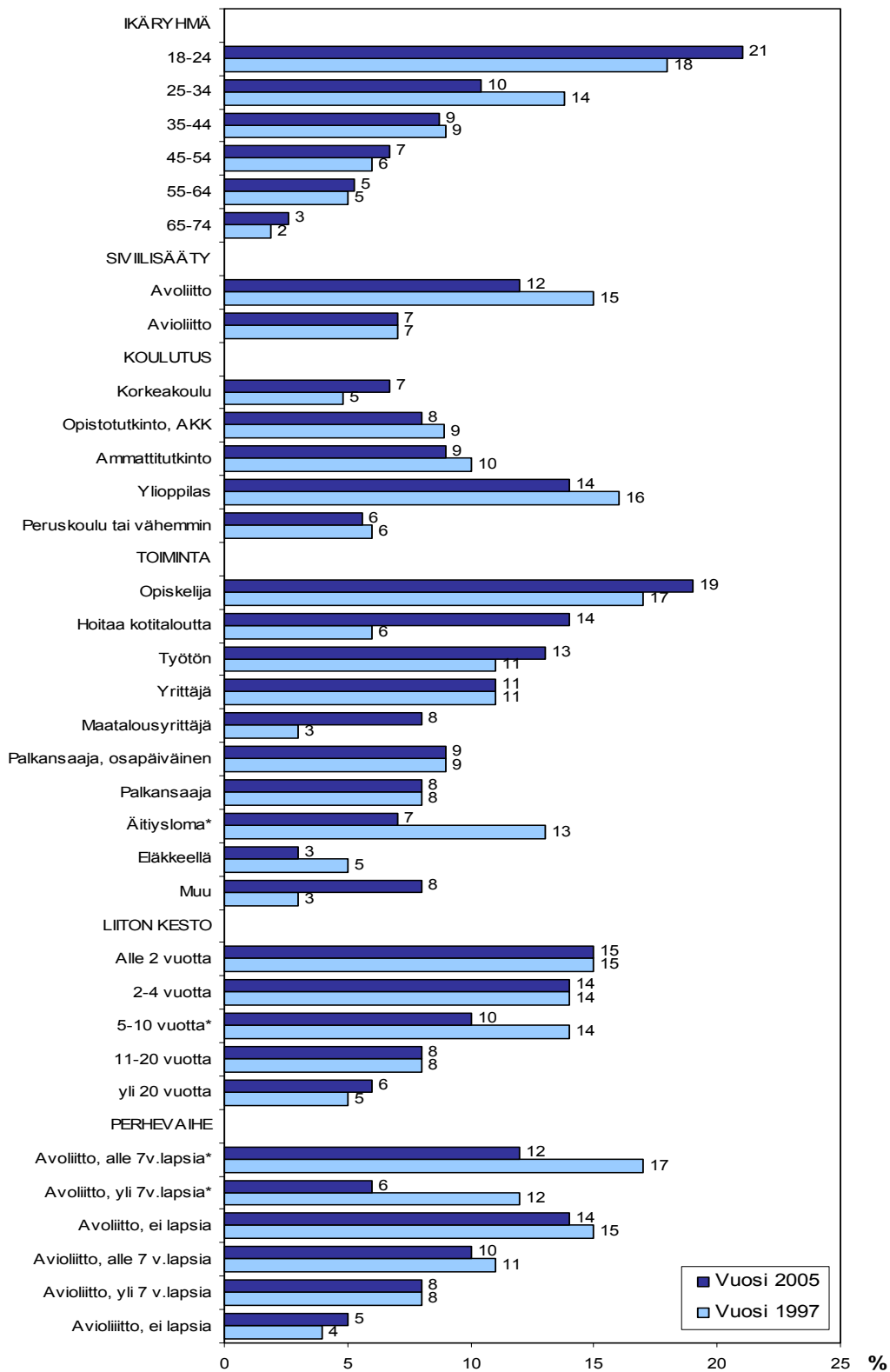
Parisuhdeväkivallan kokemukset olivat entisissä parisuhteissa yli kaksi kertaa yleisempiä kuin nykyisissä parisuhteissa. Ulkomaisissa tutkimuksissa on saatu vastaavia tuloksia (Lungdren ym. 2001; Schrötle & Muller 2004; Haaland & Clausen 2005). Norjassa naiset olivat kokeneet väkivaltaa entisessä parisuhteessa neljä kertaa useammin, Ruotsissa kolme kertaa useammin ja Suomessa kaksi kertaa useammin kuin nykyisessä parisuhteessa. Norjan eroa muihin pohjoismaihin selittää jonkin verran se, että Norjassa parisuhdeväkivallan kokemukset kysyttiin yhdellä kysymyksellä sekä nykyisessä että entisessä parisuhteessa, jolloin vastaajat ovat saattaneet ajatella, etteivät nykyisen parisuhteen väkivallan kokemukset sisälly kysymykseen. Ruotsissa ja Suomessa nykyisen ja entisen puolison tekemää väkivaltaa selvitettiin erillisillä, samansisältöisillä kysymyssarjoilla.

Väkivalta oli entisissä parisuhteissa ollut muodoiltaan selvästi vakavampaa kuin nykyisissä parisuhteissa. Useat ulkomaiset tutkimukset ovat osoittaneet saman; päättyneissä parisuhteissa esiintynyt väkivalta on sekä

muodoiltaan että seurauksiltaan vakavampaa kuin nykyisissä parisuhteissa esiintynyt (esim. Johnson 1996; Lundgren ym. 2001; ks. myös Piispa 2004). Suomessa vakavaa fyysistä väkivaltaa oli päättäneissä parisuhteissa ollut yli neljä kertaa useammin kuin nykyisissä parisuhteissa. Yleisimmät väkivallan muodot olivat samat, liikkumisen estäminen, läimäisy ja uhkailu, mutta vakavat fyysisen väkivallan muodot, kuten lyöminen ja potkiminen, kuristaminen, pään hakkaaminen ja aseellinen väkivalta olivat entisissä parisuhteissa selvästi yleisempiä kuin nykyisissä parisuhteissa. Tutkimuksissa on etsitty monenlaisia selityksiä sille, miksi entisissä parisuhteissa esiintyy enemmän väkivaltaa kuin nykyisissä. Ruotsalaiset tutkijat (Lundgren ym. 2001) ovat selittäneet eroa väkivallan normalisoitumisella osaksi parisuhdetta, jolloin parisuhteessa kyselyhetkellä elävät naiset eivät tunnista tai ainakaan nimeä kokemaansa väkivallaksi. Väkivallan tunnistaminen on heidän mukaansa mahdollista vasta silloin kuin väkivaltainen mies ei enää kontrolloi puolisoaan ja eristä häntä ulkopuolisesta todellisuudesta. Toisena eroa selittävänä tekijänä tutkijat näkevät vahvan tasa-arvonormin. Ruotsalaisten naisten voi heidän mukaansa olla vaikea tunnustaa, että he elävät liitossa, missä väkivaltainen mies alistaa heitä. Entisen miehen epätasa-arvoisesta kohtelusta on helpompi kertoa. Yksi erittäin luonnollinen selitys on, että miehen väkivaltaisuus on ollut yhtenä eron syynä tai eroprosessiin liittyvät muut konfliktit ovat lisänneet miehen väkivaltaisuutta. Väkivallasta on luonnollisesti helpompi kertoa parisuhteen päätyttyä. Kaikki nämä edellä mainitut tekijät, väkivallan tunnistaminen entisissä parisuhteissa, entisen puolison väkivaltaisuus yleensä ja erityisesti eroprosessissa sekä matalampi ilmoittamiskynnys yhdessä voivat vaikuttaa siihen, että päättäneissä parisuhteissa on kyselytutkimusten mukaan useammin väkivaltaa kuin nykyisissä parisuhteissa.

Väkivallan kokijat ja tekijät

Parisuhdeväkivaltaa voidaan tarkastella sekä väkivallan kokijan että tekijän mukaan. Taustatekijöiden tarkastelu yhden vuoden uhrikokemusten osalta antaa paremman kuvan tilanteesta, sillä ne liittyvät selkeämmin sekä kokijan että tekijän kyselyhetken käyttäytymiseen ja ominaisuuksiin. Tarkasteltaessa uhrikokemuksia koko parisuhteen osalta, monet taustatekijät, kuten työssä oloa kuvaavat tekijät, ovat saattaneet muuttua puhumattakaan selkeästi käyttäytymistä kuvaavista tekijöistä, kuten alkoholin käytöstä. Tarkastelen näitä tekijöitä myöhemmin suhteessa väkivallan keston, jolloin myös pidemmän ajan uhrikokemukset tulevat huomioiduiksi.

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä

Kuvio 4.2 Viimeisen vuoden aikana nykyisessä avio- tai avoliitossaan fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai niillä uhkailua kokeneet iän, koulutuksen, toiminnan, siviilisäädyn, liiton keston ja perhevaiheen mukaan, (% avio- tai avoliitossa olevista)

Parisuhdeväkivaltaan yhteydessä olevat taustatekijät ovat suhteellisen pysyviä. Nuoret, opiskelijat, työttömät ja pienituloiset kokivat parisuhteessaan väkivaltaa muita ryhmiä useammin molempina tutkimusvuosina.

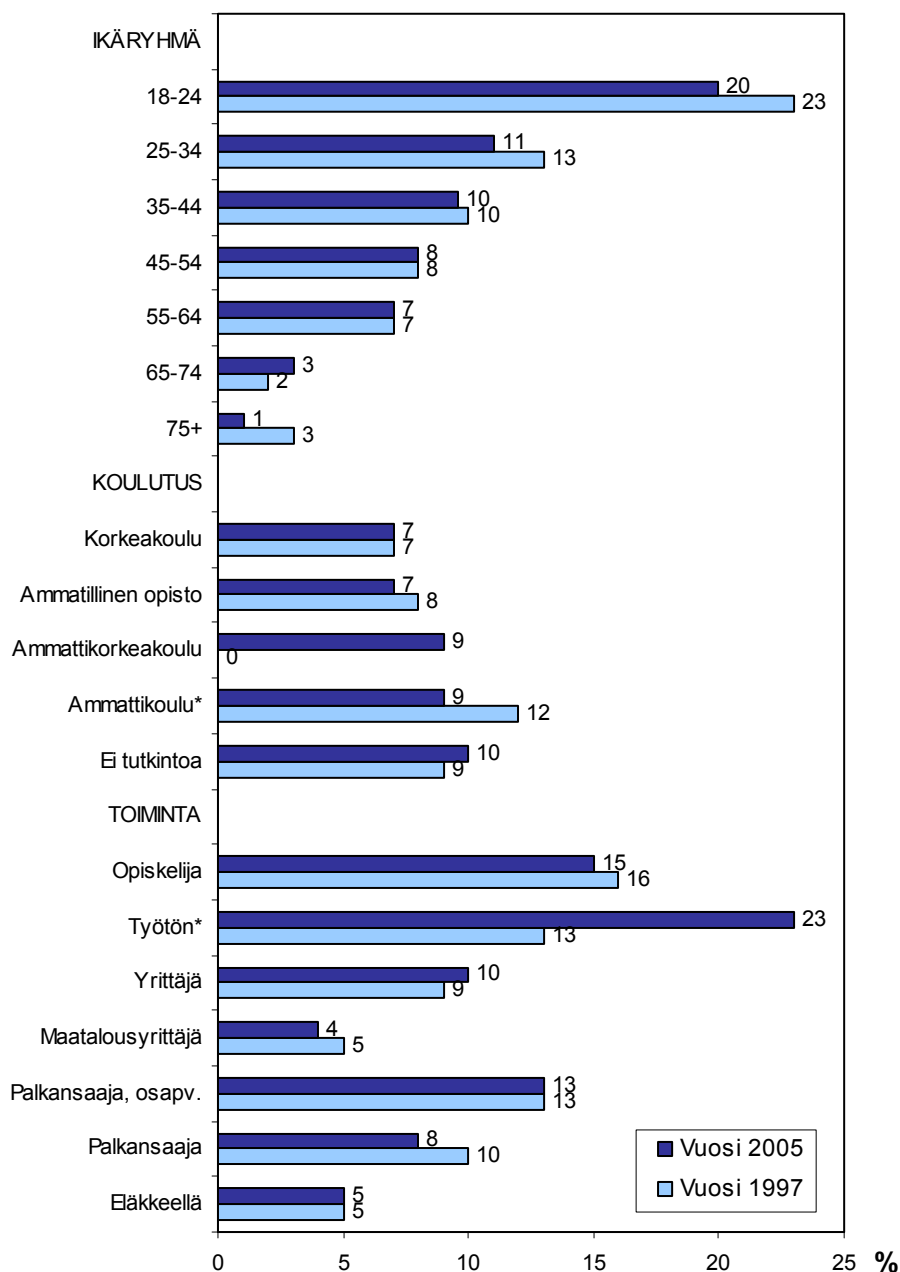
Nuoret naiset joutuvat parisuhteessaan muita ikäryhmiä useammin väkivallan uhreiksi viimeisen vuoden aikana. 18–24-vuotiaista avio- tai avoliitossa olevista naisista 21 prosenttia oli kokenut väkivaltaa parisuhteessaan viimeisen vuoden aikana. Parisuhdeväkivallan kokemukset olivat hieman yleistyneet tässä ikäryhmässä vuodesta 1997, mutta 95 prosentin luottamusvälillä eroa ei ole. Parisuhdeväkivallan kokemukset vähenevät iän myötä. Sama suuntaus näkyi molempina tutkimusvuosina, mutta suuntaus oli voimakkaampi vuonna 2005. Myös parisuhdeväkivallan kokemukset koko parisuhteen ajalta painottuivat nuorimpaan ikäryhmään. 26 prosenttia heistä oli kokenut väkivaltaa parisuhteensa aikana kun muista näin ilmoitti 18–22 prosenttia, kaikkein vanhimmasta ikäryhmästä, 65–74-vuotiaista, vain 10 prosenttia. Ulkomaisissa tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia nuorten naisten riskistä joutua parisuhdeväkivallan uhriksi (Lundgren ym. 2001; Schrötle & Muller 2004; Walby & Allen 2004). Oletettavahan olisi, että 65–74-vuotiaille naisille olisi ehtinyt kertyä väkivallan kokemuksia enemmän parisuhteen aikana kuin nuorille. Toisaalta osa parisuhteista, joissa mies on ollut väkivaltainen, ovat saattaneet päätyä eroon vuosien aikana, tai vastaajat eivät muista tai halua muistella vuosien takaisia tapahtumia. Vanhemmille naisille parisuhteen asioista kertominen ulkopuolisille on vaikeampaa kuin nuorille. He ovat tottuneet pitämään parisuhteeseen liittyvät ongelmat ja ylipäättään intiimeihin elämänalueisiin liittyvät asiat yksityisasiaina (Piispa 2004).

Opiskelijoilla, työttömillä ja yrittäjillä parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuminen oli muita yleisempää. Näyttäisi siltä, että vuodesta 1997 parisuhdeväkivallan kokemukset olivat lisääntyneet omaa kotitaloutta hoitavien ja maatalousyrittäjien ryhmissä, mutta nämä erot jäävät 95 prosentin luottamuvälin sisään. Sen sijaan äitiyslomalla tai hoitovapaalla olevien osuus väkivaltaa kokeneista oli laskenut, mikä näkyy myös tarkasteltaessa väkivallan kokemuksia viimeisen vuoden ajalta perhevaiheen mukaan. Koulutuksen mukaiset erot väkivallan kokemusten yleisyydessä olivat yhteydessä vastaajien toiminnalliseen statukseen. Ylioppilastutkinnon suorittaneilla oli keskimääräistä yleisemmin väkivallan kokemuksia. Maaseutumaisissa kunnissa asuvilla (6 %) oli vähemmän väkivallan kokemuksia kuin pääkaupunkiseudulla (8 %), taajaan asutuilla (8 %) tai kaupunkimaisissa kunnissa (9 %) asuvilla.

Avoliitossa olevien alle 7-vuotiaiden lasten äitien väkivallan kokemukset olivat laskeneet vuodesta 1997. Avoliitossa olevilla ja erityisesti niillä, joilla ei ole lapsia, on enemmän väkivallan kokemuksia viimeisen vuoden

ajalta kuin avioliitossa olevilla samoin kuin vuonna 1997. Alle viisi vuotta kestäneissä parisuhteissa oli väkivallan kokemuksia enemmän kuin tätä pitempään kestäneissä.

Pienituloisilla, alle 1 000 euroa kuukaudessa ansaitsevilla oli keskimääräistä useammin väkivallan kokemuksia viimeisen vuoden ajalta (10–13 %).

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä

Kuvio 4.3 Viimeisen vuoden aikana nykyisessä avio- tai avioliitossaan fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai niillä uhkailua kokeneet puolison iän, toiminnan ja koulutuksen mukaan (% avio- tai avioliitossa olevista)

Puolison ikä, toiminta ja koulutus olivat yhteydessä naisen väkivallan kohteeksi joutumiseen viimeisen vuoden aikana (kuvio 4.3). Kun puoliso oli nuori, opiskelija, työtön, osa-aikatyötä tekevä tai joko vailla ei-ammattillista tutkintoa tai ammattikoulututkinnon suorittanut, nainen oli kokenut parisuhteessaan väkivaltaa muita todennäköisemmin. Korkeamman riskin ryhmät olivat pääpiirteissään samat kuin vuonna 1997. Ainoa luottamusvälierot ylittävä muutos oli tapahtunut ammattikoulututkinnon suorittaneissa. Heidän puolisoitensa kokema väkivalta oli vähentynyt vuodesta 1997.

Kyselylomakkeella tiedusteltiin myös entisen puolison osalta muuttamalla kysymyksellä hänen taustatekijöitään sekä liiton kestoa ja puolisoitensa erilleen muuton ajankohtaa. Entisen miehen väkivallan kohteeksi joutumisen osalta kyselyyn vastaamishetken taustatekijöiden tarkastelu on hankalaa. Koska erosta voi olla useita vuosia, kyselyhetken taustatekijät eivät useinkaan vastaa väkivallan tekohetkeä. Erosta kuluneen ajan vuoksi kysely ei useinkaan tavoita viimeisen vuoden väkivallan kokemuksia entisen miehen osalta, missä taustatekijöiden vastaavuus olisi parempi. Myös entisessä parisuhteessa väkivaltaisesti käyttäneille miehelle näyttäisi olevan ominaista matala koulutustaso, tai ammattitutkinnon puuttuminen. 62 prosentilla joskus entisen parisuhteen aikana väkivaltaisesti käyttäneellä miehellä ei ollut mitään ammatillista tutkintoa ja 55 prosentilla oli ammattikoulututkinto. Entisen miehen osalta kyselyssä kysyttiin ammattitutkinnon lisäksi miehen syntymävuosi ja joitain kysymyksiä alkoholin käytöstä. Aikaisempien tulosten raportoinnin yhteydessä (Heiskanen & Piispa 1998, 24–25) tarkasteltiin entisen miehen väkivallan kohteeksi joutumista naisen ja miehen taustatietojen perusteella jossain parisuhteen vaiheessa väkivaltaa kokeneiden osalta laajemmin.

Eroon päätyneet entiset parisuhteet, joissa mies oli käyttäytynyt vähintään kerran parisuhteen aikana väkivaltaisesti, olivat kestäneet keskimäärin 10,2 vuotta. Naisen väkivallan kokemukset olivat jonkin verran, mutta eivät lineaarisessa, yhteydessä parisuhteen keston. Yleisintä väkivalta oli ollut parisuhteissa, jotka olivat kestäneet 2–4 vuotta. Näissä 64 prosenttia oli kokenut väkivaltaa. Väkivallan kokemukset vähenivät niissä parisuhteissa, jotka olivat kestäneet ennen eroa pitempään, yli viisi vuotta. Harvinaisinta väkivalta oli pitkään kestäneissä, mutta lopulta eroon päätyneissä parisuhteissa. Näistä 47 prosentissa nainen oli kokenut väkivaltaa jossain parisuhteen vaiheessa.

Lähes kaksi kolmasosaa entisessä parisuhteessaan väkivaltaa kokeneista naisista oli ollut pysyvän erilleen muuton ajankohtana nuoria, alle 25-vuotiaita. Väkivallan tekijä oli 73 prosentissa ollut edellinen avio- tai avomies ja 14 prosentissa sitä aikaisempi kumppani. 13 prosentilla tämä tieto puuttui.

3 Väkivallan toistuvuus ja kesto parisuhteessa

Kyselylomakkeella selvitettiin väkivallan kestoa ja toistuvuutta parisuhteessa. Nämä kysymykset esitettiin naisille, jotka olivat joskus kokeneet väkivaltaa nykyisen avio- tai avoliiton aikana (n=606). Kysymyksissä selvitettiin kuinka monta kertaa nykyinen avio- tai avomies oli käyttäytynyt väkivaltaisesti, milloin väkivalta oli alkanut ja milloin sitä oli ollut viimeksi, käyttäytyikö mies väkivaltaisesti ennen avio- tai avoliittoa ja oliko hän käyttäytynyt väkivaltaisesti naisen ollessa raskaana tai kun lapset olivat alle vuoden ikäisiä. Entisen miehen väkivallan kohteeksi joskus joutuneilta kysyttiin väkivallan useutta ja sitä, oliko väkivaltaa esiintynyt ennen avio- tai avoliittoa. Vuoden 2005 kyselyyn on tehty joitain muutoksia. Vuonna 1997 väkivaltatapauksen lukumäärää kysyttiin avoimella kysymyksellä, jossa vastaajaa pyydettiin arvioimaan tapauksen lukumäärä. Monet vastaajat jättivät kysymyksen täyttämättä ilmeisesti siksi, että heidän oli vaikea esittää arvioita määrästä. Vuoden 2005 kyselyssä tämä korvattiin valmiilla luokittelulla. Kysymykset miehen väkivallan käytöstä raskauden aikana ja lasten ollessa pieniä hajotettiin kahdeksi erilliseksi kysymykseksi ja jälkimmäisessä kysymyksessä lapsen ikää tarkennettiin. Vuoden 2005 kyselyssä karsittiin entistä puolisoa käsitteleviä kysymyksiä. Esimerkiksi kysymykset, joissa selvitettiin miehen väkivallan käyttöä raskauden aikana, poistettiin, koska näitä tietoja pidettiin epävarmoina.

Nykyisen parisuhteen väkivaltaa tarkasteltaessa neljässä tapauksessa kymmenestä mies oli käyttäytynyt väkivaltaisesti ensimmäisen kerran yli 10 vuotta sitten. Tämä vastaa kahdeksaa prosenttia parisuhteessa olevista. Runsaalla neljäsosalla väkivaltaa kokeneista väkivalta oli alkanut viimeisten kahden vuoden sisällä. 35 prosenttia naisista, joiden mies oli joskus käyttäytynyt väkivaltaisesti, ilmoitti, että mies oli käyttäytynyt väkivaltaisesti myös viimeisen vuoden aikana. Mukana oli myös naisia, joilla väkivalta oli loppunut, sillä viidesosalla naisista mies oli käyttäytynyt väkivaltaisesti viimeksi yli 10 vuotta sitten. Tämä merkitsee kolmea prosenttia parisuhteessa olevista.

Viimeisen vuoden aikana nykyisessä avio- tai avoliitossa väkivallan kohteeksi joutuneista väkivaltatapauksia oli ollut kerran 45 prosentilla ja useampia 34 prosentilla. Kymmentä kertaa useammin toistuneet väkivallan tapaukset viimeisen vuoden aikana olivat harvinaisempia (5 %), mutta koko parisuhteen ajalta lähes joka kymmenes ilmoitti, että mies oli ollut väkivaltainen useammin kuin kymmenen kertaa parisuhteen aikana. Päättyneissä parisuhteissa oli ollut useampia väkivaltatapauksia kuin nykyisissä parisuhteissa. Väkivaltakertojen laskeminen voi monelle naiselle olla vaikeaa siksi, että tilanteet eivät useinkaan ole selkeästi erotettavissa muusta

parisuhteen arjesta ja vuorovaikutuksesta (Lahti 2001, 43). Lisäksi samaan tapaukseen saattaa liittyä monenlaisia väkivallan muotoja ja yksittäisten tekojen erottelu toisistaan voi täten olla vaikeaa (Kelly 1988).

Väkivalta oli runsaalla kymmenesosalla alkanut jo ennen avio- tai avoliittoa. Vajaa kymmenesosa nykyisessä parisuhteessa väkivaltaisesti käyttäytyneistä miehistä oli käyttäytynyt väkivaltaisesti myös naisen raskauden aikana. Runsas kuudesosa miehistä oli käyttänyt väkivaltaa silloin kun lapset olivat pieniä, alle vuoden ikäisiä. Raskauden aikaisen ja pienten lasten äitien kokeman väkivallan osalta tulosten tulkintaa vaikeuttaa niiden vastaajien suuri osuus, jotka eivät muistaneet asiaa tai eivät vastanneet kysymykseen. Jakaumista on jätetty pois ne, jotka eivät olleet olleet raskaina tai joilla ei ole ollut lapsia.

Taulukko 4.4 Vähintään kerran parisuhteen aikana tapahtuneiden väkivaltatapausten lukumäärä ja väkivalta ennen avio- tai avoliittoa nykyisissä ja entisissä parisuhteissa (% laskettu joskus väkivaltaa kokeneista)

<i>Väkivaltatapaukset</i>	Nykyinen	Entinen
Kerran	19,4	12,3
2–3 kertaa	31,5	25,5
4–10 kertaa	13,9	24,3
Useammin	8,2	23,1
Ei kertaakaan	7,9	14,8
Ei tietoa	19,0	14,8
<i>Väkivalta ennen avio- tai avoliittoa</i>		
Kyllä	13,8	13,9
Ei	63,4	67,4
En osaa sanoa	6,0	5,0
Ei tietoa	16,8	13,7
n	606	1 408

Väkivallan kestoa kuvaavista muuttujista on muodostettu ryhmittely, missä väkivaltaa nykyisen parisuhteen aikana joskus kokeet naiset on ryhmitelty viiteen ryhmään sen mukaan, milloin väkivalta alkoi ja milloin sitä oli viimeksi. Ryhmät muodostettiin väkivallan keston lisäksi sen mukaan, jatkui-ko väkivalta kyselyhetkellä vai oliko se päättynyt.

Ensimmäisen ryhmän (12 %) muodostavat ne naiset, joiden kokemaa väkivaltaa oli kestänyt vasta lyhyen ajanjakson. Heidän kohdallaan väkivalta oli alkanut korkeintaan kaksi vuotta sitten ja sitä oli esiintynyt kyselyhetkeä edeltäneen viimeisen vuoden aikana. Toisen ryhmän (12 %) muodostavat naiset, joiden mies oli ollut väkivaltainen ensimmäistä kertaa vähintään 7 vuotta sitten. Mies oli ollut väkivaltainen myös viimeisen vuoden aikana. Kolmantena ryhmänä (27 %) olivat naiset, jotka olivat kokeneet väkivaltaa pitemmän tai lyhyemmän ajan, mutta sitä ei esiintynyt viimeisen kahden vuoden aikana. Neljäntenä ryhmänä olivat naiset (15 %), joilla vä-

kivalta oli taakse jäänyt episodi menneisyydessä. Väkivaltaa ei ole esiintynyt lainkaan viimeisten kymmenen vuoden aikana. Viidenteen, yleisimpään (34 %) jäävät loput väkivaltaa kokeneet naiset. Tässä ryhmässä on eripituisia jaksoja kestänyttä väkivaltaa, myös yksittäisiä väkivaltatapauksia kokeneita naisia. Ryhmä on myös tavallaan kaatoluokka, sillä siihen sijoittuvat myös ne, jotka eivät ole ilmoittaneet joko väkivallan alkua tai loppua. Lukumääräisesti niitä, joilta molemmat tiedot puuttuvat on alle kymmenen henkilöä. Ryhmittelyn tavoitteena oli erotella naiset, joilla väkivalta oli alkanut äskeittäin, väkivalta oli alkanut useita vuosia sitten ja sitä oli esiintynyt jatkuvasti sekä ne, joilla väkivalta oli selkeästi päättynyt useita vuosia sitten.

Taulukko 4.5 Parisuhdeväkivallan kestoja kuvaaviin ryhmiin jakautuminen iän ja toiminnan mukaan (% laskettu joskus nykyisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

<i>Uhrin ikä*</i>	Vähän aikaa kestänyt	Pitkään kestänyt	Viimeksi 2v	Viimeksi 10v	Muut
18–24	38,5	0,0	1,8	0,0	11,7
25–34	23,3	16,4	25,0	2,1	22,5
35–44	22,2	26,6	32,8	18,2	20,0
45–54	9,5	22,8	22,8	35,1	23,9
55–64	6,5	27,0	15,0	33,9	15,0
65–74	0,0	7,2	2,6	10,7	6,9
<i>Toiminta*</i>					
Palkansaaja	40,8	46,1	51,0	44,7	42,9
Palkansaaja, osapäiväinen	7,0	14,3	8,4	14,4	12,3
Maatalousyrittäjä	2,8	1,4	0,0	2,8	1,3
Yrittäjä	1,2	1,5	7,2	4,0	7,2
Äitiysloma/hoitovapaa	5,1	1,3	7,8	0,0	9,4
Työtön	12,1	7,1	9,2	3,9	4,7
Eläkkeellä	4,2	15,5	10,1	22,7	13,1
Opiskelija	21,8	7,2	4,6	3,3	6,3
Hoitaa kotia	2,4	3,2	1,0	1,2	1,0
Muu	2,6	2,4	0,7	2,1	1,8
n	74	72	162	92	206

* $p < 0,0001$

Lyhyen aikaa kestäneen väkivallan ryhmä painottui luonnollisesti nuorempiin naisiin. Heistä 61 prosenttia oli alle 35-vuotiaita. Pitkään väkivaltaa kärsineistä naisista taas kaikkein nuorin ikäryhmä puuttuu täysin ja he ovat tyypillisimmin 35–54-vuotiaita. Yli kymmenen vuotta sitten viimeksi väkivaltaa kokeneet poikkeavat muista ryhmistä ikänsä perusteella. He olivat tyypillisimmin 45–64-vuotiaita. 65–74-vuotiaita oli tässä ryhmässä enemmän kuin muissa. Kaikissa ryhmissä naisten työssä käynti oli yleistä, mutta ryhmien kesken oli jonkin verran eroja sen mukaan, mitä naiset pääsääntöisesti tekevät. Äskettäin alkaneessa väkivallan ryhmässä oli opiskelijoita ja

työttömiä enemmän kuin muissa, yli 10 vuotta sitten väkivaltaa kokeneissa taas eläkkeellä olevia.

Parisuhteet, joissa miehen väkivaltaisuus oli kestänyt pitkään, erottuvat monilla väkivaltaa kuvaavilla muuttujilla muista. Nämä miehet olivat olleet muita useammin väkivaltaisia myös ennen avio- tai avoliittoa (30 %, muista 6–19 %), he olivat käyttäytyneet väkivaltaisesti raskauden aikana (27 %, muista 3–8 %) ja lasten ollessa alle vuoden ikäisiä (40 %, muista 10–18 %).

Parisuhteissa, joissa miehen väkivaltaisuus oli kestänyt pitkään, se oli ollut luonteeltaan vakavampaa. He olivat selvästi useammin käyttäneet vakavaa fyysistä väkivaltaa, kuten lyöneet ja potkineet vaimojaan, hakanneet tämän päätä johonkin ja pakottaneet naista seksuaalisesti. Miehet olivat näissä parisuhteissa käyttäneet väkivaltaa toistuvasti (taulukko 4.6).

Niistä, jotka olivat kokeneet väkivaltaa viimeksi kymmenen vuotta sitten, vajaalle kolmasosalle väkivalta oli ollut kertaluonteinen tapahtuma. Nämä vähintään kymmenen vuotta sitten tapahtuneet väkivaltatapaukset olivat olleet selkeästi fyysisesti väkivallaksi luonnehdittavia; uhreista runsas neljäsosa oli kokenut vakavaa fyysistä ja kahdeksan kymmenestä lievempää fyysistä väkivaltaa. Seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat heidän joukossaan verrattain yleisiä. Vakavilla, yksittäisiksi jääneillä tapauksilla voi niilläkin olla pitkäkantoiset vaikutukset kokijansa elämään. Vaikutukset voivat näkyä esimerkiksi tiettyihin tilanteisiin liitettyinä pelon tunteina ja voivat siten muokata uhrin käyttäytymistä tällaisia tilanteita vältteleväksi. Vakavat väkivaltatapaukset myös muistetaan helpommin.

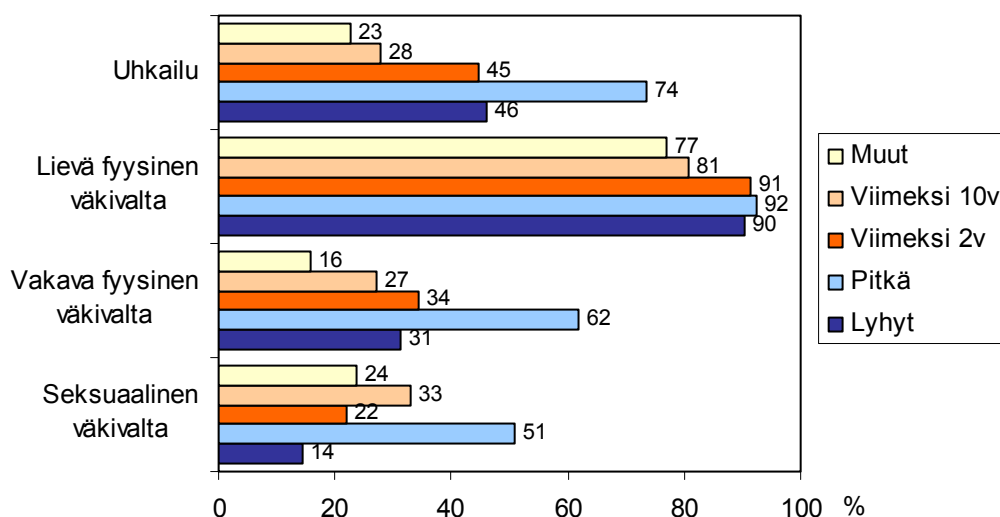
Taulukko 4.6 Väkivallan useus parisuhdeväkivallan keston mukaan (% laskettu joskus nykyisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

Kerrat	Vähän aikaa kestänyt	Pitkään kestänyt	Viimeksi 2v	Viimeksi 10v	Muut	Kaikkia
Kerran	20,8	0,0	21,4	30,0	17,6***	18,8
2–3 kertaa	47,7	16,5	47,3	45,5	17,1	33,2
Useammin	29,9	80,7	29,4	21,0	20,4	31,2
Ei tietoa	1,6	2,8	1,9	3,5	44,9	16,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tutkimuksissa on annettu hyvin yhdenmukaista kuvaa väkivallan dynamiikasta, missä väkivalta jatkuu aina samanlaisena tai muuttuu ajan myötä vakavammaksi (Walker 1984; Hyden 1995; Lundgren 1992). Näissä tutkimuksissa kyselyaineisto on usein valikoitunut siten, että se edustaa pitkään jatkunutta väkivaltaa. Pitkään jatkuneen väkivallan osalta väkivallan eskaloituminen pitääkin suurimmaksi osaksi paikkansa ja siitä näkyy viitteitä tässäkin aineistossa vuoden kestäneen ja pitkään kestäneen väkivallan eroi-

na. Aineisto antaa viitteitä muissa tutkimuksissa todetusta väkivallan kehityksestä, jonka mukaan miehen väkivallan käyttö alkaa parisuhteissa lievemmän väkivallan muodoilla. Ajan myötä väkivallan jatkuessa väkivallan muodot voivat muuttua vakavimmiksi ja monimuotoisimmiksi seksuaalisen väkivallan tullessa mukaan kuvaan. Lievempien väkivallan muotojen käytön suhteen ei väkivallan keston mukana näy eroja tässä aineistossa.

Kyselyaineistolla ei pystytä riittävän tarkkaan tutkimaan väkivallan dynamiikka sitä, miten väkivalta kehittyy ajan myötä. Toisaalta väestötason aineisto antaa laajempia mahdollisuuksia tarkastella väkivallan monimuotoisuutta, koska siinä erilaiset väkivallan ilmentymät ovat laajemmin ja monaisemmin edustettuina. Kyselyaineiston tulokset osoittavat, että väkivallan eskaloituminen ei ole välttämätöntä, vaan väkivalta voi muuttua muotoaan, tai päättyä. Pitkään, vakavanakin jatkunut fyysinen väkivalta voi muuttua naisen kontrolloimiseksi ja henkiseksi alistamiseksi (Piispa 2002). Väkivallan keston mukaisessa tarkastelussa kiinnostavaa on se, että väkivallalla uhkailu, jota yleensä pidetään lievanä väkivallan muotona tai ei lainkaan väkivaltana, oli kaikkein tyypillisintä niissä suhteissa, joissa mies oli käyttänyt väkivaltaa pitkään, ja se oli jatkuvaa. Väkivallalla uhkailulla voi näissä parisuhteissa olla väkivaltaa vahvistava vaikutus, naisen pelon alla pitäminen (vrt. Husso 2003). Uhkailut luultavasti myös muistetaan ja tunnistetaan paremmin suhteissa, joissa väkivaltaa on esiintynyt pitkään ja se on ollut luonteeltaan vakavaa, sillä uhkailu voi helpommin johtaa konkreettiseen väkivaltaan.

*** $p < 0,001$ väkivallan muodoissa ryhmien välillä

Kuvio 4.4 Väkivallan muodot parisuhdeväkivallan keston mukaan (% , laskettu joskus nykyisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

Väkivallan loppuminen

Lomakkeella selvitettiin niiltä naisilta, jotka olivat joskus parisuhteen aikana kokeneet fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai uhkailua, mutta joiden mies ei enää ole väkivaltainen, väkivallan loppumisen syitä seuraavasti: ”Jos miehesi ei ole enää väkivaltainen sinua kohtaan, mitkä olivat mielestäsi tärkeimmät syyt siihen?” Syitä kartoitettiin 13 valmiin vaihtoehdon avulla. Vastaja pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon. Lähes neljä kymmenestä mainitsi väkivallan loppumisen syyksi oman kantansa puolustamisen. Toiseksi yleisin mainittu syy oli se, että nainen pyrki olemaan ärsyttämättä miestä. Kolmanneksi yleisimpänä syynä oli se, että väkivalta meni ohi itsestään. Muita yleisiä syitä olivat miehen alkoholin tai muiden päihteiden käytön lopettaminen tai vähentäminen, mustasukkaisuuden lieveneminen tai loppuminen suhteessa ja naisen uhkaus erota, jos mies ei lopeta väkivaltaa. Ulkopuoliseen apuun turvautuminen väkivallan loppumisen syynä ei ole kovinkaan tavanomaista. Ystäville tai sukulaisille kertominen oli väkivallan loppumisen syy vajaalla kymmenellä prosentilla. Ammattiauttajilta saatu apu oli väkivallan loppumisen syynä vain viidellä prosentilla kysymykseen vastanneista. Kysymykseen vastasi 445 nykyisessä parisuhteessa joskus väkivaltaa kokenutta naista (n=606) ja heistä 28 prosentilla mies oli ollut väkivaltainen viimeksi 3–10-vuotta sitten ja 23 prosentilla yli 10 vuotta sitten. Kysymykseen vastanneissa oli niitäkin joiden mies oli ollut väkivaltainen viimeisen kuukauden aikana (7 %). Tämä kertoo kysymyksen moniselitteisyydestä. Kysymys oli huonosti asetettu siinä mielessä, että sen muotoilussa ei selkeästi määritelty väkivallan loppumisen ajankohtaa. Nyt osa vastaajista oli tulkinnut sen tarkoittavan viimeisen väkivaltaisen tapauksen loppumista ja sitä, mikä katkaisi tuon tilanteen, osa taas pitempään kestäneen väkivaltaisuuden loppumista.

Väkivallan loppumisen syy	
Puolustin omaa näkökantaani, enkä alistunut	37,5
Pyrin välttämään ärsyttämistä	20,4
Ei mitään erityistä syytä, meni ohi itsestään	18,3
Mies lopetti tai vähensi alkoholin tai muiden päihteiden käyttöä	12,5
Mustasukkaisuus suhteessamme loppui tai lieventyi	10,7
Uhkaisin erota, jos mies ei lopeta väkivaltaa	10,4
Kerroin ystäville ja sukulaisille väkivallasta	8,9
Saimme apua ammattiauttajilta	4,8
Lopetin tai vähensin alkoholin tai muiden päihteiden käyttöä	4,6
Mies vanheni tai sairastui ja tuli heikommaksi	4,4
Mukauduin miehen tahtoon ja alistuin	1,8
Poliisin väliintulo lopetti väkivallan	1,6
Muu syy	9,5
n	445

Eroamistilanteen on todettu monissa tutkimuksissa olevan riskialtista aikaa naiselle miehen väkivaltaisuuden kannalta (esim. Daly & Wilson 1988). Eroaminen väkivaltaisesta miehestä ei välttämättä lopeta väkivallan uhkaa, ja erotessaan monet naiset joutuvatkin valitsemaan kahden huonon vaihtoehdon välillä. Mies saattaa uhkailla väkivallalla, jos nainen ottaa eron. Toisaalta myös jääminen parisuhteeseen on riski, ja hyvistä lupauksistaan huolimatta mies voi jatkaa pahoinpitelyään (Husso 2003). Haaland ja Clausen (2005, 82) ovat referoineet amerikkalaista tutkimusta, jonka mukaan yli kolmasosa naisista, jotka olivat asuneet kriisikeskuksessa eron jälkeen, oli kokenut jonkinlaista väkivaltaa entisen miehen taholta kahden vuoden sisällä kriisikeskuksesta muuton jälkeen. Ruotsalaisessa väestötason tutkimuksessa saatiin samansuuntaisia tuloksia, sillä siinä todettiin runsaan kolmasosan naisista, jotka olivat kokeneet väkivaltaa entisessä parisuhteessaan, joutuneen väkivallan, uhkailun tai seurailun kohteeksi myös erilleen muuton jälkeen (Lundgren ym. 2001).

Tämän tutkimuksen tulokset olivat yhdenmukaisia ruotsalaisen tutkimuksen kanssa. Aikaisemmin parisuhteessa olleista (n=1 497) vajaalla kolmanneksella entinen avio- tai avopuoliso oli käyttäytynyt väkivaltaisesti tai häiritsevästi eron jälkeen. Vuonna 1997 entinen puoliso oli ollut väkivaltainen tai häirinnyt eron tai erilleen muuton jälkeen vajaalla viidesosalla. Entisen puolison tekemää väkivaltaa ja häirintää mitattiin kysymyllä, oliko entinen avio- tai avomies eron tai erilleen muuton jälkeen häirinnyt vastaa- jaa puhelimitse, tekstiviestillä, sähköpostilla tai kirjeitse, uhkaillut väkivallalla puhelimitse, tekstiviestissä, sähköpostitse tai kirjeitse, tullut luvatta asuntoon, odotellut, väijynyt, tai seurailut vastaa- jaa hänen kotinsa lähistöllä tai muualla tai käynyt häneen käsiksi tai lyönyt häntä. Kyse ei kuitenkaan ole lisääntyneestä väkivaltaisuudesta vaan pikemminkin käytettyjen mittareiden erosta. Kysymykseen lisättiin vuonna 2005 häirintää kartoittava kysymys. Häirintä puhelimitse, tekstiviestillä, sähköpostilla tai kirjeitse oli tyypillisin eron jälkeisen väkivallan ja häirinnän muodoista. Ilman tätä häirinnän muotoa entisen miehen eron tai erilleen muuton jälkeen tekemä väkivalta oli yhtä yleistä molempina tutkimusvuosina. Samalla tavoin mitattuna tutkimusvuosien välillä ei ollut eroja entisen miehen eron jälkeisen väkivallan ja häirinnän yleisyydessä. Kun mukaan otetaan vain kolme molemmissa tutkimuksissa täysin samaa osiota (tullut luvatta asuntoon, odotellut, väijynyt tai seurailut, käynyt käsiksi tai lyönyt), kumpanakin tutkimusvuonna 16 prosenttia ilmoitti kokeneensa vähintään yhtä niistä.

Uuden häirinnän muodon ottaminen mukaan kysymykseen oletettavasti siirsi vastauksia uhkailusta häirintään vuonna 2005. Siirtymistä on saattanut tapahtua myös muihin vastausvaihtoehtoihin. Häirintä ja uhkailu erilaisilla sähköisillä viestintävälineillä ovat hyvin lähellä toisiaan ja vastaajan

voi olla vaikea erotella kumpaa hänen kokemuksensa vastaa paremmin. Mies oli tunkeutunut luvatta entisen puolisonsa asuntoon vajaassa kymmenesosassa ja käyttänyt fyysistä väkivaltaa kuudessa prosentissa tapauksista. Väkivalta- tai häirintä tapaukset olivat tapahtuneet yleisemmin eron jälkeisen vuoden sisällä (40 %) tai vuoden–kahden sisällä erosta (25 %). Mukana oli myös tapauksia, joissa mies oli käyttäytynyt väkivaltaisesti tai häiritsevästi yli kymmenen vuotta eron jälkeen (2,6 %), mutta nämä olivat harvinaisia.

Taulukko 4.7 Eron tai erilleen muuttamisen jälkeen tapahtuneen väkivallan tai häirinnän muodot (% laskettu joskus entisessä avio- tai avoliitossa olleista/entisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

	1997		2005	
	Kaikki	Väki- valtaiset	Kaikki	Väki- valtaiset
Häirinyt puhelimitse, tekstiviestillä, sähköpostilla tai kirjeitse			23,8	41,9***
Uhkaillut väkivallalla puhelimitse, tekstiviestillä, sähköpostilla tai kirjeitse*	12,9	24,2	9,7	19,2***
Tullut luvatta asuntoon	8,4	15,7	7,5	13,9***
Odotellut, väijynyt, tai seurailut	11,7	21,8	10,7	19,2***
Käynyt käsiksi tai lyönyt	6,1	11,8	5,5	10,9***
Vähintään yksi edellisistä	19,5	35,9	29,0	50,6
n	1 366	683	1 614	798

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä

*** $p < 0,001$, entisen parisuhteen aikana väkivaltaisten ja ei-väkivaltaisten vertailu

Väkivaltaisesti liiton aikana käyttäytyneistä miehistä puolet jatkoi väkivaltaista käyttäytymistään, häirintää tai uhkailua eron tai erilleen muuton jälkeen. On todennäköisempää, että väkivalta jatkuu eron tai erilleen muuton jälkeen, kuin että se alkaa erosta. Tosin niitäkin on, sillä kymmenesosalla niistä, joiden mies ei ole ollut väkivaltainen liiton aikana, hän aloitti väkivallan, uhkailun tai häirinnän eron jälkeen. Näistä yleisintä oli häirintä. Kaikki väkivallan muodot olivat yleisempiä, jos mies oli ollut väkivaltainen myös yhdessä asumisen aikana. Liiton aikainen väkivalta jatkui tyypillisemmin erilaisena häirintänä, uhkailuna ja väijymisenä. Hans Ekbrandin (2006) tutkimus tukee käsitystä siitä, että erotilanne on harvemmin väkivaltaa laukaiseva tekijä. Hän selvitti tutkimuksessaan väkivallan dynamiikkaa haastatteleamalla avoliitosta eronneita naisia heidän kokemastaan parisuhdeväkivallasta sekä parisuhteen ajalta että eron jälkeen. Hän jaotteli tutkimuksessaan väkivallan fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan, uhkailuun sekä kontrolloivaan käyttäytymiseen. Erilaiset tutkitut väkivallan muodot yleistyivät parisuhteen myötä, mutta erityisesti viimeisen puolen vuoden aikana ennen eropäätöksestä neuvottelua. Sen jälkeen kun puoliset olivat

tehneet lopullisen eropäätöksen, fyysinen ja seksuaalinen väkivalta vähenivät, vaikka puoliset asuivat edelleen yhdessä. Miehen kontrolloiva käyttäytyminen ja väkivallalla uhkailu yleistyivät puolisoitten erilleen muuttoon jälkeen korvaten suoranaisen väkivallan vaiheessa, jossa puoliset neuvottelivat lasten huoltajuudesta ja tapaamisoikeuksista. Vaikka Ekbrandin tutkimus perustuu pieneen, valikoituneeseen otokseen, kuvaus väkivallan dynamiikasta tuntuu uskottavalta ja yhdenmukaiselta oman väestötason tutkimuksemme kanssa. Molemmissa parisuhteen aikainen väkivalta muuttuu luonteeltaan henkisemmäksi väkivallaksi, haluksi kontrolloida ja uhkailla entistä puolisoa. Tosin eron jälkeen miehellä on vähemmän mahdollisuuksia käyttää fyysisistä väkivaltaa ja näin ollen väkivalta muuttuu häirinnäksi.

4 Miesten kontrolloiva käyttäytyminen

Parisuhteessa tapahtuva väkivalta pyrittiin kyselylomakkeella sijoittamaan kontekstiinsa, eli parisuhteeseen. Tätä varten lomakkeella oli joukko kysymyksiä, joilla pyrittiin kartoittamaan miesten vallankäyttöä ja naisen käyttäytymisen kontrollointia. Kontrollin ja vallan käyttö haluttiin pitää selkeästi erillään fyysisestä väkivallasta ja siksi ne kysyttiin erillisillä kysymyksillä.

Monissa tutkimuksissa on osoitettu, että väkivaltaisesti puolisoitaan kohtaan käyttäytyvät miehet käyttävät usein muitakin kontrollin ja vallan käytön keinoja (esim. Walker 1984; Lundgren 1992). Monet näistä tutkimuksista on tehty turvakotien asiakkailta kerättyjen haastatteluaineistojen avulla. Väestötason aineistoissa yhteys ei ole yhtä selvä, ja se vaihtelee sen mukaan, kuinka kauan väkivalta on kestänyt ja millaista se on ollut luonteeltaan. Väkivaltaa parisuhteissaan kokeneet naiset ilmoittivat kontrollin ja vallan käytön ominaisuuksia selvästi useammin kuin parisuhteessa olevat naiset keskimäärin. Yleistä väkivaltaisesti käyttäytyville miehille oli naisen nimittely ja nöyryyttäminen, mustasukkaisuus, sukulaisten ja ystävien tapaamisen rajoittamisyrkimykset sekä tarve tietää, missä puoliso liikkuu ja kenen kanssa.

Miehen kontrollin käyttö vaihteli väkivallan keston mukaan. Pitkään väkivaltaa käyttäneet miehet käyttivät useammin väkivallan lisäksi erilaisia kontrollin ja vallan keinoja. He olivat mustasukkaisia, rajoittivat puolisoitaan tapaamasta ystäviään tai sukulaisiaan, pyrkivät rajoittamaan puolison kodin ulkopuolista elämää kontrolloimalla hänen liikkumistaan ja rahan käyttöä, nimittelivät puolisoitaan nöyryyttääkseen ja lannistaakseen näitä sekä käyttäytyivät tuhoavasti ympäristöä kohtaan. Kontrollin ja vallan käytön keinot olivat keskimääräistä yleisempiä myös niillä miehillä, jotka oli-

vat aloittaneet väkivallan käytön äskettäin ja väkivalta oli jatkuvaa. Jos väkivalta oli päättynyt kauan aikaa sitten, kontrollin ja vallan käyttö oli selvästi vähäisempää. Nämä naiset olivat yleensä iäkkäämpiä, usein eläkkeellä ja eläneet pitkään samassa parisuhteessa. On mahdollista, että miehen kontrollinkäyttö on ajan myötä vähentynyt tai vanhemmat naiset ovat mukautuneet siihen. Sekin on mahdollista, että heidän käsityksensä siitä, millainen kontrolli on normaalia parisuhteessa voi olla erilainen kuin nuorempien.

Taulukko 4.8 Miehen kontrollin ja vallan käyttö parisuhdeväkivallan keston mukaan nykyisessä ja entisessä parisuhteessa (%)

	Nykyinen parisuhde							Entinen	
	Vähän aikaa kestänyt	Pitkään kestänyt	Vii-meksi 2 v	Vii-meksi 10 v	Muut	Väkivaltaa väh. kerran nykyisessä parisuhteessa kokeneet	Kaikki	Väki-valtaa	Kaikki
Kontrollin käyttö									
Mustasukkaisuus***	25,0	42,7	21,9	9,2	20,4	22,3	6,9	56,6	33,2
Ystävien ja sukulais- ten tapaamisen rajoittaminen***	22,5	38,1	13,5	15,1	15,0	18,3	4,9	48,2	22,0
Kodin ulkopuolella liikkumisen kontrolli**	42,5	56,6	32,7	27,2	29,1	34,5	14,6	55,6	31,6
Nimittely ja nöyryyt- täminen***	26,0	51,5	14,5	13,3	15,8	20,6	5,5	56,1	30,7
Taloudellinen kont- rolli***	8,3	22,5	1,7	6,7	6,6	7,4	2,2	23,6	12,9
Kodin ulkopuolisen työn kieltäminen*	2,7	3,8	0,5	0,0	0,0	1,0	0,6	6,7	4,1
Lasten vahingoitta- misella uhkailu	1,3	1,6	0,6	0,0	0,0	0,5	0,2	7,2	3,7
Omaisuu- den vahingoittaminen***	15,1	23,3	4,5	1,0	2,6	6,8	1,6	33,4	18,0
Itsetuholla uhkaami- nen	10,4	13,6	6,7	4,0	4,7	6,9	2,0	35,9	20,1

*** p<0,0001, ** p<0,001, * p<0,05, erot laskettu nykyisessä parisuhteessa väkivaltaa kokeneiden ryhmissä. Erot sekä nykyisessä että entisessä parisuhteessa väkivaltaa kokeneiden ja eikokeneiden välillä p<0,0001

Entisessä parisuhteessa kaikki miehen kontrolloivaa käyttäytymistä kuvaavat ominaisuudet ovat selvästi yleisempiä kuin nykyisessä parisuhteessa. Entisessä parisuhteessa väkivaltaisesti käyttäytyneille miehille näyttää lisäksi olevan ominaista pyrkimys rajoittaa naista tekemästä päätöksiä perheen raha-asioissa, yhteisen omaisuuden vahingoittaminen ja uhkailu tehdä itselleen jotain, jos vaimo päättää lähteä suhteesta. Uhkaileva käyttäytyminen on monta kertaa saattanut liittyä juuri erotilanteeseen, missä mies on uhkailullaan pyrkinyt estämään naista lähtemästä (vrt. Ekbrand 2006).

Miehen väkivaltaisuus sekä kontrollin ja vallankäyttö olivat yhteydessä naisen arvioon parisuhteen laadusta. Joskus parisuhteen aikana väkivaltaa kokeneista vajaa kymmenesosa piti suhdetta nykyiseen avio- tai avopuolisoon huonona tai erittäin huonona. Puolison kontrollilla ja vallan käytöllä oli samansuuntainen vaikutus. Niistä, jotka eivät olleet kokeneet koskaan väkivaltaa tai eriasteista kontrollia puolison taholta vain yksi prosentti ilmoitti näin.

5 Vakavin väkivaltatapaus parisuhteessa

Viimeisen väkivaltaisen parisuhteen vakavimmasta väkivaltatapauksesta selvitettiin siihen liittyviä yksityiskohtia, kuten tapauksesta seuranneita fyysisiä vammoja ja psyykkisiä seurauksia, lääkärin hoitoon hakeutumista sekä tapauksesta poliisille ilmoittamista. Kysymyksessä ei asetettu vakavimman väkivaltatapauksen osalta minkäänlaista aikarajaa sille, milloin väkivalta oli tapahtunut. Tapausten rajoittaminen viimeisen vuoden sisälle olisi saattanut jättää tutkimuksen ulkopuolelle monia naisten elämän kannalta tärkeitä tapahtumia. Tapahtumien tiedusteleminen koko parisuhteen ajalta saattaa tuottaa mukanaan ongelmia muistaa väkivaltatapauksen yksityiskohtia. Vakavimman väkivaltatapauksen kysymistä koko parisuhteen ajalta puoltaa se, että tapauksella on suurempi merkitys sellaisessa ihmisuhteessa, jossa kanssakäyminen on jokapäiväistä kuin satunnaisessa ihmissuhteessa, jossa ei tavata säännöllisesti.

Parisuhdeväkivaltaa nykyisessä tai entisessä parisuhteessa joskus kokeneita oli 1 270. Runsaassa puolessa vakavimmista väkivaltatapauksista väkivaltaisesti käyttäytynyt mies oli ollut vastaajan entinen avio- tai avopuoliso. Kyselyyn vastanneista 93 naisella sekä nykyinen että entinen puoliso oli käyttäytynyt joskus parisuhteen aikana väkivaltaisesti (2 % kaikista kyselyyn vastanneista 4 464 naisista). Heidän kohdallaan kysymykset koskevat nykyistä parisuhdetta. Tämä saattaa olla vastaajan kannalta ongelmallista silloin, kun entisen puolison taholta koettu väkivalta on ollut sekä muodoltaan että seurauksiltaan vakavampaa kuin nykyisen puolison tekemä.

Naisia pyydettiin avoimella kysymyksellä kertomaan vakavimmasta väkivaltatapauksesta, mitä silloin tapahtui ja miten he selviytyivät tilanteesta. Kysymyksen erona vuoteen 1997 oli, että tapauksen kuvaus ja tilanteesta selviytyminen kysyttiin nyt yhdellä kysymyksellä. Tämä hankaloitti vastausten tulkintaa. Vajaa kaksi kolmesta väkivaltaa joskus parisuhteensa aikana kokeneista kertoi lyhyesti tapahtumasta, mutta kaikissa kertomuksissa ei käynyt ilmi, mitä kyseisessä tapauksessa oli tapahtunut, vaan ku-

vaukset keskittyivät siihen, miten nainen oli selviytynyt tilanteesta. Näin ollen vastauksia voidaan pitää suuntaa-antavina kuvauksina väkivalta-tapauksesta.

Vastaukset on luokiteltu väkivallan muodon mukaan. Runsas viidesosa kuvauksista kertoi vakavasta fyysisestä väkivallasta, kuten lyömisestä tai potkimisesta. Tyypillisessä kertomuksessa kuvataan tilannetta, missä mies potki tai löi nyrkillä naista ”*Hän hakkasi nyrkeillä naamani mustaksi. Kun pääsin, pakenin vanhempieni luo*” tai ”*Mies kuristi, vanhin lapsi pelasti kun tuli väliin*”. 17 prosentissa kerrottiin myös fyysisestä väkivallasta, mutta se oli luonteeltaan lievempää kuten liikkumisen estämistä tai läimäyttelyä. Esimerkiksi näin ”*Tönäisi sängyn laitaa vasten odottaessani ensimmäistä lasta*”. Muodoltaan lieväällä väkivallalla saattoi olla myös vakavia fyysisiä seurauksia: ”*Tönäisy tuolilta maahan. Sain aivotärähdyksen, lapsi näki sen ja oli kauhuissaan*”. Neljä prosenttia kuvauksista kertoi seksuaalisen väkivallan eri muodoista. Vakavimmissa niistä mies oli raiskanut naisen ja lievemmissä päässä oli seksuaalinen painostaminen tai seksuaalisen väkivallan yritys esimerkiksi painostamalla nainen sellaiseen seksiin, johon hän ei ollut halukas: ”*Painostaminen anaaliyhdyntään, asiasta keskusteltiin puolison kanssa.*” Erilaista uhkailua sisälsi neljä prosenttia vastauksista. Osassa näistä kuvattiin sanallista uhkailua: ”*Ostin miehen mielestä turhaan lapselle uuden pyörän. Uhkaili lyövänsä, ja käyttäytyi pelottavasti*” ja osassa uhkailua vahvistettiin jollain aseella ”*Mies tuli humalassa kotiin, haki leipäveitsen ja uhkasi tappaa. Selvisin puhumalla*”. 16 prosentissa kuvauksista oli ollut selvästi fyysistä väkivaltaa, mutta naiset kertoivat enemmän siitä, miten selviytyivät tilanteesta, kuten ”*Mies kävi käsiksi ravintolassa. Piilouduin vessaan ja portsari soitti poliisit*” tai he sanoivat, etteivät halua kertoa tapauksesta tai tapauksen muistelemisen tuntui liian tuskalliselta ”*Olen aivan sekava, kun muistelen noita tapahtumia*”.

Nämä kertomukset eivät kerro koko totuutta parisuhdeväkivallasta eivätkä edes kyseisen parisuhteen väkivallasta. Toiset vastaajat olivat maininneet vakavimmaksi väkivalta-tapaukseksi väkivallalla uhkailun. Kuitenkin jotkut heistä olivat kertoneet aikaisemmin lomakkeella, että heidän puolisonsa oli potkinut, lyönyt tai käyttänyt muuta muodoltaan ”vakavaa” väkivaltaa heitä kohtaan. Tämä kertoo siitä, että väkivaltilanteen vakavuutta on vaikea arvioida väkivallan muodon ja sen todennäköisesti aiheuttaman vamman avulla, erityisesti kun arviointi perustuu yksittäiseen tekoon (esim. Römkins 1997; Piispa 2004). Tapausten erottelu lieviin tai vakaviin ei tavoita kaikkien siihen luokkaan sijoittuvien tapausten vakavuusastetta, sillä luokittelu perustuu siihen, miten tekemuotojen seuraukset keskimäärin eroavat toisistaan. Esimerkiksi lieväksi väkivallaksi luokiteltava tönäisy

voi olla seurauksiltaan vakava, silloin kun tönäisy on kova tai henkilö lentää sen johdosta päin jotain kovaa esinettä. Päinvastoin vakavaksi väkivalaksi yleensä luokitellut nyrkin isku ei välttämättä aiheuta vammoja, jos lyönti on hidas, eikä osu kunnolla kohteeseensa.

Kokemuksellisesti tilanne, jossa mies uhkaa aseella saattaa tuntua pelottavammalta ja piinallisemmalta kuin tilanne, jossa käytetään selkeää fyysistä väkivaltaa ja tilanne on pian ohi. Tämä kertoo myös siitä, että tutkijoiden arvio tapahtumien vakavuudesta ei ole sama kuin niiden kokijan. Perinteiden tutkijoiden tapa on arvioida väkivallan muodon vakavuutta sen oletettujen fyysisten vammojen suhteen. Naiset puolestaan kuvaavat mieluummin sitä, miltä heistä tuntui, kuin sitä, mitä heille tapahtui.

Tapauksista kahdeksan prosenttia oli tapahtunut kyselyä edeltäneen vuoden sisällä. Yhdeksän prosenttia oli tapahtunut 1–2 vuotta sitten, 3–5 vuotta sitten oli tapahtunut 10 prosenttia ja 6–9 vuotta sitten samoin 10 prosenttia. Loput 27 prosenttia olivat tapahtuneet vähintään kymmenen vuotta sitten. Runsaasta kolmasosasta tapauksista ei saatu tietoa.

Väkivallasta aiheutuneet fyysiset ja psyykkiset seuraukset

Kyselylomakkeella oli kysymyksiä vakavimman parisuhdeväkivaltatapauksen aiheuttamista fyysisistä vammoista ja henkisistä vaikutuksista. Vajaalle puolelle (47 %) väkivaltaa joskus nykyisen tai entisen parisuhteen aikana kokeneista oli aiheutunut fyysisiä vammoja vakavimmasta väkivaltatapauksesta. Myös vuonna 1997 vajaalle puolelle (49 %, muutos jää 95 %:n luottamusvälille) oli aiheutunut fyysinen vamma vakavimmasta väkivaltatapauksesta. Neljäsosalle tapauksesta ei ollut aiheutunut fyysisiä vammoja ja runsaan viidenneksen vammoista ei ole tietoa. Yleisimmät vammat olivat molempina tutkimusvuosina mustelmat ja ruhjeet. Mustelmien ja ruhjeiden sekä haavojen määrät olivat hieman laskeneet vuodesta 1997. Vakavat fyysiset vammat olivat verrattain harvinaisia. Entisessä parisuhteessa tapahtuneet väkivaltatapaukset olivat yleensä olleet fyysisiltä seurauksiltaan vakavampia kuin nykyisessä parisuhteessa, sillä niistä runsaassa puolessa oli seurauksena ollut fyysisiä vammoja (54 %). Niissä sisäiset vammat, luunmurtumat ja aivotärähdykset olivat yleisempiä kuin nykyisissä parisuhteissa tapahtuneissa väkivallan teoissa. Kun tapaukset rajataan kyselyajankohtaa edeltäneisiin viimeiseen viiteen vuoteen, vammoja oli aiheutunut selvästi useammalle (57 %).

Taulukko 4.9 Parisuhteen vakavimmasta väkivaltatapauksesta aiheutuneet fyysiset vammat (%; laskettu joskus nykyisessä tai entisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

	1997	2005	2005 viimeisten viiden vuoden ajalta
Ei vammaa	23,6	25,0	40,7
Mustelma*	33,6	29,6	38,8
Haava*	6,8	4,0	4,0
Venähdys ym.*	0,5	2,4	2,9
Luunmurtuma	2,1	2,5	1,6
Hammasvamma	1,2	1,1	1,2
Keskenmeno	0,5	0,3	0,5
Sisäinen vamma	0,7	0,8	1,5
Aivotärähdys	1,3	2,0	1,8
Muu vamma	1,9	3,8	5,0
Ei tietoa	27,8	28,5	2,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0
n	1 349	1 267	335

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä

Naisuhritutkimuksen mukaan fyysisiä vammoja aiheutui uhreille enemmän kuin yleisessä kansallisessa uhritutkimuksessa. Naisuhritutkimuksen mukaan vuonna 2005 aiheutui fyysisiä vammoja 16 000 naiselle vakavimmasta parisuhdeväkivaltatapauksesta. Vuoden 2003 yleisen uhritutkimuksen mukaan fyysisen vamman saaneita parisuhdeväkivallan uhreja oli vuoden aikana 5 200. Naisuhritutkimuksesta ei kuitenkaan voida laskea tarkkaa arviota vammojen määrästä, koska sen kenttätyö tehtiin lokakuun lopusta 2005 alkaen, jolloin pääosalle vastaajista vuosi 2005 käsitti vain 10 kuukautta.

Parisuhdeväkivallan aiheuttamat henkiset seuraukset olivat yleisiä. Runsaalle kahdelle kolmasosalle parisuhteensa aikana väkivaltaa kokeneesta vakavimmasta tapauksesta oli aiheutunut jotain henkisiä seurauksia. Vuonna 1997 näin ilmoitti 66 prosenttia (ero jää 95 %:n luottamusvälille). Yleisimpiä olivat viha, pelko, masennus ja häpeä. Yli puolet väkivaltaa kokeneista tunsivat vihaa ja kaksi viidestä pelkoa. Vihaa kokeneiden määrä oli hieman noussut vuodesta 1997. Myös keskittymisvaikeudet, vaikeudet miessuhteissa ja työssä olivat hieman yleistyneet edellisestä tutkimuskerästä. Masennusta väkivallan seurauksena kokeneiden osuus puolestaan laski. Myös henkisten seurausten avulla arvioituna entisessä parisuhteessa tapahtuneet väkivaltatapaukset ovat olleet vakavampia kuin nykyisessä parisuhteessa tapahtuneet. Lähes kaikki kysytyt henkiset seuraukset olivat selvästi yleisempiä entisessä parisuhteessa väkivaltaa kokeneilla. Esimerkiksi vihaa oli tuntenut 64 prosenttia entisessä parisuhteessa kun sitä nykyisessä tunsivat 45 prosenttia. Väkivaltaan liitettyissä syyllisyyden tunteissa

ei juuri ole eroa sen suhteen, tapahtuiko väkivalta nykyisessä vai entisessä parisuhteessa.

Väkivaltatapauksen ajallinen läheisyys vahvistaa niiden aiheuttamia henkisiä seurauksia. Naisista, joiden vakavin parisuhdeväkivaltatapaus oli tapahtunut viimeisten viiden vuoden sisällä, yli 90 prosentille oli aiheutunut jonkinlaisia henkisiä seurauksia. Erityisesti vihan tuntemukset olivat yleisempiä viimeisten viiden vuoden sisällä vakavimman väkivaltatapauksen kokeneilla, mutta myös pelon, masennuksen ja turtumuksen tunteet.

Taulukko 4.10 Parisuhteen vakavimmasta väkivaltatapauksesta aiheutuneet henkiset seuraukset (% laskettu joskus nykyisessä tai entisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

	1997	2005	2005 viimeisten viiden vuoden ajalta
Viha*	50,1	55,5	78,8
Pelko	41,2	43,9	60,0
Masennus*	38,3	33,3	49,1
Itsetunnon lasku	27,5	29,2	37,1
Häpeä*	25,6	30,4	36,5
Univaikeuksia	24,0	25,6	34,2
Turtumus	24,0	25,1	40,7
Syylisyys	23,7	25,9	36,3
Keskittymisvaikeuksia*	18,0	20,8	28,3
Vaikeuksia miesuhteissa*	15,3	20,1	26,8
Vaikeuksia työssä*	11,3	14,5	20,8
Vaikeuksia gynekologisissa tutkimuksissa	2,2	1,6	1,2
Muita ongelmia*	5,3	7,4	9,2
n	1 349	1 267	335

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä

Nuorimmat, 18–24-vuotiaat, olivat ilmoittaneet muita useammin tutkimuksessa vakavimmaksi väkivaltatapaukseksi sellaisen, joista ei ollut aiheutunut fyysisiä vammoja ($p < 0,0001$). Suuntaus oli sama molempina tutkimusvuosina. Tulosten mukaan näyttäisi siltä, että vammoja aiheuttanut väkivalta olisi vähentynyt nuorimmassa ikäryhmässä, mutta ero jää 95 prosentin luottamusvälille. Nuoret (18–24-vuotiaat) olivat kokeneet vähemmän henkisiä seurauksia vakavimman väkivaltatapauksen seurauksena vuonna 2005 kuin muut. Vuonna 1997 ei vastaavaa eroa nuorimman ikäryhmän mukaan ollut. Kaikkein vanhimmassa ikäryhmässä oli molempina tutkimusvuosina vähemmän väkivallan henkisiä seurauksia kokeneita. Jos ne, jotka eivät ole vastanneet vammaa ja henkisiä seurauksia koskeviin kysymyksiin, poistetaan, iän mukaisia eroja ei ole kummassakaan. Henkisissä seurauksissa on havaittavissa lievä iän mukainen trendi, jonka mukaan iän lisääntyessä henkiset seuraukset yleistyvät. Erot henkisissä seurauksissa eivät kuiten-

kaan ole tilastollisesti merkitseviä ($p=0,7075$). Fyysisissä vammoissa ei ole havaittavissa trendiä iän mukaan, mutta vanhimmassa ikäryhmässä vammoja kokeneiden osuus (82 %) oli korkea ($p=0,0770$).

Nuorten herkkyys ilmoittaa tutkimuksessa muita lievempää väkivaltaa voi johtua parisuhteessa tapahtuvan väkivallan luonteesta. Nuoret ovat kokeneet parisuhteissa lievempää väkivaltaa kuin muut. Ajan myötä väkivalta voi jatkuessaan muuttua vakavammaksi ja lievemmät tapaukset korvautuvat vakavammilla.

Taulukko 4.11 Parisuhteen vakavimmasta väkivaltatapauksesta aiheutuneet fyysiset ja henkiset seuraukset iän mukaan vuosina 1997 ja 2005 (% , laskettu joskus nykyisessä tai entisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

Ikä	Fyysiset vammat						Henkiset vaikutukset					
	Vammoja		Ei		Ei tietoa		Vaikutuksia		Ei		Ei tietoa	
	1997	2005	1997	2005	1997	2005	1997	2005	1997	2005	1997	2005
18–24	47,2	38,5	32,4	22,6	20,4	38,9	69,9	54,9	8,8	7,3	21,3	37,8
25–34	49,6	49,0	26,2	30,5	24,2	20,5	66,2	75,7	10,7	5,6	23,1	18,7
35–44	49,0	43,9	26,1	27,0	24,9	29,1	67,6	66,3	7,8	4,6	24,6	29,1
45–54	52,2	48,2	21,1	26,3	26,7	25,5	69,9	71,2	4,8	4,7	25,3	24,1
55–64	37,8	47,3	19,2	20,7	33,0	32,0	63,4	66,0	5,4	5,1	31,2	28,9
65–74	37,9	49,1	14,9	11,0	47,1	39,9	55,0	56,8	1,0	2,5	44,0	40,7

Väkivaltatapauksen muoto ennustaa fyysisen väkivallan osalta jossain määrin, mutta ei täysin, siitä todellisuudessa seuranneita fyysisiä vammoja. Kun lievästä fyysisestä väkivallasta oli aiheutunut vammoja puolelle, vakavasta fyysisestä väkivallasta niitä oli aiheutunut kahdeksalle kymmenestä ($p<0,0001$). Sen sijaan uhkailun ja seksuaalisen väkivallan osalta ei väkivallan muodon perusteella pystytä ennustamaan siitä aiheutuneita fyysisiä seurauksia kovinkaan hyvin. Uhkailua ja seksuaalista väkivaltaa kokeneista kolmasosalle oli aiheutunut jonkinlaisia fyysisiä vammoja tapauksesta. Voisi nimittäin olettaa, ettei väkivallalla uhkailusta seuraa minkäänlaisia vammoja, mutta tämä ryhmä pitää edellä esitettyjen kuvausten mukaan sisällään myös aseellista uhkailua, eikä tilanteen jatkosta aina ole tarkkaa kuvaa. Nainen on voinut loukata itsensä väistäessään, paetessaan paikalta tai suojautuessaan. Raiskauksesta ja seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottamisista taas olettaisi aiheutuvan jonkinlaisia vammoja, mutta parisuhteessa seksuaalinen väkivalta on usein pakottamista, missä pakottamisen luonne voi olla pikemminkin väkivallan uhkaa tai sanallista pakottamista kuin varsinaisen fyysisen väkivallan käyttöä. Raiskauksesta saattaa seurata vammoja, joita uhri ei itse pysty havaitsemaan, vaan ne löytyvät vasta lääkärin tutkimuksessa. Tapaukset, joista tarkkaa kuvausta ei ollut, olivat yleensä olleet vakavia, sillä 64 prosentissa niistä oli aiheuttanut vammoja.

Taulukko 4.12 Parisuhteen vakavimmasta väkivaltatapauksesta aiheutuneet henkiset seuraukset ja fyysiset vammat (%; laskettu joskus nykyisessä tai entisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista)

	Fyysiset vammat		Henkiset vaikutukset		Kaikki
	Vamma	Ei	Kyllä	Ei	
Uhkailu	32,7	63,5***	100,0	0***	4,0
Lievä fyysinen väkivalta	49,5	48,2	85,1	13,0	17,4
Vakava fyysinen	83,0	14,6	96,9	2,4	22,8
Seksuaalinen väkivalta	31,2	61,2	88,3	8,0	4,2
Kuvaus tapauksesta riittämätön	63,6	31,9	92,3	4,4	16,4
Ei tietoa	16,7	8,5	22,0	3,2	35,2

*** $p < 0,0001$

Väkivallan henkisillä seurauksilla arvioituina uhkailu ja vakava fyysinen väkivalta olivat olleet seurauksiltaan vakavimpia. Lähes kaikille oli niistä aiheutunut jonkinlaisia henkisiä seurauksia; uhkailusta kaikille ja vakavasta fyysisestä väkivallasta 97 prosentille. Seksuaalisen väkivallan seuraukset olivat useammin henkisiä kuin fyysisiä. Lieväksi muodoiltaan luokiteltu väkivalta (töniminen, tyrkkiminen, läimäisy) oli aiheuttanut vähiten henkisiä seurauksia, mutta oli sekin henkisten seurausten suhteen vakavaa. Tulos viittaa siihen, että uhkailu parisuhteessa ei ole kokijalleen täysin vähäpätöinen tapahtuma. Parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta puhuttaessa on muistettava väkivallan konteksti, ihmissuhde, johon osapuolet ovat sitoutuneet ja puoliso, jonka kanssa jaetaan arkipäivän elämä.

Viimeisen vuoden aikana parisuhteessa väkivaltaa kokeneista naisista viisi prosenttia ilmoitti joutuneensa olemaan väkivallan seurauksena poissa töistä viimeisten 12 kuukauden aikana vuonna 2005, joka on sama luku kuin vuonna 1997. Vuoden 1997 kyselyssä selvitettiin sairaalahoitoon joutumista viimeisen vuoden aikana. 0,8 prosenttia oli joutunut sairaalahoitoon vuoden aikana. Vuonna 2005 kysymystä muutettiin niin, että siinä selvitettiin sekä lääkärissä käynti että sairaalahoito. Lääkärissä oli käynyt viisi prosenttia. Sairaalahoitoa vaatineita ei aineistossa ollut.

6 Väkivalta ja yleinen terveydentila

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on useissa tutkimuksissa tarkasteltu terveysongelmana. Turvakodeissa, ensiapuasemilla ja perusterveydenhuollon yksiköissä tehdyt pitkittäistutkimukset ja sektorikohtaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että väkivallan kohteeksi joutuminen altistaa naiset monille henkisille ja fyysisille terveysongelmille (esim. Campbell 2002; Arias 1999). Tutkimusten ongelmana on ollut, että ne on tehty valikoituneelle

tutkimusjoukolle. Väestötason tutkimuksista on saatavilla vähemmän tietoa naisiin kohdistuvan väkivallan terveysvaikutuksista.

Tutkimusten mukaan parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset kokevat monenlaisia psyykkisiä ongelmia, kuten pelkoa, masennusta, painajaisia, itsetunnon laskua, somaattisia ja seksuaalisia ongelmia. Pitkittäistutkimukset ovat osoittaneet, että psyykkiset oireet yleistyvät ja niiden vaikutus uhrin psyykeen syvenee väkivallan jatkuessa (Jasinski & William 1998). Lomakkeen alkupuolella vastaajilta pyydettiin arvioita sen hetkisestä terveydentilasta ja kysyttiin, oliko heillä ollut eräitä psykosomaattisia tai psyykkisiä oireita kyselyä edeltäneen kuukauden aikana. Tässä tarkastellaan, onko väkivallan kokemuksilla yhteyttä psyykkisten ja psykosomaattisten oireiden kokemuksiin, vaikka niiden taustalla voi olla muitakin syitä.

Nykyisessä parisuhteessaan vähintään kerran väkivaltaa kokeneilla oli useammin erilaisia psyykkisiä ja psykosomaattisia oireita kuin niillä, jotka eivät olleet koskaan kokeneet väkivaltaa parisuhteessaan. Psykosomaattisissa vaivoista toistuva särky, vatsavaivat, jäsenten puutuminen, sydämen tykytys, huimaus ja runsas hikoilu ilman ruumiillista ponnistelua olivat tyypillisiä väkivaltaa kokeneille. Psyykkisistä oireista väkivaltaa kokeneille naisille tyypillisiä olivat yllirasittuneisuus, muistin ja keskittymiskyvyn heikkeneminen, hermostuneisuus, ärtyneisyys, masentuneisuus sekä aloitekyvyttömyys. Terveystilaa kuvaavat psyykkiset ja psykosomaattiset vaivat erottelivat selkeimmin väkivaltaa kokeneet väkivaltaa kokemattomista. Sen sijaan väkivaltaa kokeneiden kesken psykosomaattiset oireet eivät vaihdelleet kovinkaan paljon sen mukaan, kuinka pitkään väkivalta oli kestänyt. Joitain pieniä eroja toki tuli esiin ja ne näkyvät taulukosta 4.13.

Yllirasittuneisuus, hermostuneisuus, aloitekyvyttömyys, masentuneisuus, sekä tunne siitä, että kaikki käy yli voimien olivat yleisempiä niillä naisilla, jotka olivat kokeneet väkivaltaa tai uhkailua viimeisen vuoden sisällä. Ärtyneisyys, voimattomuus, masentuneisuus ja tunne siitä, että kaikki käy yli voimien, näyttäisivät liittyvän erityisesti tilanteeseen, jossa väkivalta ei ole kestänyt pitkään. Nämä tunteet voivat liittyä epäuskoon tilanteesta, tunteeseen siitä, että minulle ei voi käydä näin ja että minun pitäisi kyetä tekemään tilanteelle jotain. Yllirasittuneisuus, hermostuneisuus ja aloitekyvyttömyys puolestaan kuvaavat pitkään jatkuneen väkivallan vaikutuksia naisen toimintakykyyn, ja ne liitetään monissa tutkimuksissa pitkään jatkuneen väkivallan synnyttämään avuttomuuteen ja syndroomaan (Walker 1984; Mahoney 1994; Arias 1999).

Taulukko 4.13 Nykyisen terveydentilan arvio ja viimeksi kuluneen kuukauden aikaiset psyykkiset ja psykosomaattiset oireet väkivallan kokemuksen ja parisuhdeväkivallan keston mukaan (%)

	Väkivallan kesto					Väkivaltaa	
	Vähän aikaa kestänyt	Pitkä	Vii- meksi 2v	Vii- meksi 10v	Muut	Kyllä	Ei
<i>Terveydentila</i>							
Hyvä	78,3	57,8	74,0	45,2	66,0***	65,5	71,3***
Keskinertainen	20,1	36,5	21,1	49,3	29,4	29,9	24,1
Huono	1,6	5,7	4,9	5,5	4,1	4,4	4,3
<i>Psykosomaattiset vaivat</i>							
Päänsärky	89,2	63,9	68,5	59,4	66,6*	68,4	61,9***
Toistuva särky	54,3	64,0	61,3	59,5	51,4	57,1	45,7***
Vatsavaivat	56,6	45,2	52,1	46,6	46,9	49,3	37,3***
Jäsenten puuttuminen	40,8	52,4	42,7	37,0	40,2	41,9	30,8***
Sydämen tykytys	27,5	35,4	32,1	30,6	22,9	28,6	21,6***
Pahoinvointi	21,5	14,5	12,2	4,9	13,1*	12,8	7,9***
Huimaus	38,4	34,7	24,0	22,9	25,9	27,5	20,1***
Käsien vapina	10,4	15,8	6,8	11,6	8,8*	9,7	6,4***
Hikoilu ilman ponnistelua	33,9	24,5	23,5	42,1	22,6**	27,4	19,2***
<i>Psyykkiset oireet</i>							
Ylirasittuneisuus	60,0	65,2	58,3	50,6	52,9*	56,3	44,5***
Muistin/keskittymiskyvyn heikkeneminen	42,0	53,1	46,4	44,4	38,2	43,6	31,8***
Voimattomuus	84,4	72,8	68,3	69,3	73,4	72,7	58,7***
Unettomuus	43,8	61,5	41,0	44,8	41,5*	44,5	38,5***
Hermostuneisuus	64,6	69,4	52,1	38,8	53,9**	54,3	38,0***
Ärtyneisyys	76,9	68,5	73,3	52,8	67,1***	68,0	50,4***
Alakuloisuus	67,5	61,3	46,8	48,2	47,9*	51,6	33,1***
Aloitekyvyttömyys	44,3	54,4	37,4	37,1	28,3***	37,1	24,8***
Ylivoimien käyminen	56,8	47,3	37,9	38,3	36,5**	40,9	25,6***

*** p<0,0001 merkitsevyystesti viittaa koko muuttajaan; ** p<0,01; * p<0,05

Väkivalta ja alkoholi parisuhteessa

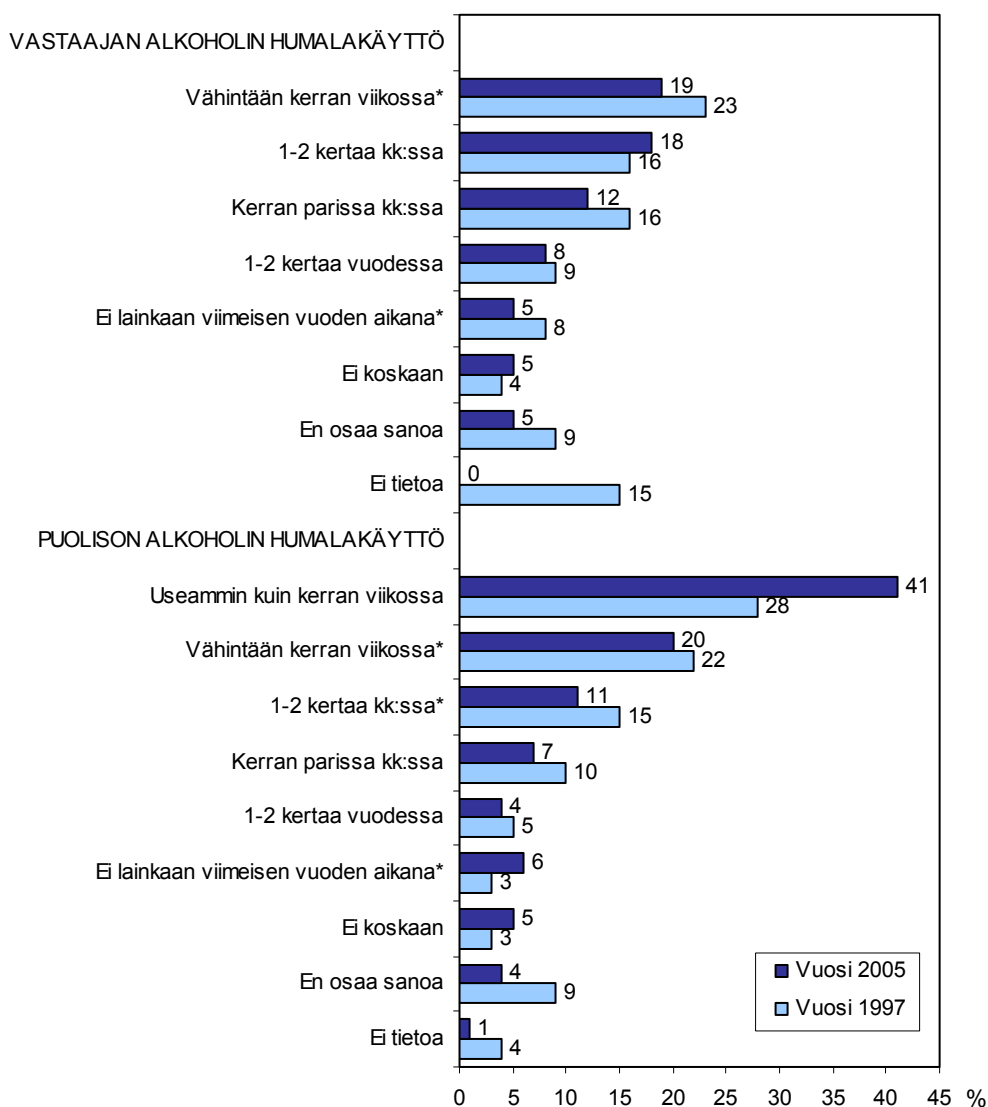
Suomalaisessa kulttuurissa alkoholi yhdistetään vahvasti väkivaltaan. Puhutaan suomalaisen väkivallan alkoholiehtoisuudesta. Alkoholi on yhteydessä väkivaltaan suomalaisessa kulttuurissa kahdella tavalla. Ensinnäkin alkoholin kulutuksen muutosten on todettu pitkällä aikavälillä lisäävän pahoinpitelyrikoksia. Toiseksi, alkoholin vaikutuksen alaisena oleminen voi lisätä paitsi väkivaltaista käyttäytymistä myös vaaraa joutua väkivallan uhriksi. Tuolloin puhutaan nimenomaan humalahakuisesta juomisesta, joka näyttää olevan tyypillistä suomalaiselle kulttuurille ja nimenomaan suomalaiselle maskuliiniselle kulttuurille. (Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi 2005, 5.) Monissa suomalaisissa ja ulkomaisissa tutkimuksissa on osoitettu alkoholin ja erityisesti vakavan väkivallan välinen yhteys.

Poliisin tilastojen mukaan selvitetystä pahoinpitelyrikoksista ja henkiriikosten yrityksistä lähes kolme neljästä syylliseksi epäillystä oli alkoholi-humalassa. Samanlainen yhteys näkyy väestöhaastatteluista; kahdessa kolmesta väkivaltatilanteesta joko tekijä, uhri tai molemmat olivat päihtyneitä. Väkivaltatilanteiden lukumäärä, joissa uhri on päihtynyt, on yleistynyt. Erityisesti tämä koskee miehiä. (Sirén 2000.)

Naisen turvallisuus 2005 -tutkimuksessa voidaan tarkastella alkoholin ja väkivallan yhteyttä parisuhteessa sekä väkivallan uhrin että tekijän taustojen avulla. Lomakkeella oli sekä vastaajan että hänen nykyisen tai entisen avio- tai avopuolison alkoholin humalakäyttöä selvittävät kysymykset. Vakavimmasta väkivallan teosta kysyttiin molempien osalta, olivatko he päihtymisen vaikutuksen alaisina kun väkivallanteko tapahtui.

Alkoholin humalakäytön yhteys väkivaltaan

Väestökyselyiden mukaan alkoholin käyttötiheys ja etenkin humalakäyttö ovat yhteydessä väkivaltakokemusten yleisyyteen. Alkoholin viikoittainen tai sitä useammin tapahtuva humalakäyttö kasvattaa väkivallan uhriksi joutumisen riskiä kolminkertaiseksi verrattuna niihin, jotka eivät ole käyttäneet alkoholia humaltumiseen saakka lainkaan vuoden aikana. (Aromaa & Heiskanen 1996.) Naisen alkoholin humalakäytöllä oli yhteys parisuhdeväkivallan kohteeksi joutumiseen viimeisen vuoden aikana nykyisessä parisuhteessa, mutta yhteys ei ole niin selvä kuin vuonna 1997. Vähintään kerran viikossa humaltuvista naisista vajaa viidennes on kokenut vuoden aikana parisuhdeväkivaltaa, ei-lainkaan viimeisen vuoden aikana humaltuneista näin ilmoitti viisi prosenttia. Tässä yhteydessä on kuitenkin muistettava, että usein humaltuvien naisten osuus on aineistossa pieni. Parisuhteessa olevista vähintään kerran kuukaudessa itsensä humalaan asti juovia on 11 prosenttia, vähintään kerran viikossa vain kolme prosenttia. Alkoholin kulutusta selvittäneiden pitkittäistutkimusten mukaan naisten alkoholin kulutus on yleistynyt ja kulutettu alkoholimäärä on lisääntynyt vuodesta 1968 vuoteen 2000, mikä on johtanut naisten osuuden kasvuun alkoholin kokonaiskulutuksesta. Naisten humalahakuinen juominen on lisääntynyt. Edelleen naiset käyttävät henkeä kohden alkoholia keskimäärin runsaat kolme kertaa vähemmän kuin miehet. (Alkoholi- ja väkivaltatyöryhmän raportti 2005, 10.) Naisen turvallisuus -tutkimuksen aineistossa parisuhteessa elävien naisten osalta ei näy merkittävää kasvua alkoholin humalakäytön yleistymisessä. Vuonna 1997 itsensä humalaan viikoittain juovia oli kaksi prosenttia ja vähintään kerran kuukaudessa kahdeksan prosenttia.

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä

Kuvio 4.5 Väkivaltaa nykyisessä avio- tai avoliitossa viimeisen vuoden aikana kokee-
neet vastaajan ja puolison alkoholin humalakäytön mukaan (%)

Puolison alkoholin humalakäytön yhteys naisen väkivallan kohteeksi joutumiseen on voimakkaampi. Naisten väkivallan kokemukset yleistyvät kaksinkertaisiksi, kun puolison alkoholin humalakäyttö lisääntyy kerrasta useampaan kertaan viikossa. Kyselyyn vastanneiden mukaan puolison usein tapahtuva alkoholin humalakäyttö oli yleisempää kuin vastaajien itsensä; 12 prosenttia ilmoitti, että heidän puolisonsa käytti vähintään kerran viikossa alkoholia niin, että oli humalassa. Naisten alkoholin käyttöä selvittäneen tutkimuksen mukaan puolisojen juomisen välillä on selvä yhteys. Runsaasti alkoholia käyttävien naisten partneri on myös todennäköisemmin juova kuin raitis (Holmila 1992, 102). Vuoden 1997 aineistosta tehtyjen

analyysien perusteella naisen alkoholinkäyttö menetti yhteytensä parisuhdeväkivallan kokemuksiin, kun miehen usein tapahtuva alkoholin humaläkäyttö otettiin mukaan malliin (Piispa 2000). Puolison runsaalla alkoholin käytöllä voi olla alkoholinkäyttöä lisäävä vaikutus, kuten Holmilan tutkimus osoitti, mutta myös toisen puolison alkoholinkäyttöä vähentävä vaikutus. Stuart ym. (2002) osoittivat omassa tutkimuksessaan, että naisen päihdehoitoon osallistuminen johti paitsi hänen oman alkoholinkäyttönsä vähenemiseen myös miehen naiseen kohdistaman väkivallan vähenemiseen.

Vakavin väkivaltatapaus

44 prosentissa vakavimmista väkivaltatapauksista mies ja 16 prosentissa nainen oli ollut alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen kun vakavin väkivallanteko tapahtui. Tulos vastaa puolison päihtymyksen osalta norjalaista väestötason tutkimusta, jossa tosin kysyttiin viimeisestä väkivaltatapauksesta eikä vakavimmasta (Haaland & Clausen 2005, 71). Vakavimmista väkivaltatapauksista runsaassa kahdessa tapauksessa viidestä joko tekijä, uhri tai molemmat olivat päihtyneitä; 14 prosentissa molemmat olivat alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alaisina, 30 prosentissa vain mies oli päihtynyt, yhdessä prosentissa vain nainen ja 24 prosentissa ei kumpikaan. Yleisten uhritutkimusten mukaan kaikista väkivaltatilanteista joko tekijä, uhri tai molemmat olivat päihtyneitä kahdessa kolmesta (Sirén 2000). Väkivaltatilanteet eivät ole keskenään täysin verrattavissa, mutta oletettavaa on, että naisten kohdalla vakavin parisuhdeväkivaltatapaus on keskimäärin vakavampi kuin yleisessä uhritutkimuksessa selvitetty keskimääräinen väkivaltatapaus.

Jatkotarkastelussa tapaukset, joissa vain nainen oli päihtynyt, yhdistettiin tapauksiin, joissa molemmat olivat päihtyneitä¹. Tapaukset olivat seurauksiltaan vakavampia silloin, kun molemmat osapuolet tai väkivallan tekijä olivat päihtyneitä. Runsaassa kahdessa tapauksessa kolmesta oli aiheutunut vammoja silloin kun molemmat tai mies yksin olivat alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alaisina. Poliisin tietoon tapaukset tulivat useammin silloin, kun mies oli päihtynyt. Tapaukset voivat tulla poliisin tietoon joko uhrin itsensä ilmoittamina tai muuten, esimerkiksi siten, että naapurit hälyttävät poliisin paikalle. Vajaa viidesosa tapauksista, joissa mies oli päihtynyt ja 14 prosenttia tapauksista, joissa molemmat olivat päihtyneitä, tuli kyselyn mukaan poliisin tietoon joko naisen itsensä ilmoit-

¹ Tapaukset, joissa vain nainen oli päihtynyt, yhdistettiin tapauksiin, joissa molemmat olivat päihtyneitä, koska näitä tapauksia oli vähän. Ne yhdistettiin luokkaan, jossa muutenkin oli mukana uhrin oma päihtymys.

tamana tai muuten. Kyselyn mukaan poliisin tietoon tulleista tapauksista siis neljässä viidestä tapauksesta tekijä tai sekä tekijä että uhri olivat päihtyneitä, useimmiten kuitenkin vain mies. Jäljelle jäävissä vajaan viidesosassa poliisin tietoon tulleista tapauksista kumpikaan ei ollut päihtyneitä. Tapaukset tulevat useammin terveydenhuollon tietoon mikäli mies tai molemmat puoliset olivat päihteiden vaikutuksen alaisina. Tässäkin miehen päihtymyksellä on hieman suurempi rooli kuin uhrin päihtymyksellä. Tulokset viittaavat siihen, että tapaukset ovat seurauksiltaan vakavampia silloin kun väkivalta tehdään päihteiden vaikutuksen alaisena.

Väkivaltatapaukset näyttävät tulevan helpommin viranomaisten tietoon silloin, kun alkoholilla on osuutta tapahtumiin. Ulkomaisten kliinisten tutkimusten mukaan väkivallan uhreista, jotka olivat tulleet vammojen takia hoitoon, kaksi kolmesta oli päihtynyt (Melhuus & Sorensen 1994; Pape & Stefansen 2004; sit. Haaland & Clausen 2005, 70). Suomalaisen poliisin toimintakulttuuria selvittäneen tutkimuksen mukaan poliiseilla on varsin yksipuolinen kuva parisuhdeväkivallasta (Laapio 2005, 75). Poliisin näkemysten mukaan lähes kaikissa kotihälytystapauksissa osapuolet ovat päihteiden vaikutuksen alaisina, useimmiten humalassa. Kyselyaineisto valottaa asiaa hieman toisesta näkökulmasta. Tämän kyselytutkimuksen tulokset osoittavat, että tapaukset ovat seurauksiltaan vakavampia ja päätyvät useammin viranomaisten tietoon silloin, kun tekijä tai sekä tekijä että uhri ovat päihtyneitä. Näin ollen poliisi tapaa kyselyaineiston perusteella todennäköisimmin ne tapaukset, joissa alkoholilla on osuutta väkivaltaan kuin ne, joissa näin ei ole. Kysely osoittaa myös sen, että kaikissa parisuhdeväkivaltatapauksissa alkoholilla ei ole osuutta ja uhrin osalta on muistettava, että usein tapahtuva alkoholin humalakäyttö on harvinaista.

Alkoholin ja väkivallan yhteys, erityisesti silloin kun puhutaan naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta voi olla monimutkaisempi, eikä selity pelkästään humalakäytön useutta tarkastelemalla. Alkoholin humalakäyttö voi kärjistä konfliktteja, johtaa väärinkäsityksiin ja virhearviointeihin omista voimista, jolloin väkivallan seuraukset voivat olla ennakoitua vakavammat. Alkoholi on myös suomalaisessa kulttuurissa, ja suomalaisessa väkivallan tutkimuksessa, vahva normirikkomusten selittäjä ja väkivallan käyttöä ihmisten mielissä oikeuttava tekijä (esim. Kivivuori 1999, 110–117). Uhriksi joutuneiden naisten voi olla helpompi sallia ja ymmärtää miehen väkivaltaisuus silloin, kun hän on alkoholin vaikutuksen alaisena. Runsas alkoholin käyttö liitetään voimakkaasti maskuliiniseen kulttuuriin, ja silloin kun siihen liittyy naisen alistamista salliva normisto, voidaan puhua kulttuurisesta normistosta, joka tukee sekä naisen alistamista että miehen juopottelua maskuliinisina käytäntöinä (ks. myös Alkoholi- ja väkivaltatyöryhmän raportti 2005). Alkoholin usein tapahtuva humalakäyttö

saattaa liittyä myös tietyn tyyppiseen parisuhdeväkivaltaan, väkivaltaan, joka on jatkunut pitkään ja missä runsas juominen liittyy muihin huono-osaisuuden piirteisiin, kuten työttömyyteen, pieniin tuloihin ja naisen vähäisiin vaihtoehtoihin irrottautua väkivaltaisesta miehestä (Piispa 2002, 880–881). Suomalaisissa naisten runsasta alkoholin käyttöä (Holmila 1993), kodittomuutta (Granfelt 1998) ja vankilasta vapautuvien asumista-poja (Granfelt 2003) selvittäneissä tutkimuksissa on viitattu naisten runsaan alkoholin tai huumeiden käytön ja väkivaltaisten parisuhteiden väliinseen problematiikkaan. Väkivalta osaltaan ajaa naisia runsaaseen juomiseen, miten runsaan juomisen mukanaan tuoma leimautuminen, häpeä ja syyllisyys omalta osaltaan vaikeuttaa näitä naisia hakemasta apua väkivaltaongelmaan, miten päihdeongelma ajaa heidät väkivaltaisiin parisuhteisiin ja pitää heidät niissä kodittomuuden pelossa.

Taulukko 4.14 Alkoholin osuus vakavimmissa väkivaltatapauksissa ja niistä aiheutuneet fyysiset vammat, poliisiin tietoon tuleminen ja avun hakeminen terveydenhuollosta (%; laskettu joskus nykyisessä tai entisessä avio- tai avoliitossa väkivaltaa kokeneista, n=901)

	Alkoholin osuus vakavimmissa tapauksissa			
	Molemmat päihtyneitä	Ei kumpikaan	Mies päihtynyt	Kaikki
<i>Fyysiset vammat***</i>				
Vammoja	66,4	54,8	68,8	46,4
Ei vammoja	32,2	43,0	28,3	25,1
Ei tietoa	1,3	2,2	2,9	28,5
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Poliisiin tietoon***</i>				
Kyllä	14,1	7,7	18,7	13,9
Ei	84,7	89,5	77,2	83,1
Ei tietoa	1,2	2,8	4,1	3,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Apu terveydenhuollosta**</i>				
Ei, väkivallanteko oli niin lievä	64,8	67,8	53,9	61,1
Ei, olisi pitänyt hakea	12,4	13,1	16,1	14,3
Kävi lääkärissä tai terveyden hoitajalla (ei sairaalaan)	13,9	12,2	17,9	15,1
Joutui sairaalaan	5,0	1,1	4,7	3,5
Ei tietoa	3,9	5,8	7,3	6,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0
n	202	313	386	1 308

*** p<0,0001; ** p<0,01

7 Lapset väkivallan todistajina

Parisuhteessa tapahtuvan väkivallan vaikutuksia lasten hyvinvointiin on tutkittu kansainvälisesti paljon. Tiedetään, että siitä voi seurata lapsille monia ongelmia. Pääosin tutkimus on ollut kvantitatiivista väkivallan yleisyyden selvittämiseen tai syy-seuraus-suhteiden ymmärtämiseen pyrkivää, ja tutkimus on perustunut aikuisten, joko äitien tai ammattilaisten selonteokoihin. Alan suomalainen tutkimus on vähäistä. (Ks. Eskonen 2005.) Heikki Sariolan 1990-luvulla tekemän tutkimuksen mukaan ennen 14-vuoden ikää oli 72 prosenttia nuorista joutunut molempien tai toisen vanhemman lievän ja kahdeksan prosenttia vakavan väkivallan uhriksi (esim. potkiminen, heittäminen, nyrkillä lyöminen). Äidit ja isät syyllistyivät väkivaltaan yhtä usein. Tytöt joutuivat lievän väkivallan uhreiksi poikia useammin, vakavan väkivallan suhteen ei ollut eroja sukupuolten välillä. Tutkimusta varten haasteltiin 15–16-vuotiaita nuoria (n=7 349). (Sariola 1990, 7–9.) Uudemman, 15-vuotiaille helsinkiläisnuorille tehdyn kyselyn mukaan tytöt (34 %) olivat joutuneet viimeisen vuoden aikana vanhempiansa väkivallan kohteeksi poikia (23 %) useammin (n=1 040, Savolainen 2003, 35–53).

Tutkimukset, joissa on keskitytty tarkastelemaan sitä, millaisia vaikutuksia kotona nähdyllä tai koetulla väkivallalla on lapsen hyvinvoinnille, ovat osoittaneet mm. lasten psyykkisten ongelmien lisääntymistä. Psyykkiset ongelmat ilmenevät emotionaalisina ongelmia, kuten masennuksena tai lapsen pahanolon tunteen purkautumisena käyttäytymisongelmiin. (O’Keefe 1994; sit. Eskonen 2005, 30.) Lapset voivat reagoida äitinsä kokemaan väkivaltaan monenlaisin tavoin. He voivat ahdistua emotionaalisesti tai he voivat vetäytyä tilanteesta turvalliseen paikkaan. He voivat myös pyrkiä aktiivisesti puuttumaan väkivaltilanteeseen suojellakseen äitiään joko antamalla sanallisia ohjeita tai hyökkäämällä fyysisesti väkivaltaisesti käyttäytyvän vanhemman kimppuun. He voivat hälyttää myös apua tai he voivat myös käyttäytyä häiriköivästi saadakseen vanhempien välisen tilanteen loppumaan (esim. Smith ym. 1997; Ojuri 2004; Eskonen 2004). Äidin kokemus väkivalta voi vaikuttaa lisäksi välillisesti hänen kykynsä toimia vanhempana esimerkiksi epäjohtomukaisina kasvatuskäytäntöinä, suojelevuutena tai kovina rangaistustapoina (Smith ym. 1997). Käytännöstä on löydetty esimerkkejä, joissa äidin kyvyn huolehtia lapsistaan on tulkittu heikentyneen väkivallan aiheuttaman trauman vuoksi (Eskonen 2005).

Tässä tutkimuksessa kysyttiin epäsuorasti kotona nähdyn väkivallan vaikutuksista lapseen tiedustelemalla naisilta, ovatko lapset nähneet tai kuulleet kun mies on käyttänyt väkivaltaa vastaajaa kohtaan tai onko lapsi joutunut itse väkivallan kohteeksi. Kansainvälisten tutkimusten mukaan

tiedetään, että vanhempien välinen väkivalta lisää lapsiin kohdistuvan väkivallan todennäköisyyttä (Eskonen 2005, 29). Runtas kolmasosa väkivaltaa joskus entisen tai nykyisen parisuhteensa aikana kokeneista arvioi, että heidän lapsensa olivat nähneet tai kuulleet, kun puoliso oli väkivaltainen häntä kohtaan, mutta lapset eivät itse olleet joutuneet väkivallan kohteeksi. Viisi prosenttia kertoi, että mies oli käyttänyt väkivaltaa myös lapsia kohtaan. Viidesosa väkivaltaa joskus entisen tai nykyisen parisuhteensa aikana kokeneista arveli, että lapset eivät olleet nähneet tai kuulleet kun mies oli ollut väkivaltainen häntä kohtaan. Tulosten luotettavuutta heikentää se, että runtas kolmasosa ei vastannut kysymykseen.

Väkivallan näkeminen tai kuuleminen voi vaikuttaa paitsi lapsen kehitykseen, myös siihen, miten hän suhtautuu itse väkivallan käyttöön ongelmien ratkaisukeinona. Sosiaalisella oppimisella on tutkimusten mukaan yhteys väkivaltaan parisuhteessa (Johnson 1996, 171–176). Terhi Ekolan (1992, 178–181) tutkimuksen mukaan työväenluokkaiseen kulttuuriin samaistuneet nuoret tytöt, jotka ovat kotonaan nähneet isänsä pahoinpitelevän äitiä, jatkavat tätä mallia omissa parisuhteissaan hyväksyen poikaystävänsä väkivallan maskuliinisuuteen kuuluvana kyseenalaistamatta sitä. Kyselymme tulokset olivat samansuuntaisia edellisten havaintojen kanssa. Naiset, joiden isä oli ollut väkivaltainen äitiä kohtaan, olivat kokeneet muita useammin väkivaltaa sekä koko parisuhteen aikana että viimeisen vuoden sisällä. Tulokset olivat samansuuntaisia molempina tutkimusvuosina. Lapsuuden kodista omaksuttu väkivallan hyväksyvä kulttuuriperimä oli voimakkaampi miehen puolelta, sillä miehistä, joiden isä oli ollut väkivaltainen puolisoaan tai muita perheenjäseniään kohtaan lähes neljä kymmenestä oli ollut väkivaltainen joskus nykyistä puolisoaan kohtaan ja 16 prosenttia viimeisen vuoden aikana. Tosin tässä kohdin tuloksiin pitää suhtautua pienellä varauksella, sillä ne perustuvat naisen tietoihin nykyisen puolisonsa lapsuudenkodista.

Kyselyn tulokset viittaavat siihen, että väkivalta voi siirtyä myös nykyiseltä sukupolvelta seuraavalle. Perheissä, joissa naisen isä tai isäpuoli on ollut väkivaltainen puolisoaan kohtaan, lapset olivat nähneet tai kuulleet tai olleet itse väkivallan kohteina useammin (38 %) kuin perheissä, joissa naisen omassa lapsuudenkodissa ei ollut väkivaltaa (32 %, $p < 0,05$).

Taulukko 4.15 Vähintään kerran elämänsä tai viimeisen vuoden aikana nykyisessä avio- tai avoliitossaan väkivaltaa kokeneet oman tai puolison isän, lapsuuden fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kokemusten mukaan. (% avio- tai avoliitossa olevista)

	1997		2005	
	Väh. kerran elämän aikana	Väh. kerran viimeisen vuoden aikana	Väh. kerran elämän aikana	Väh. kerran viimeisen vuoden aikana
<i>Oma isä väkivaltainen äitiä kohtaan</i>				
Kyllä	24,1	13,2	27,2***	12,5***
Ei	12,8	7,1	17,3	6,6
Ei ollut isää/äitiä	21,5	12,7	19,7	5,5
Ei tietoa	6,2	6,3	19,9	8,6
<i>Puolison isän väkivaltaisuus puolisoa tai muita perheenjäseniä kohtaan</i>				
Kyllä	40,5	18,9	37,4***	16,0***
Ei	13,6	4,8	12,2	3,9
Ei tiedä	32,4	11,6	26,5	12,7
Ei vastausta	14,6	3,8	15,3	7,6
<i>Lapsena väkivaltaa kokeneet</i>				
Kyllä	40,9*	18,0	35,5***	14,8***
Ei	18,3	6,7	16,8	6,4
Ei tietoa	14,9	4,6	13,4	5,7
<i>Lapsena seksuaalista väkivaltaa kokeneet</i>				
Kyllä	37,9*	16,1	31,1	14,2
Ei	19,4	7,4	17,5	6,8
Ei tietoa	19,1	6,0	14,9	6,4

* vuosien 1997 ja 2005 tulokset eroavat 95 prosentin luottamusvälillä; *** p<0,0001 (laskettu parisuhdeväkivaltaa joskus tai viimeisen vuoden sisällä kokeneiden ryhmissä)

Lapsuuden väkivallan kokemuksilla on yhteys aikuisena parisuhteessa koettuun väkivaltaan. Tämä on tullut esiin myös muissa tutkimuksissa (Lundgren ym. 2001, 72). Lomakkeella oli muutama kysymys naisten fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kokemuksista lapsuudessa. Ne, jotka olivat kokeneet fyysistä väkivaltaa lapsuudessaan jonkun kyselyssä kysytyn henkilön taholta, olivat kokeneet väkivaltaa parisuhteessaan yli kaksi kertaa useammin kuin muut. Sillä, kuka perheenjäsen (isä/isäpuoli, äiti/äiti-puoli tai joku sisaruksista) tai oliko tekijä perheenjäsen vai joku tuttu tai tuntematon, ei ollut merkitystä väkivallan kokemusten yleisyyteen. Yleisimmin väkivallan tekijä perheessä oli isä tai isäpuoli (12 %). Äiti tai äiti-puoli oli tekijänä kuudessa prosentissa ja veli tai velipuoli neljässä prosen-tissa. Sisaren tai sisarpuolen tekemän väkivallan kohteeksi alle 15-vuotiaana olivat joutuneet harvat (2 %). Seksuaalisen väkivallan kohteeksi lapsuudessa joutuneet olivat samoin aikuisena kokeneet useammin pa-risuhdeväkivaltaa kuin muut. Seksuaalisen väkivallan osalta ei kyselyssä kysytty tekijää erikseen.

Lähteet

- Alkoholi ja väkivalta. Työryhmän raportti 11.2.2005.
- Aromaa, K. & Heiskanen, M. (1996). Väkivalta. Teoksessa Suomalaisten turvallisuus 1993. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 139. Oikeus 1996:17. Tilastokeskuksen julkaisuja. Helsinki.
- Arias, I. (1999). Women's Responses to Physical and Psychological Abuse. Teoksessa Arriaga, X. & Oskamp, S. (toim.) *Violence in Intimate Relationships*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Campbell J. C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *Lancet*, 359:1331–1336.
- Daly, M. & Wilson, M. (1988). *Homicide*. New York: De Gruyter.
- Ekbrand, H. (2006). Separationer och mäns våld mot kvinnor. Göteborg Studies in Sociology N:o 28. Department of Sociology. Göteborg university.
- Ekola, T. (1992). Kleptomania – tyttöjen kapinaa. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.): *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietoliipas 124. SKS, Helsinki, 171–182.
- Eskonen, I. (2004). Lasten toimijuus perheen väkivaltilanteissa. *Nuorisotutkimus* 4/2004, vol. 22, 3–16.
- Eskonen, I. (2005). Perheväkivalta lasten kertomana. *Acta Universitatis Tamperensis* 1107. Tampere University Press.
- Granfelt, R. (1998). *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Granfelt, R. (2003). Vankilasta kotiin vai kadulle. Vangit kertovat asunnottomuudesta. *Suomen ympäristö* 613. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- Haaland, T. & Clausen, S-E. (2005). Tursler og maktbruk i parforhold. Utbredelse. Teoksessa Haaland, T., Clausen, S-T. & Schei, B. (toim.). *Vold I parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den forste landdekkende undersokerlsen I Norge*. NIBR-rapport 2005:3.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.
- Heiskanen, M., Siren, R. & Aromaa, K. (2004). Suomalaisten turvallisuus 2003. Vuoden 2003 haastattelututkimuksen ennakkotietoja suomalaisten tapaturmien ja rikosten kohteeksi joutumisesta ja pelosta. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos tutkimustiedonantoja 58. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 29. Helsinki.
- Holmila, M. (1993). Heavy Drinking Women: Drinking Patters and Resources for Controlled Drinking. *Addiction Research*, 1, 119–130.
- Husso, M. (2003). *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Jallinoja, R. (2000). *Perheen aika*. Keuruu: Otava.
- Jasinsky, J. & Williams, L. (1998). *Partner Violence. A Comprehensive Review of 20 years of Research*. Sage Publications.
- Johnson, H. (1996). *Dangerous Domains. Violence against women in Canada*. Toronto: Nelson.
- Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. Cambridge: Polity Press.

- Keskinen, S. (2005). Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere University Press. Tampere.
- Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi. (2005). Oikeusministeriö. Julkaisu 2005:2.
- Kivivuori, J. (1999). Suomalainen henkirikos. Teonpiirteet ja tekojen olosuhteet vuosina 1988 ja 1996. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Laapio, M-L. (2005). Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 24. Helsinki.
- Lahti, M. (2001). Domesticated Violence. The Power of the ordinary in everyday Finland. University of Helsinki. Helsinki University Printing House. Helsinki.
- Lundgren, E. (1992). Gud och alla andra karlar. Stockholm: Natur och kultur.
- Lundgren, E. & Heimer, G. & Westerlund, J. & Kalliokoski, A. (2001). Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning. Brottsoffermyndigheten. Uppsala Universitet. Åströms tryckeri Ab. Umeå.
- Ojuri, A. (2004). Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämänkulusta ja selviytymisestä. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Piispa, M. (2000). Modernisaation paradokseja. Nuorten naisten kokema parisuhdeväkivalta Suomessa. Naistutkimus kvinnoforskning 4: 4–18.
- Piispa, M. (2002). Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships. Violence Against Women. Volume 8, Number 7, July 2002; 873–900.
- Piispa, M. (2004). Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Tilastokeskuksen tutkimuksia 241. Helsinki.
- Römkens, R. (1997). Prevalence of Wife Abuse in the Netherlands. Combining Quantitative and Qualitative Methods in Survey Research. Journal of Interpersonal Violence. Volume 12, Number 1, February 1997:99–125.
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta ja seksuaalikoemukset. Julkaisu 85. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Savolainen, J. (2003). Perherakenne ja väkivaltaiset uhrikokemukset (s. 30–54). Teoksessa Kivivuori, J. & Savolainen, J. (toim.). Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Sirén, R. (2000). Pahoinpitelyrikollisuus 1950–1997. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 169. Helsinki.
- Schrötte, M. & Muller U. (2004). Health, well-being and personal safety of women in Germany: a representative study on violence against women in Germany. Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2004. SVT. Tilastokeskus.
- Smith, J., Berthelsen, D. & O'Connor, I. (1997). Child adjustment in high conflict families. Child: care, health and development 23 (2), 113–133.

- Straus, M. A. & Gelles, R. J. (1992). *Physical Violence in American Families. Risk Factors and Adaptations to Violence in 8,145 Families*. New Jersey: New Brunswick.
- Stuart, G., Ramsey, S., Moore, T., Kahler, C., Farrel, L., Recupero, P. & Brown, R. (2002). Marital Violence Victimization and Perpetration Among Women Substance Abusers: A Descriptive Study. *Violence Against Women*, Vol. 8., No. 8, 934–952.
- Walby, S. & Allen, J. (2004). Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey. Home Office Research Study 276. Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Walker, L. E. (1984). *The Battered Woman Syndrome*. New York: Springer publishing company. (First edition 1979)

V PARISUHTEEN ULKOPUOLINEN VÄKIVALTA

Reino Sirén

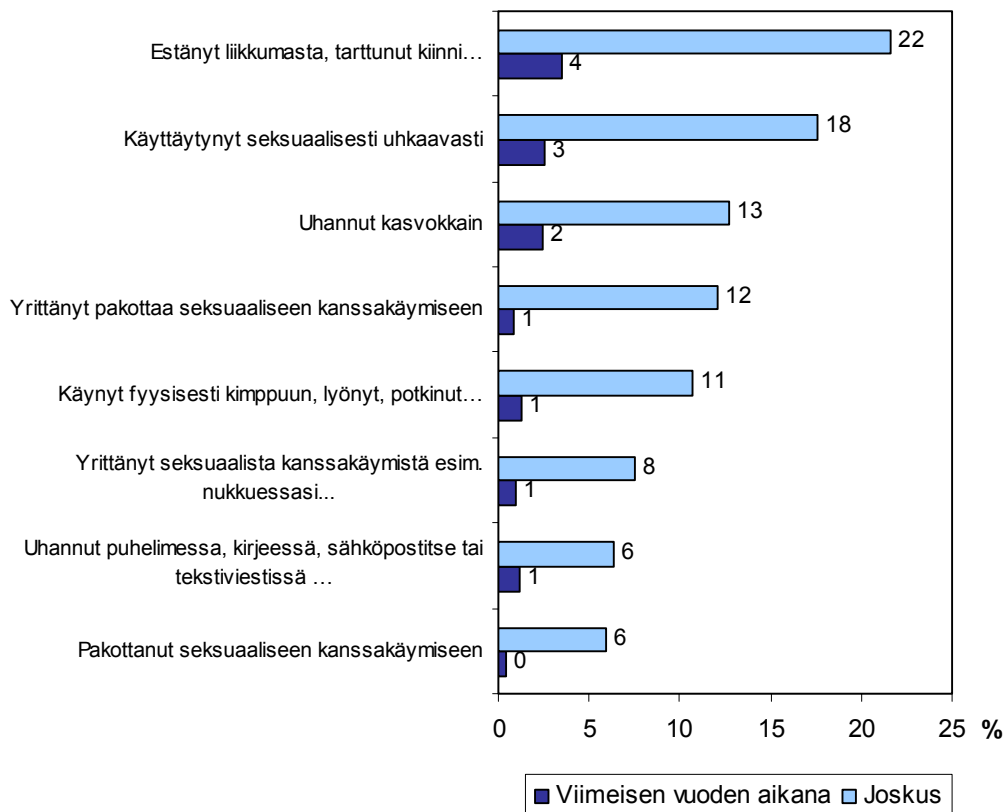
1 Väkivallan muodot, toistuvuus ja vakavuus

Parisuhteen ulkopuolisella väkivallalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa jonkun muun miehen kuin nykyisen tai entisen avio- tai avomiehen naiseen kohdistamaa uhkailua tai fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Myös yritys pakottaa nainen seksuaaliseen kanssakäymiseen katsotaan seksuaaliseksi väkivallaksi. Väkivallantekijöinä voivat siis olla perheenjäsenet kuten isä, veli tai oma poika tai nykyinen tai entinen miesystävä tai tutut, kuten työtoveri tai esimies. Väkivallantekijä voi olla myös etäisempi tuttava kuten asiakas tai potilas, ääritapauksessa ennalta täysin tuntematon mies. Eräissä tutkimuksissa naisten väkivaltakokemukset on ryhmitelty sen mukaan oliko väkivaltaa tehneellä miehellä ja uhriksi joutuneella naisella seksuaalinen suhde (Johnson 1996; Lundgren ym. 2001). Tässä tutkimuksessa parisuhde on rajattu tiukemmin ja se tarkoittaa vain avo- tai avioliitossa, eli yhdessä asuvia, tai asuneita, naisia ja miehiä.

Sitä oliko vastaajalla 15 vuotta täytettyään kokemuksia parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta, selvitettiin kahdeksankohtaisella kysymyksellä, jossa kuvattiin seuraavat väkivallan muodot:

- A. Uhannut puhelimesta, kirjeessä, sähköposti- tai tekstiviestissä vahingoittaa sinua fyysisesti.
- B. Uhannut kasvokkain vahingoittaa sinua fyysisesti.
- C. Estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai töninyt.
- D. Käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt joltain asetta.
- E. Käyttäytynyt sellaisella tavalla jonka olet kokenut seksuaalisesti uhkaavaksi.
- F. Yrittänyt pakottaa sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen.
- G. Pakottanut sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen.
- H. Ollut tai yrittänyt olla kanssasi seksuaalisessa kanssakäymisessä, kun et pystynyt kieltäytymään, esimerkiksi kun nukuית tai olit sammunut, tajuton tai sekavassa tilassa.

Kysymyksessä tiedusteltiin myös oliko eri väkivallan muotoja esiintynyt viimeisten 12 kuukauden aikana ja/tai aikaisemmin. Vastausten jakauma esitetään kuviossa 5.1.

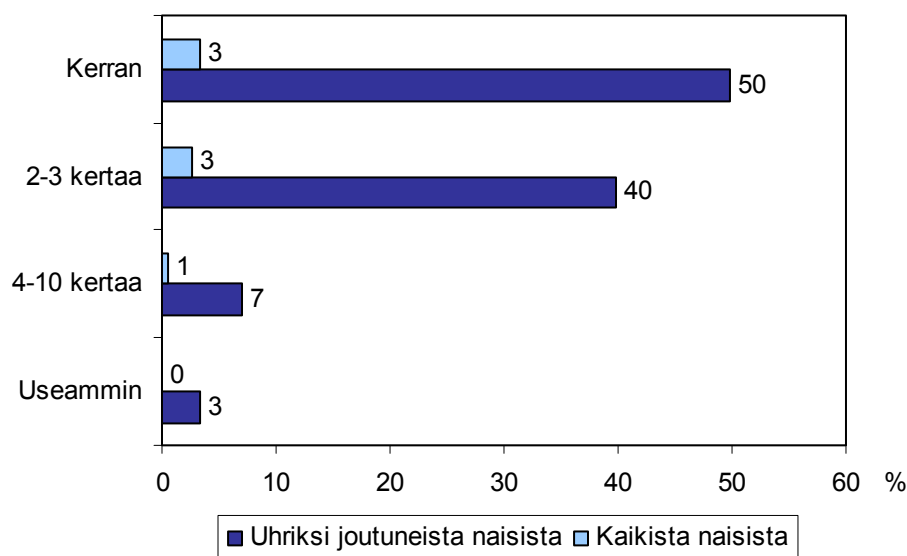
Kuvio 5.1 Muun miehen kuin avo- tai aviomiehen (myös entisen) väkivallan kohteeksi (15 vuotta täytettyään) joutuneet väkivallan muodon mukaan (%) (n=4 464)

Kyselyyn vastanneista naisista 6,7 prosenttia kertoi joutuneensa viimeksi kuluneen vuoden aikana ainakin jonkin väkivallan muodon (A–H) kohteeksi. *Uhkailua* oli kokenut 2,9 prosenttia (väkivallan muodot A+B), *fyysisistä väkivaltaa* 3,8 prosenttia (C+D) ja *seksuaalista väkivaltaa* 3,3 prosenttia (E+F+G+H) naisista. Prevalenssit ovat jonkin verran suurempia kuin vuoden 1997 tutkimuksessa (vastaavat luvut 2,2 prosenttia, 1,4 prosenttia ja 2,3 prosenttia, Heiskanen & Piispa 1998, 15). Ero on suurin fyysisen väkivallan kohdalla. Osittain ero johtuu siitä, että väkivaltakysymyksessä oli kaksi uutta, muiden lomaan sijoitettua fyysisistä ja seksuaalista väkivaltaa koskevaa kohtaa (C ja H), eli vastaajilla oli tarjolla useampia vastausvaihtoehtoja kuin vuonna 1997.

Koko nuoruus- ja aikuisiän huomioon ottaen – 15 vuotta täytettyään – on paljon useammalla naisella kokemuksia väkivallasta. Vajaa viidennes naisista on tämän ikäisenä tai myöhemmin joutunut tilanteeseen jossa muu

mies kuin avo- tai aviopuoliso oli käyttäytynyt seksuaalisesti uhkaavasti (18 %) ja runsas viidennes on kokenut fyysistä väkivaltaa, kuten liikkumisen estämistä tai että mies oli tarttunut kiinni (22 %). Useampaa kuin joka kymmenettä naista on yritetty joskus miehen taholta pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen (12 %). Lyömistä, potkimista tai muuta suoraa väkivaltaa kertoi kokeneensa naisista samoin joka kymmenes (11 %).

Vuoden 1997 tutkimuksessa seksuaalisesti uhkaavaa käyttäytymistä kertoi ainakin kerran 15 vuotta täytettyään kokeneensa naisista 14 prosenttia. Tässä tutkimuksessa osuus oli jonkin verran suurempi, eli 18 prosenttia. Sen sijaan miehen yritystä pakottaa seksiin oli kokenut naisista kummankin kyselyn mukaan yhtä moni (11 ja 12 prosenttia). Myös lyömisen, potkimisen tai muun fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneita oli lähes yhtä monta (10 ja 11 prosenttia). Olisikin vaikea löytää selitystä sille, miksi koko elinikää koskevat prevalenssiluvut kahdessa suhteellisen lähekkäin tehdystä tutkimuksesta poikkeaisivat paljon toisistaan. Muistutettakoon vielä, että näissä luvuissa ei ole mukana lapsuudessa alle 15-vuotiaana koettu väkivalta tai seksuaalinen hyväksikäyttö.

Kuvio 5.2 Kuinka monta kertaa joutunut muun miehen kuin avo- tai aviomiehen (myös entisen) väkivallan kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana (%) (kaikki naiset n=4 464, vuoden aikana uhriksi joutuneet naiset n=300)

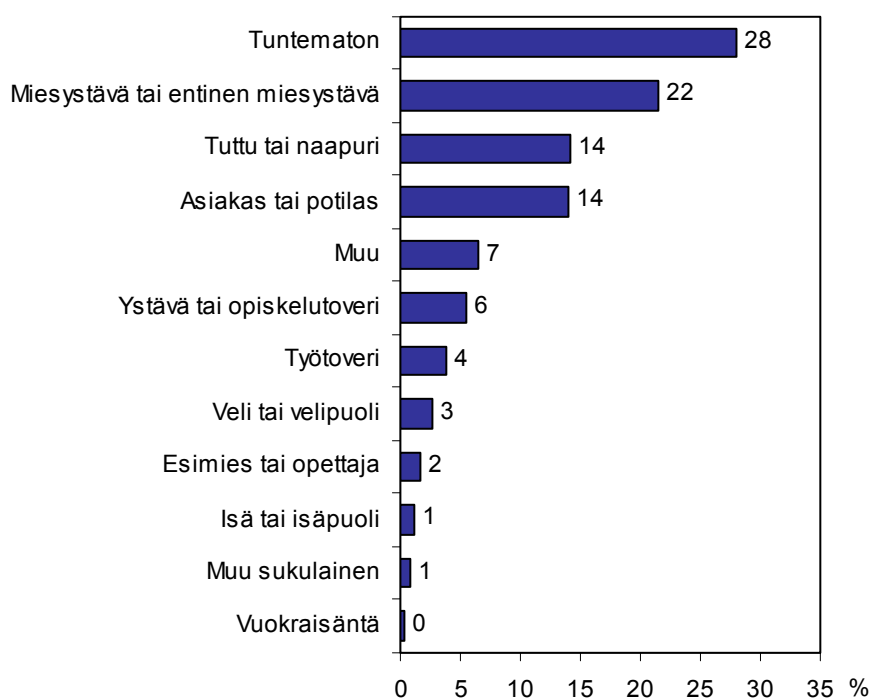
Useissa haastattelututkimuksissa on todettu, että väkivallan kohteeksi joutumiset kasautuvat niin, että niitä sattuu eräille ihmisille enemmän kuin satunnaisjakauman mukaan olisi odotettua. Tämä koskee myös miesten naiseen kohdistamaa väkivaltaa (kuvio 5.2). Puolella naisista, jotka olivat kokeneet väkivaltaa viimeksi kuluneen vuoden aikana, ei väkivaltakoke-

mus jäänyt ainoaksi. Kaikista naisista kolme sadasta oli joutunut parisuhteen ulkopuolisen uhkailun tai fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi useammin kuin kerran vuoden aikana. Väkivallan kasautumista voidaan tulkita useilla tavoilla. Eräs kasautumista selittävä seikka on se, että varsinkin hoitoalalla ja eräissä palveluammateissa uhkailut asiakkaiden taholta ja jopa fyysinen käsiksi käyminen on varsin tavallisia (ks. Heiskanen 2005). Kasautuminen ilmentää siten työpaikkaväkivallan riskin erilaisuutta eri ammateissa toimivilla naisilla. Väkivallan toistuvuus voi selittyä myös seurustelukumppanin tai miespuolisen perheenjäsenen taipuvuudesta väkivaltaisuuteen. Tällaista väkivaltaa on vaikeampi välttää kuin satunnaisista, tuntemattoman taholta kohdistuvaa väkivaltaa, minkä vuoksi siitä tulee helposti toistuvaa. Kolmanneksi, kasautumisen taustalla voi myös olla väkivallan riskiä lisäävä elämäntapa, kuten aktiivinen huvielämään osallistuminen tai runsas alkoholinkäyttö.

2 Väkivallan tekijät

Keiden miesten taholta naiset parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa ovat kokeneet? Kyselyssä tätä tiedusteltiin vakavimman väkivallanteon osalta. Vastaajilta kysyttiin mikä koetuista väkivallan muodoista (A–H) heidän mielestään oli vakavin, minä vuonna se oli tapahtunut ja millainen suhde vastaajalla oli väkivaltaa tehneeseen mieheen.

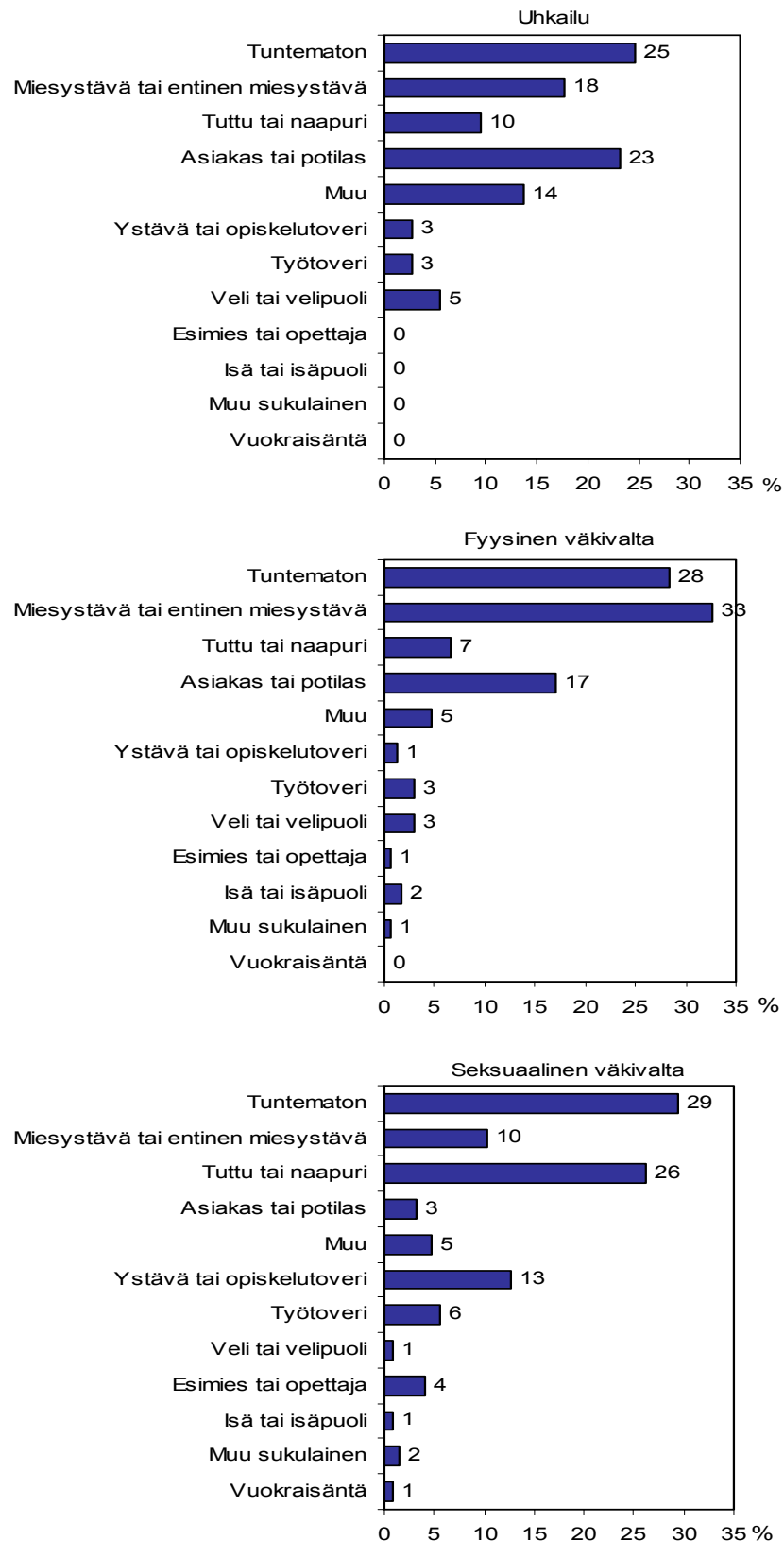
Kyselyyn vastanneiden naisten vakavimmaksi koetut uhriksi joutumiset sijoittuivat ajallisesti pitkälle aikavälille. Vanhimmat tapaukset olivat 1950-luvulta ja yli kolmannes oli tapahtunut ennen vuotta 1990. Seuraavassa tarkastelun kohteena ovat ne vastaajat, joiden vakavimmaksi koettu uhriksi joutuminen oli sattunut vuosina 2001–2005, eli suunnilleen viimeisten viiden vuoden aikana ennen kyselyä (n=372). Useimmissa tapauksissa vakavin uhriksi joutuminen oli myös viimeksi sattunut, sillä vain joka kuudes vastaaja kertoi myös myöhemmin sattuneesta väkivallanteosta (n=62). Väkivallan tekijästä viimeksi sattuneessa tapauksessa koko eliniän ajalta on esitetty tietoja vuoden 1997 naisuhritutkimuksessa (Heiskanen & Piispa 1998).

Kuvio 5.3 Uhkailija tai väkivallan tekijä. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta vuosina 2001–2005 (%) (n=372)

Tekijöiden jakaumassa erottuu kaksi luokkaa. Naisten parisuhteen ulkopuolella kokemassa väkivallassa runsaassa neljäsosassa oli tekijänä tuntematon mies (28 %). Toiseksi yleisintä oli, että uhkailua ja väkivaltaa oli naiseen kohdistanut nykyinen tai entinen miespuolinen seurustelukumppani (22 %). Naisuhreista joka seitsemäs piti vakavimpana tilannetta, jossa väkivaltaa oli käyttänyt tuttu tai naapuri. Yhtä yleistä oli se, että väkivalta liittyi työtehtäviin, eli oli kyse väkivallasta asiakkaan tai potilaan taholta. Ystävät tai opiskelu- ja työtoverit tai miespuoliset perheenjäsenet mainittiin väkivallantekijöitä selvästi harvemmin. Jos tekijän ja uhrin suhdetta tarkastellaan sen mukaan oliko tekijä ennalta tuttu vai tuntematon voidaan todeta, että myös naisten kokema parisuhteen ulkopuolinen väkivalta painottuu tilanteisiin, joissa väkivallan tekijä on ollut naisen entuudestaan tuntema mies. Joka viidennessä tapauksessa tekijä oli naisen työtoveri tai työhön liittyvä asiakas/potilas (19 %) ja yli puolessa tapauksista tekijänä oli perheenjäsen, nykyinen tai entinen miesystävä tai muu tuttu (53 %) (kuvio 5.3).

Uhrin ja tekijän suhde on jakaumaltaan erilainen riippuen siitä minkä tyyppisestä väkivallasta on kysymys. Kuviossa 5.4 esitetään eri tekijätyyppien jakauma väkivallan (pää)muodon mukaan.

Kuvio 5.4 Uhkailija tai väkivallan tekijä väkivallan muodon mukaan (uhkailu=A+B, fyysinen väkivalta=C+D, seksuaalinen väkivalta=E+F+G+H). Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta vuosina 2001–2005 (%) (uhkailu n=73, fyysinen väkivalta n=165, seksuaalinen väkivalta n=126, tieto puuttuu n=8)

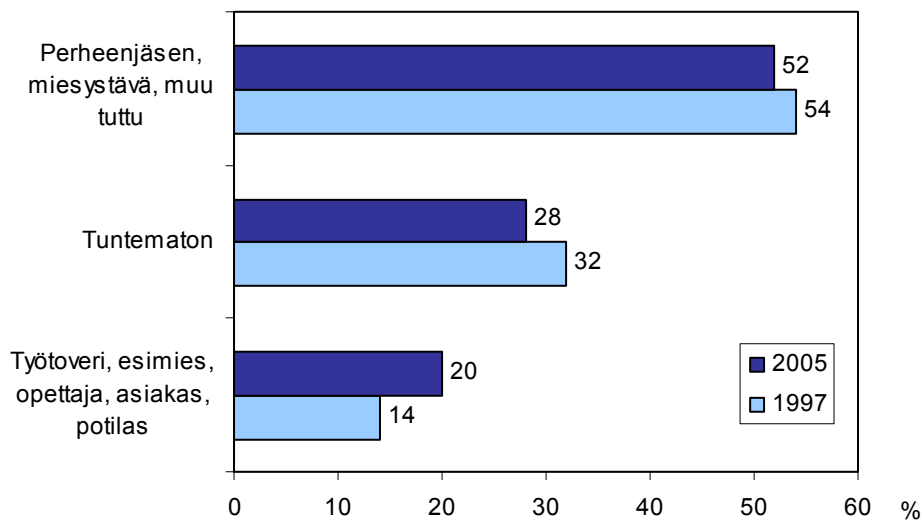
Uhkailut puhelimitse, kirjeitse, tekstiviestein tai kasvokkain vahingoittaa fyysisesti ovat useimmin tulleet tuntemattomien tai asiakkaiden ja potilaiden taholta (48 %). Se, että tuntemattomien osuus on näin suuri viittaa siihen, että on usein ollut kysymys naisen työhön liittyneestä uhkailusta. Sähköpostin ja tekstiviestinnän yleistyminen on lisännyt mahdollisuuksia tämän tyyppisiin uhkailuihin.

Fyysistä väkivaltaa naiset olivat kokeneet useimmin entisen tai nykyisen miesystävänsä taholta. Toiseksi useimmin väkivallantekijä oli ollut tuntematon. Mustasukkaisuus, seurustelusuhteen päätyminen tai sen uhka voi olla syy miesystävän väkivaltaiseen käyttäytymiseen. On myös mahdollista, että juuri miehen väkivaltaisuuden vuoksi nainen on lopettanut seurustelun. Sitä, kuinka usein miehen väkivaltaisuus on johtanut suhteen katkeamiseen ja kuinka tavallista on, että suhde jatkuu miehen väkivaltaisuudesta huolimatta, ei tässä tutkimuksessa kerätty tietoa (vrt. parisuhdeväkivaltaa koskevat tulokset). Tieto siitä, kuinka usein seurustelusuhteet purkautuvat toisen osapuolen väkivaltaisuuden vuoksi, olisi kiinnostava. Joka tapauksessa, suhteen purkaminen seurusteluasteella on helpompaa kuin suhteen vakiinnuttua avo- tai avioliitoksi.

Seksuaalisen väkivallan tekijä oli joka kolmannessa tapauksessa tuntematon mies, mutta melkein yhtä usein myös ”tuttu” tai naapuri. Joka kymmenessä tapauksessa seksuaaliseen väkivaltaan oli syyllistynyt entinen tai nykyinen miesystävä ja vähän useammin ystäväksi luonnehdittu mies tai opiskelutoveri.

Siis vain vajaa kolmannes naisten kokemasta parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta on ennalta tuntemattoman miehen taholta tullutta väkivaltaa. Yli puolet väkivallasta on lähisuhdeväkivaltaa, jossa tekijä on joku tuttu mies. Tämän koskee sekä seksuaalisen väkivallan eri muotoja että väkivallalla uhkaamista ja suoraa fyysistä väkivaltaa. Noin neljännes uhkailuista ja fyysisestä väkivallasta ja noin kymmenesosa seksuaalisesta väkivallasta oli tekijää koskevan tiedon perusteella kohdistunut naiseen työpaikalla, työhön liittyen tai opiskellessa.

Väkivallantekijän suhdetta uhriin tarkastellaan vielä tiivistetysti kuviossa 5.5, jossa tämän tutkimuksen tuloksia verrataan vuoden 1997 naisuhritutkimukseen. Kysymys ei ole aivan samasta asiasta – vuonna 1997 tieto kysyttiin viimeksi sattuneesta väkivaltatapauksesta, vuonna 2005 vakavimmasta naisen kokemasta väkivallasta. Luvut ovat siten vain suuntaa antavia.

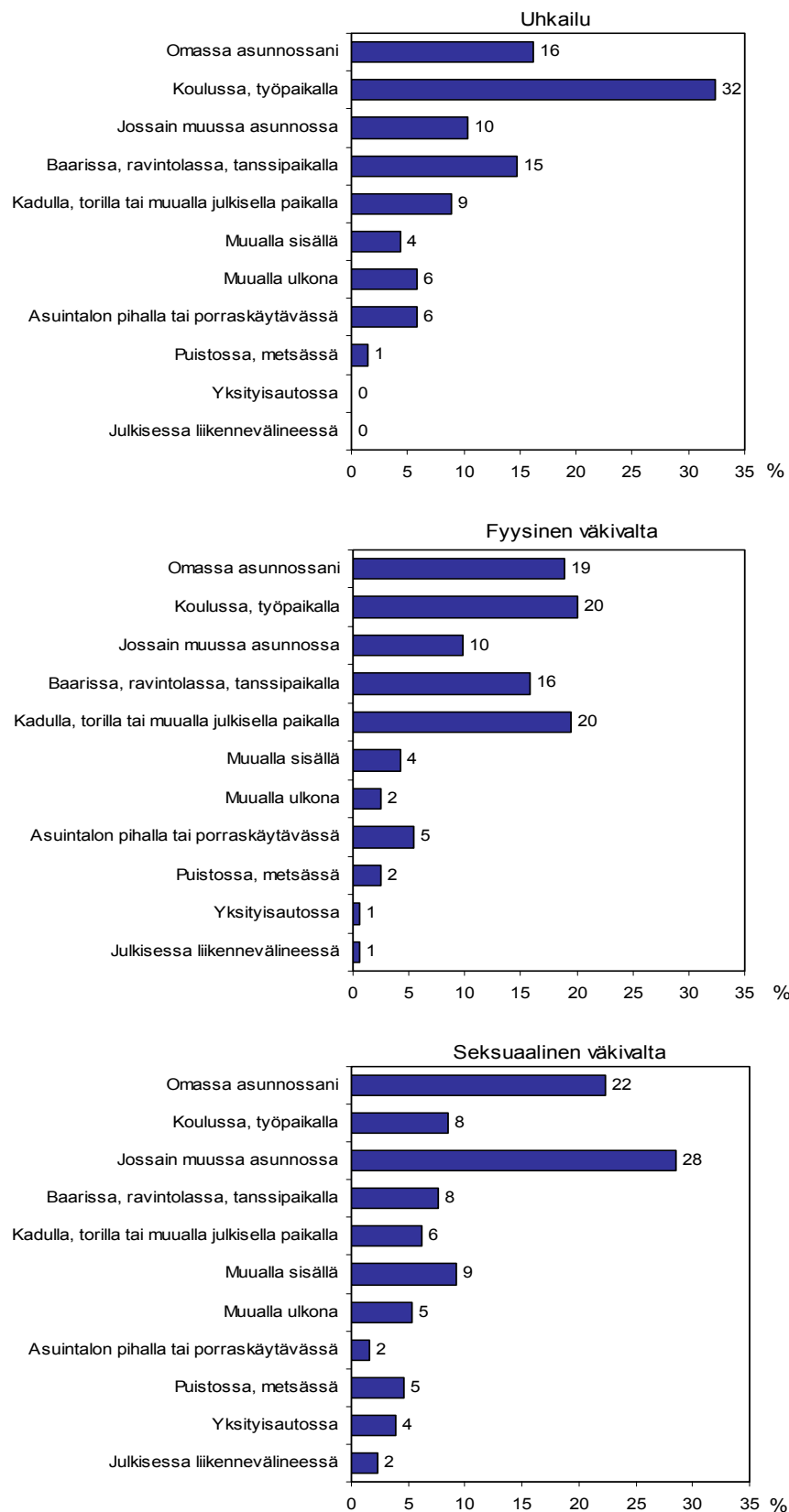

Kuvio 5.5 Väkivallan tekijän ja uhrin suhde. Kaikki väkivallan muodot. 1997: viimeksi sattunut väkivaltatilanne, 2005: vakavin väkivaltatilanne vuosina 2001–2005 (%)

Työpaikkaväkivalta näyttää lisääntyneen naisten kokemassa väkivallassa. Tulos on yhtäpitävä yleisessä uhrikyselyssä todetun kehityssuunnan kanssa, jonka mukaan aikaisempaa useampi nainen kertoo kokeneensa tällaista väkivaltaa. Samaan viittaa myös muutos väkivallan tapahtumapaikoissa (joita tarkastellaan jäljempänä). Vuoden 1997 naisuhritutkimuksessa työpaikka tai koulu oli uhkailun tai fyysisen väkivallan tapahtumapaikkana 14 prosentissa tapauksista (viimeisin tapaus), vuonna 2005 24 prosentissa tapauksista (vakavin tapaus 2001–2005). Seksuaalisen väkivallan suhteen ei ollut merkittävää eroa.

3 Tapahtumapaikka

Väkivallan tekijän ja uhrin sosiaalinen suhde, väkivallan muoto ja sen tapahtumapaikka nivoutuvat kiinteästi toisiinsa. Naisiin kohdistuneet uhkailut olivat usein tapahtuneet koulussa tai työpaikalla, eli ilmeisimmin työtehtäviin liittyen, asiakkaiden, potilaiden, ym. taholta (kuvio 5.6). Noin joka kuudetta uhkailtua naista oli uhkailtu omassa asunnossaan ja melkein yhtä useaa baarissa, ravintolassa tai tanssipaikassa. Fyysisen väkivallan kohteeksi naiset olivat joutuneet edellä mainittujen paikkojen lisäksi yhtä usein kadulla ja muilla julkisilla paikoilla. Seksuaalisesti uhkaava käyttäytyminen, seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen tai hyväksikäyttö oli useimmin tapahtunut uhrin omassa asunnossa tai jossain muussa asunnossa.

Kuvio 5.6 Väkivallanteon tapahtumapaikka väkivallan muodon mukaan. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta vuosina 2001–2005 (%) (uhkailu n=68, fyysinen väkivalta n=164, seksuaalinen väkivalta n=130)

Yhteenvetona voimme todeta, että *seksuaalisesta väkivallasta* oli

- 49 % tapahtunut omassa tai muussa asunnossa, asunnon pihalla tai portaassa – tekijänä perheenjäsen, miesystävä tai muu tuttu mies (ei työtoveri tai opettaja ym.)
- 10 % koulussa, työpaikalla – tekijänä asiakas, potilas, työtoveri, esimies tai opettaja
- 24 % baarissa, ravintolassa, tanssipaikalla, ulkona kadulla tai muulla julkisella paikalla – tekijänä tuntematon mies

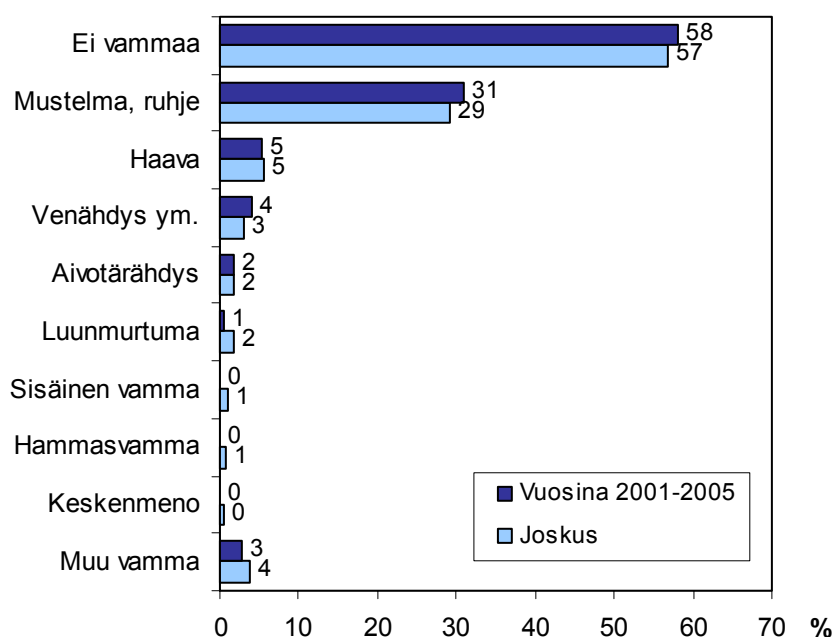
ja *uhkailusta ja muusta fyysisestä väkivallasta* oli

- 31 % tapahtunut omassa tai muussa asunnossa, asunnon pihalla tai portaassa – tekijänä perheenjäsen, miesystävä tai muu tuttu mies
- 22 % työpaikalla, koulussa – tekijänä yleensä asiakas tai potilas, harvemmin työtoveri, esimies tai opettaja
- 27 % baarissa, ravintolassa, tanssipaikalla, ulkona kadulla tai muulla julkisella paikalla – tekijänä tuntematon mies

Naisten kokemassa parisuhteen ulkopuolisessa väkivallassa erottuu siten kolme päätyyppiä: satunnainen väkivalta (tekijä tuntematon), työssä koettu väkivalta (asiakkaiden ja potilaiden taholta) ja kolmanneksi – siitä valtaosan muodostava – perheenjäsenen, miesystävän tai muun tutun miehen (läheissuhde)väkivalta. Työpaikkaväkivallan osuus on kasvanut.

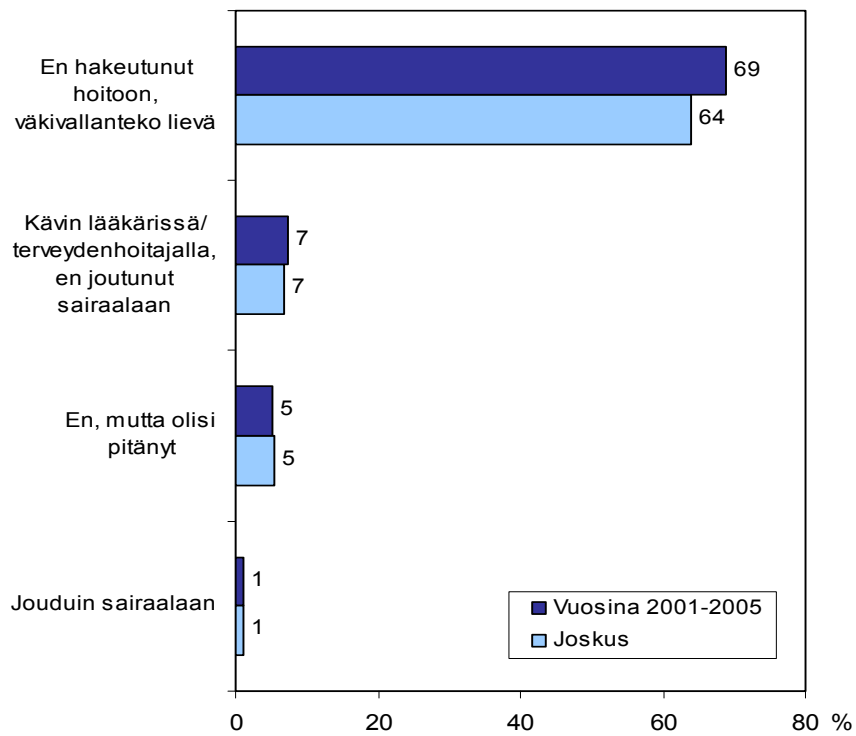
4 Väkivallasta aiheutuneet fyysiset ja psyykkiset seuraukset

Parisuhteen ulkopuolisen seksuaalisen tai fyysisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneista naisista yli puolet kertoi selvinneensä tilanteesta ilman fyysistä vammaa. Joka kolmas oli saanut väkivallasta mustelmia tai ruhjeita, mutta niiden ohella saattoi esiintyä vakavampiakin vammoja. Jonkin asteisen fyysisen vamman saaneiden osuus sekä vammojen jakauma on hyvin samantapainen, otettiinpa tarkastelun kohteeksi vakavin uhriksi joutuminen koko elinajalta tai vakavin tapaus viimeisten viiden vuoden ajalta (kuvio 5.7).

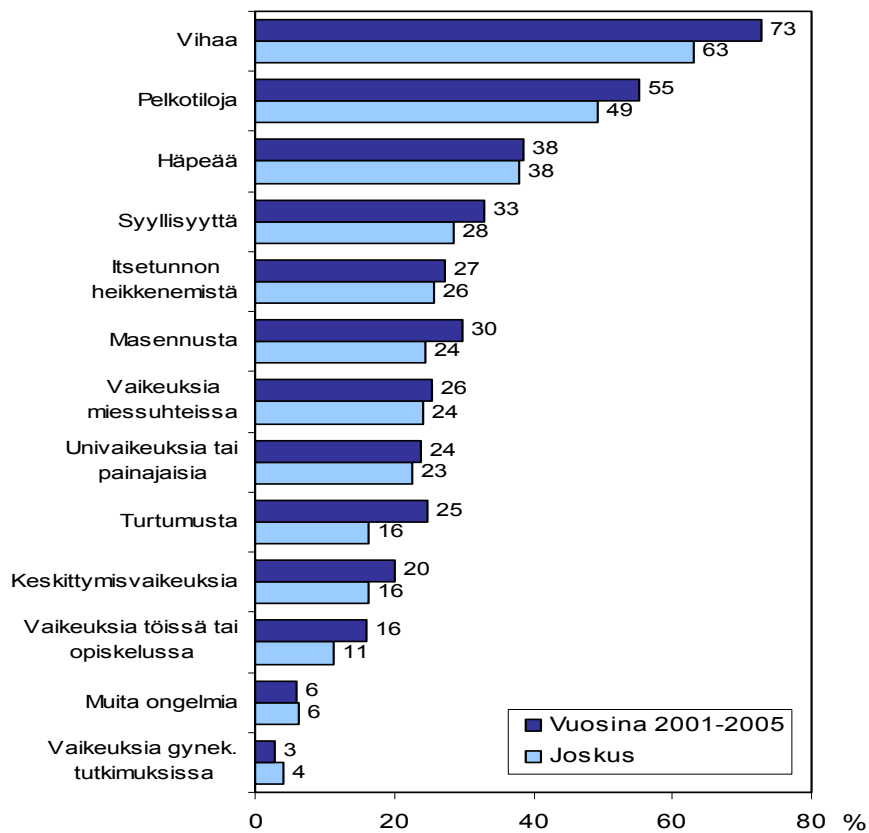

Kuvio 5.7 Väkivallasta seuranneet fyysiset vammat. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana ja vuosina 2001–2005 (%) (n=1 511 ja n=372)

Parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa kokeneista naisista 8 prosenttia oli vammojen vuoksi hakeutunut hoitoon (kuvio 5.8). Niistä naisista jotka olivat saaneet vammoja, hoitoon hakeutui joka viides (20 %). Kyselyssä ilmeni muutama sairaalahoitoakin vaatinut väkivaltatapaus. Väkivallanteon lievyys esitettiin yleisimmin syyksi sille, ettei hoitoa tarvittu. Toisaalta runsas 5 prosenttia väkivallan kohteeksi joutuneista katsoi, että vammojen lääkinällinen hoito olisi ollut tarpeen. On mahdollista, että väkivallan uhriksi joutuminen eräissä tapauksissa koetaan niin araksi asiaksi, ettei hoitoonkaan haluta. Tähän suuntaan viittaavat myös vastaukset kysymykseen, joka koski väkivallan pitkäaikaisempia vaikutuksia sitä kokeneiden elämään (kuvio 5.9). Yli kolmannes naisista kertoi tunteneensa häpeää ja kolmannes syyllisyyttä tapauksen vuoksi.

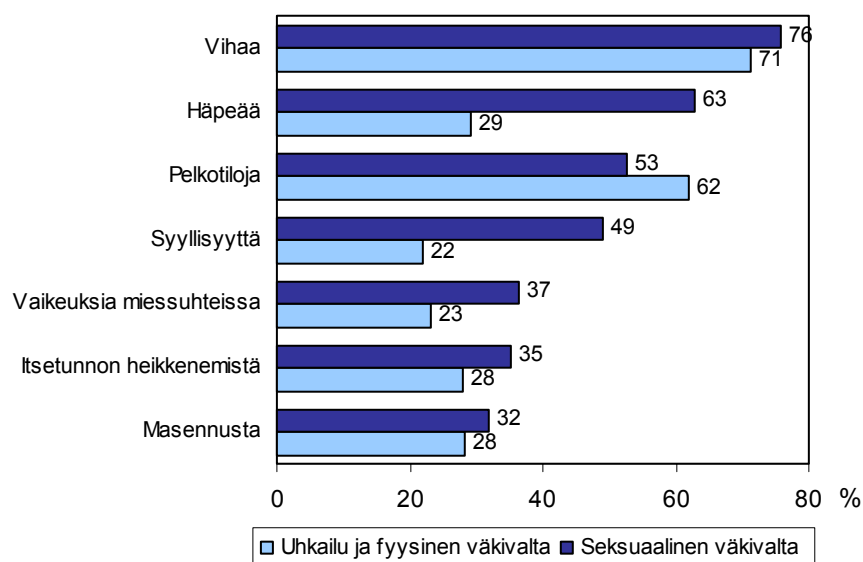

Kuvio 5.8 Hoitoon hakeutuminen väkivallan jälkeen. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana ja vuosina 2001–2005 (%)

Kuvio 5.9 Väkivallanteon vaikutukset. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana ja vuosina 2001–2005 (%)

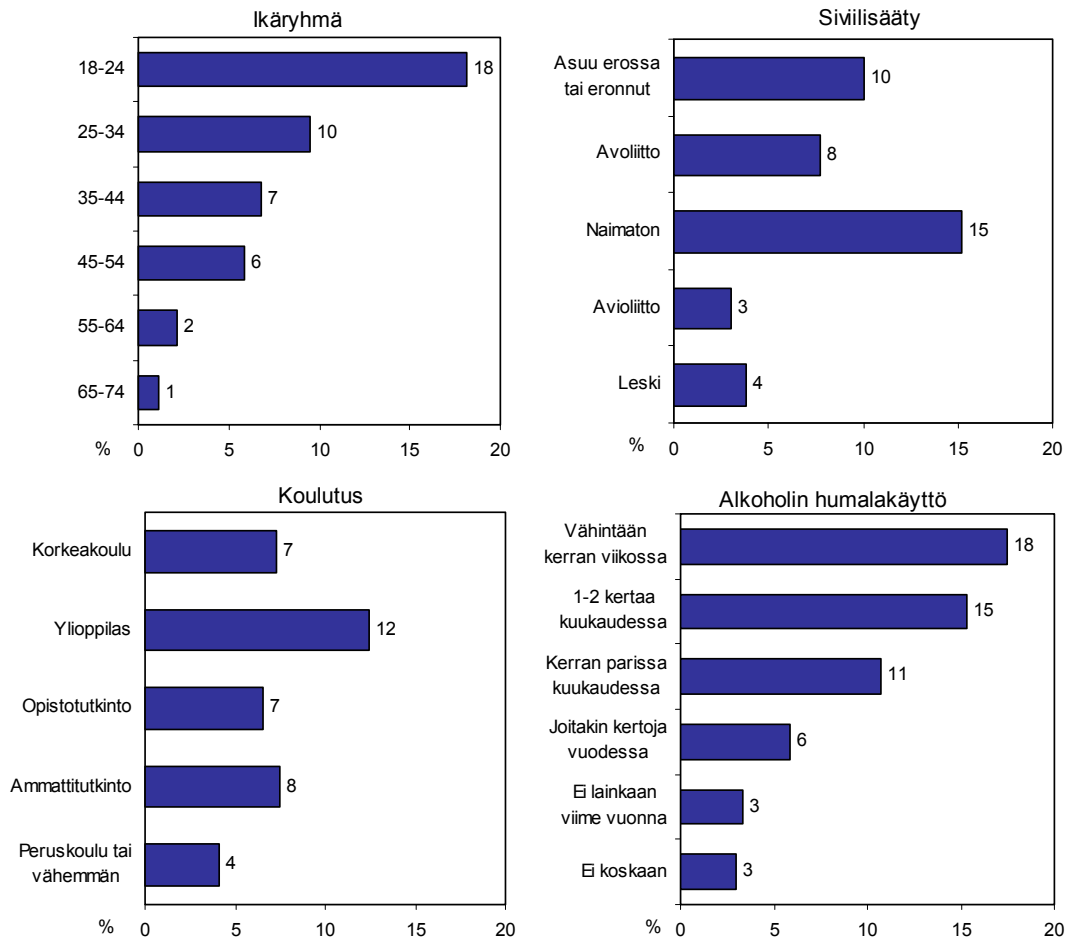
Naisten vastauksista käy ilmi, että väkivallan kohteeksi joutuminen on traumaattinen kokemus, jolla on usein ja useita kielteisiä psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia (kuviot 5.9). Vain alle kymmenesosa naisuhreista kertoi, ettei teolla ollut mitään tällaista vaikutusta. Yleisimpiä olivat vihan tunteet ja pelkotilat. Kolme neljästä naisesta kertoi tunteneensa vihaa viiden viime vuoden aikana kokemastaan parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta. Pelkotiloja oli jälkeensä yli puolella. Erilaisten vaikutusten esiintyvyys on yhteydessä väkivallan muotoon (kuviot 5.10). Seksuaalisen väkivallan uhrit mainitsivat kaikkia lueteltuja vaikutuksia, paitsi pelkotiloja esiintyneen useammin kuin uhkailua tai muuta fyysistä väkivaltaa kokeneet. Suurin ero on syyllisyyden ja häpeän tunteissa, jotka olivat kaksi kertaa yleisempiä seksuaalisen väkivallan kuin muun väkivallan jälkeen. Seksuaalisesta väkivallasta seurasi myös vaikeuksia miessuhteissa useammin kuin väkivallasta, jolla ei ollut seksuaalista tarkoitusta.

Kuvio 5.10 Yleisimmät väkivallanteon vaikutukset väkivallan muodon mukaan. Vakavimman parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana (% kysymyksen eri osioihin vastanneista)

5 Yleiset taustaominaisuudet ja väkivallan kohteeksi joutuminen

Monet uhrihaastattelututkimukset ovat vahvistaneet, että väkivallan kohteeksi joutuminen ei ole sattumanvaraista. Jo eräät yleiset taustaominaisuudet selittävät voimakkaasti niin naisten kuin miestenkin väkivaltakokemusten yleisyydessä ilmeneviä eroja.

Kuvio 5.11 Viimeksi kuluneen vuoden aikana parisuhteen ulkopuolisen väkivallan kohteeksi joutuneet naiset (uhkailu, fyysinen tai seksuaalinen väkivalta) iän, siviilisäädyn, koulutuksen ja alkoholin humalakäytön useuden mukaan (%)

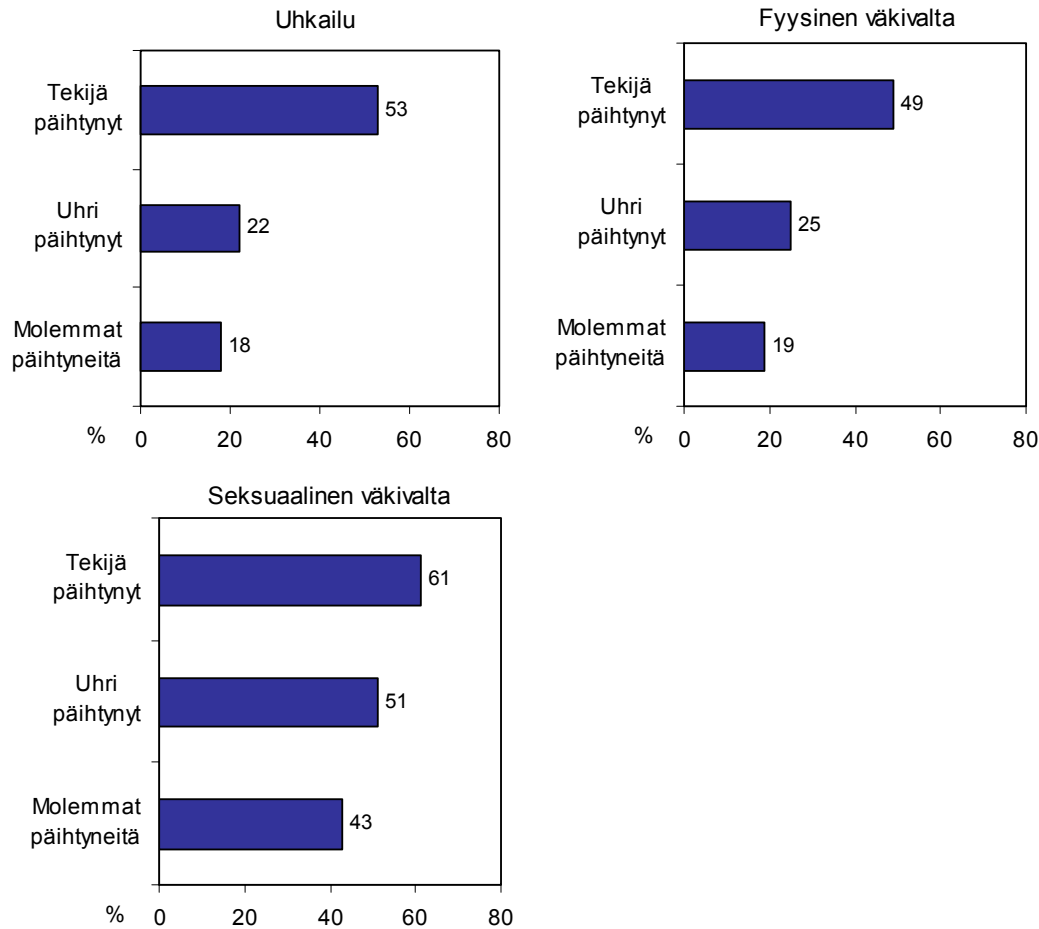
Väkivallan kohteeksi joutuminen liittyy vahvasti ikään. Sen todennäköisyys on suurin 18–24-vuotiailla ja laskee tasaisesti iän myötä. Ikäryhmien prevalenssit alenevat parisuhteen ulkopuolisen väkivallan kokemisessa aivan samoin kuin parisuhdeväkivallassa (ks. kuvio 4.3). Koulutustason yhteydestä ikään johtunee osaksi se, että ylioppilastason koulutuksen saaneet naiset kertoivat kokeneensa parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa muita yleisemmin. Niin ikään ikä selittää naimattomien muita siviilisäätöjä kor-

keamman prevalenssin. Elämäntilanne ja sosiaaliset suhteet sen sijaan selittävät sitä, että eronneiden tai erossa asuvien naisten riski kokea parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa on kolminkertainen verrattuna avioliitossa eläviin naisiin.

Elämäntapaan liittyvä osoitin on myös alkoholin käytön useus. Väkivallan kohteeksi joutuminen oli yleisintä niiden naisten keskuudessa, jotka juovat humalahakuisesti vähintään kerran viikossa. Uhriksi joutuminen vähenee tasaisesti alkoholin humalakäytön vähentyessä, samaan tapaan kuin parisuhdeväkivallan kohdalla. On kuitenkin otettava huomioon, että alkoholin käyttötapa, kuten humalahakuisuus vaihtelee eri ikäisillä ja elämänvaiheen mukaan. Tällaiset seikat tulee vakioida, jos halutaan arvioida alkoholin käyttötiheyden merkitystä tarkemmin.

6 Väkivalta ja alkoholi

Väkivallasta puhuttaessa on vaikea sivuttaa alkoholia. Poliisin tietoon tulleesta väkivallasta merkittävä osa on alkoholisidonnaista niin, että väkivallantekijä tai sekä tekijä että uhri ovat teon tapahtuessa alkoholin vaikutuksen alaisia. Myös tähän kyselyyn osallistuneilta naisilta tiedusteltiin, oliko tekijä vakavimmassa väkivallanteossa alkoholin, huumeiden tai muiden päihteiden alainen sekä oliko vastaaja itse tuolloin päihtynyt. Seuraavassa esitettävät tulokset koskevat vakavinta viimeksi kuluneiden viiden vuoden (2001–2005) aikaista, parisuhteen ulkopuolista väkivallantekoa.

Kuvio 5.12 Tekijän ja uhrin päihtymys vakavimmassa vuosina 2001–2005 tapahtuneessa parisuhteen ulkopuolisessa väkivallanteossa, väkivallan muodon mukaan (%) (uhkailu $n=73$, fyysinen väkivalta $n=162$, seksuaalinen väkivalta $n=129$)

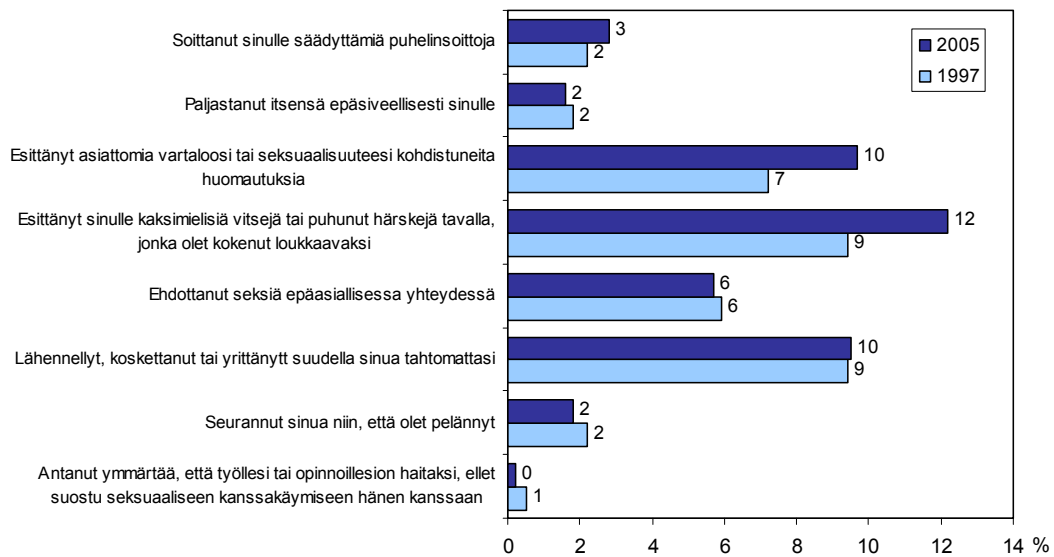
Alkoholi on usein läsnä myös naisiin kohdistuneessa parisuhteen ulkopuolisessa väkivallassa (kuvio 5.12). Uhkailijoista ja fyysistä väkivaltaa käyttäneistä miehistä ainakin puolet oli tapahtumahetkellä humaltuneita tai muun huumaavan aineen vaikutuksen alaisia. Tämä on samaa luokkaa kuin yleisessä uhrikyselyssä 2003 saatu, kaikkia väkivaltatilanteita koskeva tulos (Sirén 2005). Myös uhriksi joutuneista naisista useampi kuin joka viides kertoi olleensa tapahtuman aikaan päihtynyt. Seksuaalisessa väkivallassa alkoholin osuus on vielä korostuneempi. Kaiken kaikkiaan väkivallan alkoholisidonnaisuus näyttää naisuhritutkimuksessa vahvemmalta kuin yleisissä uhritutkimuksissa.

7 Sukupuolinen häirintä

Samaan tapaan kuin Usko, toivo, hakkaus -tutkimuksessa vuonna 1997, myös tässä kyselyssä selvitettiin naisten kokemuksia sukupuolisesta häirinnästä ja ahdistelusta. Sellaiseksi määriteltiin miehen seksuaalinen käyttäytyminen, joka on ei-toivottua, yksipuolista ja saattaa sisältää painostusta. Tekijäksi määriteltiin tuntematon tai tuttu mies, ei kuitenkaan nykyinen avo- tai aviopuoliso. Vastaajille esitettiin kahdeksan seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun muotoa:

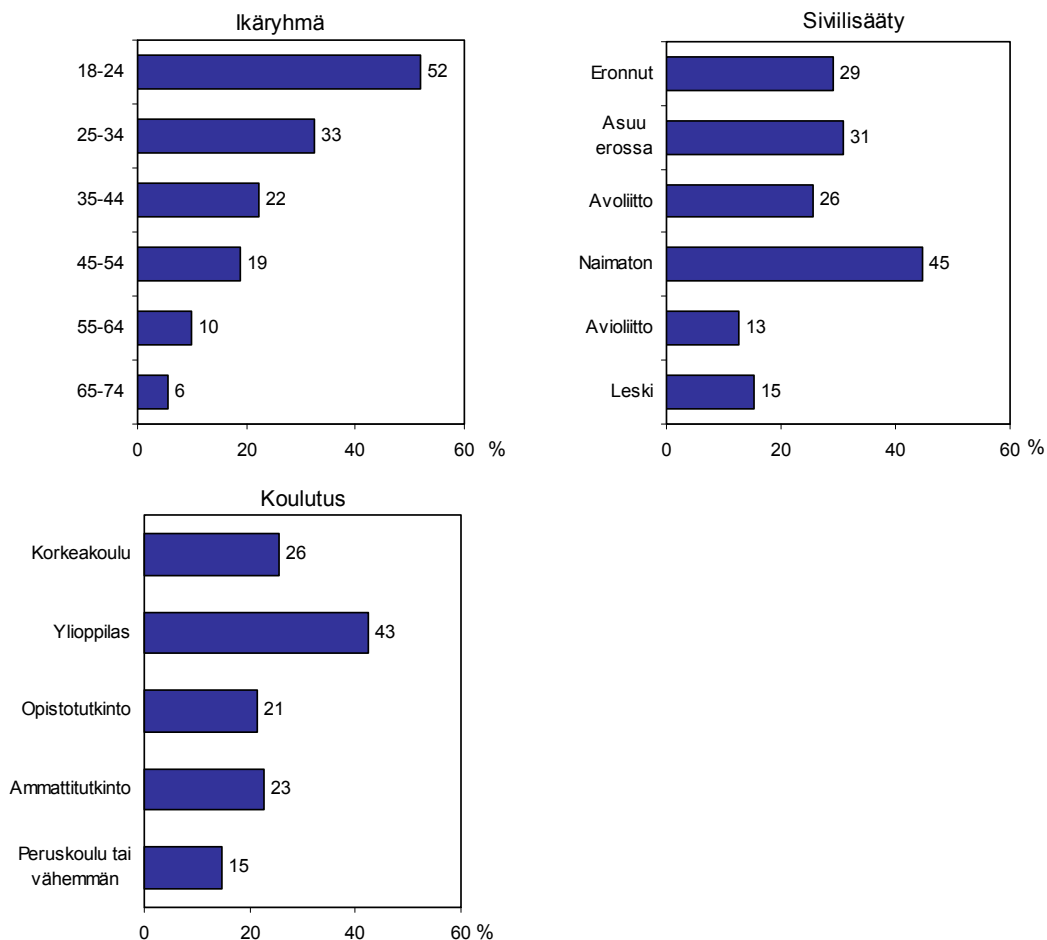
- A. Soittanut sinulle säädyttömiä puhelinsoittoja.
- B. Paljastanut itsensä epäsiveellisesti sinulle.
- C. Esittänyt asiattomia vartaloosi tai seksuaalisuutesi kohdistuneita huomautuksia.
- D. Esittänyt sinulle kaksimielisiä vitsejä tai puhunut härskejä tavalla, jonka olet kokenut loukkaavaksi.
- E. Ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä.
- F. Lähennellyt, koskettanut tai yrittänyt suudella sinua tahtomattasi.
- G. Seurannut sinua niin, että olet pelännyt.
- H. Antanut ymmärtää, että työllesi tai opinnoillesi on haitaksi, ellet suostu seksuaaliseen kanssakäymiseen hänen kanssaan.

Viimeksi kuluneen vuoden aikana naisista 22 prosenttia oli kokenut ainakin kerran jotain mainituista ahdistelun muodoista. Vuoden 1997 tutkimuksessa osuus oli 20 prosenttia. Kysymykset esitettiin kumpanakin vuonna samassa muodossa, joten tuloksia voidaan verrata. Yleisimmät häirinnän muodot olivat 2005 loukkaavat kaksimieliset vitsit tai härski puhe (12 %). Toiseksi yleisintä oli ollut kuulla asiattomia vartaloon tai seksuaalisuuteen liittyviä huomautuksia (10 %). Nämä kaksi häirinnän muotoa olivat yleisempiä vuonna 2005 kuin vuonna 1997. Muutoksessa voi olla kyse siitä, että naiset kokevat tämän kaltaiset miesten seksuaalisväritteiset puheet aikaisempaa useammin loukkaaviksi. Muut sukupuolisen ahdistelun muodot kuten lähentely, koskettelu tai seksin epäasiallinen ehdottaminen olivat yhtä yleisiä kuin yhdeksän vuotta sitten (kuvio 5.13).

Kuvio 5.13 Miehen sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana joutuneet naiset vuosina 1997 ja 2005 (%)

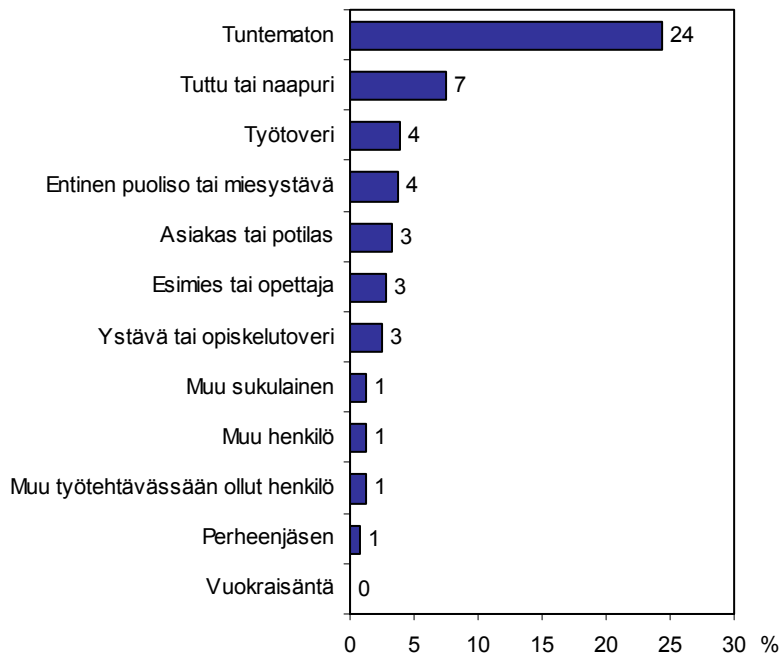
Samoin kuin fyysinen tai seksuaalinen väkivalta, myös sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi joutuminen riippuu iästä, koulutuksesta ja siviilisäädystä (kuvio 5.14). Joka toinen 18–24-vuotias nainen kertoi tulleensa seksuaalisesti ahdistelluksi vuoden aikana. Sukupuolinen ahdistelu ja häirintä vähenee tasaisesti iän myötä. Korkeammin koulutetut naiset ovat useammin kohdanneet sukupuolista häirintää kuin matalamman koulutuksen saaneet. Osaksi tämä johtuu koulutusryhmien erilaisesta ikärakenteesta, mutta on myös mahdollista, että korkeammin koulutetut tunnistavat herkemmin tällaiset tilanteet ja heillä on enemmän vuorovaikutustapahtumia, joissa sukupuolista ahdistelua voi esiintyä (Heiskanen & Piispa 1998). Naimattomilla on selkeästi suurempi riski kokea seksuaalista häirintää kuin muilla, mikä selittyy myös osaksi ikärakenteesta. Naimattomien jälkeen suurin riski on erossa asuvilla tai eronneilla. Avioliitossa eläminen näyttää suojaavan muiden miesten sukupuoliselta ahdistelulta.

Kuvio 5.14 Miehen sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana joutuneet naiset ikäryhmän, siviilisäädyn ja koulutustason mukaan (%)

Vastaajilta tiedusteltiin myös, mitä heille 15 vuotta täytettyään tapahtunutta seksuaalista häirintä- tai ahdistelutapausta he pitivät vakavimpana. Ahdistelun muodoista erottui tällöin selvästi vakavimpana lähentely, koskettaminen tai miehen yritys suudella naista tämän tahdon vastaisesti (39 %). Toiseksi vakavimpana pidettiin miehen pelottavalta tuntunutta seurailua (18 %). Kuten edellä todettiin, näiden häirinnän muotojen prevalensseissa ei ole tapahtunut muutosta 1997 ja 2005 välillä.

Vakavimman seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun tekijä oli useimmiten tuntematon mies. Joka neljäs nainen oli joskus 15 vuotta täytettyään kokenut sukupuolista ahdistelua tuntemattoman taholta. Joka kolmastoista nainen oli jossain elämänsä vaiheessa joutunut naapurin tai tutun miehen seksuaalisen ahdistelun kohteeksi (kuviot 5.15). Tulokset ovat hyvin samantaisia kuin vuoden 1997 naisuhritutkimuksessa.

Kuvio 5.15 Vakavin naisen 15 vuotta täytettyään kokema sukupuolinen häirintä tai ahdistelu tekijän ja uhrin suhteen mukaan (% kaikista naisista)

Lähteet

- Heiskanen, M. (2005). Työpaikkaväkivalta Suomessa. Teoksessa Sirén, R. & Honkatukia, P. (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216*. Hakapaino. Helsinki.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.
- Johnson, H. (1996). *Dangerous Domains. Violence against women in Canada*. Toronto: Nelson.
- Lundgren, E. & Heimer, G. & Westerlund, J. & Kalliokoski, A. (2001). Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning. Brottsoffermyndigheten. Uppsala Universitet. Åströms tryckeri Ab. Umeå.
- Sirén, R. (2005). Alkoholi väkivaltatilanteissa. Teoksessa Sirén, R. & Honkatukia, P. (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216*. Hakapaino. Helsinki.

VI VÄKIVALTA JA APUUN TURVAUTUMINEN

Juha Kääriäinen

1 Avun tarve, avun piiriin hakeutuminen ja kokemukset apua tarjoavista instituutioista

Edellisissä luvuissa on tarkasteltu naisiin kohdistuvan väkivallan seurauksia ja havaittu niiden olevan moninaisia vakavista fyysisistä vammoista erilaisiin henkisiin kärsimyksiin, joista osa voi olla vakavia, osa lieviä. Vammojen vakavuusasteen lisäksi tuen tarpeeseen vaikuttaa huomattavasti se, kuinka lähellä ajallisesti väkivaltatilannetta ollaan tai kuinka pitkäkestoisesta väkivallasta on kysymys. Pahoinpitelytilanteessa tarvitaan fyysistä suojelua, välittömästi sen jälkeen lääketieteellistä hoitoa ja mahdollisesti pitkäänkin tämän jälkeen psyykkistä tukea. Lisäksi kertaluontoinen väkivaltatilanne poikkeaa seurauksiltaan pitkäkestoisesta väkivallasta. Tavallisesti sellaiset väkivaltatilanteet, joissa tekijä on uhrille tuntematon, ovat kertaluontoisia. Sen sijaan parisuhdeväkivalta on tyypillisesti pitkäkestoisia, usein vuosia jatkunutta. Muun muassa näiden seikkojen vuoksi väkivallan uhriksi joutuneiden naisten kokemukset avun tarpeesta vaihtelevat. Tässä luvussa on tarkoituksena kuvailla väkivaltaa kohdanneiden naisten kokemaa avun tarvetta, avun piiriin hakeutumista ja kokemuksia erilaisista apua ja tukea tarjoavista instituutioista. Empiirinen analyysi perustuu pääosin nyt tehdyn uuden kyselytutkimuksen tuloksiin; vertailua aiemman kyselyn tuloksiin tehdään kuitenkin siltä osin kuin samankaltaisia tuloksia on raportoitu Heiskasen ja Piispan (1998) raportissa. Apua ja tukea tarkastellaan erikseen parisuhteen ulkopuolisen väkivallan ja parisuhdeväkivallan yhteydessä.

Sosiaalisella tuella voidaan tarkoittaa monenlaista toimintaa. On tapana jakaa sosiaalinen tuki epäviralliseen ja viralliseen. Epävirallisella sosiaalisella tuella tarkoitetaan sellaista lähiyhteisön tarjoamaa tukea, jota antavat muut kuin julkiset viranomaiset tai kaupallisia palveluja tarjoavat organisaatiot. Tyypillisesti epävirallista sosiaalista tukea tarjoavat perhe, suku, ystävät, työtoverit ja muu lähiyhteisö. Epävirallinen tuki voi vaihdella käy-

tännöllisestä avusta henkiseen tukeen ja neuvontaan. Naisiin kohdistuvissa väkivaltatilanteissa epävirallinen sosiaalinen tuki voi tarkoittaa esimerkiksi tilapäisen majoituksen tarjoamista, lasten hoivaamista tai – kuten tyypillistä, ystävän tarjoamaa keskusteluapua. Aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että epävirallisella sosiaalisella tuella on myönteisiä vaikutuksia väkivaltaa kohdanneiden naisten elämänlaatuun (ks. Goodkind ym. 2003, 347–351). Epävirallinen sosiaalinen tuki voikin olla huomattava resurssi silloin kun sitä on saatavilla. Vähemmän sen sijaan on tutkittu sitä, missä määrin perheessä tai lähisuhteessa esiintyvä väkivalta eristää perheenjäseniä sellaisesta lähiyhteisöstä, joka voisi tukea tarjota. On mahdollista, että väkivalta leimaa ja eristää väkivallan uhreja sellaisten sosiaalisten verkostojen piiristä jotka voisivat tarvittaessa sosiaalista tukea tarjota. Esimerkiksi Goodkind ym. (2003, 365–366) havaitsivat, että mitä useammin naiset olivat palanneet väkivaltaiseen parisuhteeseen kokemastaan väkivallasta huolimatta, sitä vähemmän he saivat tukea lähiyhteisöstään.

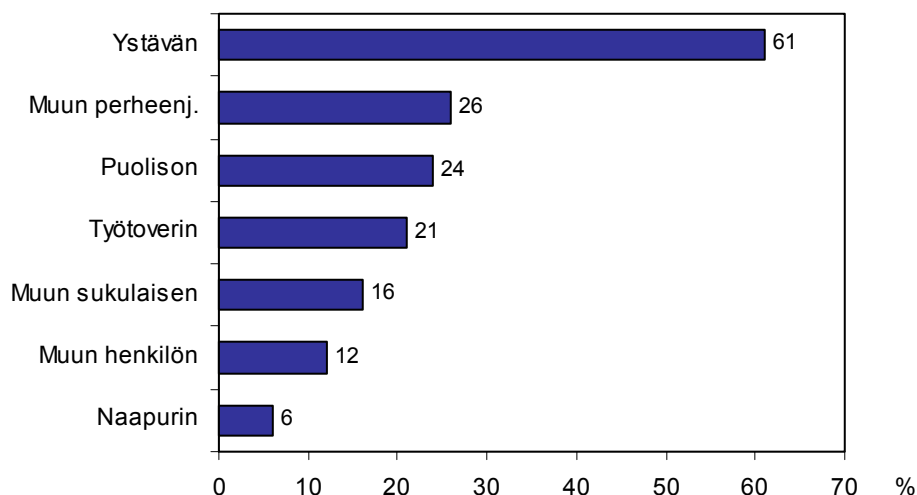
Virallista sosiaalista tukea väkivallan uhreille tarjoavat erilaiset palveluorganisaatiot. Tässä mielessä keskeisiä ovat ainakin poliisi ja monet sosiaali- ja terveystalvet. Vaikka väkivallan seurauksena syntyy huomattavan paljon avun tarvetta, vain osa väkivaltaa kohdanneista naisista hakee apua. Fugate ym. (2005) ovat tutkineet chicagolaisten väkivallan uhreiksi joutuneiden naisten ilmoittamia syitä, miksi eivät ole hakeneet väkivaltaan apua virallisilta tahoilta. Heidän havaintojensa mukaan syyt voidaan jakaa neljään ryhmään seuraavasti. Ensinnäkin saatetaan ajatella että *apu ei ole tarpeen* tai että siitä ei olisi hyötyä. Avun tarve liittyy usein väkivallan seurauksen vakavuuteen: jos vamma tai henkinen kärsimys koetaan lieväksi, apuakaan ei tarvita. Arvio avun tarpeesta liittyy myös arvioon palveluinsti-tuutioiden kyvystä ja halusta tarjota apua: omaan arvioon palvelun tarpeesta luultavasti vaikuttaa se, kuinka korkealle kynnyks palvelujen piiriin pääsemisestä on asetettu. Toiseksi yhdysvaltalaiset haastateltavat mainitsivat erilaisia hoitoon hakeutumisen *esteitä* kuten rahan tai vakuutuksen puuttuminen, ajan puute tai erityisesti perheväkivallassa se, että kumppani on estänyt hoitoon hakeutumisen. Lisäksi tutkijat luokittelivat tähän myös sosiaalisen eristäytymisen mukanaan tuomat esteet. Varsinkin perheväkivaltakokemukset saattavat eristää naiset sosiaalisesti, minkä seurauksena heillä ei ole halua tuoda kokemuksiaan käsiteltäväksi perheen ulkopuolelle. Väkivaltakokemukset koetaan vahvasti yksityisasioina, joissa ulkopuoliset eivät voi auttaa. Kolmantena syynä tutkijat mainitsevat uhrien *halun suojella kumppaniaan*. Jos väkivallan tekijänä on oma kumppani, saatetaan ajatella, että asian saattaminen viranomaisien tietoon merkitsisi suhteen päättymistä. Monissa tapauksissa naiset kuitenkin toivovat parisuhteen jatkumista, ehkä useistakin väkivaltakokemuksista huolimatta. Neljäntenä

syynä tuli vielä esiin naisten *epäluottamus* viranomaisia kohtaan. Tämä liittyi paitsi huonoihin kokemuksiin ylipäättään viranomaisten kyvystä auttaa myös siihen, että pelättiin väkivaltaa koskevien tietojen joutuvan muiden viranomaisten kuten poliisin tai lastensuojeluviranomaisten tietoon.

2 Apuun turvautuminen parisuhteen ulkopuolisissa väkivaltatapauksissa

Epävirallinen tuki

Väkivallan kohtaaminen on uhrin kannalta traumaattinen kokemus ja luultavasti yksi tehokkaimpia keinoja hallita väkivaltatapahtuman jälkeisiä negatiivisia psyykkisiä oireita on puhua kokemuksistaan joko läheisen ihmisen tai ammattiauttajan kanssa. Tutkimuksessamme kysyttiin, kenen kanssa vastaaja oli puhunut vakavimmasta kokemuksestaan parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta (ks. kuvio 6.1). Näyttää siltä, että näissä tapauksissa ystävän merkitys on erityisen suuri, sillä noin 60 % oli puhunut tapauksesta ystävän kanssa. Sen sijaan esimerkiksi puolison tai muun perheenjäsenen kanssa asiasta oli puhunut vain noin neljännes vastaajista. Tutkimuksissa on todettu, että väkivalta aiheuttaa naisissa monien muiden seurausten ohella sosiaalista eristäytymistä ja häpeän tunnetta (esim. Husso 2003; Piispa 2004, 57; Löbmann ym. 2003). Ehkä siksi väkivallasta puhutaankin mieluiten ensisijaisesti luotettavan ystävän kanssa.

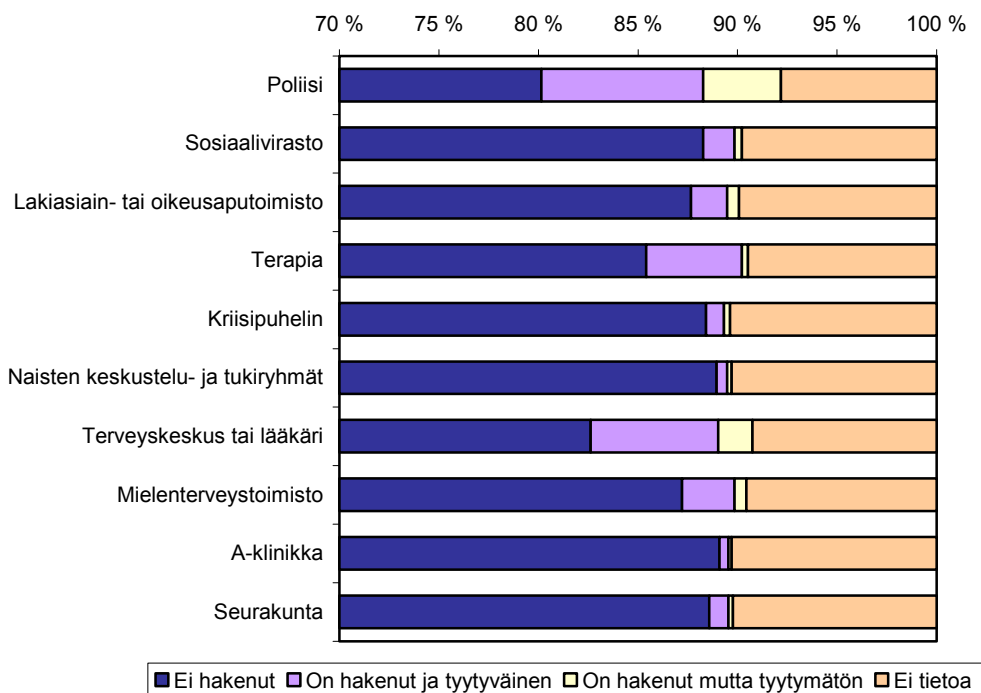

Kuvio 6.1 Puhuitko vakavimmasta (parisuhteen ulkopuolisesta) tapauksesta seuraavien henkilöiden kanssa (n=1 330)?

Julkisten palvelujen käyttö

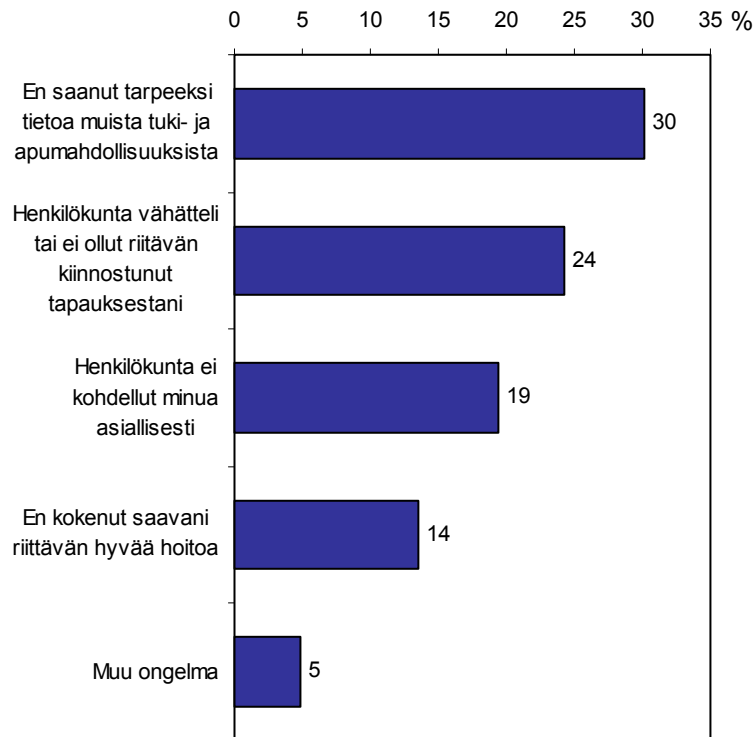
Missä määrin sitten vastaajat olivat hakeneet apua muilta julkisilta ja puoli-julkisilta palvelujen tarjoajilta? Oheisessa kuviossa (kuvio 6.2) on lueteltu laaja joukko erilaisia palveluja, joiden käyttöä vakavimman väkivallanteon yhteydessä kysyttiin. Ensinnä kiinnittyy huomio siihen, että valtaosa vakavimman väkivallanteon nimenneistä eivät olleet käyttäneet lainkaan yhteiskunnan tarjoamia tukipalveluja hyväkseen: 63 % muun kuin avio- tai avopuolison tekemän vakavimman väkivallanteon nimenneistä vastaajista ilmoitti, että ei ollut hakenut apua miltyään taholta. Kun kysyttiin syytä olla hakematta apua, tärkeimpänä syynä mainittiin tavallisimmin se, että apua ei katsottu tarvittavan. Toiseksi tärkeimpänä syynä mainittiin teon vähäisyys ja kolmantena syynä häpeä. Listalla, jossa lueteltiin vastaajille kaikkiaan kahdeksan syytä olla hakematta apuaan (ks. liite 2) häpeän nouseminen kolmen tärkeimmän syyn joukkoon vahvistaa monia aiempia havaintoja siitä, että uhrin asemassa naiset syyllistävät helposti itseään.

Tavallisimmin vastaajat olivat käyttäneet poliisin palveluja (12 %), toiseksi useammin terveyspalveluja (8 %) ja kolmanneksi useammin terapiapalveluja (5 %). Lähes kaikki terapiapalveluja hakeneista olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun. Sen sijaan terveyspalveluja hakeneista noin viidennes ilmoitti olevansa tyytymättömiä saamaansa palveluun ja peräti kolmannes poliisin palveluja hakeneista ilmoitti olevansa tyytymättömiä saamaansa palveluun. Yllättävää on, kuinka vähän väkivaltarikoksen uhriksi joutuneet naiset käyttävät hyväkseen esimerkiksi Kriisipuhelinta tai naisten keskustelu- ja tukiryhmiä. Selityksenä saattaa olla tämän tyyppisen väkivallan satunnaisuus ja näiden erityispalvelujen huono tuntemus. Yhden väkivaltatapauksen jälkeen ei vielä lähdetä hakemaan apua tällaisilta tahoilta. Lisäksi tulee muistaa, että erityisesti monilla pienillä paikkakunnilla tällaiset palvelut ja tukiryhmät puuttuvat kokonaan.

Kuvio 6.2 Hakiko vakavimman väkivaltatapauksen (muu kuin parisuhdeväkivalta) takia apua seuraavilta tahoilta ja oliko tyytyväinen saamaansa apuun, vakavimman teon nimenneet (n=1 330)?

Vakavimman väkivallanteon nimenneistä noin 35 % ilmoitti saaneensa fyysisen vamman. Näistä (n=464) 3,6 % joutui sairaalaan vammojensa vuoksi, 20 % kävi lääkärissä tai terveydenhoitajalla ja 14 % ilmoitti, että ei hakeutunut hoitoon, vaikka olisi ollut syytä niin tehdä. Terveyspalvelujen yhteydessä olisi periaatteessa mahdollista tukea väkivallan uhria muillakin tavoin kuin lääketieteellisen avun keinoin, esimerkiksi tukemalla henkisesti tai jakamalla tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista. Kysyttäessä hoidossa esiintyneistä ongelmista havaittiin (ks. kuvio 6.3), että lähes kolmannes hoidossa olleista ei kokenut saaneensa tarpeeksi tietoa muista tukimahdollisuuksista ja noin neljänneksen mielestä hoitohenkilökunta vähätteli tapausta. Viidenneksen mielestä hoitohenkilökunta ei kohdellut vastaajaa asiallisesti hoidon yhteydessä. Hoidon laadusta esitettiin vähiten kritiikkiä, noin 14 % oli sitä mieltä, että ei saanut riittävän hyvää hoitoa.

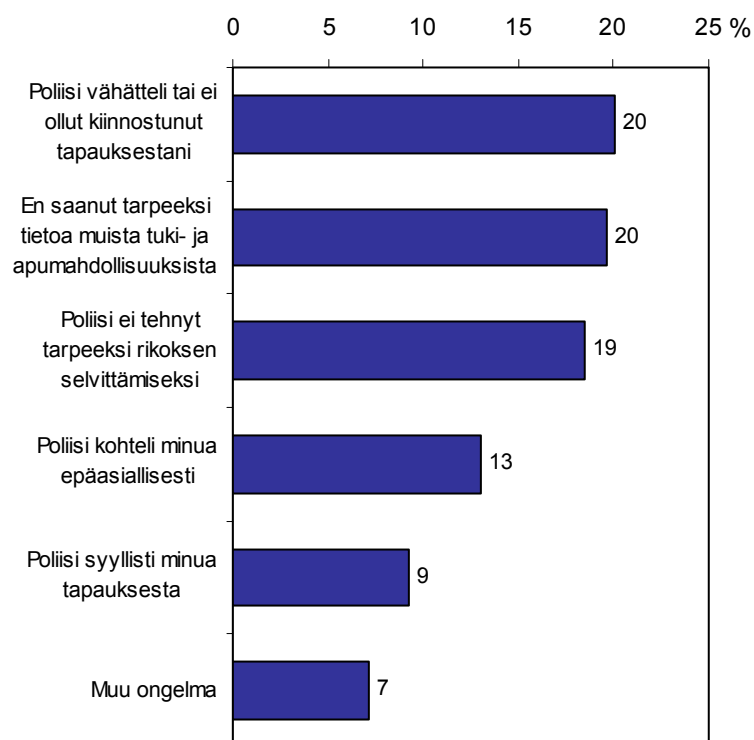
Kuvio 6.3 Esiintyikö hoidossa seuraavia ongelmia, vakavimman teon nimenneet, fyysisen vamman ilmoittaneet ja hoidossa olleet muun kuin parisuhdeväkivallan uhrin, kyllä-vastausten osuus (% , n=106)

Poliisille ilmoittaminen ja kokemukset poliisin toiminnasta

Valtaosa rikollisuudesta on piilorikollisuutta. Myös väkivaltarikollisuudesta vain pieni osa tulee poliisiin tietoon. Kun tarkastelemme aineistomme perusteella sellaista parisuhteen ulkopuolista väkivallantekoa tai sen uhkaa, jonka vastaajat olivat nimenneet vakavimmaksi (n=1 330) havaitsemme, että näistä 15 % oli ilmoitettu poliisille tai ne olivat muutoin tulleet poliisiin tietoon. Luultavasti näistä osa on koettu niin lieviksi, että poliisille ilmoittamista ei ole katsottu aiheelliseksi. Jos otamme näistä tapauksista erikseen vielä sellaiset, joissa oli seurauksena fyysinen vamma (n=464), näistäkin vain noin 23 % ilmoitetaan tai tulee muuten poliisiin tietoon.

Miten sellaiset vastaajat, joiden nimeämä vakavin väkivallanteko oli tullut poliisiin tietoon (n=184) sitten olivat kokeneet poliisin toiminnan? Vastaajia pyydettiin arvioimaan, esiintyikö poliisin toiminnassa kyselylomakkeessa lueteltuja ongelmia (ks. kuvio 6.4). Noin 20 % vastaajista oli sitä mieltä, että poliisi vähätteli tai ei ollut kiinnostunut tapauksesta tai että ei saanut riittävästi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista. Lähes yhtä moni oli sitä mieltä, että poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi.

Noin 13 % vastaajista koki poliisin toimineen epäasiallisesti ja noin 9 % koki poliisin syyllistäneen vastaajaa tapauksesta.

Kuvio 6.4 Esiintyikö poliisin toiminnassa seuraavia ongelmia, vakavimmiksi nimetyt ja poliisin tietoon tulleet tapaukset, kyllä-vastausten osuus (%; n=184)

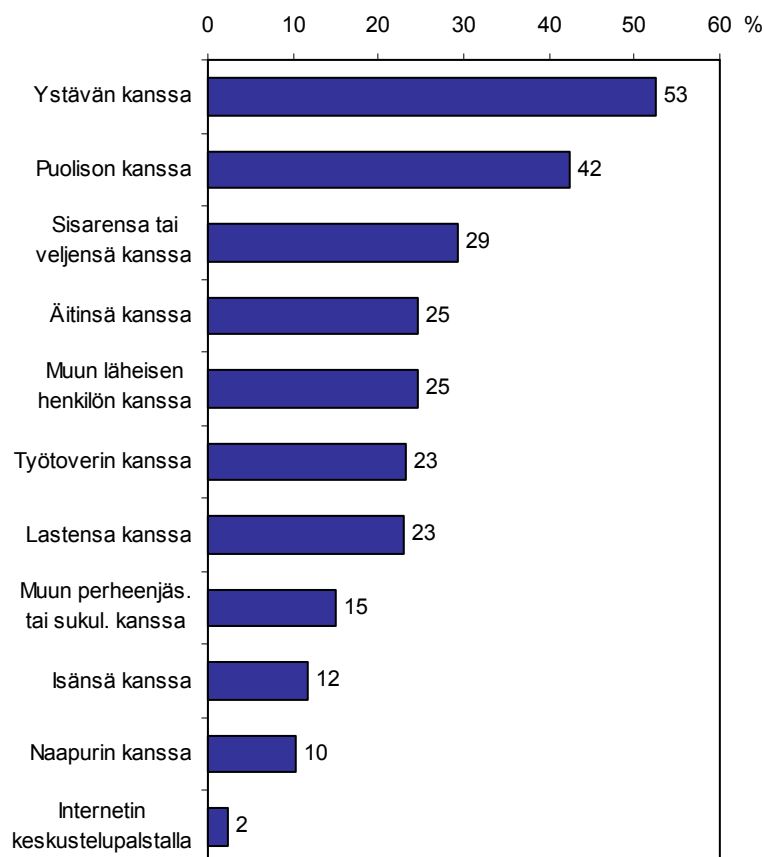
3 Apuun turvautuminen parisuhdeväkivallan yhteydessä

Edellä tarkasteltiin parisuhteen ulkopuolella tapahtuneen väkivallan yhteydessä saatua tukea ja apua. Seuraavassa samoja asioita katsotaan parisuhdeväkivallan yhteydessä. Aluksi tutkitaan epävirallista tukea ja apua sekä julkisten palvelujen käyttöä yleisesti vastaajan viimeksi kokemassaan väkivaltaisessa parisuhteessa. Sen jälkeen analyysiä tarkennetaan tutkimalla vastaajan vakavimmaksi nimeämän yksittäisen teon yhteydessä hoitoon hakeutumista, hoidosta saatuja kokemuksia sekä poliisille ilmoittamista ja poliisin toiminnasta saatuja kokemuksia. Jakson lopuksi tarkastellaan vielä vastaajien kokemuksia lähestymiskiellon käytöstä.

Epävirallinen tuki

Naiset voivat pyrkiä hallitsemaan toistuvaa parisuhdeväkivaltaa omassa elämässään periaatteessa kahdella tavalla: joko pyrkimällä aktiivisesti hakemaan apua lähisuhteen ulkopuolelta tai pyrkimällä sopeutumaan kumppaninsa väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Waldrop & Resick 2004; Löbmann ym. 2003, 321–323). Aktiivinen tapa voi tarkoittaa vähintään sitä, että puhuu kokemastaan väkivallasta sosiaalisessa ympäristössään ja mahdollisesti sitäkin, että pyrkii pois väkivaltaisesta suhteesta. Passiivinen tapa taas tarkoittaa sitä, että parisuhdeväkivallan uhri pyrkii sopeutumaan kumppaninsa väkivaltaan ja muuttamaan omaa käyttäytymistään ja jopa ajatteluaan niin, että kykenisi hallitsemaan väkivaltaa synnyttäviä tilanteita. Passiivinen tapa pyrkii hallitsemaan (mentaalisesti) väkivaltaista elämäntilannetta johtaa helposti itsesytyksiin ja häpeään. Waldrop ja Resick havaitsivat, että useimmat naiset turvautuvat passiivisiin sopeutumistapoihin mutta saattavat aktivoitua toimimaan ja hakemaan apua silloin, kun väkivalta käy entistä toistuvammaksi ja vakavammaksi. Puhuminen naisten passiivisesta tai aktiivisesta tavasta pyrkii hallitsemaan parisuhdeväkivaltaa saattaa siten olla liian kategorisoivaa. Myös Piispa korostaa omien suomalaisia naisia koskevien havaintojensa pohjalta, että useimmat naiset pyrkivät hakemaan apua pitkään jatkuneeseen väkivaltaan parisuhteen ulkopuolelta (Piispa 2002; Piispa 2004, 55–56). Toisaalta on havaittu, että vakava parisuhdeväkivalta saattaa eristää sosiaalisesti, jolloin aktiivinen avun hakeminen voi olla vaikeaa (Goodkind ym. 2003).

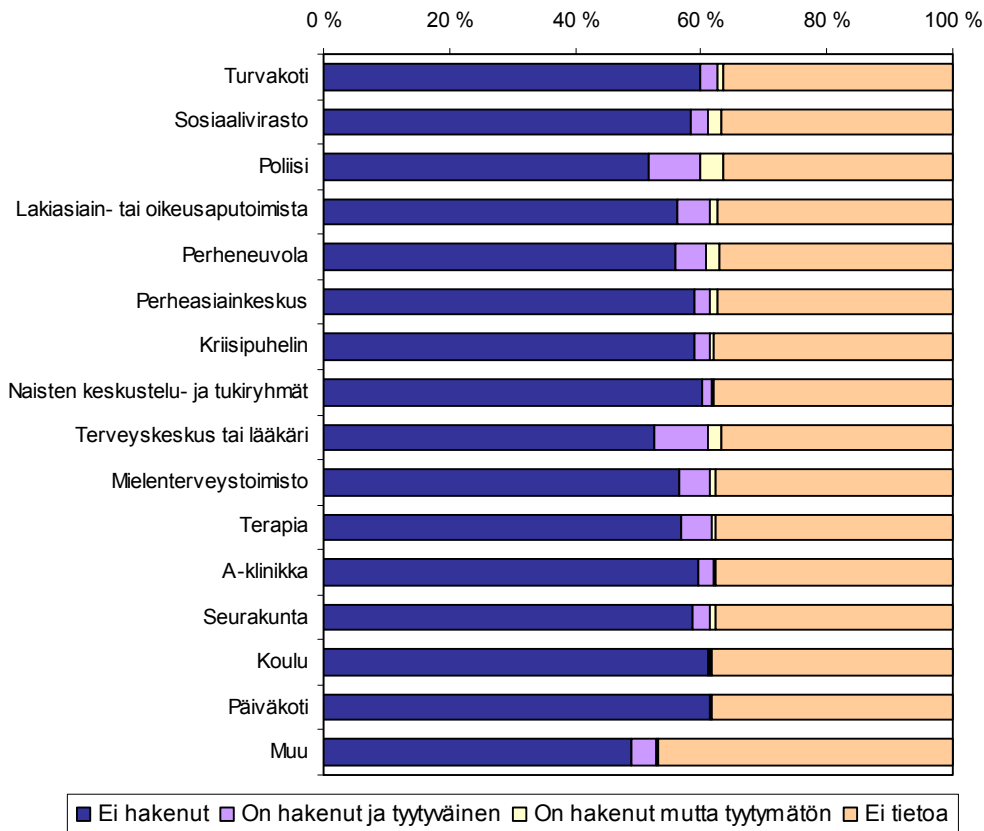
Omassa aineistossamme havaitsimme, että hiukan yli puolet parisuhdeväkivaltaa kokeneista oli ottanut asian puheeksi ystävän kanssa (ks. kuvio 6.5). Puolison kanssa keskustelleita oli noin 42 % (näin alhainen luku selittynee osittain sillä, että osa vastaajista on kokenut väkivaltaa entisessä parisuhteessaan ja kysymyksessä mainittu puoliso on saatettu ymmärtää koskemaan vain nykyistä puolisoa). Näiden jälkeen yleisimpinä keskustelukumppaneina tulevat läheiset sukulaiset tai muut läheiset ihmiset. Merkilepantavaa on se, että peräti 35 % parisuhdeväkivaltaa joskus kokeneista ei ollut koskaan puhunut asiasta kenenkään kanssa. Näistä tapauksista valtaosa on tosin lieviä väkivallantekoja sillä fyysisen vamman aiheuttaneista parisuhdeväkivaltatapauksista ilmoittaneista noin 92 % oli puhunut tapauksesta jonkun kanssa.

Kuvio 6.5 Kenen kanssa vastaaja on keskustellut parisuhdeväkivallasta, parisuhdeväkivaltaa kokeneet, kyllä-vastausten osuus (%; n=1 317)

Julkisten palvelujen käyttö

Parisuhdeväkivaltaan usein liittyvä uhrin pyrkimys salata ja jopa kieltää tapahtunut väkivalta itseltäänkin johtaa luonnollisesti siihen, että myös formaalin avun piiriin hakeudutaan tarpeettoman harvoin. Tutkimuksesamme tiedusteltiin, hakivatko parisuhdeväkivaltaa joskus kokeneet apua mm. sosiaali- ja terveystalvija tuottavilta tahoilta. Tahot, jotka kysymyksessä mainittiin, käyvät selville kuvioista 6.6.

Kuvio 6.6 Avun hakeminen eri tahoilta ja tyytyväisyys saatuun palveluun (%), parisuhdeväkivaltaa kokeneet (n=1 317)¹

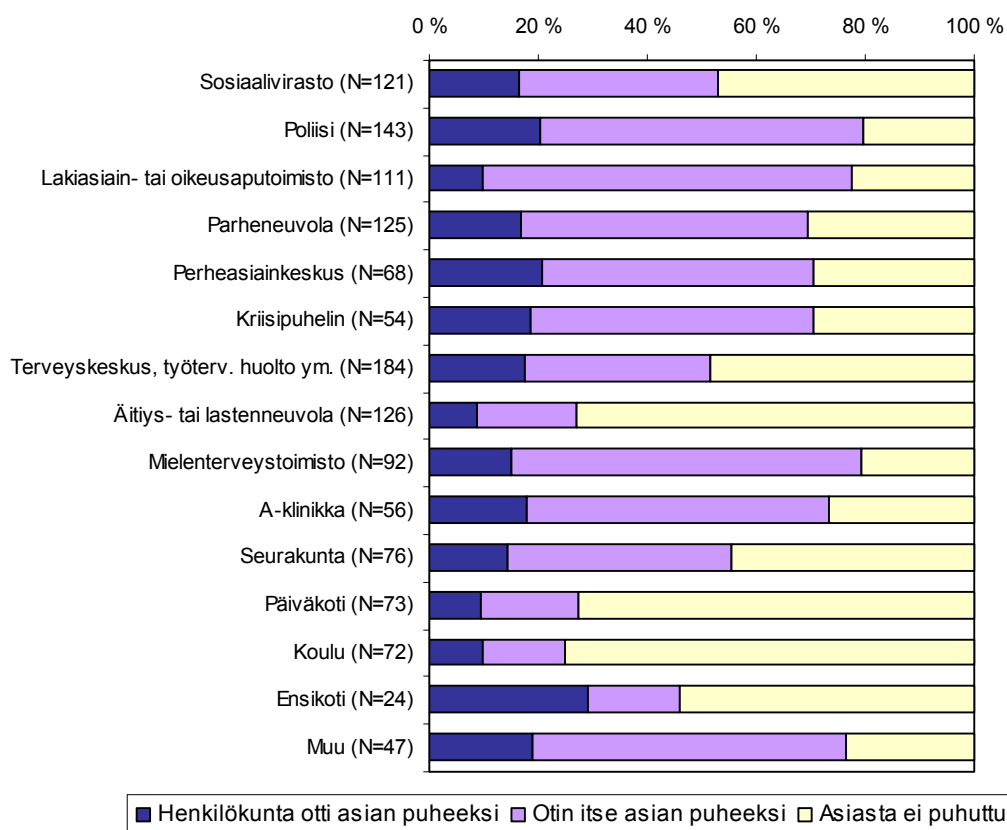
Ensinnäkin havaitsimme, että noin 34 % niistä, jotka olivat joskus kokeneet parisuhdeväkivaltaa, ilmoitti, että ei ollut hakenut apua miltään mainituilta tahoilta. Todellisuudessa luku on luultavasti huomattavasti tätäkin korkeampi sillä huomattava osa niistä, jotka olivat ilmoittaneet kokeneensa parisuhdeväkivaltaa entisessä tai nykyisessä parisuhteessaan, olivat jättäneet vastaamatta tähän kysymykseen (puuttuvien tietojen osuus on osiosta riippuen noin 40 %).

Toisaalta aineistosta voidaan myös laskea, että parisuhdeväkivaltaa joskus kokeneista noin 31 % oli hakenut apua joiltain kuviossa 6.6 mainituilta tahoilta. Tavallisimmin on haettu apua poliisilta (12 % parisuhdeväkivaltaa kokeneista), terveyskeskuksesta tai lääkäriltä (11 %), lakiasiain- tai oikeusaputoimistosta (6 %), perheneuvolasta (6 %), mielenterveystoimistosta (5 %) ja terapeutilta (5 %). Näistä tahoista eniten vastaajat olivat tyytyväisiä terveyskeskusten ja lakiasiain-toimistojen palveluihin (80 % palveluja käyttäneistä) kun taas kriittisimpiä oltiin perheneuvolan (tyytyväisiä 68 %)

¹ Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden painotettu estimaatti (n=1 317) poikkeaa muutamalla tapauksella NN:n edellä kuvaamista luvuista (n=1 306). Tämä johtunee siitä, että N:n laskelmissa luvusta on poistettu muutamia vain henkistä väkivaltaa kokeneita.

ja poliisiin (tyytyväisiä 71 %) palveluihin. Lisäksi kannattaa panna merkille, että ne suhteellisen harvat, jotka ilmoittivat käyttäneensä sosiaaliviraston palveluja, olivat hyvin kriittisiä saamiaan palvelua kohtaan: vain 55 % ilmoitti olevansa tyytyväinen palveluun.

Tässä kohden voimme myös karkeasti verrata vuoden 1997 tutkimuksen ja tämän tutkimuksen tuloksia. Kun uuden aineiston perusteella apua oli joltain taholta hakenut siis 31 % parisuhdeväkivaltaa joskus kokeneista, vuonna 1997 heitä oli 26 % (Heiskanen & Piispa 1998, 142). Ero on tilastollisesti merkitsevä ja viittaa siis siihen, että apua haetaan entistä aktiivisemmin. Jatkotutkimusten tehtäväksi jää tarkemmin selvittää, mistä tämä muutos johtuu. Kysymys saattaa olla ensinnäkin siitä, että kynnyks hakeutua tuen piiriin on madaltumaan päin. Parisuhdeväkivallasta on viime vuosina puhuttu enemmän kuin aiemmin ja naisten tietoisuus asemastaan väkivallan uhrina on lisääntynyt. Toiseksi voi olla kysymys siitä, että hoitoa ja tukea on tarjolla entistä enemmän. Kolmanneksi, on mahdollista, että väkivallan luonne on muuttunut vakavammaksi, jolloin hoidon tarvekin olisi lisääntynyt. Tosin viimeksi mainitusta ei ole tämän tutkimuksen perusteella näyttöä: pikemminkin väkivalta näyttää olevan lievenemään päin (ks. luvut 3 ja 4 tässä julkaisussa).

Kuvio 6.7 Perheväkivallan tulo puheeksi julkisia palveluja tarjoavilla tahoilla, % niistä, jotka ovat ilmoittaneet asioineensa kyseisillä tahoilla

Perheväkivalta on arka aihe sekä uhrin että tekijän kannalta. Puhumattomuuden muuri saattaa näin ylläpitää väkivallan jatkumista. Lisäksi voidaan kysyä, miten arka aihe se on julkisia palveluja tuottavien viranomaisten tai vapaaehtoistyötä tekevien järjestöjen kannalta. Tulisiko viranomaisten nähdä herkemmin väkivallan merkit ja tarvittaessa ottaa asia puheeksi rohkeammin? Tutkimuksessamme kysyttiin, missä määrin ja kenen toimesta väkivalta otettiin puheeksi tilanteissa, joissa parisuhdeväkivaltaa kokee neet naiset olivat asioineet esimerkiksi eri sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajien kanssa niihin aikoihin, kun olivat kokeneet väkivaltaa (kuvio 6.7).

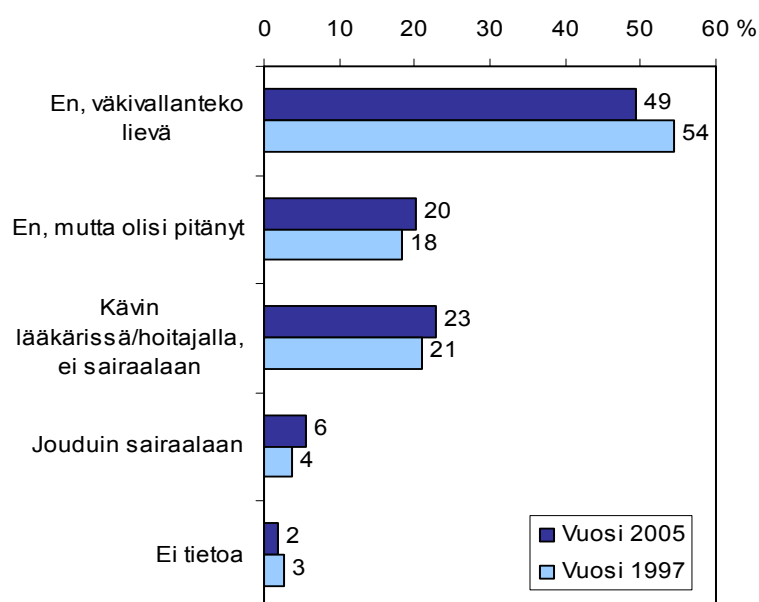
Näyttää ensinnäkin siltä, että väkivallasta puhutaan erityisen harvoin silloin, kun on kyse lasten palveluja tarjoavista tahoista: äitiys- ja lastenneuvolasta, päiväkodista tai koulusta. Näillä tahoilla asioineista vain noin 20 % on puhunut väkivallasta. Yhtenä syynä tähän saattaa olla se, että lastensuojelun tarve voisi näissä keskusteluissa nousta esille. Monille vanhemmille jo sen mahdollisuuden nouseminen esille, että lastensuojelutoimenpiteisiin voisi olla tarvetta, saattaa tuntua varsin nöyryyttävältä. Toisaalta myös viranomaisten kannalta perheväkivallasta puhuminen saattaa tuntua kiusalliselta erityisesti jos perheessä on lapsia, jotka saattaisivat olla suojelun tarpeessa. Viranomaisen näkökulmasta saattaa olla helpompi jättää käsittelemättä vaikea aihe, jonka asiakas saattaisi lisäksi kokea loukkaavana.

Toiseksi kuvioista 6.7 voi havaita, että kaikki palvelujen tarjoajat ovat olleet varsin passiivisessa roolissa silloinkin kun väkivalta on tullut puheeksi. Erityisen kiinnostavaa tämä passiivisuus on esimerkiksi sellaisten viranomaisten tapauksessa, joilla pitäisi olla hyvä mahdollisuus havaita väkivallan läsnäolo. Tällaisia lienevät etenkin terveyskeskusten henkilökunta, poliisi, perheneuvoloiden henkilökunta, mielenterveystoimistojen henkilökunta jne. Se että väkivallan ottaminen puheeksi jää näilläkin tahoilla näin selvästi asiakkaiden itsensä vastuulle kertoo omalla tavallaan parisuhdeväkivallan ympärillä vallitsevasta puhumattomuuden kulttuurista. Ilmeisesti väkivalta koetaan vahvasti ”yksityisasiaksi”, johon viranomaiset katsovat voivansa puuttua vasta aloitteen tultua asiakkailta itseltään. Kysymys saattaa myös olla siitä, että väkivalta yksinkertaisesti sivuutetaan muiden ”tärkeämpien” teemojen alle. Esimerkiksi Keskinen on havainnut, että perheneuvoloiden asiakastyössä miesten naiseen kohdistama väkivalta jää helposti perinteisten perhettä rakentavien diskurssien varjoon (Keskinen 2005).

Hoitoon hakeutuminen vakavimman teon yhteydessä

Edellä on tarkasteltu sellaisten naisten apuun turvautumista yleisesti, jotka ovat joskus joutuneet parisuhdeväkivallan kohteeksi. Seuraavassa katsotaan erityisesti vastaajan määrittelemää viimeisen väkivaltaisen parisuhteen yksittäistä vakavinta väkivallantekoa ja tarkastellaan nimenomaan tämän teon yhteydessä kokemuksia hoidosta ja poliisiin toiminnasta.

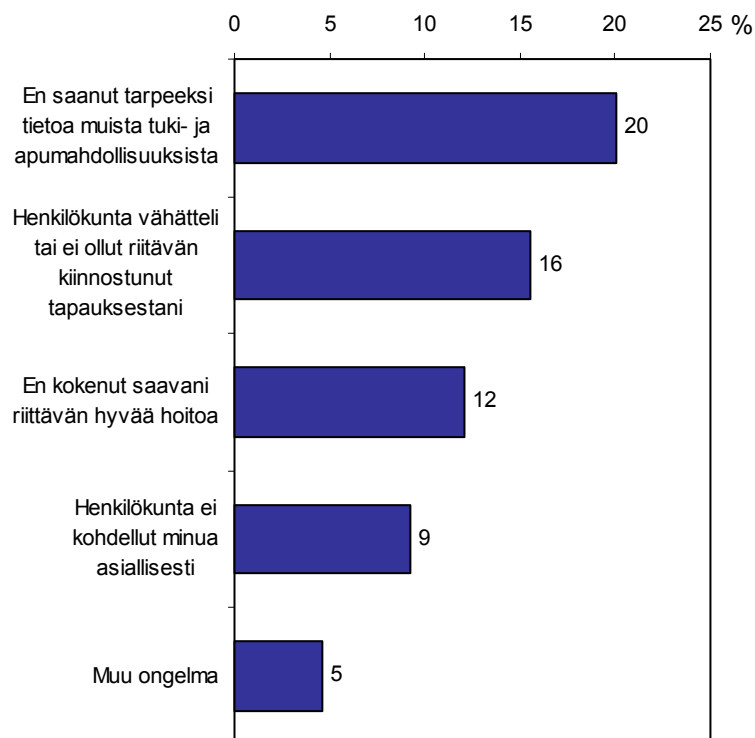
Katsotaan ensin hoitoon hakeutumista vuoden 2005 tietojen osalta. Vakavimmaksi teoksi nimetyistä teoista 63 prosentissa uhri ilmoitti saaneensa jonkinasteisen fyysisen vamman, valtaosassa näistä olivat kysymyksessä mustelmat tai ruhjeet. Näistä kaikista fyysisen vamman aiheuttaneista tapauksista noin puolessa uhri ei hakeutunut hoitoon, koska piti tapausta siinä määrin lievänä, ettei hoitoon hakeutuminen ollut tarpeen (ks. kuvio 6.8). Lisäksi noin 20 % fyysisen vamman saaneista ilmoitti, ettei hakeutunut hoitoon vaikka jälkikäteen ajatellen niin olisi pitänyt tehdä. Kaikkiaan siis hoitoa sai vajaat 30 % fyysisen vamman saaneista. Kuvioon on merkitty vastaavat tiedot myös vuoden 1997 aineiston pohjalta (Heiskanen & Piispa 1998, 139). Näyttää siltä, että hoitoon hakeutuminen olisi jonkin verran lisääntynyt sitten edellisen tutkimuksen tietojen. Niiden osuus, jotka eivät ole hakeutuneet hoitoon, koska ovat arvioineet vammat lieviksi, on laskenut tilastollisesti merkitsevästi. Kysymys saattaa olla joko vammojen vakavoitumisesta, hoitoon hakeutumisen kynnyksen mataloitumisesta tai näistä molemmista seikoista.

Kuvio 6.8 Parisuhdeväkivallassa hoitoon hakeutuminen vakavimman tapauksen yhteydessä (%), fyysisen vamman ilmoittaneet, vuosina 2005 (n=609) ja 1997 (lähde: Heiskanen & Piispa 1998, 139)

Edellä havaittiin, että parisuhdeväkivallasta puhuminen saattaa olla vaikeaa paitsi uhreille ja tekijöille myös palveluja tuottavalle henkilökunnalle. Kun kysymystä tarkennetaan vakavimpaan väkivallantekoon, josta on aiheutunut fyysinen vamma ja jonka vuoksi uhri on hakeutunut hoitoon (n=174), kuva hiukan muuttuu. Nimittäin näistä tapauksista noin kolmanneksessa henkilökunta on ottanut väkivallan puheeksi, noin kolmanneksessa uhri itse on ottanut asian puheeksi ja noin neljänneksessä väkivallasta ei puhuta (puuttuvia tietoja noin 5 %).

Miten sitten hoitoon hakeutuneet kokivat saamansa hoidon ja mahdolliset puutteet siinä (ks. kuvio 6.9)? Asiallisuus tai varsinaisen hoidon laatu saivat osakseen vähiten kritiikkiä. Hiukan enemmän sen sijaan havaittiin henkilökunnan vähätelleen tai olleen liian vähän kiinnostuneita tapauksesta. Suurin kritiikin aihe koski kuitenkin sitä, että uhrin ei kokeneet saaneensa riittävästi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista. Kun vielä erikseen kysyttiin, ohjasiko henkilökunta vastaajan muiden ammattiauttajien puoleen (kuten perheneuvola, turvakoti tai sosiaalityöntekijä), kaksi kolmannesta vastaajista ilmoitti, että ei ohjannut. Aivan ilmeisesti terveydenhuoltoon kaivattaisiin koordinoitumpaa jälkihoitoa parisuhdeväkivallan uhreille.

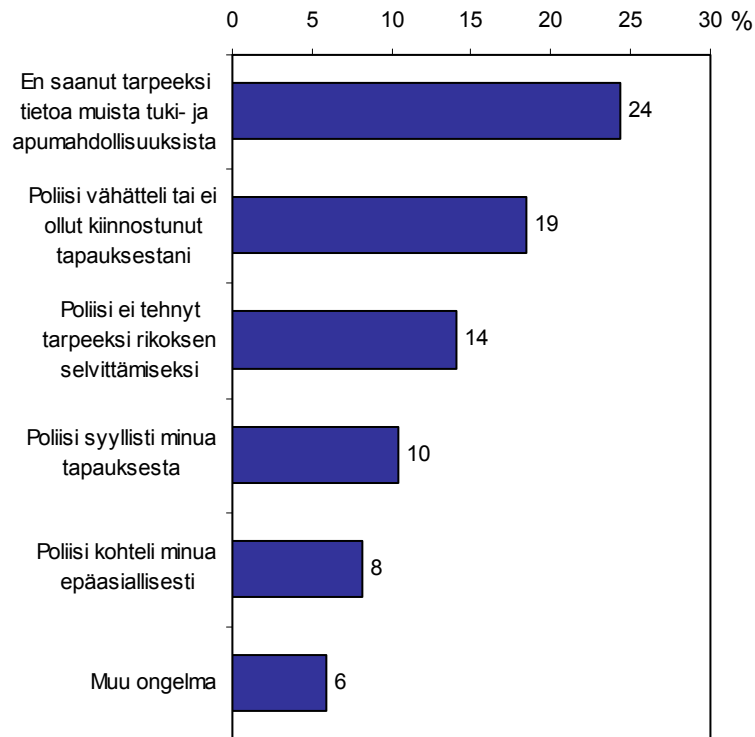

Kuvio 6.9 Esiintyikö hoidossa seuraavia ongelmia vakavimman parisuhdeväkivaltatapauksen yhteydessä, fyysisen vamman ilmoittaneet ja hoidossa olleet, kyllä-vastausten osuus (%; n=174)

Poliisille ilmoittaminen ja kokemukset poliisin toiminnasta vakavimman teon yhteydessä

Tarkastellaan edelleen parisuhdeväkivaltaa kokeneiden vastaajien viimeisen väkivaltaisen parisuhteen vakavinta väkivallantekoa, jossa seurauksena oli fyysinen vamma (n=609). Näistä vastaajat olivat ilmoittaneet poliisille 13 % tapauksista, 4 % oli tullut muuten poliisiin tietoon (tieto puuttuu 2 % tapauksista). Luvut vastaavat melko tarkkaan vuoden 1997 havaintoja (ks. Heiskanen & Piispa 1998, 139). Voi siis sanoa, että yli 80 % fyysisen vamman aiheuttaneista vakavimmista parisuhdeväkivaltatapauksista jäi piilorikollisuudeksi. Kun poliisilta piiloon jääneiden tapausten kohdalla kysyttiin, miksi ilmoitus jätettiin tekemättä, tärkeimpinä syinä esitettiin, että vastaaja halusi unohtaa tapahtuman, tapausta pidettiin liian vähäpätöisenä tai että ei halunnut poliisiin puuttuvan asiaan. Näiden vastausvaihtoehtojen nouseminen kuvastaa hyvin sitä, kuinka poliisin mukaantulo parisuhdeväkivaltatilanteisiin koetaan helposti vaikeaksi, koska se mahdollisesti aiheuttaa lopullisen välirikon kumppaneiden välille. Väkiältä halutaan pitää mahdollisimman pitkään ”yksityisasiana”, naiset suojelevat väkivaltaista kumppaniaan ja koko perhettä poliisin väliintulolta, jonka saatetaan pelätä johtavan koko perhettä koskeviin seuraamuksiin, kuten lastensuojeluviranomaisten toimiin.

Kuinka ne vastaajat, joiden vakavin tapaus tuli poliisiin tietoon, kokivat poliisin toimineen tutkinnan aikana (ks. kuvio 6.10)? Yleisin ongelma näytti olevan sama kuin terveydenhuollonkin tapauksessa: noin neljännes uhreista koki, että ei saanut tarpeeksi poliisilta tietoa muista apu- ja tukimahdollisuuksista. Kun erikseen kysyttiin, ohjasiko poliisi muiden ammattiauttajien luokse, vain noin 16 % vastasi kysymykseen myönteisesti (puuttuvia tietoja 12 %). Lisäksi kannattaa huomata, että lähes viidennes vastaajista ilmoitti poliisiin suhtautuneen vähättelevästi tapaukseen ja 14 % oli sitä mieltä, että poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi.

Kuvio 6.10 Esiintyikö poliisin toiminnassa seuraavia ongelmia, vakavimmat poliisin tietoon tulleet parisuhdeväkivaltatapaukset, kyllä-vastausten osuus (%; n=135)

Tutkimuksessa kysyttiin lisäksi, tuliko vastaajan vakavimmaksi kokemasta parisuhdeväkivaltatapauksesta oikeusjuttu ja jos tuli niin millaisia rikosoikeudellisia seuraamuksia tekijälle aiheutui. Taulukossa 6.1 on esitetty vastausten jakaumat niiden vastaajien osalta, jota olivat ilmoittaneet tapauksen poliisille tai tapaus oli tullut muuten poliisin tietoon (n=102, kysymys on tyypiltään sellainen, jossa vastaaja on voinut valita useamman vaihtoehdon).

Taulukko 6.1 Vakavimpien poliisin tietoon tulleiden parisuhdeväkivaltatapausten eteneminen rikosoikeusprosessissa (n=102), monivastausvaihtoehtojen jakaumat

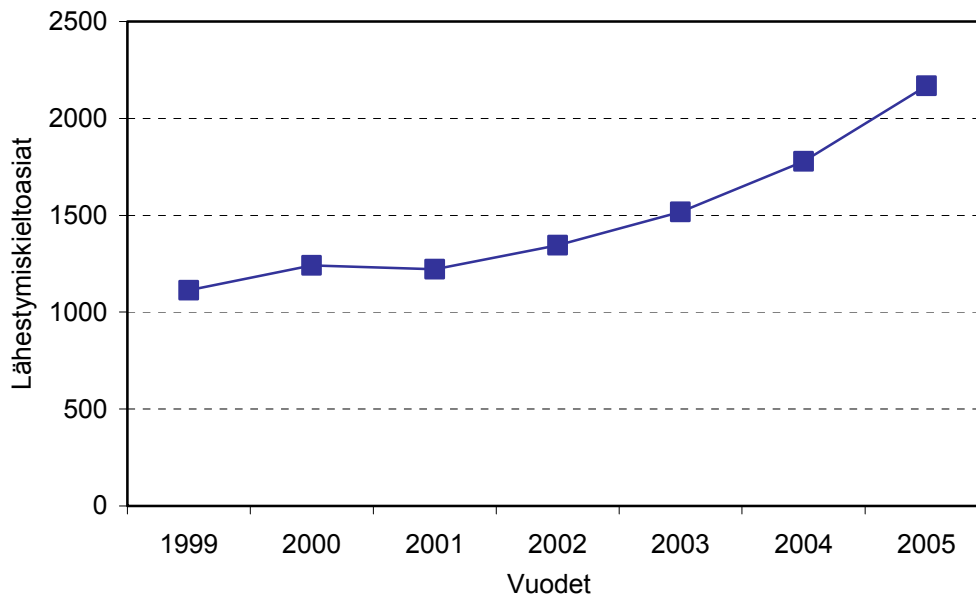
	Vastausten määrä	% vastauksista	% tapauksista
Käsittely ei edennyt poliisia pidemmälle	49	56	61
Syyttäjä teki syyttämättäjättämispäätöksen	1	1	1
Vedin jutun itse pois	14	15	17
Tuomittiin sakkoa	16	18	19
Tuomittiin yhdyskuntapalvelua	1	1	1
Tuomittiin ehdollinen vankeusrangaistus	4	5	5
Tuomittiin ehdoton vankeusrangaistus	0	0	0
Miestä ei tuomittu	3	3	4
Käsittely on vielä kesken	1	1	1
Yhteensä	89	100	100

Näyttää siltä, että yli puolessa tapauksista käsittely ei ollut edennyt poliisitutkintaa pidemmälle. Kuitenkin vain yhdessä tapauksessa vastaaja ilmoitti syyttäjän tehneen syyttämättäjättämispäätöksen ja vain 14 tapauksessa vastaaja ilmoitti vetäneensä jutun itse pois. Näyttää siltä, että varsin suuressa osassa tapauksista esitutkinnassa löytynyt näyttö on jäänyt liian vähäiseksi syytteen nostamista ajatellen. Rangaistukseen päätyneistä tapauksista suurimmassa osassa oli määrätty sakkoa. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin erikseen myös sitä, käsiteltiinkö tapausta rikosasioiden sovittelussa. Poliisin tietoon tulleista 102 tapauksesta kaikkiaan yhdeksän päättyi sovitteluun.

4 Kokemuksia lähestymiskielloista

Rikoksen uhrin asemaa on pyritty parantamaan myös vuonna 1999 voimaan astuneella lailla lähestymiskiellosta, jota on täydennetty vuoden 2005 alusta siten, että lähestymiskielto voidaan määrätä myös perheen sisäisenä lähestymiskieltona. Lain tarkoitus on ”ehkäistä rikoksia ennalta ja parantaa mahdollisuuksia puuttua vakavaan häirintään. Lähestymiskielto tarkoittaa, että henkilön hengen, terveyden, vapauden tai rauhan suojaamiseksi voidaan jotakuta toista kieltää ottamasta häneen yhteyttä. Lähestymiskielto voidaan määrätä myös silloin, kun kiellosta suojattava ja kieltoon määrättävä henkilö asuvat samassa asunnossa.” (Lähestymiskielto 2006.) Tyypillisiä tapauksia, joissa lähestymiskieltoa voidaan käyttää, ovat entisen puolison tai asuinkumppanin häirintä yhteydenotoin tai vierailuyrityksin (emt.). Lähestymiskieltoa voidaan hakea joko poliisilta tai suoraan käräjäoikeudelta, suullisesti tai kirjallisesti. Lähestymiskielto voidaan määrätä myös heti voimaan tulevana väliaikaisena lähestymiskieltona, jolloin määräyksen antaa päällystään kuuluva poliisi tai syyttäjä. Perheen sisäinen lähestymiskielto tuleekin usein määrättäväksi tällaisena heti voimaan tulevana väliaikaisena kieltona poliisin päätöksellä. Tyypillinen tilanne on sellainen, jossa ”poliisi on poistanut uhkaavasti käyttäytyneen henkilön kotoaan ja ottanut hänet säilöön ja rikoksen uhka on todennäköinen vielä säilöstä poistamisen jälkeenkin” (emt.).

Poliisin kirjaamien lähestymiskieltohakemusten kehitys maassamme on ollut nouseva: lain voimaantulovuonna kirjattiin kaikkiaan hieman yli tuhat lähestymiskieltoasiasia, viime vuonna määrä kohosi jo yli kahden tuhannen (ks. kuvio 6.11). Vuonna 2005 poliisi käsitteli kaikkiaan 120 perheensisäistä lähestymiskieltoasiasia, joista heti voimaantulevia väliaikaisia lähestymiskieltoja oli noin puolet.

Kuvio 6.11 Lähestymiskieltoasiat 1999–2005 (lähde: Tilastokeskus, StatFin)

Tutkimuksessamme kysyttiin vastaajilta kokemuksia lähestymiskieltojen käytöstä. Aineistomme kaikista vastaajista ($n=4\ 464$) 43 ilmoitti hakeneensa joskus lähestymiskiellon. Heistä 16 oli saanut väliaikaisen poliisin antaman lähestymiskiellon ja 14 oli saanut sen tuomioistuimelta. Kuudella vastaajalla käsittely oli kesken ja seitsemän ilmoitti, että oli saanut hakemukseensa kieltävän päätöksen. Niissä 43 tapauksessa, joissa lähestymiskieltoa oli haettu, 13 tapauksessa mies, jolle lähestymiskieltoa haettiin, oli entinen tai nykyinen puoliso. Noin kolmanneksessa lähestymiskieltoa hakeneista tapauksista lähestymiskieltoa oli vastaajien mukaan rikottu. Näistä noin puolet oli ilmoitettu poliisille.

Lähteet

- Fugate, M., Landis, L., Riordan K., Naureckas, S. & Engel B. (2005). Barriers to Domestic Violence Help Seeking. *Violence Against Women* 11 (3): 290–310.
- Goodkind J.R., Gillum, T., Bybee, D. & Sullivan C.M. (2003). The Impact of Family and Friends' Reactions on the Well-Being of Women with Abusive Partners. *Violence Against Women* 9 (3): 347–373.
- Heiskanen, M. & Piispa L. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus, oikeus 1998:12, SVT. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Helsinki.
- Husso, M. (2003). Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Kaukinen, C. (2004). The Help-Seeking Strategies of Female Violent-Crime Victims. The Direct and Conditional Effects of Race and the Victim-Offender Relationship. *Journal of Interpersonal Violence* 19 (9): 967–990.
- Keskinen, S. (2005). Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuolivalta ja kielelliset käytännöt. Sähköinen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 431. <http://acta.uta.fi>. (luettu 6.6. 2006)
- Lähestymiskielto (2006). Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriön poliisiosasto. Luettavissa www-muodossa: [http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/lahestymiskielto suomi2005/\\$file/ lahestymiskielto suomi2005.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/lahestymiskielto suomi2005/$file/lahestymiskielto suomi2005.pdf) (luettu 5.5. 2006).
- Löbmann, R., Greve, W., Wetzels P. & Bosold C. (2003). Violence Against Women: Conditions, Consequences, and Coping. *Psychology, Crime & Law* 9 (4): 309–331.
- Piispa M. (2002). Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships. *Violence Against Women*. 8 (7); 873–900.
- Piispa, M. (2004). Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Tilastokeskus, tutkimuksia 241, Helsinki.
- Tilastokeskus: StatFin-tilastopalvelu.
<http://statfin.stat.fi/statweb/start.asp?LA=fi&DM=SLFI&lp=catalog&clg=oikeus>
- Waldrop, A. & Resick P. (2004). Coping Among Adult Female Victims of Domestic Violence. *Journal of Family Violence* 19 (5): 291–302.

VII NAISTEN HUOLESTUNEISUUS VÄKIVALLAN KOHTEEKSI JOUTUMISESTA JA VARAUTUMINEN VÄKIVALTAAN

Markku Heiskanen

Aikaisempien väestöhaastattelujen perusteella tiedetään, että naiset ovat usein huolissaan erilaisten rikosten kohteeksi joutumisesta. Suomalaisen kansallisen uhritutkimuksen mukaan oli vuonna 2003 väkivallan kohteeksi joutumisesta iltaisin kodin ulkopuolella liikuttaessa vähintään jonkin verran huolestunut lähes puolet 15 vuotta täyttäneistä naisista (Heiskanen ym. 2004, 25). Naisten huolestuneisuudelle löytyy perusteluja arkihavainnoista, sillä monet ovat fyysisen ja seksuaalisen väkivallan ja uhkailun ohella kokeneet erilaista häirintää ja ahdistelua liikkuessaan julkisilla paikoilla. Naisiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan, ääritapauksena raiskaus, ja ahdistelun jokapäiväisyyden on esitetty selittävän sen, että naiset ovat miehiä yleisemmin huolestuneista erilaisten väkivallan muotojen kohteeksi joutumisesta (Johnson 1996).

Naisen turvallisuus 2005 -kyselyssä väkivallasta huolestuneisuutta eri tilanteissa selvitettiin neljällä kysymyksellä. Nämä kysymykset esitettiin lomakkeen alun taustakysymysten jälkeen. Niillä avattiin kyselyn turvattomuutta ja väkivaltaa koskeva aihepiiri. Kysymyksiä edelsi samantyyppinen johdanto kuin kanadalaisessa (Johnson 1996) naisuhritutkimuksessa¹:

”Monet ovat joskus huolissaan väkivallan kohteeksi joutumisesta. Kysymme seuraavassa eräistä arkielämän tilanteista. Miten koet nämä tilanteet?”

1. ”Kun kävelet asuinalueellasi yksin illalla tai yöllä, oletko turvallisuudestasi: erittäin huolestunut, jonkin verran huolestunut, en lainkaan huolestunut, en kävele yksin illalla tai yöllä, en osaa sanoa.”

¹ Varsinaiset kysymykset olivat ensimmäistä lukuun ottamatta erilaiset; ne oli suunniteltu Suomen olosuhteisiin ja tavoitteena oli vertailtavuus kansallisen, yleisen uhritutkimuksen tuloksiin.

2. ”Miten huolestunut olet siitä, että joku tuntematon mies raiskaa sinut? Erittäin huolestunut, jonkin verran huolestunut, en lainkaan huolestunut, en osaa sanoa.”

3. ”Miten huolissasi olet siitä, että puoliso käyttää väkivaltaa sinua kohtaan? Erittäin huolestunut, jonkin verran huolestunut, en lainkaan huolestunut, ei puolisoa, en osaa sanoa.”

4. ”Miten huolissasi olet väkivallan kohteeksi joutumisesta työssäsi? Erittäin huolestunut, jonkin verran huolestunut, en lainkaan huolestunut, en ole työssä, en osaa sanoa.”

Kysymykset eivät edusta turvattomuuskysymysten² aivan uusinta virtausta, joissa kysymysten sisältöä on tarkennettu muun muassa siten, että niissä selvitetään myös se, miten usein turvattomuutta on koettu³ (ks. Farrall 2005; Farrall & Gadd 2004). Tällaisenaankin yllä olevat huolestuneisuuskysymykset sivuavat tilanteita, joissa väkivaltaa voidaan kokea: ulkona liikkumista, raiskaamista, parisuhde- ja työpaikkaväkivaltaa. Väkivallasta huolestuneisuutta koskevat neljä kysymystä ovat tietenkin vain esimerkkejä väkivallasta, jonka kohteeksi nainen voi joutua (esim. poliisin tietoon tulleista raiskauksista vain viidesosa on tuntemattomien tekemiä, Honkatukia 2001).

Tässä raportissa kuvataan miesten naisille tekemää väkivaltaa. Väkivallasta huolestumista koskevissa kysymyksissä yhteys pelätyn tekijän sukupuoleen on mainittu vain toisessa kysymyksessä. Myös puoliso on yleensä mies (kysymys 3 yllä), mutta työpaikkaväkivallan ja iltaisin ulkona liikkumisen kohdalla huolestumista voivat aiheuttaa myös naiset.

Tavoitteena oli toistaa nämä neljä huolestuneisuuskysymystä samanlaisina kuin vuonna 1997, jotta tuloksia voitaisiin verrata toisiinsa. Silti vain neljäs turvattomuuskysymys on täysin sama sanamuodoltaan vuonna 1997 tehtyjen kysymysten kanssa (Heiskanen & Piispa 1998, liite 3), sillä tutkimuksen ohjausryhmässä haluttiin tehdä täsmennyksiä muihin kolmeen kysymykseen. Tämä on syytä ottaa huomioon verrattaessa tuloksia aikaisempiin. Suurin muutos on kolmannessa osiossa, jossa vuonna 1997 ei kysytty huolestuneisuutta puolison vaan muun perheenjäsenen väkivaltaisuudesta itseä kohtaan. Muiden kahden kysymyksen muutokset ovat lähinnä stilistisiä, joten niillä on tuskin vaikutusta tuloksiin.

² Turvallisuutta, huolissaan olemista ja huolestuneisuutta ei määritelty sisällöllisesti kyselylomakkeella. Turvattomuudella tarkoitetaan tässä huolestuneisuutta omasta turvallisuudestaan kysymysten rajaamissa asioissa (väkivalta, raiskaus). Turvattomuutta koskevista haastattelukysymyksistä ks. Hale 1997.

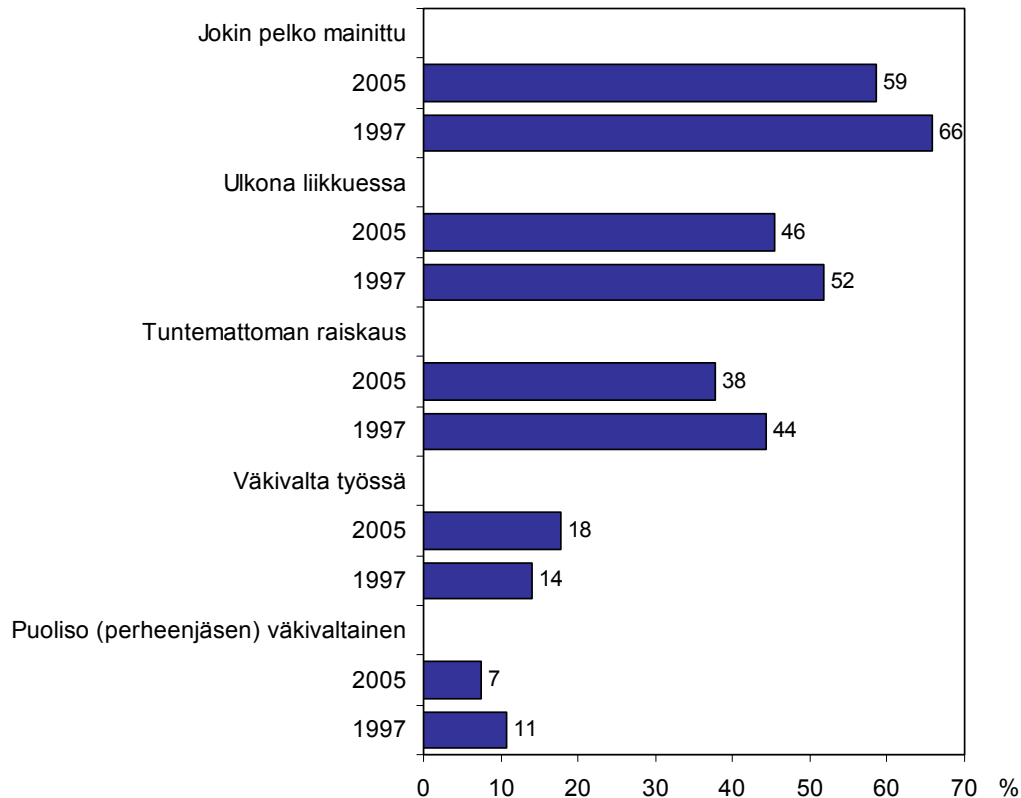
³ Kanadalaisen naisuhritutkimuksen mukaan ne naiset, jotka olivat huolestuneita väkivallan kohteeksi joutumisesta, olivat sitä usein: 10 % yksinään iltaisin pimeän jälkeen asuma-alueellaan huolissaan olleista oli vähintään jonkin verran huolissaan päivittäin, kolmasosa vähintään kerran viikossa, viidesosa vähintään kerran kuukaudessa ja kolmasosa harvemmin kuin kerran kuukaudessa (Johnson 1996, 72).

Tarkastelen aihepiiriä kolmesta näkökulmasta. Ensiksi käsittelen huolestuneisuuden yleisyyttä ja sen mahdollisia muutoksia edelliseen tutkimukseen verrattuna. Muutoksen kuvaamisessa on syytä ottaa huomioon, että kysymysten sanamuotoa on muutettu. Toiseksi etsin tekijöitä, jotka liittyvät turvallisuuden kokemisen vaihteluihin eri vastaajaryhmissä. Kolmanneksi selvitän miten naiset ovat varautuneet väkivallan kohteeksi joutumiseen.

1 Huolestuneisuus väkivallasta

Vähintään yhdestä mainituista neljästä huolestuneisuutta koskevasta kysymyksestä oli vuonna 2005 erittäin tai jonkin verran huolestunut 63 prosenttia naisista. Tämä on korkea luku, olkoonkin, että kysymysten sanamuodot ovat voimakkaita. Erittäin huolestuneita oli 12 prosenttia naisista. Yksi syy naisten huolestuneisuuden korkeaan tasoon on, kuten edellä todettiin se, että naisten huolestuneisuus koskee fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa, kun miehet määrittävät turvallisuuden koskemaan lähinnä fyysistä turvallisuuttaan (Stanko 1990).

Vuoden 1997 tuloksiin verrattuna huolestuneisuus on vähentynyt. Huolestuneisuus omasta turvallisuudesta asuinalueella iltaisin, tuntemattoman miehen tekemän raiskauksen ja väkivaltaisen puolison vuoksi ovat vähentyneet. Jälkimmäinen kysymys oli tosin vuonna 1997 laajempi käsittäen huolestuneisuuden jonkin perheenjäsenen tekemästä väkivallasta. Tällainen parisuhteen ulkopuolisen, mutta silti perheenjäsenen aiheuttama uhka voi syntyä esimerkiksi väkivaltaisen aikuisen pojan taholta.

Kuvio 7.1 Eri väkivallan muotojen kohteeksi joutumisesta erittäin tai jonkin verran huolestuneiden naisten osuus vuosina 1997 (n=4 955) ja 2005 (n=4 464), (%)⁴

Tuntemattoman miehen raiskauksesta oli vuonna 2005 huolestunut 38 prosenttia naisista, erittäin huolestuneita oli kahdeksan prosenttia. Lisäksi 15 prosenttia oli epävarmoja kannastaan, kun muissa huolestuneisuuskysymyksissä epävarmojen osuus oli muutaman prosenttiyksikön suuruinen. Muissa kolmessa turvattomuuskysymyksessä erittäin huolestuneita oli kolme prosenttia vastanneista. Erittäin huolestuneiden osuus on pienentynyt vuodesta 1997 kaikissa kysymyksissä.

Jos työpaikkaväkivallasta huolissaan olevien osuus lasketaan vain kyseilyä täytettäessä työssä olleista, nousee vähintään jonkin verran huolestuneiden osuus 26 prosenttiin.

Huolestuneisuus väkivallasta työssä on lisääntynyt. Työpaikoilla jatkuvasti lisääntynyt väkivalta ja sen uhka on havaittu kansallisessa uhritutkimuksessa (Heiskanen ym. 2004, aikasarja alkaa vuodesta 1980). Siten työpaikkaväkivallasta huolestumisen lisääntyminen saattaa liittyä työssä koettuun väkivallan ja uhkailun lisääntymiseen.

⁴ Kaikki kuvion vuosivertailujen erot ylittävät 95 %:n luottamusvälit. Puolison väkivaltaisuutta koskevasta huolestuneisuudesta kysyttiin vuonna 1997 koskien jotain perheenjäsentä, joten tulos ei ole vertailukelpoinen.

Naisten huolestuneisuus turvallisuudestaan asuinalueella iltaisin tai öisin liikkeessa samoin kuin huolestuneisuus raiskauksen kohteeksi joutumisesta on vähentynyt vuodesta 1997. Tämän vähentymisen taustalla ei kuitenkaan ole tuntemattoman tekemän fyysisen ja seksuaalisen väkivallan väheneminen, vaan tuntemattoman tai tutun tekemä väkivalta eri muodoissaan on kyselyn mukaan hieman lisääntynyt. Hannu Niemi toteaa, että rikollisuuden pelko on luonteeltaan emotionaalinen ja mielikuviin liittyvä kokemus, ei pelkkä omakohtainen riskiarvio (Niemi 2006, 246). Voi olla, että työpaikalla väkivallan riski otetaan halukkaammin mukaan arvioon kuin vapaa-aikana. Niemi toteaa edelleen, että rikoksen pelkoa koskeviin käsityksiin vaikuttavat monet yhteiskunnalliset ja yksilön omaa elämäntilannetta kuvaavat seikat, ja ettei rikollisuuden kasvu suoraviivaisesti lisää huolestuneisuutta, koska etenkin lievempien rikosten (tai lievien tekojen, jotka eivät suoranaisesti täytä rikoksen määritelmää) lisääntyminen voi lisätä rikosten sietokynnystä.

Seitsemän prosenttia naisista oli vuonna 2005 huolestunut väkivallan kohteeksi joutumisesta parisuhteessa. Kuvion luku on laskettu kaikista naisista, mutta jos se lasketaan vain haastatteluhetkellä parisuhteessa olleista, huolestuneiden osuus nousee yhdeksään prosenttiin.

Samanlainen naisen huolestuneisuuden väheneminen iltaisin yksin kodin ulkopuolella liikkeessa, tuntemattoman miehen raiskauksen ja perheväkivallan kohteeksi joutumisesta on havaittavissa kansallisen uhritutkimuksen tuloksissa (Heiskanen ym. 2004, 25–26). Edelleen tämän tutkimuksen tuloksissa näkyi naisten hiukan kasvanut huoli turvallisuudestaan työpaikalla.

Kyselyssä esitetyt huolestuneisuutta koskevat kysymykset käsittelevät yksilötasoa. Näyttää siltä, että tämän vuosituhannen alun kansainvälisten terrorismi-iskujen ja levottomuuksien mahdollisesti aiheuttama turvattomuuden tunne ei ole kasvattanut suomalaisten naisten huolta henkilökohtaisesta turvallisuudestaan.

Kansainvälisiä, nimenomaan naisuhritutkimuksiin perustuvia luotettavia vertailuja ei voida tehdä, koska eri maissa kysymykset eroavat yleensä toisistaan. Kansainvälisen rikosuhritutkimuksen mukaan, joka on tyypiltään niin sanottu yleinen uhritutkimus, naisten huolestuminen turvallisuudestaan hänen liikkeessään yksin asuinalueellaan pimeän tultua oli vuosituhannen alussa Suomessa Euroopan maiden keskitasoa. Keskiarvon alle jäivät ruotsalaiset ja tanskalaiset naiset (Aromaa & Heiskanen 2002. Norja ei osallistunut tutkimukseen).

2 Huolestuneisuuden taustoja

Taulukkoon 7.1 on koottu eri huolen aiheet ikäryhmän, siviilisäädyn, sen mukaan oliko nainen joutunut vuoden aikana jonkinlaisen kyselyssä selvitetyn väkivallanteon tai uhkailun kohteeksi, sellaisen väkivallan kohteeksi, jossa tekijä oli naisen puoliso, ja lisäksi taulukossa on asuinpaikan suuruutta kuvaava neliluokkainen muuttuja.

Taulukko 7.1 Asuinalueella yksin iltaisin tai yöllä kävellessään, tuntemattoman miehen raiskauksesta, puolison väkivaltaisuudesta tai työpaikalla väkivallan kohteeksi joutumisesta erittäin tai jonkin verran huolestuneiden osuudet (%) ikäryhmän, siviilisäädyn, edeltävänä vuonna väkivallan kohteeksi joutumisen, edeltävänä vuonna puolison tekemän väkivallan ja asuinalueen mukaan, 2005

	Huolissaan:				
	Asuin- alueen väkival- taisuus	Raiskaus	Puoli- son väkival- taisuus	Väki- valta työssä	Jostain edellä mainituista
Yhteensä	46	38	9	18	63
<i>Ikäryhmä</i>					
18–24	66	60	10 ^a	19	83
25–34	56	50	7	22	75
35–44	48	38	7	21	65
45–54	47	36	10	24	65
55–64	34	26	9	13	51
65–74	24	21	9	2	39
<i>Siviilisäätty</i>					
Avoliitto	53	44	9 ^a	21	72
Avoliitto	40	33	8	18	58
Eronnut	46	34	17	16	63
Leski	26	29	-	9	45
Naimaton	60	51	-	17	74
<i>Uhri 12 kk:n aikana</i>					
Kyllä	58	51	35	29	84
Ei	44	36	5	16	60
<i>Uhri 12 kk. Nyk. puoliso tekijä</i>					
Kyllä	54	45	45	24	84
Ei	45	37	5	17	62
<i>Nykyinen asuma-alue</i>					
Pääkaupunkiseutu	62	48	7 ^a	15 ^a	76
Muu kaupunkimainen alue	50	39	9	19	66
Muu taajaan asuttu alue	34	31	8	19	55
Maaseutumainen alue	28	28	8	17	49
N	4 464	4 464	3 172	4 464	4 464

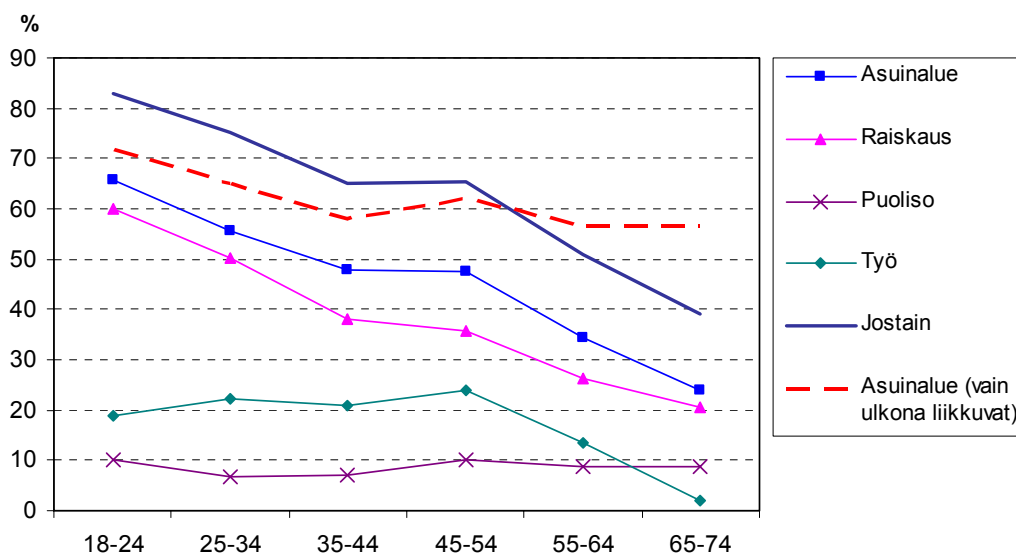
^a :llä merkityissä muuttujissa χ^2 -testissä, $p > 0,05$ eli ero ei ole tilastollisesti merkitsevä

Ikä erottelee selvästi sekä yksin iltaisin liikkueissaan huolestuneet että raiskauksesta huolestuneet. Monet naiset ilmoittivat kuitenkin kyselyssä, etteivät he kävele asuinalueellaan yksin illalla tai yöllä. Kun heidän vastauksensa ja ne, jotka eivät osanneet sanoa kantaansa, poistetaan, aineisto pienenee neljänneksellä. Samalla ulkona liikkumisesta huolestuneiden ikäkauma tasoittuu huomattavasti (kuvio 7.2).

Puolison väkivallasta huolissaan olevien osuus ei muutu iän myötä. 45 prosenttia naisista, jotka olivat kokeneet puolisonsa tekemää väkivaltaa vuoden aikana, oli huolestunut asiasta kyselyhetkellä, ja viisi prosenttia naisista, jotka eivät olleet kokeneet miehensä väkivaltaa, oli huolissaan puolisonsa väkivallan kohteeksi joutumisesta (taulukko 7.1).

Myös työpaikkaväkivallasta huolestuneiden osuus oli melko tasainen työikäisten ikäryhmissä. Luvut on kuviossa 7.2 laskettu kaikista naisista, koska kyselyhetkellä työssä oleviin kuulumattomat saattavat kiinnittyä työelämään ja ajatella kyselyä täyttäessään tilannettaan tältä kannalta.

Työpaikkaväkivallasta huolestuneiden osuudet ovat tuntuvasti kuvion 7.2 tasoa korkeammat, kun huolestuneisuutta tarkastellaan vain työssä olevien ryhmissä. Osapäivätyötä tekevästä 31 prosenttia, kokopäivätyötä tekevästä 24 prosenttia, yrittäjistä 21 prosenttia ja maataloudessa työskentelevistä kuusi prosenttia oli huolestunut työpaikkaväkivallan kohteeksi joutumisesta.

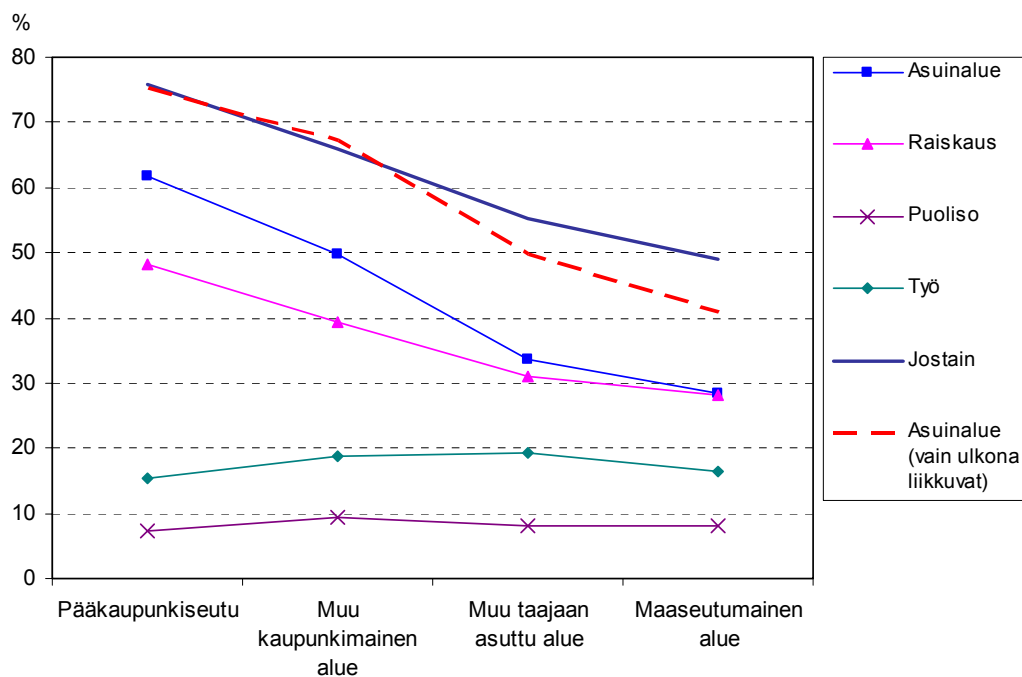

Kuvio 7.2 Asuinalueella yksin iltaisin tai yöllä kävellessään, tuntemattoman miehen raiskauksesta, puolison väkivaltaisuudesta tai työpaikalla väkivallan kohteeksi joutumisesta erittäin tai jonkin verran huolestuneiden osuudet (%) eri ikäryhmissä, 2005

Avoliitossa olevat ja naimattomat naiset olivat muita ryhmiä useammin huolestuneita erityyppisen väkivallan kohteeksi joutumisesta (taulukko 7.1). Osaltaan tämä johtunee siitä, että he ovat nuorempia kuin muihin ryhmiin kuuluvat ja liikkuvat mahdollisesti enemmän yksin ulkona.

Väkivallan kohteeksi joutuminen ja puolison väkivallan kokeminen lisäävät kaikkia kysytyjä huolestuneisuuden muotoja. Viimeisten 12 kuukauden aikana jotain väkivaltaa kokeneet olivat useammin huolestuneita kuin ne, joilta laskettiin mukaan aikuisiällä koettu väkivalta. Ero ei kuitenkaan ole suuri ottaen huomioon, että vuoden aikana väkivaltaa kokeneiden ryhmä oli tuntuvasti pienempi kuin koko elinikänsä väkivaltaa kokeneiden ryhmä.

Pääkaupunkiseudulla ja muilla kaupunkimaisilla alueilla asuvat naiset olivat maaseutumaisemmassa ympäristössä asuvia useammin huolestuneita liikkuaan iltaisin tai yöllä yksin asuinalueellaan. Sama koskee raiskauksesta huolestuneita. Kun ne, jotka eivät liiku iltaisin ulkona rajataan kysymyksestä, nousee huolestuneiden osuus tasaisesti eri alueilla. Työssä tai parisuhteessa väkivallasta huolestuneiden osuudet eivät eroa eri alueilla.

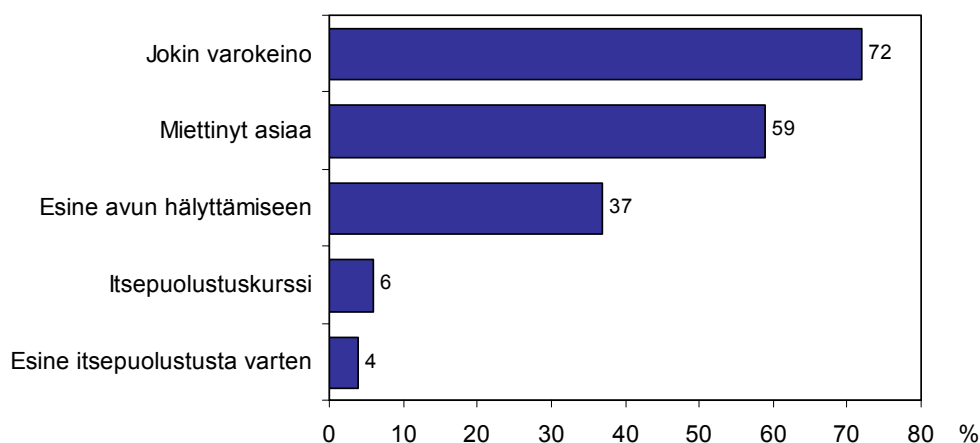
Kuvio 7.3 Asuinalueella yksin iltaisin tai yöllä kävellessään, tuntemattoman miehen raiskauksesta, puolison väkivaltaisuudesta tai työpaikalla väkivallan kohteeksi joutumisesta erittäin tai jonkin verran huolestuneiden osuudet (%) eri tyyppisillä asuma-alueilla, 2005

3 Varotoimet

Samoin kuin väkivallan kohteeksi joutuminen on erimuotoista, naisilla on lukuisia varotoimia väkivallan kohteeksi joutumiselle, joista Naisen turvallisuus 2005 -kyselyssä tiedusteltiin vain neljää. Tarkempi ja laaja-alaisempi tieto varotoimista ja niiden arvioidusta tai koetusta tehosta olisi saatu avoimella vastausmuodolla.

Kyselyssä tiedusteltiin huolestumista käsiteltyjen kysymysten jälkeen onko vastaaja varautunut väkivaltatilanteisiin:

- pitämällä mukanaan jotain esinettä itsepuolustusta varten,
- pitämällä mukanaan jotain esinettä avun hälyttämistä varten,
- miettimällä miten toimisi väkivaltatilanteessa,
- käymällä itsepuolustuskurssin.

Kuvio 7.4 Erilaisia väkivaltaan varautumistapoja vuonna 2005 (%)

Runsa kaksi kolmasosaa naisista oli jollain tavalla miettinyt, miten toimia joutuessaan väkivaltatilanteeseen, piti mukanaan jotain esinettä avun hälyttämistä varten (mikä ilmeisesti oli puhelin), oli käynyt itsepuolustuskurssin tai piti mukanaan jotain esinettä itsepuolustusta varten.

Varsinaiset aktiiviset varautumistavat eli itsepuolustuskurssi ja jonkin esineen mukanaan pitäminen itsepuolustusta varten olivat melko harvinaisia. Vuoden 1997 kyselyssä jonkin esineen mukana pitäminen itsepuolustusta ja avun hälyttämistä varten kysyttiin yhdessä, ja silloin kännykät olivat melko harvinaisia; tällöin seitsemän prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi.

Vuonna 1997 63 prosenttia oli miettinyt, miten toimisi väkivaltatilanteessa, ja viisi prosenttia oli käynyt itsepuolustuskurssin, joten kännykän käyttö on uusi turvallisuutta luova tekijä naisen varautuessa väkivaltatilan-

teisiin. Muilta osin tilanne näyttää kuvion 7.4 varautumistapojen osalta varsin muuttumattomalta.

Nuorista, jotka liikkuvat eniten, oli lähes 90 prosenttia jollain tavalla varautunut väkivaltilanteisiin tai ainakin miettinyt asiaa, 65–74-vuotiaista vain runsaat 40 prosenttia; heistä myös monet (jopa kolmasosa) jättivät vastaamatta kysymykseen, kun taas nuorista vastaajista vain muutama prosentti oli hypännyt kysymyksen yli.

Taulukko 7.2 Naisten väkivaltaan varautumiskeinot ikäryhmän, siviilisäädyn, vuoden aikana sukupuolisen ahdistelun tai häirinnän kohteeksi joutumisen ja vuoden aikana väkivallan kohteeksi joutumisen mukaan, 2005 (%)

	Esine	Hälytys	Miettiminen	Kurssi	Jokin
Yhteensä	4	37	59	6	72
Ikäryhmä					
18–24	3	59	74	11	88
25–34	7	49	72	9	85
35–44	4	40	65	7	75
45–54	3	32	61	5	74
55–64	3	28	49	3	64
65–74	2	17	30	0	43
Siviilisäätty					
Avoliitto	5	45	67	8	79
Avioliitto	3	34	57	4	69
Eronnut	3	30	52	6	68
Leski	3	25	35	1	51
Naimaton	5	46	68	8	80
Ahdisteltu vuoden aikana					
Kyllä	7	49	76	10	88
Ei	3	33	54	1	67
Uhri vuoden aikana					
Kyllä	8	52	74	10	87
Ei	3	35	57	5	70
Huolestunut väkivallasta					
Kyllä	5	44	68	7	81
Ei	1	25	43	3	56

χ^2 -testi, kaikki $p < 0,05$

Sukupuolisen ahdistelun tai väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuminen lisää erilaisten varautumiskeinojen käyttöä. Samoin vähintään yhden taulukossa 7.1 mainitun väkivallan muodon kohteeksi joutumisesta huolestuneet olivat muita useammin varautuneet eri tavoin väkivaltaa vastaan.

Lähteet

- Aromaa, K. & Heiskanen, M. (2002). Fear of Street Violence in Europe. Julkaisussa Kury, H. (toim.). *International Comparison of Crime and Victimization: The ICVS*. International Studies in Social Science. Volume 2, 119–132.
- Farrall, S. (2004). Revisiting crime surveys: emotional responses without emotions? OR Look back at anger. *International Journal of Social Research Methodology*. (2004) Vol. 7, No. 2, 157–171.
- Farrall, S. & Gadd, D. (2004). The Frequency of Fear of Crime. *British Journal of Criminology* (2004) 44, 127–132.
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*, 1996, Vol. 4, 79–150.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. *Oikeus* 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.
- Heiskanen, M. & Sirén, R. & Aromaa, K. (2002). Suomalaisten turvallisuus 2003. Vuoden 2003 haastattelututkimuksen ennakkotietoja suomalaisten tapaturmien ja rikosten kohteeksi joutumisesta ja pelosta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 58. Helsinki.
- Honkatukia, P. (2001). ”Ilmoitti tulleensa raiskatuksi” – Tutkimus poliisin tietoon vuonna 1998 tulleista raiskausrikoksista. Tilastokeskus *Oikeus* 2001:2 / Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 180. Helsinki: Yliopistopaino.
- Johnson, H. (1996). *Dangerous Domains. Violence against women in Canada*. Toronto: Nelson.
- Niemi, H. (2006). Rikollisuuden pelko. Julkaisussa *Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja suraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220. Helsinki. 233–249.
- Stanko, E. A. (1990). *Everyday violence. How Women and Men Experience Physical Danger*. London: Pandora Press.

VIII TULOSTEN POHDINTAA

Markku Heiskanen ja Minna Piispa

Tässä luvussa tiivistämme eräitä vuoden 2005 naisuhritutkimuksen keskeisiä tuloksia, tarkastelemme naisiin kohdistuvan väkivallan kehitystä Suomessa, kartoitamme vertailun reunaehdoja ja ongelmia sekä esitämme eräitä tulosten mahdollisia tulkintoja. Vuonna 1998 julkaistu Usko, toivo, hakkaus -tutkimuksemme on ollut sikäli kiinnostava hanke, että aika ajoin, vielä kahdeksan vuotta raportin ilmestymisestä sen tuloksista on käyty kiivastakin keskustelua. Olemme tässä luvussa ottaneet myös esiin eräitä ongelmallisiksi kokemiamme asioita.

1 Kahdeksan vuotta!

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu Suomessa kahdella väestökyselyllä; vuosina 1997 ja 2005. Kyselyjen tulokset osoittavat, ettei naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydessä ole tapahtunut suurta muutosta kahdeksan vuoden aikana.

Tiettyjä muutoksia väkivallan rakenteessa näyttää silti tapahtuneen. Verrattaessa kahden eri tutkimusvuoden tuloksia on syytä ottaa huomioon, että tutkimusten välillä on kahdeksan vuotta, eikä ole varmaa, millaista naisiin kohdistuvan väkivallan kehitys on ollut tällä välillä. Ylipäätään trendin esittäminen kahden mittauspisteen perusteella on uskaliaista.

Toinen vertailtavuuteen liittyvä seikka on se, että väkivallan kohteeksi joutumista kartoittaviin kysymyksiin lisättiin uusia vaihtoehtoja, jotta naisiin kohdistuva väkivalta saataisiin entistä monipuolisemmin selvitettyä. Vertailu aikaisempaan tutkimukseen on teknisesti mahdollista jättämällä huomiotta näihin uusiin kysymyksiin saadut vastaukset. Tämän kaltaiset mittarit toimivat kuitenkin kokonaisuutena eikä ole varmuutta siitä, miten muutokset ovat vaikuttaneet vastaamiseen. Jo yhden osion lisääminen kysymyssarjaan voi vaikuttaa tuloksiin. Esimerkiksi vastaaja, joka aikaisemmin löysi suppeamassa sarjassa olevista vaihtoehdoista omaa kokemustaan vastaavan vaihtoehdon, voi uudessa kyselyssä sijoittaa sen osioon, jota ei aikaisemmassa ollut.

Siten hän ei valitsisi sitä vaihtoehtoa, jonka olisi valinnut aikaisemmassa mitarissa, vaikka kyseessä olisi ollut samanlainen väkivaltakokemus.

Lisäksi epävarmuutta vertailuun aiheuttavat otantatutkimukseen liittyvät virhetekijät, joista yksi oli vuoden 2005 kyselyn suurempi vastauskato. Kato on jälkimmäisessä kyselyssä kuitenkin entistä tasaisemmin jakautunut eri väestöryhmissä, esimerkiksi iän suhteen, mikä viittaa aiempaa tasalaatuisempaan vastaajarakenteeseen.

2 Väki­valta ja uhkailu

Yksi vuoden 1997 naisuhritutkimuksen voimakasta keskustelua herättänyt valinta oli koko aikuisikää koskevien väkivallan yleisyyslukujen esittäminen. Silloin 40 prosenttia 18–74-vuotiaista naisista oli vähintään kerran 15 vuotta täytettyään kokenut miehen tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua. Tämä luku on herättänyt vasta-argumentin, että eikö jokainen nainen ole kokenut joskus jotain tällaista väkivaltaa tai uhkailua?

Miksi väkivallalla uhkailu on liitetty väkivaltaan? Ensiksikin, sellaisten vastaajien osuus, jotka olivat kokeneet pelkästään väkivallalla uhkailua, on pieni (6 % tuntemattoman väkivaltaa kokeneista ja 3 % sekä nykyisen että entisen puolison väkivaltaa kokeneista naisista). Toiseksi, etenkin lähisuhteissa väkivallalla uhkailu on vallankäytön ja alistamisen väline. Kolmanneksi, läheisväkivallassa, jossa väkivallan tekijä ja uhri ovat pitkäaikaisessa ja jatkuvassa kanssakäymisessä toistensa kanssa, uhkailu voi helpommin johtaa konkreettiseen väkivallantekoon¹.

Väkivallalla uhkailun merkityksen aliarviointi voi liittyä sellaiseen näkökulmaan uhkailusta, jossa uhkailija on tyypillisesti tuntematon ja tilanne satunnainen, lyhytkestoinen eikä johda minkäänlaisiin seurauksiin. Tällaisena miesten kokema väki­valta ja uhkailu ilmenevät usein yleisissä uhritutkimuksissa.

Naisuhritutkimuksen väkivaltaa kartoittavien kysymyksen johdannossa kerrottiin, ettei kyselyssä tarkoiteta mitä tahansa uhkailua, vaan sellaista tapahtumaa, jossa joku mies on uhannut käyttää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa naista kohtaan. Tällä johdannolla kysymyksen ulkopuolelle rajattiin väkivaltaan kuulumattomat ilmiöt, kuten satunnaiset kadulla ihmisvilinässä sattuvat tönimiset, joiden tarkoituksena ei ole tietoisesti vahingoittaa toista ihmistä. Näin rajattuna ei ole yllättävää, etteivät kaikki naiset ole joskus 15 vuotta täytettyään kokeneet väkivaltaa tai uhkailua. Käsitteellisesti väki­valta

¹ Väki­vallalla uhkailu saattaa olla hyvinkin merkityksellistä uhrille. Tutkimusaineistossa oli useita tapauksia, joissa erilaisia fyysisen väkivallan muotoja ja uhkailua kokenut nainen oli valinnut uhkailun vakavimmaksi kokemistaan väkivallanteoista.

ja sillä uhkaaminen on perusteltua pitää erillään toisistaan. Lieviä väkivalta-
kokemuksia ja uhkailuja voi toki unohtua ajan kuluessa, mutta niiden merki-
tyys on silloin todennäköisesti ollut pieni.

3 Aikuisikä ja edeltävä vuosi muisteluväleinä

Vuonna 2005 ilmoitti vuoteen 1997 vertailtavalla tavalla laskettuna 43,5 pro-
senttia naisista kokeneensa vähintään kerran 15 vuotta täytettyään seksuaalista
tai fyysistä väkivaltaa tai tällaisella väkivallalla uhkailua eli tällä yleismitalla
arvioiden naisiin kohdistuva väkivalta ja uhkailu ovat kokonaisuudessaan
hieman lisääntyneet Suomessa vuodesta 1997.

Väkivallan selvittäminen koko aikuisiältä on yleistynyt muissakin uhritut-
kimuksissa (esim. Finney 2006). Rajoittuminen lyhyeen ajanjaksoon, esimer-
kiksi yhteen vuoteen, rajaa tutkimuksen ulkopuolelle tätä ajanjaksoa aikai-
semmin tapahtuneet väkivallanteot, vaikka nainen saattaa edelleen kärsiä nii-
den seurauksista (esim. seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutumisen vuoksi).
Elinikäisen väkivallan uhriksi joutumisen tarkastelu mahdollistaa sen selvit-
tämisen, miten pitkään väkivalta kestää, ja voi antaa viitteitä siitä, miten väki-
valta kehittyy (ks. Ekbrand 2006).

Yhtä vuotta on käytetty sekä yleisissä uhritutkimuksissa että naisuhritutki-
muksissa yhtenä väkivallan kohteeksi joutumisen mittarina. Viimeisten 12
kuukauden aikana fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai näillä uhkailun koh-
teeksi oli joutunut vuonna 2005 noin 12 prosenttia kyselyyn vastanneista. Lu-
ku on sama kuin vuonna 1997. Tämä tarkoittaa sitä, että vuoden 1997 kyse-
lyyn verrattuna joskus miehen tekemän väkivallan kohteeksi joutumisen kor-
keampi esiintyvyys ajoittuneen viimeistä vuotta kaukaisemmalle ajanjaksolle.

Suomessa vuonna 2003 tehdyn kansallisen, yleisen uhritutkimuksen mu-
kaan väkivaltaa tai uhkailua oli kokenut noin 10 prosenttia 15–74-vuotiaista
naisista (Sirén & Honkatukia 2005, 7). Tämä luku on hieman pienempi kuin
tässä raportoimamme kyselyn tieto. Tietoja ei ole kerätty vertailukelpoisella
asetelmalla, mutta kokonaistasolla molemmat tutkimukset mittaavat käytän-
nössä naisten väkivallan riskin suunnilleen yhtä korkeaksi.

4 Muutos väkivallan rakenteessa?

Kyselyssä väkivallan kohteeksi joutuminen on kysytty kolmessa tekijäryh-
mässä. Ensimmäisen ryhmän muodostivat naiselle tuntemattomat tai tutut
miehet. Tällä tarkoitetaan parisuhteen ulkopuolella tapahtunutta väkivaltaa.
Luokittelu erottelee huonosti väkivallan tekijöitä, koska samaan ryhmään

kuuluvat täysin tuntemattomat, mutta myös vastaajalle läheiset henkilöt, kuten poikaystävät, veljet ja sukulaiset. Eri tekijät on mahdollista erottaa kyselyssä vain tarkasteltaessa vakavinta uhrille sattunutta väkivallantekoa, mutta jos väkivallan tekijöitä on useammasta ryhmästä, naisten kokeman väkivallan yleisyyttä näissä eri tekijäryhmissä ei voida tarkasti selvittää. Tällaiseen ratkaisuun päädyttiin kyselyä suunniteltaessa, koska kyselylomakkeella oli rajoitettu määrä tilaa kysymyksille. Ryhmät jouduttiin yhdistämään, sillä kyselyn ensisijaisena tavoitteena oli selvittää parisuhdeväkivaltaa. Toinen kyselyssä selvitetty tekijäryhmä oli nykyinen avio- tai avopuoliso, kolmas ryhmä käsitti entiset kumppanit.

Naisiin kohdistuvan väkivallan rakenteessa on tapahtunut pieni muutos vuodesta 1997 vuoteen 2005. Karkeasti ottaen parisuhteen ulkopuolinen väkivalta on hieman lisääntynyt ja nykyisessä parisuhteessa tapahtunut väkivalta on hieman vähentynyt. Entisten puolisoitten tekemän väkivallan yleisyydessä ei ole tapahtunut muutosta.

Puolet naisista, joilla on entinen parisuhde, oli joskus kokenut väkivaltaa tässä parisuhteessa, 45 prosenttia heistä oli kokenut fyysistä väkivaltaa. Myös entisten kumppaneiden uhkailu väkivallalla oli yleistä. Korkea entisen miehen tekemän väkivallan yleisyys viittaa siihen, että eroprosessiin liittyy ongelmia, joita mies on yrittänyt ratkaista väkivallalla, mutta myös siihen, että väkivalta on voinut olla eron syynä. Hans Ekbrandin (2006) mukaan on harvinaista, että puoliso, joka ei ole ollut väkivaltainen parisuhteen kestäessä, on alkanut käyttää väkivaltaa sen jälkeen, kun päätös eroamisesta on tehty.

5 Lämäisyt vähentyneet parisuhteissa

Vuonna 1997 runsas viidesosa (22 %) parisuhteessa olevista naisista oli joutunut parisuhteen aikana ainakin kerran avio- tai avopuolisonsa väkivallan kohteeksi. Vuoden ajalta vastaava luku oli yhdeksän prosenttia. Vuonna 2005 viidennes (20 %) parisuhteessa olevista naisista oli joutunut ainakin kerran parisuhteen aikana avio- tai avopuolisonsa väkivallan kohteeksi, viimeisen vuoden aikana kahdeksan prosenttia. Näyttää siltä, että fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa olisi nyt hieman vähemmän kuin kahdeksan vuotta sitten. Jos parisuhdeväkivaltaa tarkastellaan kokonaisuutena, havaittu väheneminen ei ole tilastollisesti merkitsevää. Jos väkivallan muotoja sen sijaan tarkastellaan erikseen, useimmissa havaitaan pientä laskua, joka tosin ei ylitä tilastollisia luottamusvälirajoja. Poikkeuksena on läimäisyminen, jonka kohdalla väheneminen on merkitsevää.

Havainto, että vakava fyysinen väkivalta näyttäisi parisuhteissa vähentyneen, on linjassa sekä henkirikollisuustrendin että kansallisten uhritutkimus-

ten tulosten kanssa, joiden mukaan vammaan johtanut perheväkivalta on vähentynyt. Poliisin tietoon tullut perheväkivalta on kuitenkin lisääntynyt. Ei ole varmuutta johtuuko lisääntyminen poliisin kirjaamiskäytännön tehostumisesta, väkivallasta ilmoittamisen lisääntymisestä vai tekemuodoltaan lievän perheväkivallan ja uhkailun lisääntymisestä.

Parisuhdeväkivallan vähenemistä on tapahtunut 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä, 18–24-vuotiailla parisuhteessa olevilla väkivalta on hiukan lisääntynyt. Tämä ikäryhmä on lukumääräisesti pienempi kuin 25–34-vuotiaat. Parisuhdeväkivalta on kokonaisuudessaan hieman vähentynyt, koska muissa ikäryhmissä ei ole tapahtunut oleellista muutosta.

6 Naisuhritutkimus ja yleinen uhritutkimus: eri parisuhdeväkivallan taso, mutta sama trendi?

Suomessa tehdyt kansalliset uhritutkimukset (ks. Sirén & Honkatukia 2005) antavat naisten kokeman parisuhdeväkivallan yleisyydestä erilaisen kuvan kuin naisuhritutkimus. Perheväkivaltaa (ja myös parisuhdeväkivaltaa) kokeneiden osuus on kansallisessa, yleisessä uhritutkimuksessa huomattavasti pienempi kuin naisuhritutkimuksessa koetun parisuhdeväkivallan osuus.

Selvää syytä näiden kahden tutkimuksen tuottamaan erilaiseen kuvaan naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan yleisyydestä ei tiedetä. On ilmeistä, että ero johtuu useasta tekijästä, kuten tutkimusten erilaisesta kehystyksestä², niiden erilaisesta tavasta lähestyä väkivaltaa (naisuhritutkimuksessa väkivalta kysytään tekijäryhmäkohtaisesti, kansallisessa uhritutkimuksessa selvitetään ensin yleisesti koettu väkivalta ja sen jälkeen kysytään, kuka sitä teki) ja yksittäisten kysymysten muotoilusta. Erilaiset tietojenkeruumenetelmät voivat tuottaa eroja tuloksiin. Naisuhritutkimuksessa käytetty postikyselymenetelmä saattaa toimia paremmin arkaluonteisissa tutkimusaiheissa kuin kansallisessa yleisessä uhritutkimuksessa käytetty puhelinhaastattelumenetelmä.

Täysin vertailtavaa asetelmaa tutkimusten välille ei voida rakentaa. Hankala ongelma verrattaessa naisuhritutkimuksen tuloksia yleiseen kansalliseen uhritutkimukseen on se, että vakavin väkivallanteko on kysytty nykyisen parisuhteen koko keston ajalta, jolloin on mahdollista, että vakavin teko ei sisälly viimeisen vuoden aikavälille (yksi vuosi on kansallisen uhritutkimuksen

² Kehystyksellä tarkoitamme tässä sitä, että naisuhritutkimuksessa tarkastellaan vain naisten turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä; miesten naisille tekemää väkivaltaa parisuhteessa, parisuhteen ulkopuolella jne. Suomalaisessa yleisessä kansallisessa uhritutkimuksessa tehdään ensin Tilastokeskuksen työvoimatutkimus. Sen jälkeen selvitetään tapaturmien kohteeksi joutumista ja vasta sitten yleisesti väkivallan kohteeksi joutumista. Kysymys parisuhdeväkivallasta esitetään vastaajalle monivaiheisen haastatteluprosessin jälkeen.

viiteajanjakso), vaikka nainen olisi tällöin kokenut parisuhdeväkivaltaa. Jos kysymyksessä olisi pyydetty kertomaan vakavimmasta parisuhdeväkivallanteosta vuoden aikana, vastaajat olisivat määrittäneet vakavimman tapauksen tältä ajanjaksolta.

Naisuhritutkimuksen mukaan parisuhdeväkivallasta aiheutui fyysisiä vammoja uhreille lukumäärällisesti arvioituna enemmän kuin yleisessä kansallisessa uhritutkimuksessa. Naisuhritutkimus tavoitti siten sekä vammoja aiheuttanutta parisuhdeväkivaltaa että sellaisia väkivallantekoja, joista ei seurannut vammaa, enemmän kuin yleinen uhritutkimus.

Vaikka naisuhritutkimukset ja yleiset uhritutkimukset antavat erilaisen kuvan parisuhdeväkivallan määrästä, niiden antama kuva kehityksestä on samansuuntainen: trendi on molemmissa tutkimuksissa laskeva. Parisuhdeväkivallan väheneminen on tosin naisuhritutkimusten mukaan huomattavasti pienempää kuin suomalaisista kansallisista uhritutkimuksista saatu tulos (Savolainen 2005). Kansallisen uhritutkimuksen raportissa tarkasteltiin perheväkivaltaa eikä parisuhdeväkivaltaa, joten tulokset eivät ole täysin vertailtavia, mutta valtaosa kansallisen uhritutkimuksen perheväkivallasta on parisuhdeväkivaltaa.

7 Parisuhdeväkivallan fyysiset vammat ja henkiset seuraukset

Naisuhritutkimuksessa aiheutui parisuhdeväkivallasta noin puolelle vakavimmasta väkivaltatapauksesta fyysisiä vammoja. Kahdelle kolmesta parisuhteensa aikana väkivaltaa kokeneesta oli vakavimmasta tapauksesta aiheutunut jonkinlaisia henkisiä seurauksia. Yleisimpiä henkisiä seurauksia olivat viha, pelko, masennus, itsetunnon lasku ja häpeä. Fyysisissä ja psyykkisissä seurauksissa ei ollut tapahtunut muutosta vuodesta 1997.

Väkivallan muuttuessa vakavammaksi sekä fyysiset että henkiset seuraukset ovat yleisempiä. Kiinnostava yksityiskohta tuloksissa on, että myös uhkailusta oli aiheutunut lähes kolmasosalle jonkinlainen fyysinen vamma. Nainen on voinut loukata itsensä paetessaan paikalta tai suojautuessaan puolisonsa väkivallalta, mutta on myös mahdollista, että vaikka uhkailu on mainittu vakavimpana koettuna väkivallan muotona, tapaukseen on sisältynyt myös fyysisistä väkivaltaa.

Fyysinen vamma on perustellusti yksi väkivallan keskeinen indikaattori; esimerkiksi ulkopuolinen voi helposti todeta fyysiset vammat. Yksi syy fyysisen vamman käyttöön väkivallan kriteerinä saattaa myös olla se, että näkyvä jälki on todiste, jota voidaan poliisitutkinnassa käyttää jutun nostamisen perusteena.

Yksi syy fyysisen vamman käyttöön väkivallan tason osoittimena on ajallisen vertailtavuuden tavoittelu. Tällöin on selvitettävä myös vamman vaka-
vuusaste. Kokemusten määrittely väkivallaksi voi muuttua voimakkaastikin
ajan myötä. Entistä useampia väkivallan muotoja tai käyttäytymismalleja saa-
tetaan tulkita väkivallaksi ja eri väestöryhmät, esimerkiksi nuoret, voivat pitää
erilaisia tapauksia väkivaltana kuin iäkkäät. Tällöin fyysinen vamma tarjoaa
yhden suhteellisen pysyvän tapahtumien vertailukriteerin. Vamman käyttö
väkivallan osoittimena ei kuitenkaan tarkoita, että muunlainen väkivalta olisi
moraalisesti tai yhteiskunnallisesti vähäpätöisempi ongelma. Monille väkival-
lan aiheuttamat pelon ja ahdistuksen tunteet ovat merkitykseltään tärkeämpiä
kuin siitä aiheutuneet mustelmat. Kummassakin naiseen kohdistuvaa väkival-
taa selvittävässä kyselyssä väkivallasta aiheutuneita henkisiä seurauksia oli
paljon. Parisuhdeväkivallan toistuvuus ja siihen liittyvä muu kontrolli myös
muovaavat uhkailun vahingoittavuutta vahvistavaa ilmapiiriä. On selvää, että
parisuhdeväkivallasta saataisiin vajavainen kokonaiskuva, jos tarkastelu rajat-
taisiin vain fyysiseen vammaan johtaneisiin tapauksiin. Kokonaiskuvan muo-
dostamisessa tarvitaan sekä aikavertailussa käyttökelpoisia osoittimia fyysi-
sistä vammasta että ilmiön kokonaisuutta herkemmin mittaavia, vammoihin
sitomattomia kysymystyyppejä.

8 Päättynyt ja pitkäkestoinen parisuhdeväkivalta

Parisuhdeväkivaltaa, kuten muutakin väkivaltaa voidaan luokitella eri tavoin.
Tässä raportissa on ryhmittely tehty väkivallan keston mukaan ja sen mukaan,
jatkuiko väkivalta kyselyhetkellä vai oliko se päättynyt.

Jo näillä muuttujilla löydämme kiinnostavia eroja parisuhteessa tapahtu-
vasta väkivallasta. 15 prosentilla parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista vä-
kivalta oli taakse jäänyt jakso menneisyydessä. Heillä väkivaltaa ei ollut
esiintynyt lainkaan viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Yhden ryhmän muodostivat naiset, joiden kokema parisuhdeväkivalta oli
alkanut korkeintaan kaksi vuotta sitten, mutta mies oli ollut väkivaltainen
myös viimeisen vuoden aikana, eli väkivalta oli jatkuvaa (12 % väkivaltaa
joskus kokeneista). Toiseen edellisen kanssa kooltaan yhtä suureen ryhmään
kuulivat naiset, jotka olivat kärsineet pitkään kestäneestä, vähintään seitse-
män vuotta sitten alkaneesta väkivallasta ja puoliso oli ollut väkivaltainen
myös viimeisen vuoden aikana.

Nämä ryhmät ovat kiinnostavia siksi, että ensiksikin väkivalta saattaa lop-
pua. Mutta vaikka väkivallan käyttämisestä on jo kymmenen vuotta, se on
silti uhriksi joutuneen naisen mielessä ja hän on muistanut sen kyselylomak-
keen saatuaan ja kertonut siitä.

Pitkään kestäneen väkivallan ryhmä oli kokenut erilaisia seksuaalisen ja fyysisen väkivallan muotoja yleisemmin kuin muut, myös väkivallalla uhkailua. Erityisesti vakavan fyysisen väkivallan yleisyys osoittaa sitä, että nämä naiset ovat riskiryhmä, joiden avuntarve olisi tärkeää tunnistaa. Miehen kontrolli ja vallankäyttö liittyvät selkeimmin pitkään jatkuneeseen, jatkuvakestoiseen väkivaltaan.

Lyhytkestoisen väkivallan ryhmään kuuluvat olivat usein nuoria, mutta on mahdollista, että he parisuhteen jatkuessa ja jos väkivalta edelleen jatkuu, siirtyvät edellä mainittuun riskiryhmään.

9 Parisuhteen ulkopuolinen väkivalta lisääntynyt

Parisuhteen ulkopuolisella väkivallalla tarkoitettiin jonkun muun miehen kuin nykyisen tai entisen avio- tai avopuolison tekemää naiseen kohdistamaa uhkailua tai fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Kolmasosa naisista ilmoitti ainakin kerran elämänsä aikana kokeneensa tällaista väkivaltaa.

Tuntemattoman tai tutun miehen tekemään väkivaltaan lisättiin liikkumisen estämistä, kiinni tarttumista, tönimistä ja tyrkkimistä koskeva kysymys, sillä aikaisemman naisuhritutkimuksen havaittiin tavoittavan vähemmän tuntemattoman tai tutun tekemää fyysistä väkivaltaa kuin mitä kansallisissa uhritutkimuksissa on ilmennyt. Tämän seurauksena fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten osuus kaksinkertaistui vuodesta 1997. Siten kyselyssä on tavoitettu lievää fyysistä väkivaltaa aikaisempaa enemmän.

Vertailtavalla tavalla laskettuna joskus elämän aikana tapahtunut väkivallalla uhkailu tai seksuaalinen tai fyysinen väkivalta parisuhteen ulkopuolella on lisääntynyt 24:stä 29 prosenttiin. Vuoden aikavälillä parisuhteen ulkopuolisen väkivallan ja uhkailun lisääntyminen oli samansuuntaista. Vuonna 2005 joka 20:s (5 %) nainen ilmoitti kokeneensa parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa.

Ruotsissa (Lundgren ym. 2000) tehtiin viime vuosikymmenen lopulla samantyyppinen kyselytutkimus kuin Usko, toivo, hakkaus -tutkimus Suomessa (kysymykset eivät olleet tarkalleen samoja). Sen mukaan Ruotsissa parisuhteen ulkopuolinen väkivalta oli yleisempää kuin Suomessa. Vastaavasti parisuhdeväkivalta oli Ruotsissa harvinaisempaa kuin Suomessa. Parisuhteen ulkopuolisen väkivallan lisääntyminen ja parisuhdeväkivallan hienoinen väheneminen Suomessa viittaisivat siihen, että väkivallan ja uhkailun kehitys Suomessa olisi kulkemassa Ruotsin suuntaan.

Ruotsalaisessa naisuhritutkimuksessa esitettiin, että erot Ruotsin ja Suomen tuloksissa heijastelevat erilaisia väkivaltatodellisuuksia. Miesten väkivalta naisia kohtaan on kysymys, jota on käsitelty Ruotsissa enemmän kuin Suo-

nessa, ja johon myös lainsäädännöllä on aktiivisesti puututtu. Tämän ruotsalaistutkijat arvelevat olevan yhtenä syynä siihen, että parisuhteissa on Ruotsissa vähemmän väkivaltaa kuin Suomessa. Toinen ruotsalaisten tulkinta on, että ruotsalainen tasa-arvonormi vaikuttaa siten, että naiset eivät kerro parisuhdeväkivallasta. (Lundgren ym. 2000, 82.)

Parisuhteen ulkopuolella tapahtuneen väkivallan tekijä (vakavin viimeisten viiden vuoden aikana tapahtunut väkivallanteko) oli tuntematon runsaassa neljäsosassa tapauksia (28 %). Tutuista yleisin tekijäryhmä oli nykyinen tai entinen miesystävä (28 % tapauksista). Väkivaltainen seurustelusuhde voi sisältää samanlaisia piirteitä kuin parisuhdeväkivalta. Toiseksi ja kolmanneksi yleisimmät tekijäryhmät olivat tuttu tai naapuri sekä asiakas tai potilas (14 % väkivaltaa kokeneista kummassakin ryhmässä). Tekijöiden jakauma on samanlainen kuin vuonna 1997.

Fyysistä väkivaltaa tekivät erityisesti nykyiset ja entiset miesystävät, seksuaalisessa väkivallassa yleisin ryhmä olivat tuttu tai naapuri, uhkailua koettiin yleisimmin asiakkaan tai potilaan taholta.

10 Apuun turvautuminen

Väkivallan kohteeksi joutunut voi saada virallista tai epävirallista apua. Jälkimmäistä tarjoavat perhe, suku, ystävät ja muu lähiyhteisö. Virallista apua antavat ensi sijassa poliisi, terveys- ja sosiaalialan viranomaiset ja järjestöt. Epävirallista apua oli yleisimmin saatu ystäviltä.

Runasas kolmasosa (37 %) parisuhteen ulkopuolella tapahtuneen väkivallan kohteeksi joutuneista naisista oli käyttänyt yhteiskunnan tarjoamia tukipalveluja. Yleisin syy palvelun käyttämättä jättämiseen oli se, ettei sitä katsottu tarvittavan. Toiseksi tärkeimpänä syynä mainittiin teon vähäisyys, kolmantena häpeä. Häpeän voidaan tulkita tarkoittavan sitä, että naiset syyllistävät itseään. Viidennes terveyspalveluja ja kolmannes poliisin palveluja käyttäneistä naisista oli tyytymättömiä saamaansa palveluun. Näiltä tahoilta virallista apua haettiin yleisimmin parisuhteen ulkopuoliseen väkivaltaan. Tämäntyyppisen väkivallan satunnaisuus saattaa vaikuttaa siihen, ettei väkivaltaa kokeneille tarjottavia palveluja käytetty tai sitten palveluja ei tunneta.

Kolmasosa parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista ei ollut hakenut virallista apua.³ Tavallisimmin apua oli haettu poliisilta ja terveyskeskuksesta (runsaat 10 % parisuhdeväkivaltaa kokeneista), jossain määrin myös laki-asiain- tai oikeusaputoimistosta, perheneuvolasta, mielenterveystoimistosta ja

³ Todellisuudessa luku on suurempi, sillä moni oli jättänyt vastaamatta eri avuntarjoajien palvelua koskeviin kysymyksiin.

terapeutilta (5–6 %). Tyytyväisimpiä saamaansa palveluun olivat terveyskeskuksessa ja lakiasiainoimistossa käyneet. Kriittisimpiä olivat sosiaalivirastossa, perheneuvolassa ja poliisiin kanssa asioineet.

Parisuhdeväkivalta on sekä uhrille että viranomaisille hankala asia, ja työntekijät ottivat asian harvoin oma-aloitteisesti esille, vaikka asia heidän tehtäviinsä liittyisikin. Suomessa on viime vuosina käynnistetty projekteja, joissa on pyritty edistämään väkivallan puheeksi ottamista (esim. Perttu 2005). Tulosten perusteella näyttää siltä, että tätä tärkeää työtä on edelleen jatkettava paikallistasolla. On ilmeistä, että monet viranomaisten edustajat katsovat edelleen parisuhdeväkivallan yksityisasiaksi, johon he voivat puuttua vasta, kun aloite on tullut asiakkaalta. Lisäksi parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset saattavat haluta pitää tekijän omana tietonaan ja suojella väkivaltaista miestä viranomaisten väliintulolta.

11 Joka viides nainen kokenut sukupuolista häirintää

Vuonna 2005 selvitettiin naisten kokemuksia sukupuolisesta häirinnästä ja ahdistelusta samaan tapaan kuin vuonna 1997. Seksuaalista ahdistelua ja häirintää ei ole laskettu väkivallaksi tai uhkailuksi, vaikka tietyt häirinnän muodot saattavat sisältää fyysisen kontaktin. Sukupuoliseksi häirinnäksi ja ahdisteluksi määriteltiin miehen seksuaalinen käyttäytyminen, joka oli ei-toivottua, yksipuolista ja saattoi sisältää painostusta.

Sukupuolista häirintää ja ahdistelua olivat mm. asiattomat naisen vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvat huomautukset, kaksimieliset viisit tai loukkaaviksi koetut härskit puheet, lähentely, koskettelu tai suutelun yritys naisen tahtomatta. Nämä olivat yleisimmät sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun muodot sekä vuonna 2005 että 1997. Niistä kahden ensimmäisen osuus oli hieman lisääntynyt. Kaikkiaan häirintää oli kokenut 22 prosenttia vuonna 2005, 20 prosenttia vuonna 1997. Yleensä häiritsijä oli naiselle tuntematon.

Se, että sekä tuntemattoman tekemä seksuaalinen häirintä ja ahdistelu että muu tuntemattoman tekemä väkivalta ja uhkailu ovat lisääntyneet vuodesta 1997, voidaan ehkä tulkita kulttuurin seksualisoitumisen kielteisiksi lieveilmiöiksi (ks. Näre 2005). Toinen mahdollinen selitys on naisten lisääntynyt herkkyys tunnistaa seksuaalista häirintää.

12 Naisten kokema turvattomuus vähentynyt

Parisuhteen ulkopuolella tapahtuvan väkivallan ja seksuaalisen häirinnän hienoisesta lisääntymisestä huolimatta naisten kokema turvattomuus yksin iltaisin asuinalueella liikkussa ja huolestuneisuus tuntemattoman miehen tekemästä raiskauksesta on vähentynyt. Näin on tapahtunut yleisten uhritutkimustenkin tulosten mukaan. Huolestuneisuus rikoksen kohteeksi joutumisesta on Hannu Niemen (2006) mukaan luonteeltaan mielikuviin liittyvä kokemus, ei pelkkä omakohtainen riskiarvio, ja siihen vaikuttavat muiden muassa kaupungistumiskehitys, yhteiskunnan monikulttuuristuminen, taloudellinen tilanne, median rikosuutisointi ja -viihde ja turvallisuuden kohentamiseksi tehdyt toimenpiteet. Huolestuneisuus työpaikkaväkivallasta on sen sijaan hieman lisääntynyt.

Neljäs kyselyssä selvitetty turvattomuuden alue koski huolta joutumisesta puolison väkivallan kohteeksi. Kahdeksan prosenttia kaikista parisuhteessa olevista naisista oli huolissaan puolison tekemästä väkivallasta. Jos nainen oli kokenut vuoden aikana parisuhdeväkivaltaa, huolestuneiden osuus nousi 45 prosenttiin.

Yli 70 prosenttia naisista ilmoitti varautuneensa väkivaltaa vastaan jollain tavalla. Useimmiten kyse oli kuitenkin erilaisten puolustautumisvaihtoehtojen miettimisestä kuin konkreettisesta varustautumisesta: vain neljä prosenttia kertoi kantavansa mukanaan jotain esinettä itsepuolustusta varten. Kännykkä on kahdeksassa vuodessa yleistynyt kotitalouksissa; sekin lisäänee naisten turvallisuuden tunnetta.

13 Kansainvälinen vertailu vaikeaa

Kansainvälisiä vertailutietoja käytetään yleisesti benchmarking-pohjaisesti, jolloin katsotaan onko tilanne omassa maassa parempi tai huonompi kuin niissä maissa, joihin omaa maata halutaan verrata. Suomelle läheisimmän vertailukohteen tarjoavat Pohjoismaat, seuraavana tulevat muut pienet Länsi-Euroopan maat.

Ehkä paras väkivaltatilanteen kansainvälinen vertailukohde ovat väkivaltakuolemat. Ne tilastoidaan eri maissa verrattain yhtenäisellä tavalla.

Kuolemansyytilastojen perusteella naisten väkivaltakuolemat ovat Suomessa huomattavasti yleisempiä kuin muualla Länsi-Euroopassa.⁴ On vaikeasti selitettävissä miksi Suomessa naisten väkivaltakuolemat ovat yli kaksi kertaa yleisempiä kuin muissa Pohjoismaissa. Näyttää kuitenkin siltä, että

⁴ Sama pätee miesten väkivaltakuolemiin.

naisten väkivaltakuolemien määrä Suomessa olisi vähenemässä. Vuosina 2000–2004 kuoli väkivaltaan keskimäärin 39 naista, vuonna 2004 heitä oli 30. Kuolemansyytilastossa on vuodesta 1996 lähtien eroteltu puolison tai partnerin tekemä väkivalta. Vuosina 2000–2004 keskimäärin 17 naista kuoli parisuhdeväkivallan seurauksena. Myös parisuhdeväkivaltakuolemien trendi on laskeva.

Naisten väkivaltakuolemien vähetessä Suomessa ja niiden hiukan lisääntyessä muualla Länsi-Euroopassa (henkirikosten lisääntymisen taustalla arvioidaan Länsi-Euroopassa olevan siirtolaisyhteisöjen kasvun) erot Suomen ja muiden maiden välillä pienenevät. Henkirikosten määrä on vähentynyt myös miehillä. Vähenemisen taustalla saattavat olla väestön ikääntyminen ja elinolojen parantuminen. (Ks. Lehti & Kivivuori 2006.)

Eri maissa tehtyjen naisuhritutkimusten tulokset eivät ole vertailukelpoisia keskenään, koska yhteistä mittavälinettä ei ole käytetty. Yritys yhtenäistää naisiin kohdistuvan väkivallan surveypohjaista analyysia on kansainvälinen naisuhritutkimus (IVAWS), joka on vuoden 2006 alkuun mennessä tehty 11 maassa (Johnson ym. 2007). Suomi ei ole osallistunut tähän tutkimukseen.

Toinen kansainvälinen surveyinstrumentti on kansainvälinen rikosuhritutkimus (ICVS), joka on yleinen rikosuhritutkimus, ja perustuu pieniin maatoksiin. Tämän tutkimuksen viimeisimmät julkaistut tiedot ovat vuodelta 2000. Niiden mukaan naisiin kohdistunut fyysinen ja seksuaalinen väkivalta ja väkivallalla uhkailu on Englannissa ja Walesissa Suomea yleisempää, eikä ero Suomen ja Ruotsin välillä ole suuri. Etelä-Euroopan maissa naisiin kohdistuva väkivalta on kansainvälisen rikosuhritutkimuksen mukaan huomattavasti harvinaisempaa kuin Pohjois-Euroopassa (Heiskanen 2001).

Yhteenvetona voidaan todeta, että naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen yleistä, ja että sen ehkäisytyöllä on edessään pitkä työsaika. Kahdeksassa vuodessa eivät väkivalta ja uhkailu ole kokonaisuudessaan vähentyneet. Uusia uhkia saattavat aiheuttaa alkoholin lisääntyvä käyttö, syrjäytyminen eri muodoissaan ja kulttuurien väliset eroavuudet.

Lähteet

- Ekbrand, H. (2006). Separationer och mäns våld mot kvinnor. Göteborg Studies in Sociology N:o 28. Department of Sociology. Göteborg university.
- Finney, A. (2006). Domestic violence, sexual assault and stalking: findings from the 2004/05 British Crime Survey. Home Office Online Report 12/06.
- Heiskanen, M. (2001). Naisiin kohdistuva väkivalta yleisintä Argentiinassa ja Brasiiliassa, kuolemaan johtava Venäjällä. Tieto aika 10/2001, 8–13.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.
- Johnson, H. & Ollus, N. & Nevala, S. (2007). Violence Against Women: An International Perspective. New York: Springer. (painossa)
- Lehti, M & Kivivuori, J. (2006). Kuolemaan johtanut väkivalta. Teoksessa Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220. Helsinki: Hakapaino Oy, 13–41.
- Lundgren, E. & Heimer, G. & Westerlund, J. & Kalliokoski, A. (2001). Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning. Brottsoffermyndigheten. Uppsala Universitet. Åströms tryckeri Ab, Umeå.
- Niemi, H. (2006). Rikollisuuden pelko. Teoksessa Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220. Helsinki: Hakapaino Oy, 233–250.
- Näre, S. (2005). Julkisuudesta ja intimitetistä. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Perttu, S. (2005). Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:6. Helsinki.
- Savolainen, J. (2005). Naiset, perheväkivalta ja perhe-elämän rakennemuutos. Teoksessa Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (toim.) Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Helsinki: Hakapaino Oy, 89–102.
- Sirén, R. & Honkatukia, P. (toim.) (2005). Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Helsinki: Hakapaino Oy.

TIETOJENKERUU

Markku Heiskanen ja Minna Piispa

Miten tiedot kerättiin

Vuonna 1997 Naisen turvallisuus -tutkimuksen tiedot kerättiin postikyselynä. Menetelmä valittiin silloin muun muassa siksi, että sitä pidettiin soveltuvana arkaluonteisten kysymysten esittämiseen ja siksi, että koska tutkimus kattaa naisen koko aikaisemman elämän, kyselylomake tarjoaa mahdollisuuden palauttaa rauhassa mieleen etäisiä tapauksia. Pitkät kysymysluettelot, joita lomakkeella on runsaasti, toimivat paremmin kyselyssä kuin puhelimesta. Kustannuksilla oli lisäksi merkitystä menetelmän valintaan. Tiedonkeruumenetelmään liittyviä kysymyksiä on käsitelty yksityiskohtaisesti aikaisemmassa ”Usko, toivo, hakkaus” -raportissa (Heiskanen & Piispa 1998, 67–69). Edellisten syiden ja tulosten vertailtavuuden vuoksi tämän tutkimuksen tiedot kerättiin samalla tavalla.

Naisiin kohdistunutta väkivaltaa selvittävät tutkimukset ovat yleistyneet vuonna 1998 julkaistun Usko, toivo, hakkaus- tutkimuksen jälkeen (Euroopasta ks. Martinez & Schrötle 2006, naisuhritutkimusmenetelmien kehityksestä Walby 1999; Walby & Myhill 2001). Vain Ruotsissa on käytetty Suomen ohella postikyselymenetelmää.

Naisiin kohdistunutta väkivaltaa koskevaan tutkimukseen liittyy erityisongelmia erityisesti parisuhdeväkivallan arkaluonteisuuden vuoksi (ks. Heiskanen & Piispa 1998). Tämän ongelman huomioon ottamiseen on naisuhritutkimuksissa paneuduttu. Esimerkiksi Kanadan naisiin kohdistuneessa uhritutkimuksessa tähän seikkaan kiinnitettiin runsaasti huomiota. (Johnson 1996 ja 1997.) Postikysely on muita tietojenkeruumenetelmiä huonommassa asemassa siksi, että siinä haastattelija ei voi varmistaa, miten vastaajat ovat kokeneet arkaluonteiset kysymykset ja onko väkivaltakokemusten muistiin palauttaminen aiheuttanut heille ahdistavia tuntemuksia.

Kyselylomakkeen alussa olevassa saatekirjeessä kerrottiin aiheen arkaluonteisuudesta. Lisäksi sovimme yhteistyöstä Naisten Linjan kanssa. Lomakkeen lopussa oli sen yhteystiedot. Naisten Linja on maksuton, valtakunnallinen tuki- ja neuvontapuhelin, josta väkivaltaa kokeneet naiset voivat hakea apua. Kyselylomakkeen lopussa oli lisäksi internetlinkkejä lisätietojen hakemista varten.

Kyselylomake

Kyselylomakkeen muokkaamiseen osallistui asiantuntijaryhmä, johon osallistivat Helena Ewalds ja Pirkko Kiviaho sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, Heli Mustonen STAKESista, Kauko Aromaa ja Markku Heiskanen HEUNIsta, Leena Ruusuvaara Naisjärjestöjen Keskusliitosta, Minna Piispa, Jukka-Pekka Takala ja Saija Järvinen oikeusministeriöstä sekä Riina Nyberg ja Nelli Kiiänmaa Tilastokeskuksesta.

Kyselylomakkeen tekeminen oli työlästä, koska tutkimuksen rahoitus tuli eri tahoilta, joilla oli omat toivomuksensa tutkimuksen tietosisällöstä. Toisaalta haluttiin säilyttää vertailtavuus aikaisempaan tutkimukseen, toisaalta lisätä lomakkeelle uusia

kysymyksiä, joilla selvitettiin mm. ajassa tapahtuneita muutoksia kuten palvelujärjestelmän herkkyyttä tunnistaa naisiin kohdistunutta väkivaltaa. Lisäksi haluttiin kartoittaa aikaisempaa tarkemmin seksuaalisen ja fyysisen väkivallan eri muotoja.

Postikyselylomakkeen enimmäispituudeksi mainitaan usein 12–16 sivua. Uudessa kyselylomakkeessa oli 24 sivua (aikaisemmin 18 sivua). Lomakkeen pituus johtuu osin siitä, että siinä kysytään tietoja erilaisista väkivaltatilanteista ja erilaisista parisuhteista. Vertailtavuus ja uudet kysymykset kasvattivat lomaketta entisestään, vaikka joitain vuoden 1997 lomakkeen teemoja, kuten väkivallan kustannuksia ja erilleen muuttota koskevat kysymykset sekä raskauden aikaisen väkivallan erityiskysymys karsittiin kokonaan ja entisen miehen taustatietoja vähennettiin. Postikyselyssä kaikki kysymykset on kirjoitettava lomakkeelle, ja sellaiset kysymykset ohitetaan, jotka eivät koske vastaajaa. Vaikea hyppyrakenne on yksi lomakkeen täyttämistä vaikeuttanut tekijä.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miesten naisille tekemää väkivaltaa. Tämä lähtökohta jäsentää koko kyselylomaketta. Pääpaino tutkimuksessa on parisuhteessa tapahtuvan väkivallan kuvaamisella. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät eräät naisten kokeman väkivallan muodot kuten naisten naisille tekemä väkivalta.

Yksi sisällöllisesti hankala tiivistäminen lomakkeella oli tuntemattoman ja tutun (ei kuitenkaan avio- tai avopuolison) tekemän väkivallan yhdistäminen samaan kysymysryhmään. Uudessakaan kyselyssä ei tätä ongelmaa pystytty ratkaisemaan. Erottelu uhrille viimeksi sattuneesta väkivallanteosta tuntemattoman ja tutun tekemään tapaukseen voidaan tehdä. Tämän tiedon avulla ei kuitenkaan voida laatia tarkkaa arviota kummankaan ryhmän uhriksi joutumisten yleisyydestä.

Lomakkeen aihealueet valittiin vuonna 1997 seuraavista naisiin kohdistunutta väkivaltaa selvittäneistä tutkimuksista: Violence Against Women Survey. Questionnaire Package 1993, Violence Against Women Survey. Public Use Microdata File Documentation and User's Guide 1994 (Kanada), Violence and Threats of Violence Against Women in America 1996, Women's Safety Survey, 1996 (Uusi Seelanti), Women's Safety 1996. User Guide (Australia) sekä kotimaisista koko väestöön kohdistuneista uhritutkimuksista.

Otos ja vastanneet

Vastaajille lähetetty otos käsitti 7 213¹ suomen- ja ruotsin kielistä 18–74-vuotiasta naista (1.9.1931–31.8.1987 syntyneet). Otos poimittiin yksinkertaisella satunnaisotannalla palauttamatta Tilastokeskuksen Suomen väestön käsittävistä tietokannasta. Laitoksissa pysyvästi olevat rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle.

Tilastokeskus toteutti tiedonkeruun 27.9.2005–15.2.2006. Pitkä tietojen keruu-aika liittyy kyselytutkimuksen luonteeseen. Niille, jotka eivät ole vastanneet määräaikaan mennessä, lähetettiin kaksi kertaa uusi kyselylomake, joiden palauttamiseen oli jälleen varattava aikaa.

¹ Luovutuskieltotarkistuksen jälkeen otoksen alun perin 8 000 henkilöstä jäljelle jäi 7 213. Luovutuskieltotarkistus on Tilastokeskuksen menettelytapa, jonka tarkoituksena on se, ettei vastikään haastateltuja haastatella vähään aikaan uudestaan. Jos kaikki rekisteristä poimitut edeltävät otokset on valittu tarkasteltavasta ryhmästä satunnaisesti, menettelyllä ei ole vaikutusta uuden otannan edustavuuteen.

Kyselylomakkeiden ensimmäinen postitus tehtiin 27.9.2005. Vastaamisaikaa annettiin 20.10.2005 saakka. Kaikille otokseen valituille lähetettiin muistutus- ja kiitoskortti 4.10.2005.

Vastaamatta jättäneille lähetettiin uusi lomake 2.11.2005 ja vastaamisaikaa annettiin toisella kyselykierroksella 21.11.2005 saakka.

Niille, jotka eivät olleet joulukuun mennessä palauttaneet kyselyä, lähetettiin 4.1.2006 kolmas lomake. Kyselylomakkeita otettiin vastaan 5.2.2006 saakka. Tilastokeskus hoiti lomakkeiden vastaanoton, perustarkastuksen ja vastausten tallennuksen.

Hyväksytyjä vastauksia saatiin 4 464, joten vastaamisprosentti oli 62. Ennen toisen lomakkeen lähettämistä marraskuun alussa 46 % oli vastannut. Ennen kolmannen lomakkeen lähettämistä vastaamisosuus oli 58 %.

Vuoden 1997 kyselyssä vastaamisosuus oli korkeampi, 70 %. Yksi syy kadon kasvuun lienee kyselylomakkeen sivumäärän lisääntyminen.

Erityisesti nuorten naisten kohdalla kato oli huomattavasti suurempi kuin vuonna 1997 (eroa oli 16 prosenttiyksikköä). Vuoden 2005 kyselyssä 65–74-vuotiaiden naisten vastaamisosuus oli hivenen suurempi kuin vuonna 1997. Vastanneiden osuus eri ikäryhmissä vaihtelee uudessa kyselyssä vähemmän kuin vuonna 1997.

Erot eri alueilla asuvien ja suomen- ja ruotsinkielisten kadossa olivat melko pienet. Siviilisäädyn mukaan tarkasteltuina erot vastanneiden ryhmissä olivat sen sijaan suuret: avioliitossa olevista 66 %, eronneista 54 % vastasi kyselyyn. Tulos on tältä osin saman suuntainen kuin vuoden 1997 tutkimusaineistossa.

Taulukko 1 Tutkimuksen otos, vastanneet ja tietoon tulleet kadon syyt, 2005.

	N	%
Lähtöotos	7 213	100,0
Tietoon tullut ylipeitto	15	0,2
Lopullinen otos	7 198	100,0
Hyväksytyt lomakkeet	4 464	62,0
Kato	2 746	38,0
Tietoon tulleet kadon syyt, yhteensä	99	
- sairastunut tai vammautunut	17	
- muuttanut	9	
- tuntematon	6	
- palautti tyhjän tai sutatun lomakkeen	23	
- kieltäytyi	40	
- kielivaikeuksia (ei osaa suomea)	4	
Kadon syy ei tiedossa	2 647	

Taulukko 2 Otos, vastanneet ja vastausprosentti ikäryhmän, siviilisäädyn, kielen ja asuinalueen mukaan, 2005 ja vastausprosentti Usko, toivo, hakkaus -kyselyssä 1997

	Otos 2005	Vastanneet 2005	% 2005	Vastanneet % 1997
Yhteensä	7 198	4 464	62,0	70,3
<i>Ikäryhmä</i>				
18–24	812	489	60,2	76,1
25–34	1 196	748	62,5	70,8
35–44	1 358	774	57,0	69,8
45–54	1 489	898	60,3	69,1
55–64	1 445	951	65,8	71,5
65–74	898	592	65,9	64,9
Ei tietoa		12		
<i>Siviilisäätty</i>				
Avioliitossa	3 602	2 389	66,3	69,6
Naimaton	2 323	1 365	58,8	66,7
Eronnut	922	496	53,8	60,3
Leski	337	196	58,2	54,7
Asumuserossa	5	4	80,0	60,0
Ei tietoa	9	14		
<i>Kieli</i>				
Suomi	6 609	4 149	62,8	66,9
Ruotsi	375	232	61,9	70,4
Muu	214	71	33,2	40,2
Ei tietoa		12		
<i>Asuinkunta</i>				
Pääkaupunkiseutu	1 450	883	60,9	
Kaupunkimainen	3 218	1 970	61,2	
Taajaan asuttu	1 166	733	62,9	
Maaseutumainen	1 364	866	63,5	
Ei tietoa		12		
<i>Lääni</i>				
Etelä-Suomi	3 010	1 861	61,8	
Länsi-Suomi	2 509	1 578	62,9	
Itä-Suomi	792	483	61,0	
Oulu	630	370	58,7	
Lappi	232	147	63,4	
Ahvenanmaa	25	13	52,0	
Ei tietoa		12		

Painotus

Kadosta aiheutuvaa harhaa voidaan pienentää kalibroimalla otoksen painot siten, että painoilla saadaan virheettä estimoitua tunnetut perusjoukon jakaumat, esimerkiksi ikä- ja aluejakauma. Kalibroinnin arvioidaan vähentävän otoksen satunnaisuudesta aiheutuvaa epätarkkuutta; kun tunnetut jakaumat estimoituvat virheettä, olete-

taan harhan pienenevän myös varsinaisen kiinnostuksen kohteena olevien jakaumien estimoinnissa, joita koskevia vertailutietoja ei ole.

Naisuhritutkimuksen painot kalibroidiin iän (ensimmäinen ikäryhmä 18–24, muut viiden vuoden välein), maakunnan, tilastollisen kuntaryhmän (maaseutumaiset kunnat, taajaan asutut kunnat, kaupunkimaiset kunnat), kielen (suomi, ruotsi, muu) ja siviilisäädyn (naimaton, naimisissa tai rekisteröity parisuhde, eronnut tai asumuserossa, leski, muu) mukaan.

Tutkimusaineistossa on kahdet painokertoimet: tulokset otoksen tasolle (n=4 464) sekä koko 18–74-vuotiaista naisväestöä edustavat painokertoimet (N=1 844 000). Jälkimmäisiä voidaan käyttää esimerkiksi arvioitaessa 18–74-vuotiaiden väkivallan uhriksi joutuneiden naisten lukumäärää Suomessa.

Tulosten yleistäminen

Kyselymenetelmän käyttäminen tarkoittaa sitä, että vain osa suomalaisista aikuisista naisista on haastateltu eikä otos vastaa tarkalleen koko vastaavaa väestöä. Tämän vuoksi tuloksissa esiintyy satunnaisvaihtelua, jonka suuruus voidaan arvioida taulukon 3 luottamusvälitaulukon avulla.

Taulukko 3 Luottamusvälilaskelma prosentiosuuksille (95%:n todennäköisyys)

Tulos %	Otoksen tai ryhmän suuruus					
	100	200	500	1000	2000	5000
10 tai 90	5,9	4,2	2,6	1,9	1,3	0,8
20 tai 80	7,8	5,5	3,5	2,5	1,8	1,1
30 tai 70	9,0	6,4	4,0	2,8	2,0	1,3
40 tai 60	9,6	6,8	4,3	3,0	2,1	1,4
50	9,8	6,9	4,4	3,1	2,2	1,4

Esimerkki: 47 % vastanneista naisista kertoi joutuneensa joskus elämässään jonkinlaisen fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai väkivallalla uhkailun kohteeksi. Otos käsittää tässä esimerkissä kaikki vastanneet eli 5 000 (otoskokoa 4 644 lähinnä oleva luku) taulukossa 3. Luottamusvälin puolikas on tällöin 95 % todennäköisyydellä 1,4 %-yksikköä. Tämä luku vähennetään 47 prosentista luottamusvälin alarajan saamiseksi ja vastaavasti lisätään 47 prosenttiin luottamusvälin ylärajan määrittämiseksi eli 95 %:n todennäköisyydellä väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten määrä väestössä on välillä 45,6–48,4 %.

Satunnaisvaihtelun lisäksi virhettä tuloksiin syntyy systemaattisen vaihtelun seurauksena. Tällaista virhettä voi syntyä salailun, muistamattomuuden tai huonosti muotoiltujen kysymysten vuoksi. Systemaattisen harhan määrää voidaan joidenkin kysymysten kohdalla periaatteessa arvioida muista lähteistä saadun tiedon avulla. Käytännössä systemaattisen virheen arviointi on tutkimusaineiston sisältä käsin vaikeaa.

Yksi nimenomaan kyselyjen tuloksiin virhettä aiheuttava tekijä on osittaiskato, mikä tarkoittaa sitä, että vaikka kyselylomake on pääosin täytetty ja palautettu, osaan kysymyksistä ei ole vastattu. Jonkin verran osittaiskatoa on aiheutunut lomakkeen vaikean rakenteen ja pituuden vuoksi, mutta myös muista syistä; tapauksesta saatetaan haluta kertoa jotain, muttei kaikkea. Osittaiskatoa voi aiheuttaa lisäksi

kyselylomakkeen strukturoitu, ennalta määrätty kysymys- ja vastausmuoto, joka ei välttämättä aina sovi kaikkien vastanneiden tilanteeseen.

Lähteet

- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus Oikeus 1998:12 / Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Johnson H. (1997). Att forska våld mot kvinnor. En kanadensisk offerundersökning. Julkaisussa Olsson M. ja Wiklund G.: Våld mot kvinnor. BRÅ-rapport 1997:2. Printus: Stockholm.
- Johnson, H. (1996). Dangerous Domains. Violence Against Women in Canada. Nelson Canada: Canada.
- Violence Against Women Survey. Questionnaire Package, 1993. Statistics Canada.
- Violence Against Women Survey. Public Use Microdata File Documentation and User's Guide, 1994, Statistics Canada.
- Violence and Threats of Violence Against Women in America, 1996, Female Questionnaire. Moniste.
- Women's Safety. User Guide 1996 (T. J. Skinner). Australian Bureau of Statistics.
- Women's Safety Survey, 1996, Uudessa Seelannissa tehdyn haastattelun lomake, moniste.
- Walby S. & Myhill, A. (2001). New survey methodologies in researching violence against women. British Journal of Criminology Vol. 41, 502–522.

Arvoisa vastaanottaja

Tilastokeskus tekee kyselyn naisten turvallisuudesta. Vastaavanlainen kysely on tehty vuonna 1997. Sinut on poimittu 7000 henkilön otokseen satunnaisesti Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta. Otokseen poimitut ovat 18-74 -vuotiaita Suomessa asuvia naisia. Tutkimuksen tilaajia ovat oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä sisäasiainministeriö.

Toivomme sinun täyttävän kyselylomakkeen ja palauttavan sen 20.10.2005 mennessä oheisessa kirjekuoressa Tilastokeskukseen. Palautuskuoren postimaksu on maksettu. Tutustu seuraavalla sivulla oleviin täyttöohjeisiin ennen vastaamista.

Älä pelästy kyselylomakkeen pituutta. Lomake on useimmille vastaajille paljon lyhyempi kuin miltä se näyttää, sillä osa kysymyksistä ei koske kaikkia vastaajia.

Pyydämme sinua vastaamaan, vaikka lomakkeella kysyttävät asiat voivat palauttaa mieleen kipeitä muistoja. Vastaathan myös siinä tapauksessa, että monet kysymykset eivät liity läheisesti omaan elämääsi. Sinun vastauksesi on tärkeä pyrkiesämme arvioimaan erilaisten ilmiöiden mittasuhteita. Emme voi tilastollisista syistä korvata otokseen valittua toisella henkilöllä.

Tilastokeskus käsittelee vastauksesi luottamuksellisesti. Lomakkeet on numeroitu vain siksi, että tiedämme, olemmeko saaneet vastauksesi. Kaikki yksittäisen vastaajan tunnistamisen mahdollistavat tiedot hävitetään Tilastokeskuksessa tutkimuksen tiedonkeruun päätyttyä. Vasta sen jälkeen aineisto luovutetaan tilaajien käyttöön. Tulokset julkaistaan vuoden 2006 aikana tutkimusraportteina ja tilastotaulukoina, joista kyselyyn vastanneen henkilön vastauksia ei voi tunnistaa.

Jos sinulla on kysyttävää tai haluat muuten keskustella tutkimuksen sisällöstä, lisätietoja antaa oikeusministeriössä erikoissuunnittelija Minna Piispa, puh. (09)1606 8110. Tutkimuksen tiedonkeruusta voit kysyä Tilastokeskuksen tutkija Nelli Kiiänmaalta, puh. (09) 1734 2971.

Etukäteen avustasi kiittäen

Tilastokeskus

Jussi Simpura
tilastajohtaja, dosentti

Vastaamisohjeet:

Vastaukset merkitään rengastamalla sopivaa vaihtoehtoa edustava numero tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan. Rengasta se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa sinun tilannetta-
si tai käsityksiäsi. Valitse kustakin kohdasta vain yksi vastausvaihtoehto, ellei toisin pyydetä.

Jos kysymykseen sisältyy useampia osia (a, b, c jne.), vastaa jokaiseen niistä erikseen, mutta valitse kussakin kohdassa vain yksi vaihtoehto.

Esimerkki:

Onko sinulla kodin ulkopuolella läheinen ihminen, jonka kanssa voit keskustella täysin luottamuksellisesti:

	Kyllä	Ei
a) Terveysteen liittyvistä ongelmista?	①	2
b) Parisuhteeseen liittyvistä ongelmista?	1	②
c) Muista ihmissuhdeongelmista?	①	2
d) Seksuaalisuuteen liittyvistä ongelmista?	1	②

Jos ympyröimäsi vaihtoehdon jäljessä pyydetään siirtymään johonkin tiettyyn kysymykseen, siirry suoraan numeron osoittamaan kysymykseen ja ohita väliin jäävät kysymykset.

Lomakkeella on myös tummennetulla pohjalla olevia ohjeita, joiden avulla ohitetaan laajempia kysymysryhmiä.

Tarkasta lopuksi, että olet vastannut kaikkiin sinua koskeviin kysymyksiin.

Palauta täytetty lomake oheisessa palautuskuoressa Tilastokeskukseen.

NAISEN TURVALLISUUS 2005

Tässä tutkimuksessa tarkoitamme kotitaloudella henkilöitä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai muuten käyttävät tulojaan yhdessä.

1. Kuinka monta henkilöä kuuluu kotitalouteesi (sinut mukaan lukien)?

_____ henkilöä

2. Keitä kotitalouteesi kuuluu itsesi lisäksi? (Voit valita useita vaihtoehtoja.)

Aviopuoliso	1
Avopuoliso	2
Puolison kanssa yhteisiä lapsia	3
Muita omia lapsia	4
Puolison muita lapsia	5
Omat tai puolison vanhemmat	6
Muita henkilöitä	7
Asun yksin	8

3. Jos kanssasi asuu lapsia, kuinka monta?

Lukumäärä

- a) 0 - 6-vuotiaita lapsia?
- b) 7 - 14-vuotiaita lapsia?
- c) 15 vuotta täyttäneitä lapsia?

4. Oletko suorittanut: (Merkitse korkein koulutustaso.)

ylioppilastutkinnon,	1
perus-, keski- tai kansalaiskoulun,	2
kansakoulun, peruskoulun ala-asteen tai osan keskikoulua,	3
vähemmän kuin peruskoulun ala-asteen tai kansakoulun?	4

5. Oletko suorittanut: (Merkitse korkein koulutustaso.)

ammattikoulututkinnon,	1
ammattillisen opistotutkinnon,	2
ammattikorkeakoulututkinnon,	3
korkeakoulututkinnon?	4
ei mitään näistä	5

6. Oletko nykyisin:

palkansaaja kokopäivätyössä (vähintään 35 tuntia viikossa),	1
palkansaaja osapäivätyössä (alle 35 tuntia viikossa),	2
maatalousyrittäjä,	3
muu yrittäjä,	4
äitiyslomalla tai hoitovapaalla,	5
työtön tai lomautettu,	6
eläkkeellä,	7
opiskelija,	8
hoidat kotia?	9
muu, mikä?	10

7. Mikä on nykyinen tai viimeisin ammattiasemasi?

Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	1
Muu ylempi toimihenkilö.....	2
Esimiesasemassa oleva alempi toimihenkilö.....	3
Muu alempi toimihenkilö	4
Työntekijä.....	5
Yrittäjä.....	6
Muu ammattiasema, mikä?	7

8. Minä vuonna olet syntynyt?

vuonna 19_____

9. Kuinka suuret ovat keskimääräiset bruttotulosi kuukaudessa? (Kaikki ansiotulot, tulonsiirrot ja tuet veroja ja muita kuluja vähentämättä.)

Alle 250 euroa.....	1
250 - 499 euroa.....	2
500 - 999 euroa.....	3
1000 - 1499 euroa.....	4
1500 - 1999 euroa.....	5
2000 - 2499 euroa.....	6
2500 - 2999 euroa.....	7
3000 - 3999 euroa.....	8
4000 euroa tai enemmän	9

10. Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa tämänhetkistä terveydentilaasi?

Erittäin hyvä	1
Hyvä.....	2
Keskinkertainen	3
Huono	4
Erittäin huono.....	5

11. Onko sinulla ollut viimeksi kuluneen kuukauden aikana seuraavia vaivoja:

	Ei lainkaan	Jonkin verran	Paljon
a) Päänsärkyä?.....	1	2	3
b) Toistuvaa särkyä muualla kehossa?.....	1	2	3
c) Vatsavaivoja?.....	1	2	3
d) Jäsenten puutumista tai niiden voimattomuutta?.....	1	2	3
e) Sydämen tykytystä tai epäsäännöllistä lyöntiä?.....	1	2	3
f) Pahoinvointia tai oksentelua?	1	2	3
g) Huimausta?.....	1	2	3
h) Käsien vapinaa?	1	2	3
i) Runsasta hikoilua ilman ruumiillista ponnistelua?	1	2	3

12. Onko sinulla ollut viimeksi kuluneen kuukauden aikana seuraavia oireita:

	Ei lainkaan	Jonkin verran	Paljon
a) Ylirasittuneisuutta?	1	2	3
b) Muistin tai keskittymiskyvyn heikkenemistä?	1	2	3
c) Voimattomuutta tai väsymistä?	1	2	3
d) Unettomuutta?	1	2	3
e) Hermostuneisuutta tai jännittyneisyyttä?	1	2	3
f) Ärtynoisyyttä?	1	2	3
g) Alakuloisuutta tai masentuneisuutta?	1	2	3
h) Aloittekyvyttömyyttä tai päättämättömyyttä?	1	2	3
i) Tunne siitä, että kaikki käy yli voimien?	1	2	3

13. Oletko viimeksi kuluneen kuukauden aikana joutunut käyttämään:

	Kyllä	En
a) Unilääkkeitä?	1	2
b) Rauhoittavia lääkkeitä?	1	2
c) Mielialalääkkeitä (masennuslääkkeitä)?	1	2

14. Kuinka usein harrastat seuraavia vapaa-ajan toimintoja?

	Viikottain	Harvemmin kuin viikottain mutta vähintään kerran kuussa	Satun- naisesti	En lain- kaan
a) Kyläilen sukulaisten, ystävien tai tuttavien luona?	1	2	3	4
b) Osallistun järjestötoimintaan, vapaaehtoistyöhön tai muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan?	1	2	3	4
c) Käyn kulttuuri- tai viihdetilaisuuksissa esim. taidenäyttelyssä, elokuvissa, teatterissa, konserteissa tms.?	1	2	3	4
d) Käyn ravintolassa, diskossa, tansseissa tai ystävien kanssa ulkona?	1	2	3	4
e) Opiskelen (työväenopistossa tms.) tai harrastan muuta (esim. musiikkia tai kuvataidetta) kodin ulkopuolella?	1	2	3	4
f) Liikun, urheilen tai kuntoilen?	1	2	3	4

15. Onko sinulla kodin ulkopuolella läheinen ihminen, jonka kanssa voit keskustella täysin luottamuksellisesti:

	Kyllä	Ei
a) Terveysteen liittyvistä ongelmista?	1	2
b) Parisuhteeseen liittyvistä ongelmista?	1	2
c) Muista ihmissuhdeongelmista?	1	2
d) Seksuaalisuuteen liittyvistä ongelmista?	1	2

16. Kuinka usein käytät olutta, viiniä tai muita alkoholijuomia?

En koskaan.....	1
En lainkaan viimeisen vuoden aikana	2
Joitain kertoja vuodessa	3
Kerran parissa kuukaudessa	4
Kerran tai pari kertaa kuukaudessa.....	5
Kerran tai pari kertaa viikossa	6
Useammin	7
En osaa sanoa	8

17. Kuinka usein käytät alkoholia niin, että tunnet olevasi humalassa?

En koskaan.....	1
En lainkaan viimeisen vuoden aikana	2
Joitain kertoja vuodessa	3
Kerran parissa kuukaudessa	4
Kerran tai pari kertaa kuukaudessa.....	5
Kerran tai pari kertaa viikossa	6
Useammin	7
En osaa sanoa	8

Monet ovat joskus huolissaan väkivallan kohteeksi joutumisesta.
Kysymme seuraavassa eräistä arkielämän tilanteista. Miten koet nämä tilanteet?

18. Kun kävelet asuinalueellasi yksin illalla tai yöllä, oletko turvallisuudestasi:

Erittäin huolestunut.....	1
Jonkin verran huolestunut	2
En lainkaan huolestunut	3
En kävele yksin illalla tai yöllä	4
En osaa sanoa	5

19. Miten huolissasi olet siitä, että tuntematon mies raiskaa sinut?

Erittäin huolestunut	1
Jonkin verran huolestunut.....	2
En lainkaan huolestunut.....	3
En osaa sanoa	4

20. Miten huolissasi olet siitä, että puolisoasi käyttää väkivaltaa sinua kohtaan?

Erittäin huolestunut	1
Jonkin verran huolestunut.....	2
En lainkaan huolestunut.....	3
Ei puolisoa	4
En osaa sanoa	5

21. Miten huolissasi olet väkivallan kohteeksi joutumisesta työssäsi?

Erittäin huolestunut	1
Jonkin verran huolestunut.....	2
En lainkaan huolestunut.....	3
En ole työssä	4
En joudu muiden ihmisten kanssa tekemisiin työssäni.....	5

22. Oletko varautunut väkivaltatilanteisiin:

	Kyllä	En
a) pitämällä mukanas joutain esinettä itsepuolustusta varten?.....	1	2
b) pitämällä mukanas joutain esinettä avun hälyttämistä varten?.....	1	2
c) miettimällä miten toimisit väkivaltatilanteessa?.....	1	2
d) käymällä itsepuolustuskurssin?	1	2

Sukupuolisella häirinnällä ja ahdistelulla tarkoitamme tässä sellaista miehen seksuaalista käyttäytymistä, joka on ei-toivottua, yksipuolista ja saattaa sisältää painostusta.

23. Seuraavassa luettelemme eräitä sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun muotoja. Onko 15 vuotta täytettyäsi joku tuttu tai tuntematon mies (ei kuitenkaan nykyinen avio- tai avopuoliso):

	Kyllä	Ei
a) soittanut sinulle säädöttömiä puhelinsoittoja:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
b) paljastanut itsensä epäsiiveillisesti sinulle:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
c) esittänyt asiattomia vartaloosi tai seksuaalisuuteesi kohdistuneita huomautuksia:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
d) esittänyt sinulle kaksimielisiä vitsejä tai puhunut härskejä tavalla, jonka olet kokenut loukkaavaksi:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
e) ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
f) lähennellyt, koskettanut tai yrittänyt suudella sinua tahtomattasi:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
g) seurannut sinua niin, että olet pelännyt:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
h) antanut ymmärtää, että työllesi tai opinnoillesi on haitaksi, ellet suostu seksuaaliseen kanssakäymiseen hänen kanssaan:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2

Jos sinulle ei ole koskaan tapahtunut mitään kysymyksessä 23 mainittua asiaa,
—> siirry kysymykseen 27.

24. Mikä kysymyksessä 23 mainituista sinulle tapahtuneista sukupuolisen häirinnän muodoista oli mielestäsi vakavin?
(Ympyröi tätä kohtaa vastaava kirjain.)

a b c d e f g h

25. Oliko tässä vakavimmassa tapauksessa sinua sukupuolisesti häirinnyt tai ahdistellut mies (miehet):

Työtoveri.....	1
Esimies tai opettaja	2
Muu työtehtävässään ollut henkilö, ammatti? _____ ..	3
Asiakas tai potilas	4
Vuokraisäntä	5
Perheenjäsen, kuka?	6
Muu sukulainen	7
Entinen puoliso tai miesystävä	8
Ystävä tai opiskelutoveri.....	9
Tuttu tai naapuri	10
Tuntematon	11
Muu, kuka?	12

26. Aiheuttiko tämä vakavin sukupuolinen häirintä:

	Kyllä	Ei
a) pelkotiloja?	1	2
b) häpeää?	1	2
c) syyllisyyttä?	1	2
d) vihaa?	1	2
e) masennusta?	1	2
f) turtumusta?	1	2
g) itsetunnon heikkenemistä?	1	2
h) univaikeuksia tai painajaisia?	1	2
i) keskittymisvaikeuksia?	1	2
j) vaikeuksia miessuhteissa?	1	2
k) vaikeuksia töissä tai opiskelussa?	1	2
l) muita ongelmia, mitä?	1	2

Väkivallalla tarkoitamme tässä kyselyssä mitä tahansa tapahtumaa, missä joku mies on käyttänyt, yrittänyt käyttää tai uhannut käyttää sinua kohtaan fyysisistä tai seksuaalista väkivaltaa.

27. Onko 15 vuotta täytettyäsi joku tuttu tai tuntematon mies (ei kuitenkaan nykyinen tai entinen avio- tai avomies) käyttäytynyt sinua kohtaan väkivaltaisesti, kuten:

	Kyllä	Ei
a) uhannut puhelimessa, kirjeessä, sähköposti- tai tekstiviestissä vahingoittaa sinua fyysisesti:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
b) uhannut kasvokkain vahingoittaa sinua fyysisesti:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
c) estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai tönninyt sinua:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
d) käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
e) käyttäytynyt sellaisella tavalla, jonka olet kokenut seksuaalisesti uhkaavaksi:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
f) yrittänyt pakottaa sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
g) pakottanut sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
h) ollut tai yrittänyt olla kanssasi seksuaalisessa kanssakäymisessä, kun et pystynyt kieltäytymään, esimerkiksi kun nukuit tai olit sammunut, tajuton tai sekavassa tilassa:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2

Jos sinulle ei ole koskaan tapahtunut mitään kysymyksessä 27 mainittua väkivaltaa,
 —> siirry kysymykseen 51.

28. Kuinka monta kertaa olet joutunut tällaisten kysymyksessä 27 mainittujen väkivallantekojen kohteeksi?

a) Viimeisten 12 kuukauden aikana:	b) Aikaisemmin:
kerran	kerran.....
kaksi tai kolme kertaa	kaksi tai kolme kertaa
neljä - kymmenen kertaa.....	neljä - kymmenen kertaa.....
useammin.....	useammin
en kertaakaan	en kertaakaan

29. Mikä kysymyksessä 27 mainituista väkivallan muodoista oli viimeksi kyseessä?
 (Ympyröi tätä kohtaa vastaava kirjain.)

a b c d e f g h

30. Minä vuonna tämä viimeinen väkivallanteko tapahtui?

vuonna _____

31. Ilmoititko tästä viimeisestä väkivallatapauksesta poliisille?

Kyllä	1
En, mutta se tuli muuten poliisin tietoon	2
En.....	3

32. Mikä kysymyksessä 27 mainituista kokemistasi väkivallan muodoista oli vakavin?

(Ympyröi tätä kohtaa vastaava kirjain.)

a b c d e f g h

33. Minä vuonna tämä vakavin väkivallanteko tapahtui?

vuonna _____

34. Oliko tässä vakavimmassa väkivallanteossa tekijänä (tekijöinä):

Työtoveri.....	1
Esimies tai opettaja	2
Asiakas tai potilas	3
Vuokraisäntä	4
Miesystävä tai entinen miesystävä	5
Isä tai isäpuoli	6
Veli tai velipuoli.....	7
Oma poika	8
Muu sukulainen	9
Oppilas	10
Lääkäri tai terapeutti.....	11
Poliisi.....	12
Seurakunnan työntekijä.....	13
Ystävä tai opiskelutoveri.....	14
Tuttu tai naapuri	15
Tuntematon	16
Muu, kuka?	17

35. Missä kyseinen väkivalta tapahtui?

Omassa asunnossani.....	1
Jossain muussa asunnossa	2
Asuintalon pihalla tai porraskäytävässä	3
Koulussa, työpaikalla.....	4
Baarissa, ravintolassa, tanssipaikalla	5
Yksityisautossa.....	6
Julkisessa liikennevälineessä	7
Mualla sisällä.....	8
Kadulla, torilla tai muulla julkisella paikalla	9
Puistossa, metsässä	10
Mualla ulkona	11

36. Tapahtuiko tämä vakavin väkivallanteko Suomessa vai ulkomailla?

Suomessa, asuinpaikkakunnallani	1
Suomessa, muualla.....	2
Ulkomailla, tekijä suomalainen mies	3
Ulkomailla, tekijä ulkomaalainen mies	4

37. Oliko väkivallan tekijä alkoholin, huumeiden tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen?

Kyllä.....	1
Ei	2
En osaa sanoa	3

38. Olitko itse alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen, kun tämä väkivallanteko tapahtui?

Kyllä.....	1
En	2
En osaa sanoa	3

39. Kerro vielä lyhyesti, mitä silloin tapahtui ja miten selvisit tilanteesta?

40. Puhuitko vakavimmasta (kysymyksen 32) tapauksesta seuraavien henkilöiden kanssa?

	Kyllä	En
a) Puolison	1	2
b) Muun perheenjäsenen	1	2
c) Muun sukulaisen	1	2
d) Ystävän	1	2
e) Naapurin	1	2
f) Työtoverin	1	2
g) Muun henkilön, kenen?	1	2

41. Miten tämä vakavin väkivallanteko vaikutti sinuun? Aiheuttiko se:

	Kyllä	Ei
a) pelkotiloja?	1	2
b) häpeää?	1	2
c) syyllisyyttä?	1	2
d) vihaa?	1	2
e) masennusta?	1	2
f) turtumusta?	1	2
g) itsetunnon heikkenemistä?	1	2
h) univaikeuksia tai painajaisia?	1	2
i) keskittymisvaikeuksia?	1	2
j) vaikeuksia miessuhteissa?	1	2
k) vaikeuksia gynekologisissa tutkimuksissa?	1	2
l) vaikeuksia töissä tai opiskelussa?	1	2
m) muita ongelmia, mitä?	1	2

42. Haitko tämän väkivallatapauksen takia apua seuraavilta tahoilta ja olitko tyytyväinen saamaasi apuun?

	En hakenut	Kyllä, olin tyytyväinen	Kyllä, olin tyytymätön
a) Poliisi	1	2	3
b) Sosiaalivirasto	1	2	3
c) Lakiasia- tai oikeusaputoimisto	1	2	3
d) Terapia	1	2	3
e) Kriisipuhelin	1	2	3
f) Naisten keskustelu- ja tukiryhmät	1	2	3
g) Terveyskeskus tai lääkäri	1	2	3
h) Mielenterveystoimisto	1	2	3
i) A-klinikka	1	2	3
j) Seurakunta	1	2	3
k) Muu, mikä?	1	2	3

Mikäli vastasit johonkin kohtaan 2 tai 3 (hait apua), → siirry kysymykseen 44.

43. Ellet hakenut kysymyksessä 42 mainituilta tahoilta apua, mitkä olivat tärkeimmät syyt?

1. En tiennyt, mistä hakea apua
2. Palveluja ei ollut saatavilla
3. Apua antaviin tahoihin oli pitkät jonot
4. Tapaus tuntui liian vähäiseltä
5. Häpesin
6. Kukaan ei olisi uskonut minua
7. Pelkäsin kosta
8. En katsonut tarvitsevani apua
9. Muu syy, mikä?

Merkitse tärkein, toiseksi tärkein ja kolmanneksi tärkein syy alla oleville viivoille:

Tärkein: _____ Toiseksi tärkein: _____ Kolmanneksi tärkein: _____

44. Aiheutuiko väkivallanteosta fyysisiä vammoja?

(Voit valita yhden tai useamman kohdan ympäröimällä sopivat numerot.)

Ei fyysisiä vammoja.....	1
Mustelma, ruhje.....	2
Haava.....	3
Venähdys, revähdys tai sijoiltaanmeno.....	4
Luunmurtuma.....	5
Hammasvamma.....	6
Keskenmeno.....	7
Sisäinen vamma.....	8
Aivotärähdys.....	9
Muu vamma, mikä?	10

45. Hakeuduitko hoitoon vammojesi vuoksi?

En, sillä väkivallanteko oli niin lievä.....	1	→ Siirry kysymykseen 47.
En, mutta olisi pitänyt.....	2	→ Siirry kysymykseen 47.
Kävin lääkärissä tai terveydenhoitajan luona, mutta en joutunut sairaalaan.....	3	
Jouduin sairaalaan.....	4	

46. Esiintyikö hoidossa seuraavia ongelmia?

	Kyllä	Ei
a) En kokenut saavani riittävän hyvää hoitoa.....	1	2
b) Henkilökunta vähätteli tai ei ollut riittävän kiinnostunut tapauksestani.....	1	2
c) Henkilökunta ei kohdellut minua asiallisesti.....	1	2
d) En saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista.....	1	2
e) Muu ongelma, mikä?	1	2

47. Ilmoititko tästä vakavimmasta väkivaltatapauksesta poliisille?

Kyllä.....	1	
En, mutta se tuli muuten poliisin tietoon.....	2	
En.....	3	→ Siirry kysymykseen 51.

48. Jos tapaus eteni poliisitutkintaan tai oikeudenkäyntiin, oliko sinulla tukihenkilö tai oikeudellinen avustaja (esim. asianajaja):

	Kyllä	Ei	Ei poliisitutkintaa/ oikeudenkäyntiä
a) poliisitutkinnassa?.....	1	2	3
b) oikeudenkäynnissä?.....	1	2	3

49. Esiintyikö poliisin toiminnassa seuraavia ongelmia:

	Kyllä	Ei
a) poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi.....	1	2
b) poliisi vähätteli tai ei ollut kiinnostunut tapauksestani.....	1	2
c) poliisi kohteli minua epäasiallisesti.....	1	2
d) poliisi syyllisti minua tapauksesta.....	1	2
e) en saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista.....	1	2
f) muu ongelma, mikä?	1	2

→ Siirry kysymykseen 51.

50. Mitkä olivat tärkeimmät syyt, ettet ilmoittanut tapauksesta poliisille?

1. Pelkäsin syyllistämistä
2. Pelkäsin kosta
3. Halusin unohtaa tapahtuman
4. En uskonut, että poliisi pystyy tekemään mitään
5. En pitänyt tapausta riittävän vakavana
6. Häpesin tai syytin itseäni
7. Kukaan ei olisi uskonut minua
8. Asia sovittiin
9. En halunnut, että poliisi puuttuu asiaan
10. Muu syy, mikä? _____
11. En osaa sanoa

Merkitse tärkein, toiseksi tärkein ja kolmanneksi tärkein syy alla oleville viivoille:

Tärkein: _____ Toiseksi tärkein: _____ Kolmanneksi tärkein: _____

Seuraavassa on eräitä kysymyksiä avio- tai avoliitosta.

51. Oletko tällä hetkellä:

naimaton,	1
avio- tai avoliitossa, asun puolison kanssa,	2
avoliitossa, asumme erillään,	3
eronnut,	4
leski?	5

52. Kuinka monta kertaa olet ollut avio- tai avoliitossa (mukaan lukien nykyinen)?

En ole ollut avio- tai avoliitossa	0
Kerran	1
Kaksi	2
Kolme tai useammin	3

Jos et ole parhaillaan avio- tai avoliitossa, mutta olet ollut, siirry kysymykseen 70.

Jos et ole koskaan ollut avio- tai avoliitossa, siirry kysymykseen 109.

53. Kuinka kauan olet ollut nykyisessä avio- tai avoliitossa?

_____ vuotta _____ kuukautta

54. Minä vuonna avio- tai avomiehesi on syntynyt?

vuonna 19_____

55. Millainen on suhteesi nykyiseen avio- tai avopuolisoosi?

Erittäin hyvä	1
Hyvä	2
Tyydyttävä	3
Huono	4
Erittäin huono	5

56. Onko avio- tai avomiehesi tällä hetkellä:

palkansaaja kokopäivätyössä (vähintään 35 tuntia viikossa),..	1
palkansaaja osapäivätyössä (alle 35 tuntia viikossa),.....	2
maatalousyrittäjä,	3
muu yrittäjä,.....	4
vanhempainlomalla tai hoitovapaalla,	5
työtön tai lomautettu,	6
eläkkeellä,	7
opiskelija,	8
hoitaa kotia?	9
muu, mikä? _____	10

57. Mikä on avio- tai avomiehesi nykyinen tai viimeisin ammattiasema?

Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö.....	1
Muu ylempi toimihenkilö	2
Esimiesasemassa oleva alempi toimihenkilö	3
Muu alempi toimihenkilö	4
Työntekijä	5
Yrittäjä	6
Muu ammattiasema, mikä? _____	7

58. Onko avio- tai avomiehesi suorittanut: (Merkitse korkein koulutustaso.)

ammattikoulututkinnon,	1
ammattillisen opistotutkinnon,	2
ammattikorkeakoulututkinnon,	3
korkeakoulututkinnon?	4
ei mitään näistä	5

59. Kuinka usein avio- tai avomiehesi käyttää alkoholia niin, että hän on humalassa?

Ei koskaan.....	1
Ei lainkaan viimeisen vuoden aikana	2
Joitain kertoja vuodessa.....	3
Kerran parissa kuukaudessa.....	4
Kerran tai pari kertaa kuukaudessa.....	5
Kerran tai pari kertaa viikossa	6
Useammin	7
En osaa sanoa	8

60. Seuraavassa on ominaisuuksia, joilla naiset voivat kuvailla avio- tai avomiestään. Kuvaavatko nämä ominaisuudet nykyistä avio- tai avomiestäsi?

	Kyllä	Ei
a) Hän on mustasukkainen, eikä halua minun puhuvan muiden miesten kanssa.....	1	2
b) Hän yrittää rajoittaa minua tapaamasta ystäviäni tai sukulaisiani.....	1	2
c) Hän vaatii saada tietää, missä liikun, kenen kanssa ja milloin palaan	1	2
d) Hän nimittelee minua lannistaakseen tai nöyryyttääkseen minua.....	1	2
e) Hän estää minua päättämästä perheen raha-asioista ja tekemästä itsenäisesti ostoksia.....	1	2
f) Hän kieltää minua menemästä kodin ulkopuolelle töihin	1	2
g) Hän uhkaa vahingoittaa lapsia	1	2
h) Hän vahingoittaa tahallaan yhteistä omaisuuttamme.....	1	2
i) Hän uhkaa tehdä itselleen jotain, jos jätän hänet.....	1	2

61. Onko nykyinen avio- tai avomiehesi käyttäytynyt joskus väkivaltaisesti sinua kohtaan, kuten:

	Kyllä	Ei
a) uhkaillut sinua väkivallalla:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
b) estänyt sinua liikkumasta tai tarttunut kiinni:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
c) läimäissyt:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
d) heittänyt sinua jollakin kovalla esineellä:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
e) lyönyt nyrkillä, kovalla esineellä tai potkinut:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
f) kuristanut tai yrittänyt kuristaa:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
g) ampunut tai lyönyt teräaseella:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
h) hakannut päätäsi johonkin:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
i) painostanut, pakottanut tai yrittänyt pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
j) käyttäytynyt väkivaltaisesti jollain muulla tavalla, miten? _____		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2

62. Kysymme vielä hieman tarkemmin eräistä seksuaalisen väkivallan muodoista. Onko nykyinen avio- tai avopuolisosi:

	Kyllä	Ei
a) pakottanut sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen uhkailemalla sinua, pitämällä sinusta kiinni tai satuttamalla sinua:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
b) yrittänyt pakottaa sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen uhkailemalla sinua, pitämällä sinusta kiinni tai satuttamalla sinua:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
c) ollut tai yrittänyt olla kanssasi seksuaalisessa kanssakäymisessä, kun et pystynyt kieltäytymään, esimerkiksi, kun nukuit tai olit sammunut, tajuton tai sekavassa tilassa:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2

Jos sinulle ei ole koskaan tapahtunut mitään kysymyksissä 61 tai 62 mainittua väkivaltaa, —> siirry kysymykseen 70.

63. Kuinka monta kertaa nykyinen avio- tai avomiehesi on käyttäytynyt väkivaltaisesti sinua kohtaan? (Arvioi lukumäärä.)

a) Viimeisten 12 kuukauden aikana:		b) Aikaisemmin:	
kerran	1	kerran.....	1
kaksi tai kolme kertaa	2	kaksi tai kolme kertaa	2
neljä - kymmenen kertaa.....	3	neljä - kymmenen kertaa.....	3
useammin.....	4	useammin	4
ei kertaakaan.....	5	ei kertaakaan	5

64. Milloin hän käyttäytyi väkivaltaisesti sinua kohtaan ensimmäisen kerran?

Viimeisten 12 kk aikana	0
Vuosi sitten.....	1
Kaksi vuotta sitten	2
Kolme - neljä vuotta sitten	3
Viisi - kuusi vuotta sitten.....	4
Seitsemän - kymmenen vuotta sitten	5
Yli kymmenen vuotta sitten	6
En osaa sanoa	7

65. Milloin hän käyttäytyi väkivaltaisesti sinua kohtaan viimeksi?

Viimeisen kuukauden aikana	0
Kaksi - kolme kuukautta sitten	1
Neljä - kuusi kuukautta sitten	2
Seitsemän - yksitoista kuukautta sitten	3
Vuosi sitten.....	4
Kaksi vuotta sitten	5
Kolme - neljä vuotta sitten	6
Viisi - kymmenen vuotta sitten.....	7
Yli kymmenen vuotta sitten	8
En osaa sanoa	9

66. Jos miehesi ei ole enää väkivaltainen sinua kohtaan, mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät syyt siihen? (Voit valita useamman syyn.)

Puolustin omaa näkökantaani, enkä alistunut.....	1
Pyrin välttämään miehen ärsyttämistä	2
Kerroin ystäväilleni tai sukulaisilleni mieheni väkivaltaisesta käyttäytymisestä.....	3
Saimme apua ammattiauttajilta	4
Mies lopetti tai vähensi alkoholin tai muiden päihteiden käyttöä	5
Lopetin tai vähensin itse alkoholin tai muiden päihteiden käyttöä.....	6
Mustasukkaisuus suhteessamme loppui tai lieventyi	7
Poliisin väliintulo lopetti väkivallan.....	8
Ei mitään erityistä syytä, meni ohi itsestään.....	9
Mies vanheni tai sairastui ja tuli heikommaksi.....	10
Uhkasin erota, jos mies ei lopeta väkivaltaa	11
Mukauduin mieheni tahtoon ja alistuin	12
Muu syy, mikä?	13

67. Käyttäytyikö hän sinua kohtaan koskaan väkivaltaisesti tai uhkailiko hän sinua ennen kuin menitte avio- tai avoliittoon?

Kyllä.....	1
Ei	2
En osaa sanoa	3

68. Onko hän käyttäytynyt väkivaltaisesti sinua kohtaan, kun olet ollut raskaana?

Kyllä.....	1
Ei	2
En ole ollut raskaana suhteen aikana	3

69. Onko hän käyttäytynyt väkivaltaisesti sinua kohtaan, kun lapset ovat olleet alle vuoden ikäisiä?

Kyllä.....	1
Ei	2
Minulla ei ole ollut alle vuoden ikäisiä lapsia suhteen aikana ..	3

70. Onko entinen avio- tai avomiehesi ollut koskaan väkivaltainen sinua kohtaan, kuten:

	Kyllä	Ei
a) uhkaillut sinua väkivallalla:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
b) estänyt sinua liikkumasta tai tarttunut kiinni:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
c) läimäissyt:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
d) heittänyt sinua jollakin kovalla esineellä:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
e) lyönyt nyrkillä, kovalla esineellä tai potkinut:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
f) kuristanut tai yrittänyt kuristaa:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
g) ampunut tai lyönyt teräaseella:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
h) hakannut päätäsi johonkin:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
i) painostanut, pakottanut tai yrittänyt pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
j) käyttäytynyt väkivaltaisesti jollain muulla tavalla, miten? _____		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2

71. Kysymme vielä hieman tarkemmin eräistä seksuaalisen väkivallan muodoista. Onko entinen avio- tai avopuolisosi:

	Kyllä	Ei
a) pakottanut sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen uhkailemalla sinua, pitämällä sinusta kiinni tai satuttamalla sinua:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
b) yrittänyt pakottaa sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen uhkailemalla sinua, pitämällä sinusta kiinni tai satuttamalla sinua:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2
c) ollut tai yrittänyt olla kanssasi seksuaalisessa kanssakäymisessä, kun et pystynyt kieltäytymään, esimerkiksi, kun nukuit, olit sammunut, tajuton tai sekavassa tilassa:		
- viimeisten 12 kuukauden aikana?.....	1	2
- aikaisemmin?	1	2

72. Kuka entisistä avio- tai avopuolisostasi on käyttäytynyt väkivaltaisesti sinua kohtaan viimeksi?

Edellinen avio- tai avomies	1
Sitä edellinen avio- tai avomies	2
Joku näitä aikaisempi avio- tai avomies.....	3
Ei kukaan entisistä avio- tai avopuolisosta.....	4

73. Onko entinen avio- tai avomiehesi eronne tai erilleen muuttonne jälkeen:

	Kyllä	Ei
a) häirinnyt sinua puhelimitse, tekstiviestillä, sähköpostilla tai kirjeitse?	1	2
b) uhkailut sinua väkivallalla puhelimitse, tekstiviestillä, sähköpostitse tai kirjeitse?	1	2
c) tullut luvatta asuntoosi?	1	2
d) odotellut, väijynyt tai seurailut sinua kotisi lähistöllä tai muualla?	1	2
e) käynyt sinuun käsiksi tai lyönyt sinua?	1	2

74. Milloin tällaisia kysymyksessä 73 mainittuja asioita tapahtui viimeksi?

vuonna _____

Jos kukaan entisistä avio- tai avomiehistäsi ei ole ollut väkivaltainen, siirry kysymykseen 77.

Seuraavat kysymykset koskevat viimeisintä, sellaista jo päättynyttä avio- tai avoliittoa, jossa puoliso käyttäytyi väkivaltaisesti sinua kohtaan.

75. Kuinka monta kertaa entinen avio- tai avomiehesi on käyttäytynyt väkivaltaisesti sinua kohtaan? (Arvioi lukumäärä.)

Kerran.....	1
Kaksi tai kolme kertaa	2
Neljä - kymmenen kertaa	3
Useammin	4

76. Käyttäytyikö entinen avio- tai avomiehesi sinua kohtaan koskaan väkivaltaisesti tai uhkailiko hän sinua ennen kuin menitte avio- tai avoliittoon?

Kyllä.....	1
Ei	2
En osaa sanoa	3

77. Oliko entinen avio- tai avomiehesi suorittanut:

(Merkitse korkein koulutustaso.)

ammattikoulututkinnon,	1
ammattillisen opistotutkinnon,	2
ammattikorkeakoulututkinnon,	3
korkeakoulututkinnon?	4
ei mitään näistä	5

78. Minä vuonna entinen avio- tai avomiehesi on syntynyt?

vuonna 19_____

79. Kuinka usein entinen avio- tai avomiehesi käytti alkoholia niin, että hän oli humalassa?

Ei koskaan.....	1
Joitain kertoja vuodessa	2
Kerran parissa kuukaudessa	3
Kerran tai pari kertaa kuukaudessa	4
Kerran tai pari kertaa viikossa	5
Useammin	6
En osaa sanoa	7

80. Minä vuonna muutitte pysyvästi erilleen?

vuonna _____

81. Kuinka kauan avio-/avoliittonne kesti?

_____ vuotta _____ kuukautta

82. Seuraavassa on luettelo ominaisuuksista, joilla monet naiset kuvailevat avio- tai aviomiestään. Kuvaavatko nämä ominaisuudet entistä, väkivaltaista avio- tai aviomiestäsi?

	Kyllä	Ei
a) Hän oli mustasukkainen, eikä halunnut minun puhuvan muiden miesten kanssa	1	2
b) Hän yritti rajoittaa minua tapaamasta ystäviäni tai sukulaisiani	1	2
c) Hän vaati saada tietää, missä liikun, kenen kanssa ja milloin palaan	1	2
d) Hän nimitteli minua lannistaakseen tai nöyryyttääkseen minua	1	2
e) Hän esti minua päättämästä perheen raha-asioista ja tekemästä itsenäisesti ostoksia	1	2
f) Hän kielsi minua menemästä kodin ulkopuolelle töihin	1	2
g) Hän uhkasi vahingoittaa lapsia	1	2
h) Hän vahingoitti tahallaan yhteistä omaisuuttamme	1	2
i) Hän uhkasi tehdä itselleen jotain, jos jätän hänet.....	1	2

Jos sinulla ei ole väkivaltakokemuksia avio- tai avoliitosta, —► siirry kysymykseen 109.

Seuraavat kysymykset, 83 - 99, koskevat viimeisen väkivaltaisen parisuhteen vakavinta väkivallantekoa (nykyinen tai entinen avio- tai avomies).

83. Mitä silloin tapahtui ja miten selviydyit tilanteesta?

84. Milloin tämä tapahtui?

vuonna _____

85. Oliko mies alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen, kun tämä väkivallanteko tapahtui?

Kyllä	1
Ei.....	2
En osaa sanoa	3

86. Olitko itse alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen, kun tämä väkivallanteko tapahtui?

Kyllä	1
En.....	2
En osaa sanoa	3

87. Miten tämä vakavin parisuhdeväkivaltatapaus vaikutti sinuun? Aiheuttiko se:

	Kyllä	Ei
a) pelkotiloja?	1	2
b) häpeää?	1	2
c) syyllisyyttä?	1	2
d) vihaa?	1	2
e) masennusta?	1	2
f) turtumusta	1	2
g) itsetunnon heikkenemistä?	1	2
h) univaikeuksia tai painajaisia?	1	2
i) keskittymisvaikeuksia?	1	2
j) vaikeuksia miessuhteissa?	1	2
k) vaikeuksia gynekologisissa tutkimuksissa?	1	2
l) vaikeuksia työssä tai opiskelussa?	1	2
m) muita ongelmia, mitä? _____ ...	1	2

88. Aiheutuiko tästä väkivallanteosta fyysisiä vammoja?

(Voit valita yhden tai useamman kohdan ympäröimällä sopivat numerot.)

Ei fyysisiä vammoja.....	1
Mustelma, ruhje.....	2
Haava.....	3
Venähdys, revähdys tai sijoiltaanmeno.....	4
Luunmurtuma.....	5
Hammasvamman.....	6
Keskenmeno.....	7
Sisäinen vamma.....	8
Aivotärähdys.....	9
Muu vamma, mikä?	10

89. Hakeuduitko hoitoon vammojesi vuoksi?

En, sillä väkivallanteko oli niin lievä.....	1	→ Siirry kysymykseen 93.
En, mutta olisi pitänyt.....	2	→ Siirry kysymykseen 93.
Kävin lääkärissä tai terveydenhoitajan luona, mutta en joutunut sairaalaan.....	3	
Jouduin sairaalaan.....	4	

90. Ottiko terveydenhuollon henkilökunta väkivallan puheeksi?

Henkilökunta otti väkivallan puheeksi.....	1
Henkilökunta ei ottanut väkivaltaa puheeksi, mutta minä otin..	2
Väkivallasta ei puhuttu lainkaan.....	3

91. Esiintyikö hoidossa seuraavia ongelmia?

	Kyllä	Ei
a) En kokenut saavani riittävän hyvää hoitoa.....	1	2
b) Henkilökunta vähätteli tai ei ollut riittävän kiinnostunut tapauksestani.....	1	2
c) Henkilökunta ei kohdellut minua asiallisesti.....	1	2
d) En saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista.....	1	2
e) Muu ongelma, mikä?	1	2

92. Ohjasiko hoitohenkilökunta sinut muiden ammattiauttajien (esim. perheneuvola, turvakoti, sosiaalityöntekijä) luokse?

Kyllä.....	1
Ei.....	2

93. Ilmoititko tapauksesta poliisille?

Kyllä.....	1	
En, mutta se tuli muuten poliisin tietoon.....	2	
En.....	3	→ Siirry kysymykseen 97.

94. Jos tapaus eteni poliisitutkintaan tai oikeudenkäyntiin, oliko sinulla tukihenkilö tai oikeudellinen avustaja (esim. asianajaja):

	Kyllä	Ei	Ei poliisitutkintaa/ oikeudenkäyntiä
a) poliisitutkinnassa?.....	1	2	3
b) oikeudenkäynnissä?.....	1	2	3

95. Ohjasiko poliisi sinut muiden ammattiauttajien luokse?

Kyllä.....	1
Ei.....	2

96. Esiintyikö poliisin toiminnassa seuraavia ongelmia:

	Kyllä	Ei
a) poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi	1	2
b) poliisi vähätteli tai ei ollut kiinnostunut tapauksestani.....	1	2
c) poliisi kohteli minua epäasiallisesti	1	2
d) poliisi syyllisti minua tapauksesta	1	2
e) en saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista	1	2
f) muu ongelma, mikä?	1	2

→ Siirry kysymykseen 98.

97. Mitkä olivat tärkeimmät syyt, ettet ilmoittanut tapauksesta poliisille?

1. Pelkäsin syyllistämistä
2. Pelkäsin kosta
3. Halusin unohtaa tapahtuman
4. En uskonut, että poliisi pystyy tekemään mitään
5. En pitänyt tapausta riittävän vakavana
6. Häpesin tai syytin itseäni
7. Kukaan ei olisi uskonut minua
8. Asia sovittiin
9. En halunnut, että poliisi puuttuu asiaan
10. Muu syy, mikä?
11. En osaa sanoa

Merkitse tärkein, toiseksi tärkein ja kolmanneksi tärkein syy alla oleville viivoille:

Tärkein: _____ Toiseksi tärkein: _____ Kolmanneksi tärkein: _____

→ Siirry kysymykseen 100.

98. Tuliko vakavimmasta kokemastasi parisuhdeväkivallasta oikeusjuttu? (Voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon.)

Ei tullut koska:

käsittely ei edennyt poliisia pidemmälle	1
syyttäjä teki syyttämättäjäätämispäätöksen.....	2
vedin jutun itse pois	3

Juttu meni käräjäoikeuteen ja miehelle:

tuomittiin sakkoa	4
tuomittiin yhdyskuntapalvelua	5
tuomittiin ehdollinen vankeusrangaistus	6
tuomittiin ehdoton vankeusrangaistus.....	7
miestä ei tuomittu.....	8

Käsittely on vielä kesken..... 9

99. Käsiteltiinkö tätä tapausta rikosasioiden sovittelussa?

Kyllä	1
Ei.....	2

100. Haitko joskus väkivallan takia apua seuraavilta tahoilta ja olitko tyytyväinen saamaasi apuun?

	En hakenut	Kyllä, olin tyytyväinen	Kyllä, olin tyytymätön
a) Turvakoti	1	2	3
b) Sosiaalivirasto	1	2	3
c) Poliisi	1	2	3
d) Lakiasiain- tai oikeusaputoimisto	1	2	3
e) Perheneuvola	1	2	3
f) Perheasiainkeskus	1	2	3
g) Kriisipuhelin	1	2	3
h) Naisten keskustelu- ja tukiryhmät	1	2	3
i) Terveyskeskus tai lääkäri	1	2	3
j) Mielenterveystoimisto	1	2	3
k) Terapia	1	2	3
l) A-klinikka	1	2	3
m) Seurakunta	1	2	3
n) Koulu	1	2	3
o) Päiväkoti	1	2	3
p) Muu, mikä?	1	2	3

101. Ellet hakenut apua miltään kysymyksessä 100 mainitulta taholta, mitkä olivat tärkeimmät syyt siihen?

1. En tiennyt, mistä hakea apua
2. Palveluja ei ollut saatavilla
3. Apua antaviin tahoihin oli pitkät jonot
4. Tapaus tuntui liian vähäiseltä
5. Häpesin
6. Pelkäsin syyllistämistä
7. Pelkäsin kosta
8. Kukaan ei olisi uskonut minua
9. Avio- tai avomieheni esti
10. Välimatka tai huonot kulkuyhteydet
11. Pelkäsin menettäväni lapset
12. En halunnut suhteen loppuvan
13. En halunnut tai tarvinnut apua
14. En uskonut, että kukaan voi auttaa
15. Muu syy, mikä?

Merkitse tärkein, toiseksi tärkein ja kolmanneksi tärkein syy alla oleville viivoille:

Tärkein: _____ Toiseksi tärkein: _____ Kolmanneksi tärkein: _____

102. Onko joku lapsistasi joskus nähnyt tai kuullut, kun miehesi on ollut väkivaltainen sinua kohtaan?

Minulla ei ole lapsia	1
Eivät ole nähneet tai kuulleet	2
On nähnyt tai kuullut, mutta lapsi ei itse joutunut väkivallan kohteeksi	3
On nähnyt tai kuullut, lapsi joutui itse väkivallan kohteeksi	4
En osaa sanoa	5

103. Onko puolisosasi joskus hakenut apua väkivaltaisen käyttäytymisensä vuoksi?

Kyllä	1
Ei	2 → Siirry kysymykseen 105.

104. Hakiko hän apua seuraavilta tahoilta?

	Kyllä	Ei
a) Perheneuvola tai perheasiainkeskus	1	2
b) Terveyskeskus tai lääkäri	1	2
c) Mielenterveystoimisto.....	1	2
d) A-klinikka	1	2
e) Miesten väkivallan keskusteluryhmä, kriisikeskus tai hoito-ohjelma (esim. Lyömätön linja, Jussi-projekti, Mobile)	1	2
f) Muu, mikä?	1	2

105. Jos asioit seuraavilla tahoilla niihin aikoihin, kun miehesi oli väkivaltainen, otettiinko väkivalta puheeksi?

	Henkilö- kunta otti asian pu- heeksi	Otin itse asian puheeksi	Asiasta ei puhuttu	En asioinut ko. ta- holla
a) Sosiaalivirasto.....	1	2	3	4
b) Poliisi	1	2	3	4
c) Lakiasiain- tai oikeusaputoimisto	1	2	3	4
d) Perheneuvola.....	1	2	3	4
e) Perheasiainkeskus.....	1	2	3	4
f) Kriisipuhelin	1	2	3	4
g) Terveyskeskus, työ- tai opiskelijaterveyshuolto	1	2	3	4
h) Äitiys- tai lastenneuvola	1	2	3	4
i) Mielenterveystoimisto.....	1	2	3	4
j) A-klinikka.....	1	2	3	4
k) Seurakunta.....	1	2	3	4
l) Päiväkoti	1	2	3	4
m) Koulu.....	1	2	3	4
n) Ensikoti	1	2	3	4
o) Muu, mikä?	1	2	3	4

106. Oletko keskustellut kokemastasi parisuhdeväkivallasta:

	Kyllä	En
a) ystävän kanssa?	1	2
b) naapurin kanssa?	1	2
c) työtoverin kanssa?	1	2
d) puolison kanssa?	1	2
e) lastesi kanssa?	1	2
f) äitisi kanssa?	1	2
g) isäsi kanssa?	1	2
h) sisaresi tai veljesi kanssa?	1	2
i) muun perheenjäsenen tai sukulaisen kanssa?	1	2
j) muun läheisen henkilön kanssa?	1	2
k) internetin keskustelupalstalla?	1	2

Pyydämme sinua arvioimaan avio- tai avopuolison tekemästä väkivallasta aiheutuneita haittoja viimeisten 12 kuukauden aikana.

107. Oletko joutunut olemaan väkivallan seurauksena poissa töistä viimeisten 12 kuukauden aikana?

(Ellet ole työssä, arvioi työkyvyttömyyden pituus.)

En.....	1
Kyllä, _____ päivää.....	2

108. Oletko joutunut käymään lääkärissä tai poliklinikkahoidossa tai olemaan sairaalassa väkivaltatapauksen seurauksena viimeisten 12 kuukauden aikana?

En.....	1
Kyllä, kävin lääkärissä _____ kertaa, mutta pääsin samana päivänä kotiin	2
Kyllä, jouduin jäämään sairaalahoitoon _____ kertaa, yhteensä _____ vuorokaudeksi.....	3

109. Oletko joskus hakenut lähestymiskielloa miehen väkivaltaisuuden takia?

Kyllä, sain väliaikaisen poliisin antaman lähestymiskiellon	1	
Kyllä, sain lähestymiskiellon tuomioistuimelta.....	2	
Kyllä, hain mutten saanut.....	3	
Kyllä, hain mutta asian käsittely on kesken.....	4	
En ole hakenut	5	→ Siirry kysymykseen 112.

110. Kuka tämä mies oli?

Nykyinen puoliso	1
Entinen puoliso.....	2
Muu henkilö, kuka?	3

111. Onko mies, jolle hait lähestymiskielloa, rikkonut annettua kieltoa?

	Kyllä	Ei
a) On rikkonut.....	1	2
b) Ilmoitin rikkomisesta poliisille	1	2

112. Tiedätkö, oliko isäsi (isäpuolesi) koskaan väkivaltainen äitiäsi kohtaan?

Kyllä oli.....	1
Ei ollut.....	2
Ei ollut isää (isäpuolta).....	3
Ei ollut äitiä.....	4

113. Oliko kukaan lapsuudessasi (alle 15 vuotta) väkivaltainen sinua kohtaan?

	Kyllä	Ei
a) Isä (isäpuoli)?.....	1	2
b) Äiti (äitipuoli)?.....	1	2
c) Veli (velipuoli)?.....	1	2
d) Sisar (sisarpuoli)?	1	2
e) Muu perheenjäsen, kuka?	1	2
f) Joku tuttu?.....	1	2
g) Joku tuntematon?.....	1	2

114. Tiedätkö, oliko nykyisen miehesi isä koskaan väkivaltainen puolisoaan tai muita perheenjäseniään kohtaan?

Kyllä oli.....	1
Ei ollut.....	2
Ei ole nykyistä miestä.....	3
En osaa sanoa	4

115. Onko joku mies, ennen kuin täytit 15 vuotta:

	Kyllä	Ei
a) käyttäytynyt sellaisella tavalla, jonka olet kokenut seksuaalisesti uhkaavaksi?.....	1	2
b) yrittänyt pakottaa sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen kanssaan?.....	1	2
c) pakottanut sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen kanssaan?.....	1	2

116. Oletko hakenut tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta: (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

En ole hakenut tietoa aiheesta.....	1
Sanoma- tai aikakauslehdistä.....	2
Internetistä.....	3
Televisiosta.....	4
Radiosta.....	5
Tuki- ja neuvontapuhelimista.....	6
Kirjallisuudesta.....	7
Ystäviltä, tuttavilta tai työtovereilta.....	8
Ammattiauttajilta.....	9
Poliisilta.....	10
Kampanjoista (esitteet, julisteet, tietoiskut yms.).....	11
Seminaareista tai esitelmätilaisuuksista.....	12
Muista lähteistä.....	13

Lopuksi kysymme sinulta, mitä neuvoja antaisit naiselle, joka joutuu väkivallan kohteeksi?

KIITÄMME VASTAAMISESTASI!

Palauta kyselylomake oheisessa palautuskuoressa Tilastokeskukseen.

Jos haluat keskustella naisiin kohdistuvasta väkivallasta tai perheväkivallasta:

Naisten Linja 0800 02400

Naisten linja on maksuton valtakunnallinen tuki- ja neuvontapuhelin,
joka päivystää arkisin klo 16 - 20 ja päivällä Naisten linjan
projektipäällikkö Pirjo Pehkonen vastaa numerossa (09) 436 1008.

Lisätietoa: www.naistenlinja.com
www.vakivalta.net

**Minna Piispa, Markku Heiskanen,
Juha Kääriäinen & Reino Sirén**

SUMMARY

National Research Institute of Legal Policy

Publication No. 225

The European Institute for Crime Prevention and
Control, affiliated with the United Nations (HEUNI)

Publication Series No. 51
Helsinki 2006

VIOLENCE AGAINST WOMEN IN FINLAND

This report draws on a nationally representative victimisation survey of Finnish women. It contains information about the prevalence, patterns and trends of violence committed by men against women. There are also separate chapters about fear of violence and how victims have sought and received help from different agencies.

Research material

The sample consists of 7,213 randomly chosen Finnish and Swedish speaking women aged 18–74. Statistics Finland gathered the material through a postal survey during the period 27.9.2005–5.2.2006. 4,464 answers were qualified, making the response rate 62 percent.

In an equivalent survey carried out in 1997 the response rate was 70 percent. One reason for this decrease in the response rate might be that the questionnaire was made more extensive. Compared to 1997, a decrease in the response rate was particularly visible among young women. In the 2005 survey the share of 65–74 year old women respondents was somewhat higher than in 1997. In the new survey there was less variation in the share of respondents in the different age groups, when compared to 1997.

Survey questions

The questions on which this study is based include among others:

- How frequently are women exposed to men's physical or sexual violence, or threat of violence? Have there been any changes in regard to violence or the threat of it since 1997? How has the situation changed in a short term (one year) and a long term (since the age of 15) perspective?
- How frequent is violence against women in a partner relationship and how has it changed since 1997? By violence in a partner relationship is meant violent behaviour by a spouse or male partner involving physical or sexual violence or threat of violence. Partner violence is addressed both in present marriages or cohabiting relationships and also in previous ones, where applicable.
- How frequent is violence outside a partner relationship? By violence outside a partner relationship (non-partner violence) is meant physical or sexual violence or physical threat by another man than the present or ex partner.
- Women who have been exposed to violence, what kind of help are they in need of, and from whom have they sought help? What experiences do women have of the agencies offering help?
- How concerned are women about becoming the target of violence in different situations in their daily life? How has this concern changed since 1997?

The frequency of exposure to violence

Violence was in the questionnaire defined by listing different forms of violent behaviour that different types of perpetrators might resort to. These types of perpetrators were 1) the present spouse or partner, 2) the ex spouse or partner, or 3) a man outside the partner relationship (a stranger, an acquaintance, a dating partner, a colleague, etc.).

Violence involved the threat of violence, physical violence and also sexual violence and intimidation. In a comparison between the results of the 1997 and 2005 surveys physical violence outside the partner relationship covered physical assaults, such as hitting, kicking or using a weapon.

Physical assaults committed by the present or ex partner included behaviour such as preventing the woman from moving freely, grabbing her,

slapping her, throwing hard objects, hitting with the fist or a hard object, kicking, strangling, strangling attempts, shooting and hitting with an edged weapon. Sexual assaults outside a partnership involved a way of behaviour that the woman perceived as sexually threatening, forcing her into sexual intercourse and its attempt. Sexual violence in a partner relationship was defined as putting pressure, forcing or trying to force the woman into sexual intercourse.

According to the 2005 survey, 43.5 percent of the women had at least once experienced a man's physical or sexual violence or the threat of it after having reached 15 years of age. In the 1997 survey the corresponding share was 40 percent. Thereby there has been a slight increase in women's experience of violence.

Table 1 Women aged 18–74, who at least once have been exposed to men's violence or threats since the age of 15, according to type of perpetrator, and violence experienced before the age of 15, 1997 and 2005 (%)

	1997	2005
<i>All women</i> (n=sample size)	100.0 (4,955)	100.0 (4,464)
<i>Victim of at least one form of violence or threat</i>	40.0	43.5*
<i>Violence outside the partnership</i>		
Total	24.4	29.1*
Threats	11.1	14.4*
Physical violence	10.4	10.6
Sexual violence and threatening behaviour	16.7	21.2*
<i>Violence in a current partnership</i>		
Total	22.2	19.6*
Threats	9.0	7.6
Physical violence	20.0	17.6
Sexual violence and threatening behaviour	5.9	4.3*
(n=women in a partnership)	(3,495)	(3,172)
<i>Violence in a previous partnership</i>		
Total	49.9	49.0
Threats	33.8	31.5
Physical violence	46.1	44.7
Sexual violence and threatening behaviour	18.7	17.3
(n=women with previous partnership)	(1,365)	(1,497)

* The results in the 1997 and the 2005 surveys differ at 95 % confidence level

Women's exposure to violence and threats has increased in the case of threats as well as sexual violence and harassment occurring outside a

partner relationship. There has not been any increase in exposure to physical violence outside a partnership (see Table 1).

There has been a slight decrease in partnership violence in threats, physical violence and sexual violence since the 1997 study, but this decrease exceeds the confidence interval only in regard to sexual violence. An examination of the different forms of physical violence reveals that there has been a significant decrease particularly in the case of slapping.

According to Table 1, the total share of those who have experienced violence at least once in a previous partnership is approximately as large as in the previous survey. Notwithstanding, the trend for different forms of violence appears to be decreasing slightly. Half the women who have put an end to a partnership have experienced different forms of violence or threats by the ex partner. This has almost as frequently involved physical violence.

In eight years there has not been any change in the frequency of women's exposure to violence in the last 12 months preceding the survey. About every ninth woman had experienced such violence (Table 2).

Table 2 Women aged 18–74, who during the last 12 months have been exposed to different forms of violence or threats according to type of perpetrator 1997 and 2005 (%; the percentage of the victims is calculated within the group)

During the last 12 months	1997	2005
<i>Women total</i>	100.0	100.0
(n)	(4,955)	(4,464)
<i>Victim of at least one form of violence or threat</i>	11.3	11.6
<i>Violence outside a partnership</i>		
Total	4.5	5.3
Threats	2.2	2.9
Physical violence	1.4	1.3
Sexual violence and threatening behaviour	2.3	2.8
<i>Violence in a partnership</i>		
Total	8.6	7.9
Threats	3.6	3.0
Physical violence	7.0	6.3
Sexual violence and threatening behaviour	2.5	2.0
(n=women in a partnership)	(3,495)	(3,172)
<i>Violence in an ex partnership</i>		
Total	7.0	6.1
Threats	4.2	3.2
Physical violence	4.9	4.7
Sexual violence and threatening behaviour	2.5	1.6
(n=women with previous partnership)	(1,365)	(1,497)

Partner violence

Partner violence resulted in physical injuries in about half the most severe instances of physical violence. Among the most severe cases of partner violence, there were some psychological consequences in two cases out of three. The most frequent psychological effects were hate, fear, depression, loss of self-esteem and shame. There have not been any changes since 1997, neither in physical nor in psychological effects. One tenth of the women who had experienced violence in their partner setting had endured violence for a long time; it had continued for at least seven years and the partner had still been violent during the last year.

Among women who had left their partners, somewhat less than a third of them did in 2005 continue to experience violence or disturbing behaviour after they had split up. The most common forms of harassment after the end of their relationship were telephone calls, text messages, e-mails or letters.

Violence outside a partner setting

The form of violence that women experience outside a partner setting can be distinguished into three main types: occasional violence (unknown perpetrator), work-related violence (the perpetrator is a client, patient or colleague) and violence in a close relationship (the perpetrator is a family member, dating partner or male acquaintance). The perpetrator is often a man that the women already knows; out of violent incidents more than half of them are committed by a close-by person whereas merely short of one third is committed by a stranger. Compared to 1997, there appears to be an increase in work-related violence facing women. The share of other forms of violence has decreased.

Among women who were the target of violent acts outside the family, more than half of them told that they managed without physical injury. Every third had at least got a bruise or a wound. Eight percent of the women who had been exposed to violence had sought medical care.

Three women out of four told that they, during the past five years, had felt hate because of the violence they had experienced outside the partnership. More than half of them had become fearful. A feeling of guilt and shame was twice as common after sexual violence than was the case because of other forms of violence.

Youth, civil status (single) and level of education (matriculation examination) were factors that on average involved greater risk of violence, as did also drunkenness.

In addition to threats and violence the survey also addressed women's experiences of sexual harassment and stalking. During the last year, one fifth of the women had at least once experienced some of the forms of harassment listed in the questionnaire. In the 1997 survey the share was approximately the same. In 2005 insulting and ambiguous jokes or offensive speech were the most general forms of harassment (experienced by 12 % of the women). Every tenth woman had heard inappropriate remarks about her body or sexuality. There were more frequent mentions about these two forms of harassment in 2005 than in 1997.

Violence and resort to help

In the chapter dealing with support and the search for help a picture is given of the kind of help women felt they needed, how they have sought it, as well as their experience of agencies providing different forms of support and help. The empirical analysis is mainly based on the findings of the present new survey; comparisons with the findings of the previous survey are made to the extent that there are corresponding findings in a report made by Heiskanen and Piispa (1998). Help and support are looked at separately in the case of violence outside the partnership and partner violence, respectively.

Social support can mean many things. It is common to distinguish between informal and formal social support. With informal social support is meant the kind of support a person gets in her close community, from others than public authorities or organisations providing services on a commercial basis. Informal social support is generally given by the family, relatives, friends, colleagues and the near-by community. Different kinds of service agencies offer formal social support to victims of violence. Central among them are, in the present context, at least the police and many social and health service providers.

Women who have become the victim of violence normally rely on informal social support: more than half the respondents mentioned that they had talked about the violence with a close friend, both when it comes to partner violence and also violence outside a partnership.

To resort to official support and help is considerably less common than relying on informal support: about two thirds mentioned that they had not

sought help from any official body, both in the case of partner violence and also other violence. When official help is sought, it is most frequently sought from the police and health service providers.

The study also indicated that it has become somewhat more common to rely on official help and treatment. On this point rough comparisons can be made between the findings of the 1997 and the present study. According to the new research material, 31 percent of those who had sometimes experienced partner violence had sought help from some agency, whereas the percentage was 26 in 1997 (Heiskanen & Piispa 1998, 142). The difference is statistically significant.

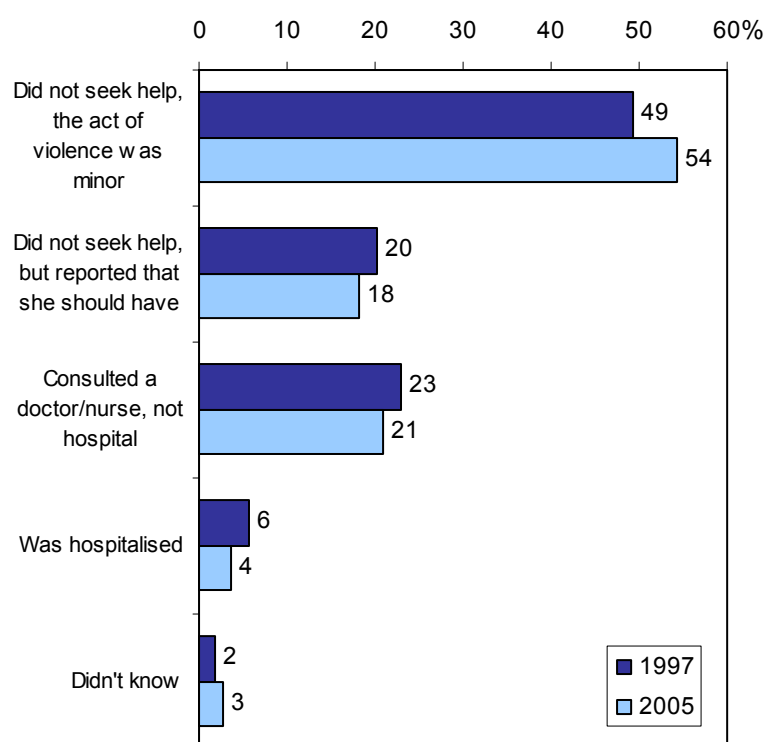

Figure 1 Resort to treatment for partner violence in the most severe cases (%), those reporting physical injury in 2005 (n=609) and 1997 (source: Heiskanen & Piispa 1998, 139)

If we, in the figure, further look at those who have sought treatment for a serious physical injury because of partner violence, we can see the same phenomenon: it would appear that it has become somewhat more common to seek treatment, compared to the findings of the previous study. The share of those who have not sought treatment because they considered the injury as slight has decreased to a statistically significant degree. Additional research is required to further investigate the reasons for this change. First, it might be the case that the threshold for seeking support has

lowered. During past years, more attention has been paid to partner violence than before, and women have become increasingly aware of their position as victims of violence. Second, this could be explained by increased availability of treatment and support. Third, the form violence takes might have become more severe, increasing thereby the need of treatment. The last alternative is, however, not supported by the findings of this study: on the contrary, it would appear that violence is decreasing (see chapters 3 and 4 in this publication).

Fear of violence

Compared to the findings of the 1997 study, there has been a decrease in women's concern about their safety in their residential area at night, and equally so in their fear of being raped by a stranger. Concern for work-related violence has increased somewhat. In 2005, 46 percent of the respondents were concerned about their safety at night in their residential area. 38 percent feared that they would be raped by a stranger, whereas 18 percent feared violence at the work place (26 % when counted of women at work at the time of the survey). 8 percent of those living in a partner relationship were concerned about the violent nature of their partner.